

דָּאוּ"ד עַד עַל שֵׁשֶׁס

ת"ש
II

ISBN: 0-657-15080-0
EAN: 9780657150808
old #: N45499-B2486

DOVID EDELSHTAT

David Edelstadt

*Permanent preservation of this book was made possible
by Mae Billet Ziskin, Ph.D.*

*In memory of my parents, Morris (Moishe Chaim Biletzky) Billet
& Fannie (Feigl Mashitz) Billet, born in Brest-Litovsk;
thanks for nurturing in me a love for the Yiddish language and culture.*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

אינסטיטוט פאר יידישער פראָלעטארישער קולטור פֿון דער אלוקראַנישער
וויסנשאַפֿטלעכער אַקאַדעמיע ★ אינסטיטוט פֿאר ייִדישער פֿראָלעטארישער
קולטור פֿון דער ווײַסרוסישער וויסנשאַפֿטלעכער אַקאַדעמיע

די עלטערע רעוואָליוציאָנערע ליטעראַטור

געקליבענע ווערק פֿון

מאַריס ווינטשעווסקי, דאָויד עדעלשטאַט, יויסעפּ באַוושאָווער

פֿאַרלאַג „עמעס“, מאַסקווע 1935

אינסטיטוט פאר יידישער פראָלעטארישער קולטור פֿונ דער אַלוקראַנישער
וויסנשאַפֿטלעכער אַקאדעמיע ★ אינסטיטוט פֿאר יידישער פֿראָלעטארישער
קולטור פֿונ דער וויסרוסישער וויסנשאַפֿטלעכער אַקאדעמיע

דאָוויד ערעלשטאט

געקליבענע ווערק
אין דריי בענדער

★

באנד II—לידער

ש. ביץאָו — ערעלשטאטס דיכטערישער וועג ★ פֿונ דאָוויר ערעלשטאטס
רוסישע לידער ★ דאָוויר ערעלשטאט — יידישע לידער ★ ש. בריאַנסקי —
וועגן דעם טעקסט פֿונ ערעלשטאטס לידער און פֿראָזע

פֿאַרלאַג „עמעס“ ★ מאַסקווע 1935

רֶאָוִיב ערעלשטאט
(1892—1866)

ש. בילאָוו

עדעלשטאטס דיכטערישער וועג

I

די עדעלשטאט-פראָבלעם אינ דער עלטערער יידישער רעוואָליוציאָנערער דיכטונג האָט פאר אונדז ניט בלויז א היסטאָרישן אינטערעס. עמעס, היסטאָריש ריכטיק אויסלערנען עדעלשטאטס דיכטערישן וועג איז פאר אונדז אויך זייער וויכטיק. עדעלשטאטס דיכטערישער וועג איז א וועג פון א ראדיקאלן קריינבירגערלעכן אינטעליגענט, וואָס איז געגאנגען פון פאָלקיזם צו אנארכיזם, אויסדריקנדיק דערביי דעם קליינעם זעלבשטענדיקן פראָדור-צירער אינ פארשיידענע צייטן, בא פארשיידענע קלאסן-פארהעלטענישן און דערביי אויך בא אזוינע פארהעלטענישן, ווען דער דאָזיקער קליינער פראָדוצירער פארלירט זיינע פראָדוציר-מיטלען און הייבט זיך אָן פראָלע-טאריזירן.

דער דאָזיקער וועג איז פאר אונדז זייער באַלערעוודיק, ער באַרייכערט אונדזער וויסן וועגן דער אייגנארטיקער פסיכאָ-אידעאָלאָגיע פון קליינביר-גערטום, פון זיינע אָרעמסטע און האַלב-פראָלעטארישע שיכטן. עדעלשטאט האָט אָבער פאר אונדז ניט בלויז א ליטעראטור-היסטאָ-רישע באדייטונג, נאָר אויך, אזוי צו זאָגן, אן אומיטלבאר ליטערארישע. עדעלשטאט האָט איבערגעלאָזט דיכטערישע ווערטן, וואָס האָבן ווייט נאָך ניט אָנגעוואָרן זייער סאָציאלע פונקציע. ער האָט איבערגעלאָזט א ריי פֿי-דער, וואָס קאָנען. בא א באשטימטן קריטישן צוגאנג צו זיי, דינען אלס מוסטערן, פון וועלכע מע דארף זיך לערנען. מיר האָבן דאָ אינוינעם אזוינע פאטאָספולע רעוואָליוציאָנערע לידער, ווי דער „פאל פון דער באס-טיליע“, אזוינע סאטירישע לידער, ווי „א וויסנשאפטלעכער מאָרד“ און אנ-דערע פון דעם מינ, און אויך די טיפ הארציקע פֿירישע לידער. דאָס זיינען אלץ מוסטערן, וואָס די רעוואָליוציאָנערע און פראָלעטארישע דיכטונג בא אונדז און אינ די קאפיטאליסטישע לענדער טאָר ניט פארבייגיין. אדאנק א ריי נייע מאטעריאלן פון עדעלשטאטס (לידער, עסייען, בריוו, ארטיקלען), וואָס זיינען איצט צוגעקומען און וואָס געפינען זיך אינ אונדזער רעשוס, זיינען מיר איצט אימשטאנד צו ווארפן א ברייטערע קריי-

טישע שיין אפן גאנצן דיכטערישן וועג עדעלשטאטס. מיר האָבן איצט א גרעסערע מעגלעכקייט אויסצוקלאָרן סײַ דאָס פּאָזיטיווע, וואָס עס פארמאָגט זײַן דיכטעריש פארמעגן, סײַ דאָס, וואָס עס איז אונדז פּרעמד אין זײַן דיכטונג.

צוליב דעם איז נײטיק, אז עס זאָלן ארויסגעבראכט ווערן אלע וועגנטלעכע מאָמענטן, וואָס זײַנען פארבונדן מיט עדעלשטאטס דיכטערישן וועג און וואָס ווארפן א שיין אפ זײַן שאפן.

II

דאָוויד עדעלשטאט האָט ביזן 1889 יאָר געשריבן בלויז איין רוסיש. ער הייבט אָן זײַן דיכטערישע טעטיקייט, געפינענדיק זיך אונטער דער ווירקונג פון נעקראסאָוו, ניקיטינעו און נאדסאָנעו, און, נאטירלעך, און-סער דער ווירקונג פון פּושקיןעו און פון לערמאָנטאָוו. אָנגיגענענדיק זייער א סאך, סײַ אידעאָלאָגיש סײַ קינסטלעריש, פון נעקראסאָווס זון ניקיטינס דיכטונג, אָפּערירנדיק טיילווייז אפילע מיט זייער געשטאלטלעכע קייט, מאָדיפּיצירט אָבער עדעלשטאט דאָס אָנגעייגנטע אפ זײַן אייגענעם אויבן, דערביי מער איז דער ריכטונג פון נאדסאָנעו דיכטונג, אל פאלס די ערשטע יאָרן.

עדעלשטאט הייבט אָן שרייבן זייער יונג. מיט קיינ באזונדער דיכטער-רישער ריפּקייט צייכענען זיך זײַנע ערשטע לידער ניט אויס. אידעאָלאָגיש איז דער ערשטער עטאפּ (1831—1837) דורכגוזיגענע ביי בורזשואנן הר-מאניזם, עטיציזם. די אידעאָלאָגישע מאָטיוו פון עדעלשטאטס ערשטן דיכטערישן עטאפּ שטעלן מיט זיך פאָר אן אייגנארטיק געמיש, געשאפן אפן אמעריקאנער באָדן, פון די פראַגרעסיווע געדאנקען, וואָס עדעלשטאט האָט איינגעזאפט פון נעקראסאָווס און ניקיטינס פּאָעזיע, פון די אינטעלי-גענטישע רעזיגנאציע-שטימונגען און פון די סענטימענטאלע, קלוימערשט הומאניסטישע, טענדענצן פון נאדסאָנעו דיכטונג.

עדעלשטאטן, וואָס איז געקומען קיינ אמעריקע איין 1882 יאָר, איז על-סער פון 16 יאָר, — אין אָט דעם לאנד פון דיטלעך אויסגעשפראַכענע בור-זשואזע פארהעלטענישן, קומט אויס צו באזיגן די דאָזיקע פארהעלטענישן. ער מאכט עס דורך שטייענדיק אליין אין דער מיט פון א ריזיקער און סאָציאל-פארשיידנפארביקער עמיגראנט-מאסע, וואָס איז געצווונגען, איז איר איבערוועגנדיקער מערהייט, זיך צו פראַקטאריזירן און וואָס דערפילט אפ איר אייגענער הויט דעם גרויז פון שרעקעכער עקספּלאַטאציע, פון די עקלדיקע ארבעט-באדינגונגען אין דער שוויצ-סיסטעם אאוו. דער גע-כיל פון סאָציאלן פראַקטעט, פון קלאסן-פראַקטעט הייבט זיך אָן זאמלען בא דער דאָזיקער „גרינער“ מאסע. עס זאמלט זיך אין איר רעוואָלוציאָ-נערע ענערגיע. זי הייבט זיך אָן צו פירן אלס א טייל פון דער גאנצער אמעריקאנישער ארבעטערשאפט. עס וואקסט אין איר דער אינטערעס צום

קלאסנקאפ אינ אמעריקע. עס ווערנ רינס די באדינגונגען פאר דעם, אז די יידישע ארבעטער זאלן אפ א מאסעוון אויפן זיכ איינ שרייבן אין דער ארבעטער-באוועגונג פון אמעריקע.

האבנדיק דאס אלץ אינ אויג, קאנען מיר צוטראטן צום אנאליזירן עדעלשטאטס דיכטערישן וועג.

א טייל פון די רוסישע לידער עדעלשטאטס, וואס געפינען זיכ אינ אנדערער רעשוס, האָט עדעלשטאט געשאפן נאָך ביים ער איז געווען אינ רוסיאָנדי. קיין באזונדערע קינסטלערישע צוגינגען קייט פארמאָגן ניט די דאָ-זיקע לידער. דאָס זינען אַרץ לידער פון א דיכטעריש-פיייק ינגל. זיי זינען אָבער זייער כאַראַקטעריסטיש אינ אידעאלאָגישן זינען.

אינ די 80-ער יאָרן האָט שוין אינ דער רוסישער דיכטונג אָנגעהויבן צו פליסן אַן אנדער שטראַם — דער נאַדטאַנ-שטראַם. דאָס איז געווען אַ דיכטונג, וואָס האָט שוין ניט סאַרמאַגט נעקראַסאָוו גלויבן אינ דער פּויערימ-מאַסע, אינ אַ פּאָפּולאַרעוואָליציע. די דאָזיקע דיכטונג איז געשטאַ-נען פאַרן לעבן ווי פאַר אַ ספּינקס און האָט פון ספּייקעס געצוקט מיט די אַקסלען. די דיכטונג פון דער רעוואָליוציאָנערער „ראַזנאַטשינישער“ אינ-טעליגענצ האָט, אזיאַרומ, געצאָנקט. אויב דער פּאָעט דער גרויסער בירגער נעקראַסאָוו האָט וועגן זיך געקאָנט זאָגן:

Мне борьба мешала быть поэтом,
Песни мне мешали быть бойцом,

און פונדעסטוועגן ענדיקן:

Кто, служа великим целям века,
Жизнь свою всецело отдает
На борьбу за брата человека,
Только тот себя переживет...

— האָט די דיכטונג, וואָס איז געקומען נאָך נעקראַסאָוו, שוין ניט גע-וואָלט „איבערלעבן זיך“. זי האָט שוין ניט פארמאָגט קיין גלויבן אינ רע-וואָליוציאָנערן טאט פון די מאַסן. מיט דעם איז צו דערקלערן, וואָס, פון איינ זייט, דעפּאַרמירט זיך דער נעקראַסאָוו-סטיל אינ דער רוסישער דיכטונג, און וואָס, פון דער אנדערער זייט, הייבט זיך אָן שאפן די באַזע פאַרן שפּע-טערדיקן סימבאָליסטיש-אימפרעסיאָניסטישן סטיל.

אפן אָרט פון רעוואָליוציאָנערן גלויבן קומט אבסטראַקטער הומאַ-ניזם, עטיציזם, אָנשטאַט רינס זיך זעלבסט און שטיסן אנדערע צו רעוואָ-ליוציאָנערן טאט, קומט דער גלויבן אינ פילאַנטראָפיע, דאָס אידעאָלי-זירן זי.

אינ אָט דער צייט, ווען אינ דער רוסישער דיכטונג הייבט מען אָן אידעאלאָגיש און קינסטלעריש אָפּגיין פון נעקראַסאָוו, פאַרמירט זיך אויט עדעלשטאט אלס רוסישער דיכטער.

דער בורזשוואזער הומאניזם, וועלכער גיסט זיך אריבער אינ פילאנ-
 טראַפֿישקייט, האָט געלייגט זיין שטעמפל אפּ דער שאַפונג פונעם יונגן
 דיכטער. דאָס סאָציאלע לעבן באַטראַכט ער פון אַבסטראַקט־עטישע פּאָזי-
 ציעס. צו אלע דערשנינונגען גייט ער צו עטיש. דער דאָזיקער צוגאנג
 שטויסט אים צו סענטימענטאליזם. ווען ער דערפילט די מאַכטלאָזיקייט פון
 זיין אַפּעליאַציע צום יישער-געפיל פון מענטשן, שטויסט עס אים אַפּ
 וועג פון קענלעכער פּאָנטאָסטיק. עס איז כאַראַקטעריסטיש, וואָס אין
 יענעם עטאָפּ פון עדעשטאָטס שאַפּן, פיגורירן באַ אים די מאָרפּיי 1 -
 געשטאַלט, די קריסטוס־געשטאַלט, פיינעס אַאוו.

אין זיין ליד „Сон“, וועלכע געהערט צו די לידער, וואָס שטייען די-
 רעקט אונטער דער דיכטערישער ווירקונג פון נעקראָאָון, איז צו זען,
 ווי שלעכט דער יונגער עדעשטאָט האָט נאָך דעמלט פאַרדייט פאַר זיין
 אייגענער דיכטונג די נעקראָאָוו־טעמע און די נעקראָאָווישע באַדינגע-
 געשטאַלטן.

אויך אין נעקראָאָווס ליד „Сон“ (1871) פיגורירן דער מאַדעכ, די
 מווע. באַ נעקראָאָוו פּיגורירן זיי אָבער באַדינגלעך, דורכ זיי דריקט אויס
 דער דיכטער זיין גלויבן אינעם פּריינג פון דער באַפּריינג, ער באַטראַכט
 די פאַרצווייפלונג ווי אַ פאַרבייגייענדיקן מאַמענט, ווי אַ שווערע מאַכשאַווע
 בלוז אפּ אַ רעגע, בלוז ווי אַ מאַמענט פון אָפהענטיקייט, וואָס פאַר-
 שווינדט גלייך. אין עדעשטאָטס ליד פאַרירן אָבער די דאָזיקע געשטאַטן
 זייער דיכטערישע באַדינגלעכקייט. די געשטאַטן ווערן טעאַטראַגיאַזירט. עס
 וועט זיין אינטערעסאַנט צו פאַרגלייכן ביידע לידער, קעדיי צו זען די
 אייגנאַרטיקע אידעאַלאָגישע דעפּאַרמאַציע פון נעקראָאָווס ליד אין דער
 איבערדיכטונג פונעם יונגן עדעלשטאַט.

מיר וועלן דאָ ברענגען די וויכטיקסטע שורעס פון ביידע לידער:

נעקראָאָוו:

Мне снилось: на утесе стоя,
 Я в море броситься хотел;
 Вдруг ангел света и покоя
 Мне песню чудную запел:
 „Дождись весны, прийду я рано,
 Скажу: будь снова человек.
 Сниму с головы покров тумана
 И сон с тяжелых век;
 И музе возвращу я голос,
 И вновь блаженные часы
 Ты обретешь, собирая колос
 С своей несчастной полосы.

1 מאָרפּיי — אַ מיטאַלאָגישע געשטאַלט, דער ווּן און דינער פונעם גאָט פון שיקאַס.

עדעלשטאט:

В объятиях доброго Морфея
Я отдыхал после трудов,
И снилось мне: святая фея
Ко мне явилась с облаков.

.....
И очи дивные мадонны,
Как в небе яркая звезда,
Любовью, счастьем озаренны
Глядели с кротостью Христа,
Блаженством, прелестью, любовью
Тот образ Царственный дышал.
Он с тихой песней к изголовью
Страдальца бедного припал.
И песня чудная коснулась
Тогда до слуха моего,
И вновь в груди моей проснулось
Любви и правды божество.

וויכטיק איז דאָ אָפּצו צייכענען, וויאזוי עדעלשטאט זעצט דאָ אלץ אראָפּ,
סײַ אירייניש סײַ קינסטלעריש. נעקראסאָווס פֿאַר שטייפּע שורעס:

Мне снилось: на утесе стоя,
Я в море броситься хотел;

פארבייט עדעלשטאט מיט אוינע לויזע שורעס:

В объятиях доброго Морфея
Я отдыхал после трудов.

ביים נעקראסאָו שרייבט:

И вновь блаженные часы
Ты обретеш, собирая колос
С своей несчастной полосы.

שרייבט עדעלשטאט:

И вновь в груди моей проснулось
Любви и правды божество.

אאו. אאו.

פארוואָס איז דאָס אזוי? צי איז דאָס נאָר א פראגע פונ טאלאנט?
עס וואָלט, פארשטייט זיך, געווען זייער ניט ריכטיק, אויב עמעצער וואָלט
אינ הינזיכט פונ דיכטונג געוואָלט פארגלייכן דעם יונגן עדעלשטאט מיטן
מעכטיקן נעקראסאָוו. אפילע דער שפעטערדיקער עדעלשטאט דערהייבט זיך
בלויז אינ אייניקע לידער און דאָס טיילווייז צו דער פאָעטישער מעכטיקייט
און ריכטיקייט, וואָס עס האָט פארמאָגט נעקראסאָוו דיכטונג. נאָר ניט וועגן
דעם גייט עס איצט. מער וועזנטלעך איז צו האָבן דאָ אינ אויג, אז
די אבסטראקט-הומאניסטישע פאָזיציעס האָבן ניט געלאָזט דעם יונגן עדעל-
שטאט זיך אופהייבן צו עכטער רעוואָלוציאָנערער דיכטונג. בעשאס דער
אָפטימיזם באַ נעקראסאָוו גייט פונ זײַן גלויבן אינ דער רעוואָלוציאָנער-
רער טאט-פיינקייט פונ די פויערשע מאסן, גייט דער „אָפטימיזם“ באַ
עדעלשטאטן פונ גלויבן אינ סטאם מענטשלעכען יושער. ניט אומזיסט שאפט
זיך עדעלשטאט אינ זײַנע לידער אזעלכע פאלשע און נאָווע אידיאָיעס
וועגן דער קאפיטאליסטישער אמעריקע.

אינ זײַן ליד „На океане“ (1882), ווו ער שילדערט די רײזע קײן-
אמעריקע, באשרייבט ער, ווי צוויי עמיגראנטן שטייען טיפ פארטראכט:

О чем Вы задумались, братья?
Иль вспомнился край вам родной,
Прощальные слезы, об'ятыя .

Картины любви дорогой...
Я видал, как в море упала
Вашей скорби глубокой слеза...
И в даль голубую умчала
Ее роковая гроза.

Но... полно тужить. Мы в Америке
Ни единой слезы не прольем.
Нет, смеяться до истерички
Мы от полного счастья начнем.

ווי ביטער וועט שפעטער אויסקומען צו אנטוישן זיך אינ אמעריקע
דעם יונגן עדעלשטאט, וועלכער איז אַײַן פארוואנדלט געוואָרן אינ א
דיכטער, וואָס האָט ניט געוואָלט וויסן פונ קײן שום פרייד, ווי לאנג דאָס
ארבעט-פאָדק געפינט זיך אינ די העסלעכע לאפעס פונ דער שרעקלעכער קא-
פיטאליסטישער עקספּלאַואטאציע. געפינענדיק זיך אָבער אונטער די ערשטע
אײַנדרוקן פונעם נייעם לאַנד, שאפט ער זיך דערווייל נאָווע אידיאָיעס.
ער עפנט ברייט די אויגן, פארשפיצט די אויערן און שלינגט פארב און
קלאנג פונ דער „פרייער מעדינע“, פונעם „גאָלדענעם לאַנד“.

אינ זײַן ליד „В Америке“ (1882) זינגט ער נאָווי:

Но уж чует грудь свободу
Дышет легко, широко...

В сердце чувство глубоко.
Вот где райский сон поэта,
Жизнь, жизнь, не мечта,
Вот где ходит без креста
Воля, правда, красота.

דער פריערדיקער כּאָלעם, דער "Райский сон", איז אַלזאָן פֿויט עדעל־
שטאט שוין רעאליזירט אין דער קאפיטאליסטישער אמעריקע.
שפעטער האָבן די טשיקאגער „היי-מאַרקעט-געשעענישן" פֿון 1886 יאָר
באוויזן דעם יונגן נאַיוון עדעלשטאטן אין דער פֿולער אנטבוליוזקייט דעם
ברודיקן קאָרסעט פֿון דער אמעריקאנער „פֿרייהייט-סטאטוע", ¹ ד.ה. פֿון
דער אמעריקאנער בורושואזער פֿרייהייט. דערווייף אָבער ווערט זײַן פֿרייד
וועגן אמעריקע צעשטערט בֿויו דאן, ווען ער דערמאָנט זיך אָן דער אל־
טער היימ. אין אַ ליד "Ночь" (1882) פֿרעגט ער:

Расскажи мне, золотая
Моря бурная волна:
Как живет моя родная
Дорогая сторона?

Все ли так же мрак упрямый
Доступ свету не дает,
И над Волгой и над Камой
Стонет мученик народ?

Все ли также святотатство,
Море злобы и крови
Поглощает правду, братство,
Дар божественной любви?

דאָס איז אלץ, אז ער טראכט וועגן דער אלטער היימ, וועגן דעם
לאַנד, ווי דער צאריש-פֿריזשער יאָך שטיקט און דריקט דאָס פֿיל־
מידיאַניקע ארבעטנדיקע פּאָלק, וועגן דעם לאַנד פֿון פּאָגראָמען און ווילדן
ווילקיר. וואָס אַנבאלאנגט אָבער דער „פֿרייער" אמעריקע, איז ער צופֿרידן
און באַגייסטערט פֿון איר. אַגעו, איז נייטיק צו באַמערקן, אז די ליד
"Ночь", איז דיכטעריש שוין אַ געוויסער טריט פּאָרויס אין דער שאַפֿונג
פֿונעם יונגן עדעלשטאט. די ליד אָטעמט מיט פּאַרטיפֿטן געפֿיל. שפּראַכלעך
איז זי פֿינער אָרגאַניזירט, ווי די פֿריערדיקע לידער.

שוין אין 1883 יאָר הייבט זיך אָן דער יונגער עדעלשטאט אַנטוישן
אין זײַן נײַ „פּאָטערלאַנד". עמעס, די אַנטוישונג טראָגט נאָך דערווייף אַן
עטישן כאַראַקטער, ער איז אָבער שוין פֿול מיט פּאַרביטערטקייט קעגן דער
„פֿרייער" אמעריקע. ער הייבט אָן דערפֿילן די גאַנצע פּאַלשקייט פֿונעם
בורושואַזן לעבן. אַלס פּאַרביטערטקייט, דערפֿילט ער אפּ זײַן אייגענער
הויט די שוידערלעכע עקספּלאַטאציע אין אמעריקע.

1 די „פֿרייהייט-סטאטוע" געפינט זיך אפּן קיינעם אינדור בערלעך אין ניו-יאָרקער האַפּן. אין
האַרבסט 1886 יאָר איז די „פֿרייהייט-סטאטוע" אומגעדעקט געוואָרן.

III

די אפיציעלע ברוזשואוע היסטאריקער פון אמעריקע, אשטייער ד.ה. מאַנטגאָמער, ¹ רייזט וועג א גרויסער „פראָספעריטי“ אין אָנהייב פון די 80-ער יאָרן אין אמעריקע. די ברוזשואוע היסטאריקער אין אמעריקע האָבן ביכלאָר געשאפן א פֿענענדע, אז אין אמעריקע איז ניטאָ קיין פראָלע-טאריאט אינעם אייראָפּייש: זינען פון וואָרט, און אז וועגן קלאַסנקאמפ איז דאָ אין אמעריקע ניטאָ וואָס צו רייזן. דער ברוזשואוער היסטאריקער וויליאַם סטאר מייערס האָט אין זײַן „סאָציאליזם און אמעריקאנער אידעאָ“ זיך אפּילע געקליגט צו דערווייזן, אז:

„דער סאָציאליזם ווידערשפרעכט אבסאָליוט אין דער טעאָריע און אין דער פראַקטיק די פּרינציפּן פון אמעריקאניזם, דעמאָקראטיע און אפּילע פון דער קריסטלעכ-ידישער רעליגיע גופע.“ ²

פרידריך ענגעלס האָט אין 1877, אין דעם פאָרוואָרט צו דער אמע-ריקאנער אויסגאבע פונעם בוך „די לאַגע פונעם ארבעטער-קלאַס אין ענגלאַנד“, געשריבן:

„אין פעברואַ 1885 יאָר איז די אמעריקאנער געזעלשאפטלעכע מיינונג געווען קימאט איינמוטיק אין איין פונקט: אלע האָבן געמיינט, אז אין אמעריקע איז ניטאָ קיין ארבעטער-קלאַס אין דעם אייראָפּיישן זינען פונעם דאָזיקן וואָרט, אז אין רעוולוטאט פון דעם איז אין דער אמעריקאנער רעפּובליק צווישן די ארבעטער מיט די קאפיטאליסטן ניט מעגלעך קיין קלאַסנקאמפ ענדעך צו יענעם קאמפ, וואָס צערניסט אפ טיילן די אייראָפּיישע געזעלשאפט און אז דערום איז סאָציאליזם א געגנשטאנד פון פרעמדלענדישן אימפּאָרט, און ער וועט קיינמאָל ניט קאָנען לאָזן קיין וואָרצלען אפן אמעריקאנער באָדן. דער קומענדיקער קלאַסן-קאמפ האָט פונדעסטוועגן שוין דעמלט געוואָרען פאר זיך א ריזיקן שאָטן אין דער פאָרם פון די שטרייקן פון די פענסילוואַנער שאכט-אַרג און פון די ארבעטער פון די אידעע אינדוסטריע-צווייגן, און באוונדערס אין דער פאָרם פון די צוגרייטונגען איבערן גאנצן לאַנד צו דער גרויסער באוועגונג פאר אן אכט-שאַעריקן ארבעטסאַג.“

האָנאָר אין דער מיט פון די 80-ער יאָרן האָט זיך נאָך די ארבע-טער-באוועגונג אין אמעריקע געפונען, ווי עס ווײַזט אָן ענגעלס, אין דער סטאדיע, אין וועלכער די דייטשישע ארבעטער-באוועגונג האָט זיך געפּו-נען אין 1848 יאָר, ³ האָט אָבער די שטרייק-באוועגונג אין אמעריקע צום סאָפּ פון די 70-ער יאָרן און אין די 80-ער יאָרן אָנגענומען א ריזיקן פארנעם.

אין א בריוו צו ענגעלס פונעם 25-טן יול 1877 רופט זיך אָפּ מאַרק מיט א באוונדערן שטאַל צו וועגן דעם שטרייק פון די פענסילוואַנער אייזן-באן-ארבעטער, וועלכער האָט געבראכט צו דעם, אז די ארבעטער פון סענ-לוֹיס האָבן אפ א שטיקל צייט פארכאכט די מאכט אין זייערע הענט:

¹ D. H. Montgomery. Leading Facts of American History, Boston 1901, p. 395 (ד.ה. מאַנטגאָמער, „פיר-דיקע פאקטן אין דער געשיכטע פון אמעריקע“, באַסטאָן 1901, ז. 395).

² ציטירט אינעם זאַמלבוך: „Маркс и рев. движение XIX века“, 1934.

³ ז. ד. ג. א. ז. 146, 160.

וואָס זאָגסטו וועגן די ארבעטער פון די פאריניקטע שטאטן? דאָס איז דער ערשטער אופרייס קעגן associated capital 1 אַזיאַראַכיע, וואָס איז אופגעקומען נאָך דעם ביר-געקריג... עס פארקאָסט זיך דאָרט א קאשע..."

צום כאראקטער פונעם „אופרייס“ קאָנען מיר צוגעבן פאָלגנדיקס: אזוי ווי די איינזבאנדיג מאגנאטן האָבן אלע דורכגעפאלענע גרינדערישע באנק-מאכניאציעס געוואָלט ארויפואלגעבן אפ די פלייצעס פון די ארבעטער, זיינען די ארבעטער, אופגערעגט פון דער צינישער באציאונג פון די מאגנאטן, ארויס אין שטריק. דער אמעריקאנער היסטאריקער א. מ. סימאָנס שילדערט אזוי דעם אויסברוך פון שטריק:

די ארבעטער זיינען געווען אפ אזויפיל אומבאהאלפן, אז ווען אין 1877 יאָר האָבן די פענסילוואנער איינזבאנדיג באלעבאטימ דערקלערט א נייע צענפראָצענטיקע פארקירצונג פונעם ארבעטלוינ, וואָס האָט שוין אפילע ביו דער דאָזיקער פארקירצונג ניט געקעקט צום לעבן, איז ניט געווען קיינ שום אָרגאניזאציע, וואָס זאָל זיינן פייניק צו געבן א ווידער-שטאנד.

האגאמ מיצאד די ארבעטער האָט זיך געהערט א קלאָנג זיך און ארבעלישער דראנג, איז דער טאָג, וואָס איז געווען באשטימט אפ אראָפצוהעבן דעם ארבעטלוינ, אָנ-געקומען און דורכגעגאנגען אַן יעטוידער ארויסטרעטונג מיצאד די ארבעטער. נאָר צום סאָפ פונעם צווייטן טאָג האָט די בריגאדע פונעם צוג, וואָס איז געגאנגען אין מאר טענבורג, מירער-ווירגיניע, געוואָרן די ארבעט און איז זיך צעגאנגען, מעלונדיק, א שטארבן פון הונגערי, ניט ארבעטנדיק, איז ניט ערגער, איידער שטארבן פון הונגערי אפ דער ארבעט. דעמלט זיינען איבערבן גאנצן לאנד דורכגעגאנגען יענע ווונדערלעכע כוואלעס, וואָס פארכאפן מענטשן, וועלכע זיינען דערגאנגען. צו פולשטענדיקער פאר-צווייפלונג, דער גייסט פון קאמפ איז דורכ די טעלעגראפ-דראָטן געגאנגען פון שטאָט צו שטאָט, פון מיסיסיפי ביזן אטלאנטישן יאמברעי, ביז עס האָבן זיך ניט אָפגע-שטעלט קימאט אלע רעדער פון דער אינדוסטריע. און דעמלט האָבן די ארבעטער נאָכאמאָל דערזען, פארוואָס די גרויסע קאפיטאליסטן שטרעבן צו האלטן די מעכטיקע, צענטראליזירטע באציאונגען רעגירונג אין זייערע הענט. דאָס ערשטע מאל איז דער געשיכטע פון אמעריקע האָבן ארבעטער, אָנגעטאָן אין מיליטערישע קליידער, געשאַפן איז ארבעטער, וואָס זיינען געווען אָנגעטאָן אין אויסגעשמירטע קליידער, קעריי צו הע-כערן דעם רעוועק פון די קאפיטאליסטן, קעריי אָפצוהיטן די אונטערטעניקייט און דער-שלאָנגעניש פון די גערונגענע שקלאפן.²

אָט אזוי איז געווען די לאַגע צום סאָפ פון די 70-ער און אין אָנהייב פון די 80-ער יאָרן איז דער גרויסער אינדוסטריע (אפ דער איינזבאנדיג), ווו די מערהייט ארבעטער איז באשטאנען פון געבוירענע אמעריקאנער און ניט פון עמיגראנטן.

איז דער שניידער-אינדוסטריע פון ניר-יאָרק, פילאדעלפיע, טשיקאגא און פון אנדערע שטעט, ווו קימאט אלע ארבעטער זיינען געווען עמיג-ראנטן: יידן, איטאליענער און דייטשן, איז די עקספלאטאציע געווען נאָכ מער שוידערלעך. דאָס, וואָס די ארבעטער האָבן ניט געקאָנט קיינ ענגליש, וואָס זיי האָבן שוואכ געקאָנט דאָס לעבן פונעם לאנד האָט נאָכ מער

1 פאריניקטער קאפיטאליסטישער.

2 A. M. Саймонс, „Социальные силы в американской истории“, 199--200.

פארשטארקט די רויבערישע עקספּלואטאציע-אפּעטיטן בא די פּאבריק-קאַנטן און בא די קליינע שאפּ-אייגנטימערס, וועלכע האָבן אפּן כּעושבן פּונ זייערע ארבעטער געוואָלט וואָס גיכער ווערן גרויסע פּאב-ריקאַנטן.

דער דיכטער מאָריס ראָזנפעלד, וואָס האָט פּונ זיין אייגענער ביטער-רער דערפּארונג געקאָנט דאָס קעבן פּונ די קליינע „סוועט-שעפּער“, שרייבט אינ א ליד :

דאָרטן העכער, העכער, אפּן דריטן גאָרן,
איז פּאראן א צימער — וויי צו זינע יאָרן ;
זעלטן ווען געוואשב, זעלטן ווען גערייניקט, —
טובלעקייט און בלאָטע זינען דאָרט פּארייניקט.

אָט אינ דיין מאַקעמ ארבעטן זיכ פּלייסיק
און צופּרידן, דאכט זיכ, בא אן ערעכ דרייסיק
אַפּגעצערטע מענער, אַפּגעצערטע ווייבער,
מיט צעדריקטע גייסטער און פּארוועלקטע לייבער.

דאָרט גייט ארום זיכ מאַטקע פּארכ א בייזער,
שפּילנדיק די ראָלע פּונ א גאַנצן קייסער,
דען ער איז דער מיניסטער, און דער שאפּ איז זינער,
און מע מוז אים פּאַלגן אָן א טיינע.

אינ א ליד, וואָס דארפּ געהערן צום 1883 יאָר, באשרייבט עדעלשטאַט אינ זייער א שווערן געמיט-צושטאַנד, אָבער ניט אָן סאַטירישער בא-פּאַרבונן, זינע „איינדרוקן“ פּונ אמעריקע, פּונ דעם לאַנד, ווי, ווי עדעל-שטאַט דריקט זיכ אויס :

Изнанка стала нам лицом.

ער רעדט אינ אָט דער ליד וועגן דעם גוירל פּונ דער אריבערגע-קומענער טאַלאַנטפולער אידיישער יוגנט, וואָס ווערט דערשטיקט און פּאַרטעמפּט אונטער דעם שוידערלעכן פּרעס פּונ עקספּלואטאציע :

Тот был поэт, тот был художник,
А тот Апостол и мудрец,
Теперь художник наш — сапожник,
Один — портной, другой — кузнец.
Но гении не унывают,
И в тяжелой жизни трудовой
Они друг друга утешают
Оригинальною мечтой.
Кузнец твердит: „Кую подкову
Для блага честных лошадей
И также делаю оковы
Я для жрецов святых идей“..

А мы во имя идеала :
 Свободы, равенства, любви,
 Мы шьем для Бокля одеяло
 И для Шекспира сапоги.

IV

אונטער דער ווירקונג פון דער שוידערלעכער קאפיטאליסטישער עקספּלואַ-
 טאציע, וואָס עדעלשטאט האָט זי גענומען פֿירן אפּ זיינע אייגענע פֿליי-
 צעס, פון איינ זייט, און פון די צעשווומענע פּאָלקיסטישע געדאַנקען, וואָס
 עדעלשטאט האָט מיטגעבראכט פון רוסלאַנד און האָט ניט אופגעהערט צו
 שפּינדן זיך מיט זיי אויך אין אמעריקע, שאפט זיך באַ אימ אַ שטאַרקע
 אומצופרידנקייט מיטן אמעריקאַנער בורזשואזן לעבן, און עס וואקסט אין
 אימ אַ בונטארישער פּראָטעסט. דאָס פּאַדשאַרפט זיינן קריטישן כּושר. ניט
 קענענדיק אָבער געפֿינען קיין אויסוועג, דערפֿילט ער זיך איינזאַם, דער-
 שלאָנג און אידעאָלאָגיש שטאַרק דעזאָריענטירט.

און דעמלט קומט זיינ ליד "Куда идти", אַ ליד, וואָס איז דורכ-
 געדروנגען מיט שטאַרקער אנטווישונג, מיט צאָרן. אונטערן פּלאַקער
 פון סטיכיישן צאָרן פילט זיך שוין אָבער דער אָנוויקס פון בונטארישקייט,
 וואָס וועט פירן צו סאָציאַלן טאט. דערווייל גייט נאָך די גרונט-
 „אטאַקע“ קימאט אויסשפּיטלעכ אפּ גאָט, עס איז אָבער פונדעסטוועגן ניט
 קיין שלעכטער אָנהייב פאַר דעם סאָציאַל-נאַיוון עדעלשטאַטן, ווייל אין
 טאָכ פאלט ער אָן אפּ גאָט פאַרן סאָציאַלן סיידער אפּ דער ערד. די דאָ-
 זיקע ליד איז אויך כאַראַקטעריסטיש מיט דעם, וואָס אידייש און פּאַרמעל
 געפֿינט זיך דאָ עדעלשטאט אונטער דער ווירקונג פון צוויי קעגנזעצלעכע
 דיכטער — פונעם רעאליסט נעקראסאָוו און פונעם ראָמאַנטיקער ביראָג (זע:
 די לעצטע סטראָפּע פון דער דאָזיקער ליד). אגעווי, איז אינטערעסאַנט אָפּ-
 צומערקן, אז אין דעם דאָזיקן פּעריאָד פון עדעלשטאַטס שאפּן שפירט זיך
 אזא טענדענצ: וואָס העפּטיקער און קאָנקרעטער עס טרעט ארויס באַ עדעל-
 שטאַטן דער סאָציאַלער פּראָטעסט, אַלץ עכטער פילט זיך דעמלט די נע-
 קראסאָוו-ווירקונג אפּ אימ. ביראָגס ווירקונג אפּ עדעלשטאַטן איז אויך ניט
 קיין צופּעליקע. פאַרקערט, מיר האלטן, אז זי איז גאַנץ נאַטירלעך.
 פונקט ווי שעלי, איז ביראָג געווען זייער פּאָפּולער צווישן דער אמערי-
 קאַנער ראַדיקאַלער אינטעליגענצ און צווישן די מער געבילדעטע ארבע-
 טער, אויך צווישן די טיילן פון דער עמיגראַנטישער אינטעליגענצ, וואָס
 האָבן באהערשט די ענגלישע שפּראַך.¹

¹ אבעוו, איז דאָ אינטערעסאַנט אָנצווייזן, אז די דאָזיקע טראַדיציע גייט טיילווייז נאָך
 פון דער ענגלישער ארבעטער-באַוועגונג פון די 40-ער יאָרן. ענגעלס דע-ציילט אין „שוויי-
 צאַרער רעפּובליקאַנער“ אין זיינ בריוו פון לאַנדאָן פאַרן 12-טן מיי 1843:
 „ביראָג און שעלי ווערן געלייענט קימאט בלויז פון די גידעריקן שיכטן; די
 ווערק פון די לעצטע טאָג קיין איינ „רעספּעקטאַבלער“ מענטש ניט האלטן אפּן
 טיש, אַויס קען ער קיינ אַ זייער שלעכטע רעפּוטאַציע.“

אינ אָט די יאָרן לערנט עדעשטאט די ענגלישע שפראך און ארבעט בא זיך אויס א געווינהייט צו פארברענגען די פרייע צייט זינע בא א בוך אינ דער עפנטלעכער ביבליאָטעק.¹

אינ זיינ ליד „Куда итти“ שרייבט עדעשטאט:

Оставил я мой край суровый,
Там мрак, насилие, тиран...
И с жадной правды жизни новой
Помчался я за океан...

Но и за бурным океаном
Лнкует золото, петля,
Полна торгашеством, обманом
Анти-свободная земля.

Теперь мне только остается
Направить путь свой к небесам
Быть может, там приют найдется
Свободным искренним сердцам.

Но если даже в самом Боге
Я не найду чего ищю,
Его алтарь, его чертоги
Я в скотский лагерь превращу.

עט איז כאראקטעריסטיש, אז בא עדעשטאט רייסט זיך דאָ ארויס דער עפיטעט Анти-свободная земля. וויפל סינע האָט אינ אימ געדארפט אופוועקן די ברוזשואזע אמעריקע, אז ער זאָל איר א שליידער טאָן אינ פאָנעם דעם דאָזיקן שארפן עפיטעט. דערוויל איז אָבער עדעשטאט ניט מער ווי בונטאריש. ער הייבט שוין אָן שפירן אינטוויטיוו און אויסוועג, ער דערשפירט דעם וועג פון קאמפ

¹ אז עדעשטאט האָט געליינט ביראָגען, באשטעטיקט אויך דער פאָלגנדיקער פאקט. אינ זיינ ארטיקל „א וויכטיקע נויטוענדיקייט“, וואָס געהערט עמעס, צו זיינ שפעטעריקן, שוין אַנאַרכיסטישן פעריאָד, איז פון די צוויי דיכטער, וואָס ער דערמאָנט דאָרט. איינער ביראָג. מיר ציטירן דאָ דאָס געהעריקע אָרט פונעם אויבן דערמאָנטן ארטיקל:

„א נייע שפראך עפנט אום פאר אונדז א נייע וועלט. די ענגלישע ליטעראטור איז א וונדערבארער אויצער, אן אויסגעצייכנט מיכל פאר דעם גייסטיקן מאָגן. ספען-סער, דזשאן סטוארט מיל, מאָרגאן, שעקספיר, ביראָג און נאָך הונדערטער אנדערע בא-רימטע דענקער האָבן געשריבן אינ דער ענגלישער שפראך. די מיינסטע פון זיי איז אומגעלעכ צו איבערזעצן אינ אזא אָרעמער שפראך, ווי אונדזער זשארגאָן איז. וויפל גייסטיקן פארגעניגן פארלירט דער, וועלכער בלייבט בא דעם יידישן זשארגאָן און טרייט (פרווש—ש. ג.) ניט צו ליינען א לעבעדיקע שפראך.“

פאר באפריינג, און דאָס שטויסט אימ צו סאטירע, צו בייסקייט אינ
דער ליד. אינ דער ליד „Герои науки“ פאלט ער אָן אפ דער בורזשואזער
אינטעליגענצ.

Ах, что за врач. Ну, просто чародей.
Мне этот врач напомнил Атенста,
Что клялся раз Индийским божествам.
В душе таких врачей не очень чисто,
За то блестящ ученый их диплом.
Знал я математика старого сухого,
Он в цифрах жил, он цифрами дышал,
Но раз мудрец сей бедного портного
На целый рубль спокойно обсчитал.

אינעם זעלביקן גייסט רעדט עדעלשטאט אינ דער דאָזיקער ליד וועג
געזערנט לינגוויסט. ביז גאָר כאראקטעריטיש איז אָבער פאר עדעזשטאט
דאָס, וואָס ער זאָגט וועג דעם עקאָנאָמיסט:

Я был знаком с одним экономистом,
Он собственность свирепо отрицал,
Разбойником, коварным эгоситом
Он собственника каждого считал.
Но как раз один бедняк голодный
Из его кухни пол хлеба уташил,
Догнал вора экономист свободный
И бедняка в тюрьму он засадил.

וועלנדיק אינ דער דאָזיקער ליד ארונטערייט די מאסקע פונ דער בור-
זשואזער אינטעליגענצ, פאלט דאָ עדעלשטאט אומזיסט אָן אפ דעם „פרייע
עקאָנאָמיסט“, ווי עדעלשטאט רופט אימ אָן, מיר זאָגן אומזיסט, ווייף דאָס,
וואָס עדעלשטאט זאָגט וועגן אימ, איז ניט כאראקטעריטיש, ניט ריכ-
טיק. דאָס איז א בילבף, א בילבף, וואָס איז אפט געגאנגען פונ דער פאָל-
קיסטישער אָדער אנארכיסטישער רעכילעס-טרייבעריי קעגן די, וואָס האָבן
ערנסט שטודירט די עקאָנאָמיק פונ דער בורזשואזער געזעלשאפט מיט
צוועק צו פירן א קאמפ קעגן דעם קאפיטאליזם, קעגן די, וואָס האָבן גע-
שטרעבט וויסנשאפטלעך צו באגרינדן זייערע פרינציפן קעגן פרוואט-אייגן-
טום. ווי מיר וועלן זען ווייטער, וועט עדעלשטאט, מאכמעס זיין נאָווקייט און
אומוויסנקהייט אינ סאָציאלע פראגעס, אפיע אריינפאלן אינ נאציאָנאליזם און
שאַוויניזם, לעמאַשף אינ זיין ליד „מוישע מאנטעפיאַרע“. עס איז קיינ
וונדער ניט, וואָס, שטייענדיק אזוי אידעאָלאָגיש אומבאהאלפן און דעזאָ-
ריענטירט אינ דער מיט פונעם קלאסנקאמפ אינ אזא לאנד, ווי אמעריקע,
דערפילט זיך עדעלשטאט שטארק איינוואם, פאררוירן און הייבט אָן זוכן...
פריינט. אינ זיין ליד „Где вы“, ווענדט ער זיך צו זיי:

Где вы теперь, о друзья одинокие,
Братья по цели святой.
Куда вас забросили бури жестокие
Бури борьбы роковой?

די, צו וועמען ער ווענדט זיך, קאָנען אָבער אים ניט זיין קיין פּריינט.
דאָס אמעריקאנער בורזשואזע לעבן האָט זיי צעבראַכן, קיין אידעאל האָבן
זיי שוין ניט. קיין אנדער „אדרעס“ האָט דער עטיציונדדיקער עדעשטאט
דאן ניט געוואוסט. זינגט ער דעריבער אין טיפן קלעם:

И в жизнь корыстную, мелкую, пошлую
Всей погрузившись душой,
Вы жизнь прекрасную, светлую, прошлую
Сухо зовете мечтой.

עדעלשטאט פילט זיך שטארק איינזאם און פארלאָזן, ער הערט אָבער
ניט אופ צו טרויערן פון א בעסער לעבן. ער שאפט אונטאָפיסטישע סאָ-
ציאלע פּראָיעקטן. דורכ זיי וויל ער ראטעווען זיך און זיינע כאוויירימ,
וואָס האָבן פארלאָזט דאָס צארישע רוסלאנד און זיינען געקומען קיין אמע-
ריקע, קעדיי צו שאפן פאר זיך א הארמאָניש און יוישערדיק ארבעט-לעבן,
קעדיי צו ראטעווען זיך און זייערע קינדער פון „ביטערן און פינצטערן
נאווענאד-לעבן פון א הונגעריקן פּראָלעטאריער“ (עדעלשטאט). דער איינ-
ציקער אויסוועג, שטעלט זיך עדעלשטאט פאָר, איז אריבערגיין צו ער-
ארבעט אין אמעריקע אפן יעטאָד פון ברידערלעכער גלייכהייט, אויסמינדליך
דעם קעסלגרוב פון דער בורזשואזער אָרדענונג. אָט דאָס ווערט דער
סאָציאלער טרוים, מיט וועלכן עדעשטאט טראָגט זיך ארום אין יענע
לאַרן.

ער ווענדט זיך צו זיינע סינסינעטער כאוויירימ מיט א קורצן טראַק-
טאט אונטערן קלאסישן קעפל „Что делать“. ער רופט זיי צו „שטרענגער
מאָראלער דיסציפלינ“, זיי זאָלן אויסארבעטן בא זיך „פיוזשע און זיטלעכע
קרעפטן פאר דער איצטיקער און קינפטיקער אונדזער טעטיקייט אין נאָ-
מען פון עמעס און גוטס, אין נאָמען פון מענטשנ-ליבע“. ער רופט זיי
צו בילדונג און וויסנשאפט, אויסצולערנען די ענגלישע שפראך און, דערי-
קער, צו אומפופערעכער ארבעטזאמקייט. „די צייט, — זאָגט עדעשטאט אין
זיין קיינעם טראַקטאט צו די כאוויירימ, — געהערט ניט צו אונדז, נאָר
צו די, וואָס נייטיקן זיך אין איר“. עדעלשטאט פארענדיקט דעם דאָזיקן
טראַקטאט מיט די פּאָלגנדיקע באַראַקטעריסטישע שורעס:

„ניין, פריינט, מיר דארפן זיך אויסריכטן פון דער דאָזיקער אומזיניקער וועלט. וואָס
אז פול מיט אומגערעכטיקייטן. העלפן איר איצט, זיינען מיר, שוואכע מינדעריאָריקע
קינדער פון דער מענטשהייט, ניט אימסאנר, נאָר בלייבן אין איר, קעדיי אונטערגיין,
איז ניט נוצלעך און ניט געוויסנהאפטקיי.“

אָט אזוי האָט עדעלשטאט, וואָס איז געקומען איבן אומיטלבראָרן באַריר מיטן בורזשואַנז לעבן איבן אמעריקע, און האָט דערזען די שויערקעכע עקספּלאַטאציע און די נויט פון די מאַסן, ספּעציעל פון די עמיגראַנטישע מאַסן, געשאפן זיינע אוטאָפיסטישע פּראָיעקטן, איבן גרונט רעאַקצאַנערע פּראָיעקטן, וועגן אויסלייבונג, וועגן באַפּריונג. די דאָזיקע צייט פון סאָ-ציעלער זוכעניש איז פאַר אימ אויכ די צייט פון גרויסע אידעאָלאָגישע וואַקענישן און אידעאָלאָגישער צערוידערטקייט. צייטנווייז דערגייט ער אפילע צו נאַציאָנאַליזם און כיבעסציען-שטימונגען, ווי מיר זעען עס איבן דער ליד „מוישע מאַנטעפּיאָרע“ (אַקטיאָבער, 1884). מעגלעכ אז דאָס האָבן זינע רעאַקצאַנער-אוטאָפיסטישע קאָלאָניאַליזם-פּראָיעקטן שטאַרק מיטגע-ווירקט, ער זאָל מיט אַזא פּייערלעכע פּיעטעט באַזינגען דעם בורזשואַנז פּילאַנטראָפּ מוישע מאַנטעפּיאָרע. עדעלשטאט, וואָס וועט שפּעטער פּריידיקן האַס צו די רייכע און זאַטע, און וועט פאַרעפּנטלעכען אַ שאַרפּן פאַמיליע קעגן באַראָן הירש, שרייבט דערווייל וועגן מוישע מאַנטעפּיאָרען:

Столетний труженик маститый,
Любви, народа друг и брат,
Сияньем пурпурным облитый
Прекрасен днѣй твоих закат.

שיר ניט ווי אַן אַרבעט-העלד זעט אויס מאַנטעפּיאָרע איבן די אויגן פונעם סאַציאַל-נאַרוון עדעלשטאט... ווייטער גייט שוין דאָס עמעסע „יידישע פינטעלע“...

Твой идеал патриархальный —
Роскошный древний чудный край,
Где видит глаз твой идеальный
Народа избранного рай.

ענדיקן ענדיקט עדעלשטאט די ליד איבן אַ כיבעסציען-טאָן:

Прими родной народ в объятья,
Прими Израиля к груди,
И вражды злбные проклятья
В благословенья преврати.

צו נאָענט האָט אָבער עדעלשטאט געזען די שוידערלעכע עקספּראַ-טאציע פון די מאַסן, צו אומיטלבראָר האָט ער אפ זיכ אריין געפילט די גרויזאמע עקספּלאַטאציע פון דער שוויצ-סיסטעם, ער זאָל קאָנען בלייבן גלייכגילטיק צו סאַציאַלע פּראָבלעמעס, און אז נאַציאָנאַליסטיש-בור-זשואַע פּילאַנטראָפּיע זאָלן קאָנען באַרויקן זיינ געמיט. ער איז סאַציאַל דעזאָ-ריענטירט. ער לעבט איבער אַ גייסטיקן קריזיס. פינלעכע יאָרן זיינען דאָס

פאר דעם יונגן הומאניסטיש-געשטימטן עדעלשטאט. זיינע לידער זיינען דורכגעדרונגען מיט טיפן ווייטעק, מיט ייעש-געפיל, מיט פעסימיזם, אומעט, איינזאמקייט, פארלירנקייט און מיט טענדענצן פון רעזיגנאציע — מיט א פארלאנג אוועקצוגיין פון לעבן. ער שאפט דעמלט אין גייסט פון נאד-סאָנען, אָדער כאזערט איבער קימאט וואָרטעך די פארצווייפונג-געשרייען פון ניקיטינען, פון דעם פלעביישן דיכטער, וואָס האָט אפ זיך געפילט דעם פינצטערן רעזשימ פון ניקאָליי דעם ערשטן. אין דער ליד «Тоска» פילט זיך שטארק די ווירקונג פון נאדסאָנס ליד, וואָס הייבט זיך אָן מיט די ווערטער:

„Снилось мне, что я болен...“

ביכלאָר פלעגט זיך עדעלשטאט אין אָט דעם פערניאָד ווענדן אין מאָ-מענט פון סאָציאלער פארלירנקייט צו דעם „נאדסאָנ-נוסעך“ אין דער רוסישער דיכטונג:

Грудь болезненно сжимает
Неодолимая тоска,
Быстро юность улетает,
А страданиям нет конца.

און צו זיינ „שלעכטן שיקואף“ ווענדט ער זיך:

О, судьба моя, злодейка,
Дай ответ мне роковой,
Долго ли будешь беспощадно
Насмехаться надо мной?

אין דער „ניקיטיזירטער“ ליד «Молитва», וואָס טראָגט בא ניקיטינען דעם זעלביקן נאָמען, בעט עדעלשטאט בא גאָט, גלויבן, גלויבן אינעם וועג פון אייביקן עמעס:

ניקיטיין:

О, Боже! дай мне воли силу,
Ума сомненье умертви, —
И я сойду в мрак могилы
При свете Веры и Любви.

Мне сладко под твоей грозой
Терпеть, и плакать, и страдать
Молю: оставь одну со мною
Твою Святую благодать.

Дай мне, Боже, силу воли,
Дай мне каменную грудь,
Укажи средь мрачной доли
Вечной правды светлый путь.

Дай железное терпенье,
Веру твердую как сталь:
Не терзало чтоб сомненье,
Не страшила чтоб печаль.

Чтоб не пал на полдороге
Я, измученный борьбой,
Одержать чтоб мог победу
Над упрямою судьбой.

ספייקעס און אידעאלאגישע דעזאָריענטירטקייט אינעם העכסטן גראַד
דריקט אויס עדעלשטאט אינעם דער פאר אימ קימאט טראַגישער ליד, וואָס
טראַגט באַ אימ זייער אַ מאַדנעם נאָמען — „Надежда“ מיר געפינענע דאָרט
אזא ביטערע סטראָפּע:

Дави другиx иль будь лавным,
Одно из двух выбирай:
Будь подлецом неумолимым,
Иль безвозвратно погибай.

דער דיכטער באַרעכטיקט אָבער ניט אזא וועג. ערגעצווו פאַרבאַ-
האַלטן טרײַעט נאָך אַ פונק פון האַפּענונג. אפּ עפעס ווארט נאָך דער
דיכטער:

Давно бы спал в могиле я,
Безпечный, гордый и холодный,
От мук земного бытия,
Оx бурь мучительных свободный,

Но я, ничтожный раб рабов,
Еще от жизни жду чего то...
Чего? чинов, иль орденов,
Или цепей и эшафота?

און פונדעסטוועגן:

Иль, может быть, ты ждешь любви,
Любви святой, любви великой.
Напрасно, друг: в людской крови
Кипит лишь страсть корысти дикой.

און בעשאס עדעלשטאט שרייט אויס אין דער נאָרוואַס ציטירטער סטראָפּע: „אומזיסט, פריינט“, אאוו. איז דער דאָזיקער גאליקער, ווייטעק-דיקער אויסגעשריי א רעזולטאט פון סאָציאלער דעזאָריענטאציע און פון פינילעכע זוכע פאר זיך און אויסוועג. ניט געפינענדיק דעם אויסוועג, פארשטארקט ער זיין גאליקייט:

Будь молотом иль наковальной,
 Одним из двух ты должен быть,
 О жизни честной, идеальной,
 О правде должен ты забыть,

דיכטעריש צייכנט זיך אויס דער ערשטער עטאפ פון עדעלשטאטס שאכט מיט גאָר א שטארקער ווירקונג פון נעקראסאָוון. דאָס איז צו זען אין יענע ליזער עדעלשטאטס, ווו ער איז בונטאריש, פוֹר מיט פראָטעסט קעגן סאָ-ציאלן סיידער פון דער וועלט. אין אזעלכע ליזער פיגורירט בא אימ נע-קראסאָווס לעקסיק און אָפּט אפילע די נעקראסאָו-געשטאלט — די מווע — וואָס סימבאָליזירט אין נעקראסאָווס דיכטונג די סאָציאל-געקריודעטע פרוי, די פויערעטע. א סאכ שטארקער איז אָבער אפ עדעלשטאטן נאדסאָנס ווירקונג. אזוי איז דאָס, נאטירלעך, אין דעם ערשטן עטאפ פון זיין שאפן, אין די ליזער, ווו עדעלשטאט איז דורכגעדרונגען מיט סקעפטיציזם, י'עש, פעסימיזם. נאדסאָנ און נעקראסאָו האָבן געהאט די גרעסטע ווירקונג אפ עדעלשטאטס ערשטן דיכטערישן עטאפ. קינסטלעריש אייגנס שאפט עדעלשטאט גאָר ווייניק אין זיין ערשטן עטאפ. זיין פאָעטישע שפראכ איז אָרעם, זיין בילד איז ניט אָרי-גינעל. ער איז, קינסטלעריש באטראכט, מער עפיגאָניש ווי אָריגינעל.

4

אָט אזא איז געווען די אמפליטודע פון די אידעאָלאָגישע וואקלונגען באמ יונגן עדעלשטאט אין זיין ערשטן דיכטערישן עטאפ. דאָס איז א פע-ריאָד פון קריינבירגערלעכע עטישע און הומאניסטישע טענדענצן און זר-כענישן בענעגייע סאָציאלע פראָבלעמעס, א פעריאָד פון דראנג צו אב-סטראקטער סאָציאלער גערעכטיקייט. אין דער זעלביקער צייט איז דער דאָ-זיקער שאפונג-פעריאָד איבערגעפלאַכטן מיט נאציאָנאליזם, מיט אינטעליגענטי-שער רעזיגנאציע, מיט סקעפטיציזם און פעסימיזם. אָבער שוין אין דעם דאָ-זיקן פעריאָד פון עדעלשטאטס שאפן מערקט זיך אָן א וויכטיקער שרייט פאָרויס, נעמלעך: דער דיכטער ניכטערט זיך אויס פון די פאלשע איליר-זיעס וועגן אמעריקע, וואָס ער האָט מיט זיך מיטגעבראכט בעשאס ער איז געקומען אין דער נייער וועלט. דאָס, וואָס עדעלשטאט האָט אומיטפראג-גע-קאָנט זען די עקספלאטאציע פון די ארבעטער-מאסן, דעם פארשארפטן קלאסנקאמפ, וואָס האָט זיך פאנאנדערגעוויקלט אין אמעריקע, און דעם וואָס פון דער ארבעטער-באוועגונג, דאָס, וואָס עדעלשטאט אליין, אלס פאב-

ריקארבעטער, האָט געפילט אפ זײַנע אייגענע פלייצעס דעם יאָך פון דער שוידערלעכער עקספּלאַטאציע, — האָט געבראכט צו דעם, אז עדעלשטאט זײַ אױסלעבן די איליוועס וועגן דער „פרייער“ אמעריקע און זאָל פאר זיך שטעלן די פראגע: „וועהי גיין?“ אָבער דער צושטאנד פון דער אמעריקאנער ארבעטער-באוועגונג איז דער מיט פון די 80-ער יאָרן, ווי עס כאַראַקטעריזירט אים ענגעלס; דער פאקט, וואָס איז דער איבערוועגנדיקסטער מערהייט איז די יידישע ארבעטער-מאסע באשטאנען פון נעכטיקע קליינפראַ-דוצירער און קליינע אייגנטימערס מיט זייער קליינבירגערלעכער פסיכאָלאָגיע, פון געוועזענע האַרבע אינטעליגענטן מיט זייערע נעפּלדיקע טרויערע וועגן סאָציאַלער גערעכטיקייט, — דאָס אַרצ האָט מעגלעך געמאכט, אז עדעל-שטאט, וואָס האָט לייַדנשאפטלעך געזוכט אן אױסוועג פון זײַן אידעאָלאָ-גישער צערודערטקייט און דעזאָריענטירטקייט, זאָל פאַראַפּט ווערן פונעם אנאַרכיזם, וואָס איז אַלס אַ וועלט־אַנשויונג, בורזשואַקייט אפּ דער לייַנקער זײַט, ווי לענין דריקט זיך אױס. ס'פאַרשטייט זיך, אז די טשיקאַגער היי-מאַרקעט-געשעענישן האָבן דאָ פאַר עדעלשטאַטן געשפּילט אַ ראָליע פון אַ מעכטיקן שטױס.

איז 1887—1886 ווערט עדעלשטאט אן אנאַרכיסט. דאָס איז אַ יאָר פון זייער אַ פאַרשארפטן קלאסנאַמפּ איז די פאַרייניקטע שטאַטן. די טשיקאַ-גער היי-מאַרקעט-געשעענישן פון 1886, ווען די פּאָליציי האָט דורכ די העסלעכסטע פּראָוואָקאַציעס באַוווּן אַראָפּצורײַסן דעם קאַמפּ פון די ארבעטער פאַר אן אכט-שאַעדיקן ארבעטטאַג, דער ארעסט פון די טשיקאַגער אר-בעטער-פירער און די געפאַר פון טויט-שטראַפּ, וואָס זיי האָט געדראָעט, האָבן גלייַך געשטעלט אפּ די פיס אַרצ, וואָס איז געווען ערלעך איז די רייע פונעם אמעריקאַנער ארבעטער-קלאַס.¹ זיי אַלע האָבן זיך געשטעלט צו פאַרטיידיקן די ארעסטירטע טשיקאַגער פּראָטעסטאַריער, קעדי ארויס-צורייסן זיי פון די פאַרברעכערישע הענט פון די קאַפיטאַליסטישע ריכטער.

די בורזשואַזע פרעסע, דער גאַנצער פּאָליציי־שער אפּאַראַט האָבן, אזש הייזעריק ווערנדיק פון געשריי, געהעצט קעגן די טשיקאַגער ארבעטער-פירער, און די ארעסטירטע זײַנען מערדער, באַמבע-ווארפער. דער גאַנצער ארבעטער-קלאַס פון אמעריקע האָט אופּגעהויבן זײַן שטימ פון פּראָ-טעסט קעגן דעם העסלעכן בילבּל פון דער בורזשואַזיע און פון איר טרייער פּאָליציי־שער אגענטור.

דאָויד עדעלשטאַט באשרייבט איז א בריוו (פונעם 11-טן נאָיאַבער 1887) פון ניו-יאָרק צו זײַנע אייגענע א פּראָטעסט-פאַרזאַמלונג פון אר-בעטער קעגן דעם בורזשואַזן בילבּל אפּ די טשיקאַגער ארבעטער-פירער:

„די מאסע האָט זיך איז גרויס שטופעניש אַ לאַז געטאַן איז זאַל... ווען איך האָב זיך באפּרעט פון דער שטויסעניש, האָב איך זיך דערווען איז דער מיט זאַל, ארומ-

1 זע דעם זאַמלבוך: «Маркс и рев. движение XIX века».

גערינגלט פון א צענטווינטקעפיקער מאסע, וועלכע איז געקומען דערווייזן דער וועלט, אז די איריי פון דער פאלקס-סריהייט איז ווייט גיט טויט, אז זי לעבט אינ די הער-צער פון הונדערטער טויזנטער מענטשן, וואָט זאמלען זיכ איב אלע עקן פון דער וועלט. קעדיי צו פראַטעסטירן קעגן דעם יאָכ און טיראניי פון דער בורזשוואַזיע... דערנאָך (נאָך די רעדעס), ווען די מוזיק האָט געשפילט די מאַרשעליצע און די גיגאַנטישע מאַסע האָט אופגערויבן געשריען פון עכטן ענטוויאזם, דעמלט האָב איכ געפילט, אז סאָציאַליזם איז גיט קיין טרוימ, גיט קיין איליוזיע, אז דאָס איז די רעאלע צוקונפט פון פאָלק, און אז גיט ווייט איז די צייט, ווען די צענטווינטקעפיקע מאַסע וועט אויסוואַסן אַן הונדערטער טויזנטער באַוווּסטיגיקע קעמפער פאַר זייערע באַרייכע מענטשעלעכע רעכט. מערקווירדיק איז דאָס, וואָס אונדזערע רוסישע פאַרנעמען אומעטום דאָס ערשטע אָרט, לויט זייער איבערגעבנקייט צו די הויכע שטרעבונגען פון דער מענטשהייט. רייסישע זינגען דאָרט געווען אַן א שיר".

מיר האָבן געבראכט א גרעסערן אויסצוג פון דעם דאָזיקן בריוו, ערשטנס, קעדיי צו פאַרצייכענען די שטימונג פון פראַטעסט און צאָרן באַ דער אמעריקאַנער ארבעטערשאפט קעגן דעם, וואָס מע האָט גע-קעפט די טשיקאַגער ארבעטער-פירער; צווייטנס, קעדיי אונטערצושטרײַכען דעם אקטיוון אַנטייל פון די ברייטע יידישע ארבעטער-מאַסן אין דער דאָ-זיקער פראַטעסט-אַקציע; דריטנס, קעדיי אַנצווווייזן, באַ וועלכער טעמפּע-ראַטור פון קלאַסנאַמפּ ווערט עדעלשטאַט אַן אקטיווער טוער פון דער אַנאַרכיסטישער באַוועגונג.

ווי שפּיגלט זיכ אָפּ דער דאָזיקער אידעאָלאָגישער קער עדעלשטאַטס אפּ זײַן ווייטערדיקן שאַפּן? אינ וואָס פאַר אַ מאָס האָט זי אַנאַרכיסטישע וועלט-אַנשווינג געלייגט איר שטעמפל אפּ זײַן ווייטערדיקן דיכטערישן ווען? מאַרקס גיט אַ קלאַסישע כאַראַקטעריסטיק פון דער ווידערשפּרעכלעכער נאַטור פון קליינבירגערלעכען אַנאַרכיזם אין זײַן בריוו פון 29-טן דע-קאַבער 1846 יאָר צו פ. וו. אַנענקאָוון. אָט וואָס ער שרײַבט וועגן פּרודאַנען:

„פרודאַן איז פון קאָפּ ביז די פיס א פילאָסאָפּ, אַן עקאָנאָמיסט פונעם קליינ-בירגערטום. אינ דער מאָדערנער פאַרגעשריטענער געזעלשאַפט ווערט דער קליינבירגער, איבער זײַן עצעם לאַגע, פון אייב זײַט, א סאָציאַליסט, און, פון דער צווייטער זײַט—אַן עקאָנאָמיסט, דה. ער איז פאַרבלענדט פון דער פראַכט פון דער גרויס-בורזשוואַזיע און פילט מיט די לייזן פונעם פאָלק. ער איז איינצייטיק סיי בורזשוואַ און סיי פאָלק. אינ דער טיפּעניש פון זײַן געשאַמע שטאַצירט ער דערמיט, וואָס ער איז אומפאַרטייטיש, וואָס ער האָט געפונען דאָס עכטע גלייכגעוויכט, וואָס האָט א פּרעסענזיע אונטערצושיידן זיכ פון געוויינלעכער מיטלעסקייט. אזא קליינבירגער פאַרגעטערט דעם ווידערשפּרוכ, ווייל דער ווידערשפּרוכ איז דער יעסאָך פון זײַן ווען. ער אלייב איז גיט עפעס אַב-דערשי, ווי א געזעלשאַפטלעכער ווידערשפּרוכ, פאַרקערפּערט אינ סאַט, ער דאַרף אינ טעאָריע באַרעכטיקן דאָס, וואָס ער איז דער פראַקטיק, און פּרודאַן פאַררינט צו זײַן א וויכטיגסטע אַנטערפּרעטאַטער פונעם פראַנצויזישן קליינבירגערטום; דאָס איז א ווירקלעכע פאַרריכט, ווייל דער קליינבירגער וועט זײַן א באַשטאַנדטייל פון אלע קינפטיקע רעוואָלוציעס.¹

1 ק. מאַרקס און פ. ענגעלס, „בריוו“, 1931, ז. 24.

די דאָזיקע כאַראַקטעריסטיק, וואָס מאַרקס האָט געגעבן פּרוּדאָנען, קאָגן
 אינ גרונט אָנגעווענדט ווערן צו אַפּע קליינבירגערלעכע אידעאָלאָגן, דערינ
 אויך צו אַל אַנדערע אידעאָלאָגן פונעם אנאַרכיסטישן שניט. דער אנאַרכיסטי-
 שער דיכטער עדעלשטאַט איז אינ דעם פּראַט ניט קיינ אויסנאַם.
 האָט דאָך עדעלשטאַט אינ נאָמען פון „אומפּאַרטייִשקייט“ אָדער
 „איבערפּאַרטייִשקייט“ געוונגען אינ זײַן לײַד „צו די פּאַרטייִדיקער פון
 פינצטערניש“:

— מיר האָבן אויך נייע פּראָפּעגאנדע —
 בערנע, לאַסאַלי, קאַרל מאַרקס,
 זיי וועלן פון גאַלעס אונדז רעטן,
 ניט מיט פּאַסטן און הייליקן וואַקס.

וואָס האָט דער קליינבירגערלעכער ראַדיקאַל בערנע און לאַסאַלי, דער
 פּאַטער פונעם אָפּאַרטוניזם אינ דער דײַטשישער אַרבעטער-באוועגונג, צו
 טאָן מיטן גענאָלן פּראָלעטאַרישן רעוואָליוציאָנער קאַרל מאַרקס? וויאָזוי
 קומט בערנע צו זײַן דער רעוואָליוציאָנערער באַוועגער פונעם פּאַקאַמאַטיוו
 פון דער געשיכטע?

שוין אינ זײַן אנאַרכיסטישן פּערזאָן געפינען מיר באַ עדעלשטאַטן
 אונזרע צוויי אידעאָלאָגיש-קעגנזעצלעכע לײַדער, ווי די שטאַרקע רעוואָ-
 ליוציאָנערע לײַד — „דער פּאַל פון דער באַסטיקע“ און די לײַד „דער
 זעלנער“, וואָס איז נאָך אָנגעזאַפּט מיט אידעאָליאָזיע פון דער קאַפיטאַל-
 ליסטישער אַמעריקע. ביכלאַ איז אויך דער אנאַרכיסטישער פּערזאָן פון
 עדעלשטאַטס שאַפּן פּוּל און פּוּל מיט ווידערשפּרוכט.

מיר וועלן פּרוּווּן נאָכפּאַלגן נאָך די דאָזיקע ווידערשפּרוכט.
 אינ אַ לײַד «В библиотеке» (1887—1888), וואָס האָט אַ גרויסע אור-
 טאָבֿיאָגראַפּישע באַדייטונג סײַ בענעגייע צו די לעבנס-באַדינגונגען פונעם
 דיכטער סײַ בענעגייע צו די וועגן פון זעבסטבילדונג, אפּ וועלכע
 עדעלשטאַט איז געגאַנגען, לײַענען מיר:

Работы нет, зайду в библиотеку.
 Люблю я мысли светлый чудный храм,
 Там хорошо, свободно человеку
 Отдаться помыслам, наукам и мечтам.

.....
 Там лира сладкая могучего Шекспира,
 Там истиной сверкает гордый Миль;
 С творцами красоты и гениями мира
 Я уношусь в высь много, много миль.

עס איז אינטערעסאַנט דאָ צו פאַרציכענען עדעלשטאַטס רויקערן געמיט-
 צושטאַנד, וואָס פּילט זיך אינ די לײַדער פון יענער צײַט. די פּרײַערדיקע

פארלירנקייט, רעזיגנאציע-שטימונגען זײַנען אוועק אין הינטערגרונט. עס דאכט זיך, אז זײַן שיפ איז צו געקומען צו א ברעג. רײַן אויסעררעכט איז דאָס אין א געוויסן זינען טאקע געווען אזוי. דער פּרײַערדיקער אומעט, וואָס האָט עדעשטאטן געפרעסן פון אינווייניק, איז אוועק. ער האָט זיך מיטאמאָל דער-פּיט, אלס א מענטש, וואָס האָט אונ ווייסט זײַן ציל אינ לעבן. דאָס האָט אים פּרײַדיקער געמאכט. די דיכטערישע טענער זײַנען געוואָרן אָפּטימיס-טישער. דאָס, וואָס עדעלשטאט האָט „אינ דער ביבלאָטעק“ געפרוּווט די סטרו-נעס פון דער „זיסער לירע פון מעכטיקן שעקספּיר“, האָט, פארשטייט זיך, זײַן דיכטונג קײַן שאָדן ניט געבראכט. זיך דורכדרינגען מיט אזא מעכ-טיקן ריז איז דער דיכטונג, ווי שעקספּיר, האָט אפּיפּע געבראכט נוצן דעם געניאלן געטע. ווײַל קלינגט אָבער בא עדעלשטאטן די פּאָלגנדיקע שורע אין דער אויבן ציטירטער ליר:

Там истиной сверкает гордый Миль.

וועלן מיר עפּשער מויכל זײַן עדעלשטאטן דעם עפּיטעט „שטאָלצער“, וואָס ער גיט מילן. פארוואָס אָבער מײַנט דער אנארכיסטישער דיכטער, אז „דער שטאָלצער מיל בליצט מיט עמעס“¹ ? מיל, דער פּאָזיטיוויסט איז דער פּילאָסאָפּיע, דער עפּיגאָן פון דער קלאַסישער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, וועלכע איז שוין בא אים אריבערגע-גאנגען אין ווילגארער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, — איז געווען, נאטירליך, גאנץ ווייט פון סאָציאַליזם. בא דער גאנצער קריטישער באציונג זײַנען צו דער בורשוואַזער געוועלשאפט — דאָס, וואָס טיילט אים אויס פון די ענ-גרישע קלאַסיקער פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, — האָט ער אָבער גע-האַלטן, אז מע דארף זיך באנוגענען מיט רעפּאָרמעס: נאציאָנאַליזאציע פון גרויסן ערדבאזיץ, איבערגעבן די ערד-רענטע אין די הענט פון דער מעלכע אדג. עדעלשטאט שאפט זיך, אויארומ, איליוועס בענעגייע צו מיפּן:

...и с гениями мира

Я уношусь в высь на много, много миль.

מיט וואָס איז צו דערקלערן דעם דאָזיקן פּאָנאָטער בא עדעלשטאטן? פּרײַער פון אלץ מיט דער אנארכיסטישער וועלטאַנשויונג, וואָס איז ניט פּייק אריינצודרינגען אינעם קלאַסנ-טאָכ פון סאָציאַלע און פּילאָסאָפּישע

1 ערעדשטאט האָט אים אויב דזשאַן סטיווארט מיל. עס ווײַזט אויס, אז ער האָט אין יענע יאָרן טאקע שטודירט מילן. דאָס איז צו זען דערפון, וואָס אין א שפעטערדיקן ארטיקל: „א וויכ-טיקע נויטווענדיקייט“ האָט ער געשריבן: „די ענגלישע ליטעראטור איז א ווונדערבארער אויצער, אן אויסגעצייכנטער. מײַכל פאר דעם גײַסטיקן מאָגן. ספעסער, דזשאַן סטיווארט מיל, מאָרגאן שעקספּיר, בײַראָן און נאָך הונדערטער אנדערע בארימטע דענקער האָבן געשריבן אפּ דער ענ-גרישער שפּראַך.“

סיסטעמעס. ס'איז דעריבער כאראקטעריסטיש פאר די קליינבירגערלעכע אידעאלאָגן פונעם אנארכיסטישן לאגער דאָס צונויפפאָרן בערנען מיט מארקסן, ספענסערן מיט מאָרגאנען אאוו. די דאָזיקע טענדענצ צו עקלעקטיק אינ סאָציאלע און פילאָסאָפישע פראגעס בא דעם קליינבירגער-לעבן אידעאלאָגן איז אינ גרונט דער נאטירלעכער אויסדרוק פון זיינ סאָ-ציאל-ווידערשפרעכלעכער נאטור.

עדעלשטאט פּיפּט אָבער ניט די דאָזיקע ווידערשפרוכן, זיי גייען אימ ניט אָן. ער פילט נאָר, אז זיינ לעבן האָט באקומען א נייעם אינהאָלט, אן עקזיסטענצ-בארעכטיקונג. ער איז געוואָרן שטארקער, זיינ דיכטערישע שטימ איז געוואָרן מעכטיקער:

Я в прах превращу мое горе.

און ער צייכנט זיך אָן אזא לעבן-פערספעקטיוו:

И стану работать на честном пути,
 Работать на светлом просторе,
 Работать за знамя добра и любви,
 За право людей угнетенных.

.....

И до могилы итти на пролом
 К свободе, к любви и счастью.

עדעלשטאט נעמט זיך איצט ענערגישער פארן סאטירישן זשאנר. ער שרייבט אָן אינ דעם דאָזיקן זשאנר א גלענצנדיקע ליד «Ноги», וואָס ער פארעפנטלעכט אינ יאנואר 1889 אין «Знамя». די דאָזיקע ליד דערמאָנט אָן די סאטירישע לידער פון בעראנזשע און פון זיינ נאָכפאלגער עדושענ פאָטיע.

Хоть янки мудр, но без ног
 Он далеко у́йти б не мог.
 Для их рабов, для их скотины
 Я ноги дал, чтоб их машины
 Могли на части разрывать,
 И фабриканты властелины
 Могли бы миру показать,
 Что в них, как в каждом человеке,
 Потребность ближнего любить,
 Назначить пенсию калеке,
 Его в больнице поместить,
 А если он уснет на векн,
 Его прилично похоронить.

די טרעפלעכע איראָניע אין די שורעס

Что в них, как в каждом человеке,
Потребность ближнего любить,

רייט אראָפּ די מאסקע פון דער בורזשואזער פילאנטראָפיע, אנטפלעקט
די גאנצע צווייטע פון אירע פרומע אָנשטעלנ...
אין זײַן ליד ¹Воспоминание о Л. Л. דריקט אויס עדעלשטאט זײַן...
פראָטעסט קעגן דעם בורזשואזן געזעצ :

Палачи, я презираю
Вас - дикий Ваш закон.
Он грабителями создан,
И народ наш грабит он.

Палачи, я ненавижу
Вас и дикий Ваш закон,
Он убийцами написан,
Все святое давит он.

די דאָזיקע פּאָעטישע, ריטמיש-שטייפע שורעס געהערן עפשער צו די
שטארקסטע ערטער פון עדעלשטאטס רוסישע לידער. פון יעדער שורע, פון
יעדן שטייפ-געפרעסטן וואָרט אָטעמט מיט סינע צו די הענקער און זייערע בא-
לעבאטימ. די ליד קריצט זיך אינג שטארק אין זיקאָרן, שווער זי צו פאר-
געסן. דאָס זאָגט איידעס וועגן דעם עכטן דיכטערישן טאלאנט, וואָס עדעל-
שטאט האָט פארמאָגט. כאָטש ער איז שוין דעמלֵט געווען ווייט פון דער
רוסישער שפראך, האָט ער פונדעסטוועגן אין די ראמען פון זײַן אָרעמען
שפראך-באזיצ אין רוסיש ארויסגעוויזן גרויסע דיכטערישע אָרגאניזיר-
פיייקייטן אין געביט פון דער פּאָעטישער שפראך. אָט די דיכטערישע
אָרגאניזיר-פיייקייט וועט זיך אין א געוויסער מאָס איבערכאווערן אויך
אין זײַנע ייִדישע לידער.

עדעלשטאט באטראכט זיך שוין דעמלֵט ניט פאר קיין דיכטער,
וואָס זינגט וועגן, ראָזעס פון ליבע און שיינקייט. ער זאָגט וועגן
זיך :

Я не поэт, я пролетарий,
Дня борьбы и нищеты.

אין דעם דאָזיקן עטאפ פון זײַן שאפן, ווען ער מאכט א מער בא-
וויסטזיניקן קער צו נעקראסאָווס דיכטונג, שוין פון אנארכיסטישע פּאָזיציעס,
שווימען פאר אימ ארויס די קלאסישע ווערטער פונעם „פּאָעט-בירגער“ :

¹ לוי זינג.

Поэтом можешь ты не быть,
Но гражданином быть обязан.

עדעלשטאט וואריירט דעם דאָויקן מאַטיוו אין פארשיידענע לידער. ער
קוקט אפ די פליכטן פונעם דיכטער, ווי אפ א הייליקן כוון, אויב אונדז
זאָל דאָ זיין דערלויבט צו באניצן זיך מיט דעם באַריבטן עפּיטעט (היי-
ליק) פון עדעלשטאטס יידישער דיכטונג.
ער זאָגט זיך אָפּ פון פּערזענלעכער ליבע, מאַטיווירנדיק:

Я женщин не любил. Отдать не умею
Я всей своей любви земному существу,
Я глубоко любил одну только идею
И отдал сердце святому существу.

Я глубоко любил красавицу свободу,
Она моей души заветный идеал,
И весь отдавшись ей — отдался я народу,
Страдая без нее — с народом я страдал.

מיט א באזונדער עטישער פארשפיצטקייט האָט עדעלשטאט פון אנאר-
כיסטישן פּערזאָן פארשטויסן דאָס פּערזענלעכע לעבן אין א זייט, ער האָט
זיך פארוואנדלט קימאט אין אן אסקעט. מיט א באזונדערער פרייד דער-
צייט ער אין זיין ליד «Сон» פאָגנדיקעס, ווען די אייגענע זינע
ווענדן זיך צו אימ:

— Ты бледен, родной мой, покоя
Ты, верно, в столице не знал.

ענטפערט ער:

— Ничего, дорогие, за то я
Там много стихов написал,
За ненависть к диким тиранам,
За любовь к человеку — друзья —
Иерусалимским дворянам
Полюбила муза моя.

Я пел им про светочь свободы,
Про любовь им великую пел.

А если муза любимая моя,
И любима страдальцам народа,
Кто же в мире так счастлив, как я?

דער געראנק, אז זינע לידער זינען באשטימט פאר די ארבעטנדיקע מאסן,
אז זיי רופן, וועקן צו באפרייונג, — דער דאָזיקער געדאנק האָט גליקלעך

געמאכט דעם דיכטער, האָט אָנגעפֿילט זײַן לעבן מיט פֿרייד. שווערע זאָרגן רופֿט באַ אים דאן ארויס דער צווייפֿל, צי זײַנע לידער וועלן דערגײַן צום אַרעכטאט. עדעלשטאט האָט אַ קליינע ליד פֿון זעקס שוועט «O, песня моя» (1889), וווּ עס ווערט אָנגערירט דער דאָזיקער מאָטיוו.

O, песня моя! долетишь ли до света
 Ты на крыльях могучих орла,
 Иль на веки замрешь в бедном сердце поэта?

די גרויסע זאָרג, און זײַן דיכטעריש וואָרט זאָל דערגײַן צו די מאסן, איז באַ אים געקומען פֿון זײַן קוק אפֿ דער סאָציאלער פֿונקציע פֿון דיכט-טונג. נישט דיכטונג צוליב דיכטונג, נאָר דיכטונג צוליב קאָמפֿ, באַפֿריונג, אזוי האָט עדעלשטאט אָנגעהויבן קוקן אפֿ זײַן ליד. דער גרויסער דערפֿאָלג, וואָס זײַנע לידער האָבן געהאט צווישן די מאסן נאָכ פֿאַר זײַן לעבן, האָט אים פֿאַשעט באַפֿליגלט און געגעבן מוט ווייטער צו שרייבן. דאָס איז אויך געווען זײַן בעסטער האָנאָראַר...

צי האָט עדעלשטאט אין זײַן צווייטן דיכטערישן עטאפֿ געשאפֿן אָר-גינעלע לידער אין רוסיש? לידער מיט אַן אייגן דיכטעריש פֿאַנעמ? באַ אַ גענויעם שטודירן זײַנע רוסישע לידער פֿון אָט דעם עטאפֿ, לאָזט זיך אפֿ דער פֿראגע ענטפֿערן אזוי: דאָרט, וווּ עדעלשטאטס ליד ווערט די אויסדריקער פֿון קאמפֿטימונגען, באַקומט זײַן דיכטעריש וואָרט בילד-דערישע און ריטמישע זעלבשטענדיקייט, האַגאמ שפראַכלעך באַוועגט זיך עדעלשטאט אין די גרענעצן פֿון נעקראסאָווס דיכטערישער שפראַך. מע דארף אָבער צוגעבן, אַז פֿאַר דער צײַט, זײַנט עדעלשטאט האָט זיך גע-נומען איינבירגערן אין אמעריקע, האָבן אפֿ אים גענומען ווירקן אויך אנדערע דיכטער, אויטער די רוסישע, נעמלעך: בייראָנ, היינע, פֿרײליגראַט, לאָנגפֿעלף און אנדערע.

די מאָס פֿון זייער ווירקונג לאָזט זיך אָבער ניט אזוי גרינג פֿעסט-שטעלן.

VI

אין 1889 יאָר הייבט עדעלשטאט אָן שרייבן ייִדישע לידער. אין יענער צײַט הייבט ער אָן ביכלאל זיך צו דרוקן. ער האָט דערפֿילט, אַז זײַן דיכטעריש וואָרט דארף באַדינען וואָס גרעסערע מאסן. די ייִדישע עמיגראַנטן-מאסע איז שוין דעמלט געווען באַדייטנדיק אין צאָל און האָט געשפּילט אַ גרויסע ראָלע אין דער אמעריקאנער אַרבעטער-באוועגונג. נאָכ די דײַטשישע אַרבעטער-עמיגראַנטן, וואָס האָבן מיט זיך מיט-געבראכט די רייכע דערפֿארונג פֿון דער אַרבעטער-באוועגונג פֿון דײַטשלאַנד, האָבן די ייִדישע אַרבעטער מיט זיך פֿאַרגעשטעלט דעם טע-

טיקסטן טייל פון דער אמעריקאנישער ארבעטער-באוועגונג אינ די גרויסע שטעט פון די מיוזעכ-שטאטן. האָט עדעלשטאט מיט זײַנ דיכטעריש וואָרט טאקע געוואָרעט באדינענ די דאָזיקע מאסנ אינ זייער טאָג-טעגלעכע קאמפ.

אינ א בריוו צו זײַנע אייגענע דערציילט עדעלשטאט, אז ער איז ניט לאנג געקומענ קײַן ניו-יאָרק פון איסט-אראנזש, ווו ער האָט געארבעט אינ עדיטאָנס פאבריק. געקומענ קײַן ניו-יאָרק, איז ער גלײַכ ארײַן אינ דער דעדאקציע פון דער אנארכיסטישער „ווארהײט“:

„... מע האָט נאָרוואָס געבראכט א פרישע „ווארהײט“ מיט מײַנע „געדאנקע אפ דער פאבריק“. איך האָב זײ אָנגעהויבן באטראכטן; לײַענענ, אויטשמעקענ אונ געפײַענע, אז אייניקע ערטער. אינ מײַנע „געדאנקענ“ פארמאָגנ א פינקטלעכע „באטאָנישן גראמ“, און אנדערע סטראָפּעס זײַנענ גאָר ניט שלעכט — ספעציעל פאר דער זשארגאנישער ליטעראטור. ווארשײַנלעך האָט אײַך ניט ווינציק פארוונדערט מײַן יודישע מווע; אגעווע, שרעקט זיך ניט, קײַן ביווינעס וועט איר צוליב מיר ניט לײַדן. מײַן קומענדיקע ליד „אינ קאמפ“ וועט זײַן א סאכ בעטער. דאָס אַרטיקע יירנטומ וועט מיר זאָגן א דאנק פאר מײַנע ערלעכע אונ פרײַע לידער... איך בין איצט אײַן פארליבט אינ דער יודישער שפראך און האָלט; אז זי איז זייער מוויקאליש און פלאסטיש און מע קאָג דורכ איר אויסדריקן די פאָלסק-לייד: און האָפענונגענ...“

אנעם בריוו טרײַבט זיך עדעלשטאט אונטער: „אײַער יודישער באטכנ דאָוויד“.

עדעלשטאט איז מיט זײַן רעוואָלוציאָנערער ליד אינ יודיש ניט גע-קומענ אפ קײַן פוסט אַרט. דער עלטערער דאָר עמיגראנטן, וואָס איז ארי-בערגעקומענ פון ענגלאנד — ספעציעל די אירלענדער — האָט מיט זיך מיט-געבראכט די טראדיציעס פון דער טשארטיסטישער דיכטונג, פון די דיכ-טער עליאָט, קופער און זשאנס. דאָס האָט זיך טאקע געפילט אינ דער אמעריקאנישער ארבעטער-באוועגונג. צווייטנס, איז די דיכטונג פונעם בור-זשאזן ראדיקאל פון בענושאמינ פראנקלינס טיפ — פון וואָלט אויטמאנ — אינ יענער צײַט געווענ שטארק פאָפולער צווישן דער ראדיקאלער אינטע-ליגענצ אינ אמעריקע.

דער בריוו, וואָס דער פילאָסאָפ און עסעיסט עמערסאָן האָט פארעפנט-לעכט אינ דער „ניו-יאָרקער טריבונ“ וועגן אויטמאנס „גראַד-בלעטער“, האָט שטארק מיטגעוירקט אויטמאנס פאָפוליאַריטעט. די „גראַד-בלעטער“ פּרעגנ דערשײַנענ איינ אויסגאבע נאָך דער צווייטער. אינ 1889 יאָר זײַנענ אינ פילאדעלפיע ארויס אלע ווערק (פּראָזע און פּייער) פון וואָלט אויטמאנ. עדעלשטאט, וואָס האָט דעמלט געלײַענט פריי ענגליש, איז זיכער געווענ באקאנט מיט אויטמאנס דיכטונג. ווייטער האָבן די דײַטשישע ארבעטער-עמיגראנטן מיטגעבראכט מיט זיך דעם קולט פון דער רעוואָלוציאָנערער דיכטונג פון היינענ, פרייגראטן און הערוועג. די רעוואָלוציאָנערע ליי-דער פון די דאָזיקע דיכטער פלעגן די דײַטשישע ארבעטער אָפּט דעקלאַ-מירן אפ זייערע פארזאמלינגענ, יאָנטויווימ, אויספאָנג אדג. דאָס זײַנענ

אלץ קוואלן, פונוואנען עס זיינען געגאנגען אידעאלאגישע און קינסט-
 לערישע ווירקונגען אפּ עדעלשטאטס דיכטונג. דערביי זארפּ מען ניט פאר-
 געסן אזא וועזנטלעכע מאַמענט. מאַריס ווינטשעווסקי און מאַריס
 ראָזנפעלד האָבן אָנגעהויבן שאפּן אין ייִדיש א סאכּ פּרִיעַר, ווי עדעלשטאט.
 אלס רעוואָלוציאָנערע דיכטער (ראָזנפעלד זארפּ באטראכט ווערן פאר א
 רעוואָלוציאָנערן דיכטער ביז דער צייט, ווען ער איז אריבער צום בור-
 זשואַדיצעניסטישן ראַגער) האָבן זיי, אזויארומ, צוגעגרייט פאר עדעל-
 שטאטן אן אידייִשע און פאַרמעלע באַזע, וואָס האָט אימ געדינט אלס
 אויסגאנג־פונקט פאר זיין דיכטונג אין ייִדיש.

אין א ליד „צום מעשוגענעם פּילאָזאָפּ“ (1890), דה. צו ווינטשעווסקי,
 דערציילט אונדז עדעלשטאט אָפּנהארציק וועגן ווינטשעווסקי ווירקונג אפּ
 אימ:

איך בין פארליבט אין זינע צילן,
 אין זיי לעו איך מיין אייגענעם שמערצ,
 איך קאָן מיט זיי מינע וווגן היילן,
 טרייסטן מיין ליידענעס הערצ!

עדעלשטאט שטרייכט זאָ אונטער זיין אידעאלאגישע קרויוועשאפט מיט
 ווינטשעווסקינ:

זיין שרייבן ערפילט מיך מיט האָפענונג און מוט,
 דאָך קאָן איך זיך ניט גוט ערקלערן
 ווי קומט אין זיין טינטער מיין הארצנס בלוט?
 ווי קומען צו אימ מינע טרעגן?

אכוצ דעם פּילט זיך אין אַט דער ליד א שטארקע פּיעטעט פאר ווינ-
 טשעווסקי דיכטערישער מייסטערשאפט:

ער קאָן מיט איינפאכע ווערטער אונדז זאָגן,
 וואָס מיר מיט קליינעגדע פראַזן.

און דאָס שרייבט עדעלשטאט אפּן צווייטן יאָר זינט ער האָט אָנגעהויבן
 שרייבן ייִדישע לידער, נאָכמער, נאָך דעם, ווי ער האָט אליין אָנגעשריבן
 אזא קינסטלעריש אויסגעשמידטע ליד, ווי „דער פאל פון דער באסטיליע“.
 די דאָזיקע פּיעטעט עדעלשטאטס פאר ווינטשעווסקי דיכטערישער גע-
 צוימטקייט¹ איז זינע בעסערע לידער באווייזט אונדז, וויפּל מי עס האָט
 געקאָסט עדעלשטאטן (בא זינע קנאפע קענטענישן אין דער ייִדישער שפראכ)
 צו שרייבן ייִדישע לידער.

¹ ווינטשעווסקי האָט שוין ביז 1891 יאָר געהאט אָנגעשריבן זינע בעסטע לידער, דעריב
 אזעלכע, „ווי עס רירט זיך“, „דער פּרינציפּט־גיסט“, „די וויטע פּאָג“, „די מאַרסעליעווע“,
 „א בעזם און א קע“ אאוו.

פאר די פיר יאָר, וואָס עדעלשטאט האָט דיכטער־יש געשאפן: אין ייִדיש, האָט ער איבערגעלאָזט אַ גאנצ היפש זיכטער־יש פארמעגן, העכער־הונ- דערט און דרייסיק לידער. די דאָזיקע גרעסערע און קלענערע לידער — צו- זאמען מיט די לידער פון הינטשעווסקינ און ראָזנפעלדן — האָבן געהאַפּט לייגן דעם פונדאמענט פון אַ נייעם אידעאָלאָגיש קינסטלערישן וועג אין דער ייִדישער דיכטונג, אין דער ייִדישער ליטעראַטור ביכפאַך. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פון דער ייִדישער ליטע- ראַטור, ווען זי האָט געבראַכט די ענגע נאציאָנאַלע ראמען, ווען זי האָט פאר זיך געשטעלט אינטערנאַציאָנאַלע אופגאַבעס. דאָס איז געווען אַן אינטער- נאציאָנאַלע פּויט איר אינהאַלט ליטעראַטור, אַ ליטעראַטור, וואָס האָט גע- קעמפט פאר דער באַפֿרײַונג פון די אונטערדריקטע און עקספּלואַטירטע פון אלע נאַציעס. מיט דעם איז צו דערקלערן דעם ברייטן, אַלזײַטיקן פארנעם פון איר טעמאַטיק. מיט דעם איז אויך צו דערקלערן, וואָס מיטאַמאָל איז אין דער ייִדישער פּאָעזיע געשאפן געוואָרן אַ נייער פּאָעטישער לעקסיקאָן, אַ נייע פּאָעטישע פיגוראַציע אַאוו. אַז איר פאַרגלייכט די עלטערע ייִדישע רעוואָלוציאָנערע דיכטונג מיטן נאַציאָנאַליסטישן דיכטער פּרוג פון די 80-ער יאָרן, וואַרפט זיך אײַך גלײַכ אין די אײַגן די נייע פּאָעטישע קוואַליטעט, וואָס עס האָט געשאפן די עלטערע רעוואָלוציאָנערע דיכטונג. עס איז אויך גלײַכ צו מערקן, אַז די עלטערע ייִדישע רעוואָלוציאָנערע דיכטונג איז געווען ווינציק „ייִדיש“, אויב מיר וועלן זיך דאָ באַניצן מיט דער „וויסנ- שאַפטלעכער“ טערמינאָלאָגיע פונעם „געדערנטן“ קריטיקער פונעם פּאַשיס- טישן לאַגער ניגער. ווען די ניגערס וואָלטן געווען קאָנסעקווענט, וואָלטן זיי די טײַנע, וואָס זיי רוקן אַרויס קעגן דער ייִדישער סאָוועטישער ליטעראַטור, אַז זי איז ניט ייִדיש, געקאָנט מיטן זעלביקן רעכט אַרויסרוקן קעגן דער עלטערער ייִדישער רעוואָלוציאָנערער דיכטונג...

דער דיכטער דאָויד עדעלשטאט האָט פארנומען אַ גאנצ אָנגעזען אַרט צווישן די עלטערע רעוואָלוציאָנערע דיכטער. אין די 90-ער יאָרן האָט אפּילע עקזיסטירט אַן עדעלשטאַט־שוף אין דער דיכטונג. אויך באָוו- שאָווער גייט אין אַ באַדייטנדיקער מאָס אַ: עדעלשטאַטן. די קלענערע דיכטער זײַליג און באַבאַד האָבן זיך אויך באַוועגט אין עדעלשטאַטס דיכ- טערישער אַרביטע. ווייטערע פּאַרשוונגען וועלן מיסטאַמע ברענגען נאָכ נעמען.

עדעלשטאט איז געווען זײַער פּאָפּולער צווישן די ייִדישע אַרבעטער אין אמעריקע. אין די 90-ער יאָרן פונעם פּאַריקן יאָרהונדערט און אינעם ערשטן צענדליק פון היינטיקן יאָרהונדערט איז צווישן די ייִדישע אַרבעטער אין אמעריקע, וואָס האָבן נאָר געהאַט אַ שײַכעס צו דער אַרבעטער־באַ- וועגונג, ניט געווען קײַן אײַנער, וואָס זאָל ניט קאָנען אַ היפשע צאָל לידער עדעלשטאַטס אפּ אויסווייניק. און עס איז קײַן ווונדער ניט: אומעטום, אפּ אַרבעטער־אַנטרווימ, אפּ פאַרווילונגען, אין צײַט פון שטרײַקן פלעגט מען שטענדיק דעקלאַמירן אַדער זינגען עדעלשטאַטס לידער. ווי עס איז בא-

וויסט, פלעגן עדעלשטאטס לידער זיין גאנץ פאָפּולער אויך צווישן די יידישע ארבעטער אין רוסלאנד. באגלייכ מיט ווינטשעווסקיס רעוואָלוציאָנאַר-נערע לידער פּרעגט מען עדעלשטאטס לידער זינגען אפּ מאיאָווקעס, פּאָ-ליטישע דעמאָנסטראציעס, פארוויילונגען, ביים אינטימע באגעגענישן.

ווי ליגט דער סאָך פון עדעלשטאטס אויסערגעוויינלעכער פּאָפּולערקייט צווישן די יידישע ארבעטער-לייענער (פינקטלעכער וואָלט געווען צו זאָגן „הערער“ אָנשטאָט „לייענער“), ווייל עדעלשטאטס לידער האָט מען מער געהערט, איידער געלייענט? אין דער ערשטער ריי — אין דעם פּלאַמיקן פּראָטעסט קעגן עקספּלאַטאציע, אונטערדריקונג און אדאָס ביז, וואָס איז פאָר-בונדן מיט דער ברוזשואַזער אָרדענונג. צווייטנס, אין דעם אויסערגעוויינ-לעכן צארטן ברודערלעכן מיטגעפיל, וואָס איז פאָראַן אין עדעלשטאטס לידער צו די אונטערדריקטע. אפילו עדעלשטאטס סענטימענטאליזם האָט דאָ שטארק מיטגעוויקט; ער האָט געשאפן אן אינטימען בריק צווישן דעם דיכטער מיטן לייענער. עדעלשטאטס האָט מען ניט בלויז געלייענט, געהערט, נאָר מע האָט אימ אויך ליב געהאט. עדעלשטאטס האָט שטענדיק פארשטאנען צו „אקטואליזירן“ זיין ליד. כאַראַקטעריסטיש אין דעם פאל זיין בען די פּאָלגנדיקע שורעס עדעלשטאטס:

גענוג שוין אייך גיסן, איר ביטערע טרערן,
איר מאכט אפ מיין ארבעט א פלעק,
און ווען עס דערזעט נאָך דער גאזלעך דער פּאַרמאָן —
ער טרעפט מיך פונדאנען אוועק.

ווי זאָל מען דעם פּאַרמאָן מעקאנע ניט זיין,
זעט ווי ער איז פעט און ווי רויט,
ער זויפט נאָר זיין ביר און ריינערט זיין סיגאַר —
וואָס ווייס ער פון הונגער, פון נויט?

אז איר טראכט זיך אריין אין די דאָזיקע פּאָלקסטימלעך-סטיליזירטע שורעס, דערפילט איר גלייכ די מיטלען, מיט וועלכע עדעלשטאטס האָט גע-פאנגען דעם אויער פונעם נאָרוואָס פּראָלעטאריזירטן ארבעטער, וואָס גע-פינט זיך אין „סוועט-שאפּ“. ער דערגרייכט עט דורכ די נאָרוויינדיקע „ביטערע טרערן“; ווייטער — דורכן אָנווייז אפּן „גאזלעך דעם פּאַרמאָן“, וואָס איז אָפט געווען דער מאָרגנדיקער באלעבאָס פון א „סוועט-שאפּ“, און וואָס דראַעט דעם ארבעטער מיט „סעק“ (אָפּזאָגן פון דער ארבעט), אויב ער וועט פארפלעקן דאָס שטיקל ארבעט.

ניט שטענדיק פּרעגט זיך אָבער עדעלשטאטס האַלטן אין זיין דיכ-טונג אפּ א רעוואָלוציאָנערער הייב. דאָס קומט פּאָר בא אימ דעריקער איבער זיין אנארכיסטישער וועלטאַנשויונג. אין אזוינע פאלן ווערט עדעל-שטאט דער אויסדריקער פון האַלב-פּראָלעטאריזירטע קליינבירגערלעכע מאַסן-באוונדערס בוילעט זעען מיר דאָס אין זיין ליד „יעציעס מיצראַמ“:

ווען איז לאנד דער פיראמידן
זאל ניט זיין א שטארקער העלד,
וועלכער האט געקעמפט פיר יידיש
מיט זיין כאכמע און זיין שווער.

.....

און עס זינד פאריבער, ברידער,
מיליאנען טעג און נעכט.
און יעצט, יידיש, זינט איר ווידער
פארעס דינער, פארעס קנעכט.

איז דער לעצטער סטרעפּע זאָגט עדעלשטאט צום ארבעטער-פּאָלק:

דאן א פייסעכ גאָר א נייער
קומט מיט סרטהייט, מיט ערפּאָלג,
און זיין אַנדענק וועט זיין טייער,
ווייל דער העלד וואר זעלבסט דאָס פּאָלק.

עמעס, עדעלשטאט רופט דאָס פּאָלק, עס זאָר אליין זיין דער העלד
פונ זיין אייגענער באפרייונג, ער טוט עס אָבער דערפאר, ווייל איצט זעט
ער ניט קיין העלד. בלויז „איז לאנד דער פיראמידן“ איז אזא העלד געווען.
אויב מיר זאָלן עס פארשטיין ביִדעריש, דארף עס באטייטן, אז די צייט
פונ העלדן איז שוין פאָריבער. מיר ווייסן אָבער, אז העלדן איז דעם זי-
נען, ווי עדעלשטאט פארשטייט זיי, זיינען קיינמאָל ניט געווען. שולדיק
איז אָט די אלע נאציאָנאליסטישע ביִדער-אסאַציאַציעס, וואָס עדעל-
שטאט באניצט איז דער דאָזיקער ליד, איז זיין אידעאליסטישער און
אנארכיסטישער קוק אפ דער געשיכטע. אפילו זיינע אינטערנאַצי-
אָנאליסטישע קאוואָנעס ווערן אראָפגעזעצט איז דער דאָזיקער ליד.
זיין אנארכיסטישע וועלטאַנשויונג האָט, אזויארום, אָפט געשעדיקט זיינע
רעוואָלוציאָנערע לידער.

די אויסגערעכנטע אידעייִשע און קינסטלערישע פעלערן, וואָס פיגורירן,
אגעווי, ניט איז אלע לידער עדעלשטאטס, האָבן אָבער ניט געשטערט דעם
דערפּאָלג, וואָס ער האָט געהאט בא דעם ארבעטער-לייענער. דער ארבעטער-
לייענער איז נאָך דעמאָלט געווען ווינציק וואָס איבערקלייבעריש איז דיכטונג.
עדעלשטאט האָט גערופּן, געוועקט צום קאמפ, און דער ארבעטער-לייענער
האָט אימ געשאַנקען זיין ווארעמע אופּמערקזאַמקייט, האָט אימ שטארק גע-
גלייבט און פארטרויט. עדעלשטאט דערפילט, ווי ער זאָגט וועגן זיך איז א
ליד, „איך בין דאָס שווערד, איך בין דער פלאַם“, און זיין „מוזע“, בא-
ווירקט פונעם איבערגעגעבענעם ארבעטער-לייענער, ווערט פּראָדוקטיוו. די צייט,
ווען זיין ליד איז געווען געשריבן פארן טישקעסטר, אָדער פאר אן איי-
טימען קרייז לייענער, ווי עס איז געווען די לאגע מיט דער איבערוועגנדי-
קער מערהייט רוסישע לידער, איז שוין געווען פאָריבער. איצט איז עדעלשטאט

געוואָרן א דיכטער פאר ברייטע מאסן. ווי אַרעמ עס איז ניט געווען
עדעלשטאטס דיכטערישע שפראך אין ייִדיש, ווי איינטאָניק עס איז ניט
געווען די פארבנגאמע פונ זײַן וואָרט און בילד, האָט דאָך עדעלשטאט
שוין אין זײַן ערשטן יאָר פונעם שאפן אין ייִדיש באוויזן אריינצוהויכן אין זײַנע
לידער אזא שטארקע דיכטערישע טעמפּעראַטור, אז זײַן וואָרט, זײַן פא-
טאָספול וואָרט, האָט געצונדן די הערצער פון די ארבעטער-לייענער.

וויפּל רעוואָליוציאָנערער אופברויזן איז פאראן אין די שורעס פונ זײַן
ליד „אין קאמפ“, א לייד, וואָס געהערט צו די גאָר ערשטע שריט, וועלכע
עדעלשטאט האָט געמאכט אין דער ייִדישער דיכטונג? די ווערטער זײַנען,
דוכט זיך, אזעלכע איינפאכע, די פּאָעטישע פראזעס — „ריינע פּראָזאָמענ“,
וויפּל אינערלעכע פּייער שאפן זיי אָבער, ווען זיי זײַנען אָרגאניזירט אין
דער דיכטערישער סטראָפּע? —

מיר ווערן דערשאַסן, געהאנגען.
מע באַרובט אונדז דאָס לעבן און רעכט
דערפאר, ווייל מיר עמעס פארלאָגען
און פּרױהײַט פאר אַרעמע קנעכט.

און באַרד גייען צוויי סטראָפּעס מיט א קרעפטיקן אָנוואַקס, קימאט
ווי אין א גוט אָרגאניזירטן דראַמאטישן דיאַלאָג:

אָבער אונדז וועט ניט דערשרעקן
געפענקעניש און טיראני,
מיר מוזן די מענטשהײַט דערוועקן
און מאכן זי גליקלעך און פריי.

סמידט אונדז אין איינערע קייטן,
ווי בלוטיקע כײַסס אונדז רײַסט,
איר וועט אינדער קערפּער גאָר טויטן,
אָבער ניט אונדזער הייליקן גײַסט!

די פּאָעטישע פיגוראציע אין אָט דער לייד איז זייער אַרעם, די עפּי-
טעטן פּאָשטעט, מע קאָן זאָגן אפּילע באַנאלע: „בלוטיקע כײַסס“, „ליכ-
טיקע וועלט“, „גלענצנדע שטערן“, „הייליקער גײַסט“ אאוו. און דאָך רעגט
אײַך אופ די דאָזיקע לייד, זי הייבט אײַער „טעמפּעראַטור“.

אינטערעסאנט איז דאָ אויך אַנצוהויזן אפ דער טענדענצ צו דער
רינגקאָמפּאָזיציע, וואָס איז צו מערקן אין אייניקע עדעלשטאטס ליידער.
די סיבע פונ דעם ליגט אין דעם רעדנערישן, אינעם טריבונישן כאַראַק-
טער פּוּן זײַן לייד. די לעצטע סטראָפּע דינט, אלס א רעזימע פונ דער
גאַנצער לייד; זי אידיוסטרירט געדאַנקלעך, אמאָל אויך לעקסיש די ערשטע
סטראָפּע:

איר קענט דערמאָרדן, טיראנען!
נייע קעמפּער וועט ברענגען די צײַט —
און מיר קעמפּן, מיר קעמפּן ביזוואנען
יי גאַנצע וועלט וועט ווערן באַפרייט.

איינע פון די שטארקסטע לידער, וואָס עדעלשטאט האָט געשריבן אינעם
 ערשטן יאָר פון זײַן שאפן אין ייִדיש, און וואָס איז צונויפגעפאלן מיטן
 יוביליי פון דער גרויסער פראנצויזישער רעוואָליוציע, איז זײַן ליד „דער
 פאל פון דער באסטיליע“. עס איז מאמעש א ווונדער: עדעלשטאט, וועל-
 כער האָט נאָך אין יענער צײַט אזוי שוואַך באהערשט די פּאָעטישע
 שפראַך אין ייִדיש, זאָל מיטאמאָל קאָנען דערהייבן זײַן וואָרט צו אזא
 דיכטערישער הייב. ער צעשטערט אין דער דאָזיקער ליד דעם געוויינלעכע
 סטראָפּע-בוי מיטן שטענדיק זיך איבערכאזערנדיקן א-ב און א-ב גראמ.
 דאָס גיט צו דער ליד א מוזיקאלישע שטארקייט. יעדע פּאָעטישע שורע
 איז דאָ ווי א דונער-שאַל, און יעדע סטראָפּע פארמאָגט איר אינערלעכע
 אָנוואַקס און איז מוזיקאליש און קאָמפּאָזיציאָנעל איינגעגלידערט אָרגאניש
 אין דער גאַנצער ליד.

הערט ווי עס דונערט, עס שטורעמט און קראַכט—
 דאָס פאלט די באסטיליע— די שרעקלעכע מאַכט
 פון פראנקרייכס געקרוינטע באנדיטן.
 דאָס פאלט די באסטיליע, די בלוטיקע ווענט,
 יא, יערער שטייבן איז אן איידעם, א וועלט-מאָנאָמענט
 פאר די וואָס האָבן פאר פרייהייט געליטן.

און דער דיכטערישער געפיל זאָגט ריכטיק אונטער עדעלשטאטן צו
 ענדיקן די דאָזיקע ליד מיט פּאָרגנדיקע דריי שורעס:

פאָרווערטס אין קאמפ, מיט גוואַלדיקן שטורעם
 שטירצט די באסטיליע, דעם פינצטערן טורעם,
 זאָל פרייהייט באַליכטן די ערד!

עדעלשטאט האָט אין דער דאָזיקער ליד געשטעלט א דיכטערישן מאָנא-
 מענט די ברייטע מאסן פאר זייערע העלדנטאטן אין דער גרויסער פראנ-
 צויזישער רעוואָליוציע. די ליד איז איינע פון די שטארקסטע לידער אין
 דער עלטערער רעוואָליוציאָנערער דיכטונג, זי איז מוזיקאליש זייער גע-
 לונגען אָרגאניזירט. די דאָזיקע ליד איז דער בעסטער באווייזן פון
 דער גרויסער דיכטערישער קראַפּט, וואָס עס האָט פארמאָגט אין זיך
 דער יונגער עדעלשטאט. וויפּל דיכטערישע ווערטן האָבן מיר פארלוירן דורך
 זײַן פריצניטיקן טויט!

דאָס ערשטע יאָר פון עדעלשטאטס שאפן אין ייִדיש האָט ער זיך גלייך
 געשטעלט אין די פּאָדערשטע רייען פון דער רעוואָליוציאָנערער דיכטונג
 אין אמעריקע. זײַן טעמע איז געקומען ווי א דירעקטער אָפּהילף פונעם
 לעבן פון די מאסן און פון דעם קלאסנקאמפ אין דער קאפיטאליסטישער
 אמעריקע. די ארבעטער-באוועגונג האָט אים אזוי צו זאָגן טעמאטיש „גע-
 שפּיזט“, זי האָט ברייט געמאכט זײַנע טעמאטישע האַריוואָנטן.

אין דעם זעלביקן יאָר, 1889, ווען ער שרייבט די פלאַמיקע שורעס
 בון זײַן ליד:

איך בין דאָס שווער, איך בין דער פלאַם,
איך האָב געקעמפּט, און ווי א שטערן
האָב איך באַלויכטן דעם שטורעמ־יאַז
פון מענטשן־בלוט און מענטשן־טערעני.

שאפט ער אָבער אויך זיין לײַשע געמיט־פֿיך ״עלנט״, וואָס איז פול מיט
אינטעליגענטישן אומצוטרוי צו די מאסן. עדע־שטאַטן, וואָס האָט געמאַכט
אנאַרכיסטישע אומגעוילד פאַר זיין לעבן־דעוויז, פעקט אויס די געדורף פון
אן עכטן רעוואָליוציאָנער, ס'פעלט אים דער גלויבן אין די ארבעטער־מאַסן.
דאָס איז, אגעוו, א שטרייך, וואָס איז זייער כאַראַקטעריסטיש פאַר יעדן
קליינבירגערלעכען רעוואָליוציאָנער. זיין אנאַרכיסטישע וועלט־אַנשויונג איז
ניט געווען אימ־שטאַנד צו שאפן בא אים קיין עמעסע היסטאָרישע פער־
ספעקטיוו. ס'איז דעריבער בא אים גיטאַמאָל ווידער ארויסגעשפרונגען די
פאַרשטאַלענע איינזאַמקייט, וואָס מאַרדעוועט געוויסע טיילן פון דער
ראַדיקאַלער אינטעליגענצ. איין דער לײַך ״עלנט״ קלאַנגט זיך עדעלשטאַט:

דו האָסט ניט פאַר קיינעם דיין טרויער אנטדעקן,
אלעס דורשטעט יעצט געלט און באַטרוג,
דו האָסט ניט קיין פּרײַנטלעכע האַנט, וואָס זאָל וועקן
דיין מוט מיט א וואַרעמען דרוק.—
דיין שטאַלצער גייסט רייסט זיך העכער און העכער,
דאָך בייגט זיך אין שטורעם דיין גוף,
אויב, ווי פון טורמע א יונגער פאַרברעכער,
קוקסטו מיט טרויער אַרפֿאַ.

און ער ענדעקט די דאָזיקע לײַך זייער פעסימיסטיש:

עלנט גייסטו וועג פאַריבער,
דעם וועג פון דערנער און שטייג,
דו צאַפֿסט זיך אין דעם פּרײַהייט־סיפּיר,
דו קעמפּט און פאַסט אליין!

וואָס פאַר אן אידעאָלאָגישער דיסאָנאַנס! וואָס פאַר א גרויזאַמע
טשינשן עדעלשטאַט צאָלט זיין אנאַרכיסטישער וועלט־אַנשויונג! איין זיין לײַך
,איך בין דאָס שווער, איך בין דער פֿלאַם״ זאָגט ער דאָך אליין:

פאַרײַר ניט, ברודער, האָפענונג, מוט,
פון שלאַכטפעלד איז א שאַנד אנטלויפן,
ווען אויך מיט די לעצטע טראַגן בלוט
פון מען דער מענטשהייט פּרײַהייט קויפן.

עמעס, עדעלשטאַט לײַפט ניט פון שלאַכטפעלד, ער טוט, אָבער,
אן ערגערע זאַך: ער דעזאָרגאַניזירט די קעמפּנדיקע ארבעטער־רייען, די
קליינבירגערלעכע ווידערשפרעכלעכקייט גייט עדעלשטאַטן נאָך ווי א שאַטן
און גיט די איינציק מאַדנע קאָמבינאַציע פון פאַטעטישן קאַמפּגעזאַנג מיט
פעסימיסטיש־עלעגישער לײַך.

דאָס אָרט, וואָס עדעלשטאט האָט פארנומען איז דער ייִדישער דיכ-
טונג פון אמעריקע (עס גייט א רייד וועגן 1890 יאָר) און זײַן פּאָליטיש-
געזעלשאַפֿטלעכע טעטיקייט שטויסן אימ צו פארנעמען זיך מיט פראגעס,
וואָס האָבן א שייַכעס צו דער גאנצער ליטעראטור-שאפונג איז אמעריקע.
איז 1890 יאָר שרייבט ער אָן די ארטיקלען וועגן ליטעראטור: „זשארגאָ-
נישע דיכטער“ און „די פּרינציפּאַליקייט פון דער זשארגאָנישער ליטערא-
טור איז אמעריקע“. איז די דאָזיקע ארטיקלען קומט עדעלשטאט מיט א
ריי ביטערע און גערעכטע טינעס צו דער ייִדישער ליטעראטור איז
אמעריקע. ער פארגלייבט די אמעריקאנער ייִדישע ליטעראטור מיטן צושטאנד
פון דער רוסישער ליטעראטור (איז איר בלי-פּעריאָד) איז XIX יאָרהונ-
דערט. איז די דאָזיקע ארטיקלען שטעלט עדעלשטאט אויך די פראגע וועגן
דער סאָציאַלער אופגאבע פון דער דיכטונג, ער שטעלט זי אָבער ווי אן
אנארכיסט, דה. אידעאָלאָגיש צעכראסטעט, ער באטראכט זי איז טאָך פון
ראדיקאַל-קרייבירגערלעכע פּאָליציעס.

„דער געזונטער עלעמענט, — שרייבט עדעלשטאט אינעם ארטיקל „די פּרינציפּאַליקייט
פון דער זשארגאָנישער ליטעראטור איז אמעריקע“, — וועלכער לעבט נאָך אינפּאַלק, מוז ער-
וועקט ווערן צו הייליקער טעטיקייט! דער אָנערבארמלעכער בייטש פון שניידנער קריטיק,
פון פלאמענדר סאטירע מוז צעשטערן די בלעכענע געטסקעס, צו העלכע עס בוקט זיך
יעצט די אָנאטוויקלע מעסע. דער באָדן פון דער זשארגאָנישער ליטעראטור מוז גערייניקט
ווערן, די גיפטיקע גראָזן מוזן אויסגערייסן ווערן מיטן וואָרצל און מאכן פּלאַצ פאר איידע-
לע, הייליקע בלומען און פלאנצונגען, וועלכע זאָלן ערוועקן און ערהייבן דעם גיסט פונעם
יונג ייִדישן דאָר!“

ווי עס איז צו זען, איז ליטעראטור פאר עדעלשטאטן ניט קיין
שפּילכע, ניט קיין מיטל פון צייטפארטרייב. ליטעראטור דארף, לויט עדעל-
שטאטן, דערציען, לערנען, רופן צום קאמפ אאווי. ס'איז דערומ פאר-
שטענדלעך, פארוואָס עדעלשטאט קאָן ניט בלייבן גלייכגילטיק צו דעם
העפקער-צושטאנד איז דער ייִדישער ליטעראטור. איז דעם זעלביקן ארטיקל
לייענען מיר:

„איר באגעגנט איז דיין ליטעראטורנעם מארק די באקאנטע כאמעליאָנעס, די פיל בא-
רימטע כליעלעך, וואָס בייטן אלע מינוט זייער פארב און געשטאלט, ווי עס פאסט זיי בעסער
צו די אומשטענדן זייער פּעדער פארוואנדלען זיי איז א נעצ צו סאנגען גראָסן; פון די
פּרינציפּאַל-שלאכט-באריקאדן מאכן זיי מארקטענדס, ווו זיי פארקויפן דעם פּאַק זייערע
צוויי פאר א פענ, — און דאָך זעלבן ווער עס ווערט ערשטרינגט, זעענדיק ווי דאָס, וואָס
ווערט היינט געלויבט און פארגעטערט, ווערט מאָרגן מיט בלאַטע באדעקט.“

עדעלשטאט זערמאָנט דער ייִדישער ליטעראטור איז אמעריקע די
טראדיציעס פון דער רוסישער ליטעראטור: פון טשערנישעווסקי, בעליני-
סקי, טורגעניעוון, נעקראסאָוון און פון „פיל אנדערע גלענצנדע פארטידיקער
פון גלייכהייט און גערעכטיקייט“.

אינעם צווייטן ארטיקל, „זשארגאַנישע דיכטער“, האָט עדעלשטאט טייל-
נעם צו דער ייִדישער קריטיק אין אמעריקע. עדעלשטאט טייעט:

„ענגלישע, דײַטשישע, רוסישע דיכטער, דיכטער פון יעדער שפראך האָבן זייערע קרי-
טיקער, וואָס צינגן אָן דעם דיכטער גיטע און שלעכטע זינגן, צעגלידערט זינע ווערק, וויבן
אײַם זײַן פּלאַצ אין דער ליטעראַטור, און צערענע אויס דאָס פּובליקום צו אַרטיילן ריכטיק
אפּ וויפּל דער אָדער יענער דיכטער פאַרשטייט דעם גיטע פּון זײַן צײַט און אפּ וויפּל ריכ-
טיק עס שפּילענע זיך אָפּ אין זײַנע ווערק די מענטשלעכע נאַטור, שײַנהײַט אין הומאַניטעט,
וואַרהײַט און פּרייהײַט, זײַנע און האַט, באַגרייטערונג פאַר די ערהויבענע אידעאלן, דער
מענטשהײַט, און אַלעס, וואָס איז ערלעכ און פּרין, אײַרל און מענטשנווירדיק.“

ווי מיר זעען, פאָרמאָירט עדעלשטאט זינע פאָדערונגען צו דער ליטעראַ-
טור גוואַלדיק אבסטראַקט: הומאַניטעט, וואַרהײַט, פּרייהײַט, מענטשלעכקײַט —
אַרצ סטאַמ-פאָדערונגען, אַלצ אַלגעמײַנע סטאַמ-פאָדערונגען. די אַנאַרכיסטישע
ווערטי-אַנשווינגן לאַזט זיך דאָ, אַזוואַרומ, פּילן אפּ שריט און טריט.

ווייטער גײט איבער עדעלשטאט צו דער קריטיק פון די שונד-שרייבער
אין דער אמעריקאַנישער ייִדישער ליטעראַטור פון יענער צײַט און ענדיקט
דעם ארטיקל אין שטאַרקער פאַרצווייפּלונג:

„אַרעמער ייִדישער דיכטער! פאַר וועמען שפּילט דיין האַרפע? פאַר וועמען פאַלן דיין-
נע וועמען לאַזט ארײַן אין די הייליקסטע ווינקלעך פון דיין ליבענדער ליטעראַטור
זעלע! “

די טרויעריקע ראַליע פון יעדן וואַרן ייִדישן דיכטער האָט גוט פאַרשטאַנען און געשילדערט
דער געניאַלער (?—ש.ב.), רוסישער און ייִדישער פּאָעט ש. פּרוג. לעזט דורך עטלעכע זינע
סטראָפּן און איר וועט זען דעם אונטערשייד פון א וואַרן דיכטער ביז א גראַמאַטיקער.
איר וועט הערן די מעלאָדיע פון א פּאָעטישער האַרפע, אין וועלכער עס צאַפּט זיך א
א האַרץ, א גרויסע (?—ש.ב.) מענטשלעכע האַרץ, וואָס קלאַפּט פאַר די ליטורגע, פאַר
די אונטערדריקטע, וואָס פּילט טיפּ די אָנענדלעכע לײַדן דער מענטשהײַט, און קען ניט
שמיכלען, קען זיך ניט אָפּגעבן מיט וויצן און ווערטלעך, קען ניט טאַנצן א קאַזאַטשקע,
ווען באַ אירע מיט זיצט און בלוטעט די פאַרשקלאַפטע מענטשהײַט...“

עס איז איבעריק צו זאָגן, אַז עדעלשטאט האָט דאָ היפּש „אַרײַנגעלייענט“
אינעם בורזשואַזאַנאַליסטישן דיכטער פּרוג, וועלכען ער כאַראַקטעריז-
זירט אבסאָליוט פאַלש, ניט זעענדיק דעם בורזשואַזן טאַך פון זײַן שאַפּן.
מיר האָבן געבראַכט גרעסערע אויסצוגן פון עדעלשטאטס ליטעראַרישע
אַרטיקלען, קעדיי פאַרן לײענער זאָל ווערן קלאַר, וואָס פאַר א צעטומלטיקײַט
עס האָט געהערשט אין די ליטעראַרישע אָנשווינגען פון עדעלשטאַטן:
„נעקראַסאָוו און טורגעניעוו, טשערנישעווסקי און... דער „געניאַלער“ רוסישער
און ייִדישער פּאָעט פּרוג.“

בא עדעלשטאַטן איז פאַראן אויך א רײ לײדער, אין וועלכע ער רעדט
ספּעציעל וועגן דיכטער און דיכטונג. אין זײַן ליד „וואָס איז א דיכטער“
(אַגעוו), האָט עדעלשטאַט צוויי לײדער מיטן זעלביקן נאָמען) רעדט ער אי-
ראַניש וועגן די דיכטער, פאַר וועלכע אַלצ איז נאָר שטאַפּ. עדעלשטאַט
דערקלערט:

„גרויבט דעם דיכטער: ער פאכט מיט טרערן,
אינ זיין געוויינ ליגט האס און שפאָט...
וואָס איז א דיכטער? איז שווער צו דערקלערן —
ער איז אלץ און גאָרנישט, אזוי ווי גאָט!“

באוונדערס גרויס איז זיין האס צו פארקויפטע דיכטער:

„עס איז א מילע צו זיין א פאָעט,
דאָך ווי שלים ווען מיט אייך אפ אייג ברעט
שטייט א שורקע מיט צוויי געזיכטער,
מיט אייזל-אויערן, און איז אויך א דיכטער“.

„ס'זען זיסע לידער, געשליפענע גראמען
האָב איך קיינמאָל ניט געוואָס;
די וועלט מיט אירע בלוטיקע דראמען
צערניכט אפ שטיקער מיטן ברוסט“.

די צאָרעס און פּלאַנג פון דער קאפיטאליסטישער אָרדענונג, אירע „בלו-
טיקע דראמען“ האָבן עדעלשטאטן ניט געלאָזט ווען. דאָס גאנצע „פניער פון אן
אלטן פראָפּעט“ האָט עדעלשטאט דעריבער אוועקגעשאַנקען דער סאָציאלער
ליד. ער שאפט טאקען די סאָציאלע ליד מיט דער גאנצער אופריכטיקייט,
אפ וועלכער ער איז נאָר פיייק.

אימ האָט ניט שטארק געארט, אויב די גראמען פלעגן ארויסקומען ניט
געשליפן. דאָס וויכטיקסטע איז ליד. איז פאר אימ געווען ניט איר מוויקא-
לישקייט, נאָר איר סאָציאלער טאָך, איר קאמפ-אינהאלט. דעם זעבליקן
קוק אפ א ליד טרעפן מיר בא ווינטשעווסקינ אינ זיינע „לידער וועגן
לידער“ אינ „מיניע פאָלקס-לידער“ (1891) זאָגט ווינטשעווסקי:

„דאָך מאכ איך די לידער צום זינגען ניט,
א זיפצ איז פאר זיי הארמאָניע;
דערומ מאכט ניט אויס, אויב זיי קלינגען ניט
און אויב זיי פעטן מעלאָדיע“.

בא עדעלשטאטן זיינען קימאט ניטאָ קיינ נאטור-לידער, קיינ ליבע-לידער,
אלץ גיט ער אָפּ דער סאָציאלער ליד. און אז ער ווענדט זיך צו די
יידישע שריפטשטעלער, פאָדערט ער:

„האלט הויך די פאָן דער ליטעראטור,
איר טעמפל — הייליק און פריי,
זינט טרין דער ווארנהייט, זינט טרין דער נאזור;
דער לינדערער מענטשהייט זינט טרין!“

עדעלשטאט שאפט זיך אָבער דאָ ניט קיינ איליוועס. ער ווייסט, ווי שווער
עס איז צו זיין אן ערלעכער דיכטער, וואָס איז מיט לייב און קעבנ איבער-

געגעבן די אונטערריקטע, וועגן דעם רעדט ער אין זײַן פֿיד „צוויי-
דיכטער“.

„דאָס ביטער טראַגיש איז דער לעבן
בו דעם פּאָעט, וואָס האָט זײַן הערץ
די אונטערריקטע אָפּגעגעבן,
און טראַגט אין ברוסט אַ יאָמ פֿון שמערץ.“

עדעלשטאט האָט ווירקלעך געהאלטן הויב „די פּאָן פֿון דער פֿיטערא-
טור“: פֿאַר אײַם איז דיכטונג ניט געווען קײַן פּראָפּעסיע אײַן זײַנען פֿון
פֿאַרדינסט; פֿאַר אײַם איז דיכטונג געווען זײַן לעבן-באַרופֿ, אַ געווער אין
די הענט פֿון אַ קעמפּער. אָט אזוי האָט עדעלשטאט געקוקט אפּ דיכטונג
זײַט ער איז צוגעשטאַנען צו דער אַרבעטער-באַוועגונג.

צײַ האָט זײַן „מוזע“ געזינדיקט מיט ניט-„געשליפענע גראַמענ“?
געוויס. איר האָט באַ אײַם: „פֿיאַטאַק — פֿראַק“; „פֿלעק — סעק“; „גענאַנט —
לאַנד“; „מאַסקע — לאַסקע“. און ניט נאָר גראַמענ האַמעטנע געפֿינען מיר
באַ עדעלשטאַט, אַמאָל קלײַנגען באַ אײַם גאַנצע שורעס זײַער שלעכט.

VIII

דאָס 1890 יאָר איז דאָס פֿרוכטבאַרסטע יאָר אין עדעלשטאַטס שאַפֿן.
זיכערע האַלט ער שוין די דיכטערישע פענ אין די הענט. עס פֿאַרברײַטערט
זיך נאָך מער זײַן טעמאַטישער פֿאַרנעם. עס קעבט אויך אופֿ די טענדענצ
צום סאַטירישן זשאַנר, וועלכן ער האָט שוין באַניצט אין זײַנע רוסישע
פֿידער. ער שרײַבט אָן זײַן גלענצנדיקע סאַטירישע פֿיד — „אַ וויסנשאַפֿטלעך-
כער מאָרד“. ער שלײַדערט זײַנע גיפֿטיקע פֿיילן אין דער בורזשואַזער
„הומאַניטעט“ פֿון דעם לאַנד, וווּ די „געשטרײַפטע און געשטרענטע“ פּאָן
פֿאַטערט אײַבער די קעפּ פֿון די קלײַנבורזשואַזע אײַניקלעך פֿונעם גרויסן
פֿראַנקלײַן.

„די מענטשן זײַנען ווונדערבאַר,
פֿון געטער שטײַען זײַ העכער,
זײַ האָבן מיטלער יעצט זאָגאַר
מיט מערער און פֿאַרברעכער.“

עדעלשטאַט „לױבט“ דעם אַמעריקאַנישן מאָרד-„הומאַניזם“, און מיט אָט
דעם „לױבן“ פֿרוווט ער אַרונטערזײַסן די צוויי-עס-מאַסקע פֿון דער בורזשואַזער-
קולטור.

„מע פֿלעגט ביז יעצט פֿאַרברעכער טױטן
דורך פּוּלוער, שטריק און שווערד,
מע פֿלעגט זײַ מאַטעריאַל אין קײַטן
אין אַ פֿינצטערן געצעלט.“

דאָב יעצט טוט וויסנשאפט פארבייטן
ליכט, הומאניטעט,
מיר וועלן יעצט גאנץ איידר טויטן
דורך עלעקטריציטעט.

.....

„זיי האָבן שוין דעם אַרעמען קאָרבן
פון „טויטן טשער“ באַפרייט.
און ער... ער איז נאָך ניט געשטאָרבן...
ער צאָפלט זיך... ער שרייט.

דאָס ערשטויגט די פראָפעסאָרן,
די הענקער און די „פרעק“ —
זיי זינען פלוצלינג בלאָס געוואָרן,
געכאַלעשט דאָרט פאַר טרעק“.

מע דארף איבערזיינענען די גאַנצע לײַד — זײ פאַרמאָגט פּופּצן סטראָך־
יעס, קעדיי צו דערפילן איר גאַנצן גיפּט. די ייִדישע רעוואָליוציאָנערע
סאַטירע האָט דאָ באַ עדעלשטאַטן זייער אַ סאַכ צו לערנען.
אינאַן אַן ענלעכען זשאַנר, ווי די לײַד „אַ וויסנשאַפּטלעכער מאָרד“,
האַט עדעלשטאַט אָנגעשריבן זײַן באַרימטע לײַד: „דער קינדער־מערדער“. אינאַן
דער דאָזיקער לײַד דערציילט דער דיכטער, ווי אַן אַרבעטער, וואָס שטרייקט
שוין פיר כאַדאַשײַם, קומט צום דאָקטער גראַן און בעט:

„ביז יעצט האָבן מיר מיט צוויי קינדער געליטן
שרעקלעכ הונגער און קעלט
און גיך וועט מיין פרוי ברענגען א דריטן
אומגליקלעכען שקלאָפּ אפּ דער וועלט“.

די באַקאַנטע פּונעם אַרבעטער איז אַ קלאָרע... דער צווייטדיקער בורזש
אזער דאָקטער ווערט, נאַטירלעך, גלייַכ באַרעדעוודיק. אַ קלייניקייט: מאָראַל,
די מעלוֹכע...

„יונגער מאַן, איך האָב מיטלייד מיט אײַך,
איר ווילט באַגיין אַ גרויסן פאַרברעכן,
איך וואָלט געקאָנט אַרעסטירן אײַך גלייַכ,
נאָר איר זײַט יונג און איך רעכנ —

אַז איר וועט מער דערפון ניט דענקען.
גיט צו די וואָס זינען רייכ,
זיי וועלן אײַך אַ פאַר דאָלער שענקען
און האָבן מיטלייד מיט אײַך...“

ניט אומזיסט איז די דאָזיקע ליד, אינ וועלכער עס ווערט געשילדערט די שטילע טראגעדיע פון א שטרײַקנדיקן ארבעטער אין די באדינגונגען פון דער קאפיטאליסטישער אמעריקע, געוואָרן אזוי פאָפולער בא די יידישע ארבעטער פון אמעריקע. מע פלעגט זי דעקלאמירן אפ פארזאמלונגען פון ארבעטער, פון ארבעטלאָזע. וויפל טרערן פלעגן ארבעטער־פרויען אינ דערשטיל אראָפּשלינגען, ביים זיי פלעגן הערן דעקלאמירן די דאָזיקע ליד!

און אָט איז א קליינע עפיגראמישע ליד פונעם זעלבן זשאנר — „אונ־דזער פרייהייט“.

„אינ דעם שטאט — די פאָריי, אינ דער פרעסע — די צענזור, אלע שפּיגען יעצט גאנצ פריי דער גערעכטיקייט אינ צורע.“

דאָכ איך זע שוין פאלן, זינקען, שטאט, דיין אלטן שקלאפנהויז! און די שפּיטערס וועלן טרינקען וואָס זיי שפּיגען יעצט ארויס...“

אז איר לייענט די דאָזיקע ליד, פילט איר, אז עדעלשטאט האָט היפש־איבערגעטריבן, ווען ער האָט געשריבן אינ זײַן ליד „צום מעשווגענעם פרי־לאָזאָפּ“:

„ער קאָן מיט איינפאכע ווערטער אונדז זאָגן, וואָס מיר מיט קלינגענדע פראזן.“

ניין, עס איז ווייט ניט אזוי. עמעס, ניט ארע לידער זײַנען בא עדעל־שטאטן דיכטעריש פעסט אויסגעשמידט. אָפט ווערן די לידער דערטרונקען אינ אנארכיסטישער מעליצע אָדער אינ פאָלקיסטישן סענטימענטאליזם. באזונדער רע לידער, נאָכמער, באזונדערע סטראָפּעס עדעלשטאטס זײַנען אָבער אויס־געפורעמט מיט א פעסטער דיכטערישער האנט. אינ די פאָר סטראָפּעס, וואָס מיר האָבן נאָרוואָס ציטירט, פילט זיך שטארק די ווירקונג פון היינעס ליד־דער, אינ וועלכע ער לאכט אָפּ פון „פרידריכס“ פרייסן. צו א צווייטנס זשאנר, וואָס טרעט ארויס בא עדעלשטאטן אינ א שאר־פער פאָרמ אינ 1890 יאָר (עמעס), אינ א געוויסער מאָס איז שוין דער דאָזיקער זשאנר בא אימ אויך פריער געווען, געהערן לידער, וואָס דריקן אויס פערזענלעכע טראגישע קאָנפליקטן אינ אן אינטימ־לייזישער פאָרמ. די קוואלן פון די דאָזיקע טראגישע קאָנפליקטן דארפ מען זוכן אינ די באדינגונגען פון דער יידישער ארבעטער־באוועגונג אינ אמעריקע אינ עדעלשטאטס צײַט. די יידישע ארבעטערשאפט אינ יענער צײַט איז באשטאנען אינ גרונט פון אזוינע מאכן, וואָס האָבן זיך פראָלעטאריזירט ערשט־

איז אמעריקע. דאָס זײַנען געווען נעכטיקע באַמערקעס, קלײַנהענדער, מע-
 פּאָדיום, באַלע-אַקעס, האַלבע אינטעליגענטן, אריבערגעקומענע פון רוסלאַנד,
 כּונ פּוילן, גאליציע, רומעניע און אונגארן. זייער ווינציק איז געווען אזוינע
 ארבעטער, וואָס זײַנען געווען פּראָלעטאריער נאָכ אינ דער אלטער היים.
 זייער ווייניק איז, הייסט עס, נאָכ געווען אזוינע ארבעטער, וואָס האָבן
 געקאָנט דינען אלס א פּעסעטע באזע פאר אן אויסגעהאלטענער ארבעטער-
 באוועגונג. די ייִדישע ארבעטער-באוועגונג האָט נאָכ, אזויארום, ניט פאר-
 מאַגט קיין פעסטן פּראָלעטארישן רוקבייגן.

כּוצ דעם, זײַנען די ייִדישע ארבעטער-עמיגרנטן אינ די 80-ער יאָרן
 נאָכ געווען קנאפ פארבונדן מיט די גרונטקאדערען פונעם אמעריקאנישן
 פּראָלעטאריאַט, שוין ניט גערעדט וועגן דעם, וואָס איבער א גאנצער ריי
 יאָרן אָנגעוויזענע) סיבעס איז יענער צײַט האָט זיך די אמעריקאנישע ארבע-
 טער-באוועגונג אינגאנצן גענומען געפונען אפ א נידעריקן פּאָליטישן און
 טעאָרעטישן ניוואָ. ס'איז כאַראַקטעריסטיש פארן דעמאָסטיקן צושטאנד פון
 דער ייִדישער ארבעטער-באוועגונג, וואָס באדייטנדיקע טיילן פון דער
 ייִדישער ארבעטערשאפט האָבן זיך ארומגעטראָגן מיט געדאנקען צו ווערן
 „אַלרײַטניקעס“, אופגעריכט צו ווערן, צוריק ווערן זעלבשטענדיקע באַלע-
 באַסימ, הענדלער.

דאָס אַרץ פלעגט ברענגען דערצו, אז די ייִדישע ארבעטער-אַרגאני-
 זאציעס איז אמעריקע פלעג איבערלעבן אינערלעכע קרויזן. גאנצ אָפּט
 פלעגן גאנצע אָרגאניזאציעס זיך מיטאמאָל צעפאלן. אַפּס אג אנארכיסט,
 האָט עדעלשטאט ניט פארשטאנען די ווירקלעכע סיבעס פון דעם דאָזיקן
 צושטאנד פון דער ייִדישער ארבעטער-באוועגונג. דעריבער פאלט ער
 אריין אינ פאניק-שטימונגען. זײַן אופריכטיקע נאטור דערלאָזט אים ניט
 צו פארבאהאלטן עס פון זיך און פון אנדערע. ער דריקט אויס די
 דאָזיקע שטימונגען אינ זײַנע טראגישע לידער. באזונדערס בויקעט ווערט דער
 דאָזיקער טראגישער קאָנפליט אויסגעדריקט אינ זײַן ליד „פארצווייפלונג
 און באגייסטערונג“:

עס גיבן פינצטערע מינוטן, —
 פארגיפטעט איז דער לעבנס-קאָס;
 עס איז ניטאָ פאר וואָס צו בלוטן,
 צו קעמפן איז ניטאָ פאר וואָס.

עס דאכט: אפ אייביק איז פארלאָשן
 די זון, די ערד איז א טארע-ברעט;
 די מענטשהייט ליגט אָן גיסט, אָן לאָשן —
 א קאלטער העסלעכער סקעלעט!

א שרעקלעכער פעסימיזם. וואָס קאָן שוין זײַן האָפענונגלאָזער? — די
 ערד איז א טארע-ברעט... ס'ארא גרויליקער פארגלייך! און עדעלשטאט

פרווט זיכ מאַטיווירן, „באגרינדן“ זײַן שטימונג. ס'קומט אויס, ווי עדעל-
שטאט דער אנארכיסט וואָלט זיכ וועלן פארענטפערן.

„דו האָסט אמאָל געהאט כאוויירן,
דאָך עלנט, עלנט ביסטו הינט!
ווארפט ארײַן דער פּײַנט איב כײרעם,
פארגעסן אונדז אויב די גוטע פּײַנט!“

און דעם אינציקן אויסוועג פון דער שווערער לאגע זעט דער אנאר-
כיסטישער דיכטער אין „טויטן קאָס“.

„ווי שווער איז אזויגע מינוטן!
אָ, טרינק געשווינד דײַן טײַטש. קאָס!
עס איז ניטאָ פאר וואָס צו בלוטן,
צו קעמפן איז ניטאָ פאר וואָס!“

עדעלשטאט דערפילט אָבער די גרויליקע אומזיניקייט פון אזא „פאר-
צווייפלונג“, און אין דער זעלביקער ליד גייען גלייכ פינף סטרעפּעס אנדערע,
אָפטימיסטיש-קעמפּערישע, — „באגריטערונג“ רופט זיי אָן עדעלשטאט. מע
דארף רעכענען, אז ניט גלייכ האָט עדעלשטאט אָנגעשריבן דעם „צווייטן
טייל“, כּאָטש פארעפנטלעכט איז די דאָזיקע ליד געוואָרן צוזאמען מיט איר
„אנטיטעזע“ — „באגריטערונג“. אָבער אויב די אָפטימיסטישע שטימונגען זײַנען
גיט מער, ווי מינוטן, עמעס, ליכטיקע, אָבער פּאָרט גיט מער, ווי מינוטן...

„עס גיבן ליכטיקע מינוטן;
דאָס הארץ איז פול מיט זונענשיין;
מיר זײַנען שטאַלץ פאר פּרײַהייט בלוטן
און פּרײַע פּרײַהייט־קעמפּער זײַן!“

האגאמ ע ע שטאט פארענדיקט די דאָזיקע ליד „מיט רעוואָלוציאָנען
אָכטימיזם“, איז אָבער איר סאָציאלע פונקציע געווען א שעדלעכע. זי
האָט אזויווי צעצווייט דאָס לעבן פונעם ארבעטער, וואָס דארף זײַן
אינגאנצן געווענדט קעגן דער בורזשואזיע, אפ מינוטן פון פעסימיזם, דער-
שלאָגנקייט און עלנט, און אפ מינוטן — און דאָ אויב מינוטן — ווען מע
איז „שטאַלץ פאר בלוטן“ און מע „שטארבט אין זונענשיין“.
אזעלכע ווילדע קעגנזאצן אין איינער און דער זעלבער ליד, ווי „די ערד
איז א טארעברעט“ און

„ברידער! שווערד, באריקאדן,
פירן אונדז צום פּרײַהייט־זיג“,

אזא שפרונגארטיקער אריבערגאנג פון ייעש צו פאטעטישן קאמפּרום
איז אן אויסדרוק פון דער קליינבירגערלעכער ווידערשפרעכלעכקייט, איז

ענג געבונדן מיט עדעלשטאטס אנארכיסטישער וועלטאָנשויונג. ס'איז קלאָר,
אז אין דער אונטערשטער שורע קאָן די דאָזיקע ליד ניט שפילן קיין
פאָזיטיווע רעוואָלוציאָנערע ראַציע. א סאכ נעענטער נאטירלעכ איז אונדז
עדעלשטאט, ווען ער זינגט רעוואָלוציאָנעריש מונטער:

„יונגע קינדער אין פרייהייט-קריג
האלט פעסט דעם באנער דער ווארהייט!
ניט לאָזט זיך מאַרבֿלענדן פֿון אַ זיכטן זיג,
וואָס פֿירט ניט צו ווירקלעכער פֿרייהייט?“

די „היי-מארקעט-טראַגעדיע“ מאכט אימ פארן זינגער פון אירע העלדן.
ביכלאָ דערוועקט זיך בא עדעלשטאטן א פארלאנג צו ווערן דער „פאָר-
טרעטיסט“ פון רעוואָלוציאָנערע העלדן. דאָס כאַראַקטעריסטישע אין די
דאָזיקע „פאָרטעטן“ איז דער גוואַדיקער רעוואָלוציאָנערער פּאַטאַס.
דערביי אָבער פארנעמט ראָמאַנטיזם אַן אָנגעזען אָרט אין די דאָזיקע
לידער.

ביכלאָ איז דער ראָמאַנטיזם ניט געווען פרעמד עדעלשטאטן. ערעו
זיין אנארכיסטישן פעריאָד שרייבט ער די דערציילונג „די געשיכטע פון
דער רעוואָנע“ אינגאנצן אין גייסט פון בייִראָנס „קאָני“. דער אונטערשייד
איז בלויז אין דעם, וואָס בא עדעלשטאטן אין דער דערציילונג ווערט אַך
צענטירט די סאָציאַלע פּראָבלעם, בייס בא בייִראָנען גייט „קאָני“ מער לויט
דער ליניע פון „קאָסמישן“ פּראָטעסט. דער ראָמאַנטיזם אין עדעלשטאטס שאפן
פונעם אנארכיסטישן פעריאָד טראַגט זייער אַן אייגנארטיקן כאַראַקטער. ער
שווימט ארום אפ דער אויבערפלעך מערסטנטייל דאן, ווען עדעלשטאט ווענדט
זיין בליק צו דער פארגאנגענהייט אָדער צו דער צוקונפט. עס איז אָבער
וויכטיק צו פארצייענען אזא שטריכ אין עדעלשטאטס שאפן: שטענדיק,
ווען ער האָט צו טאָן מיט דער קעגנווארט, מיטן היינט, איז ער רעאליס-
טיש. דאָס לאָזט זיך לייכט איליוסטרירן אפ דער ליד „לויס לינג“ (1890).

„איך זאָג אָפֿן, איך גלייב אין קראַט,
אין קראַפֿט פֿון די אַרבעטער־רייען,
גוואַלט האָט אונדזער וועלט פֿאַרשקלאַפֿט,
און גוואַלט וועט זי באַפֿרייען!“

אז עדעלשטאט קומט אָבער צו לינגס פּאָרטעט (פאר עדעלשטאטן
איז שוין לינג אַן אָביעקט פון דער פארגאנגענהייט), גייט ער אריבער
צו ראָמאַנטיזם מיט א „שטיקאווער“ בילדערישקייט דערצו:

„ער שטייט פאר מיר אין א שטראַץ פון ליכט
אפ דער וועלט פארבליטיקטער בינע,
עס רוט אפ זיין ווירדערשיינעם געזיכט
דער פרייהייטס הייליקער שכינע.“

באנגנט זיך ניט עדעלשטאט מיט „דער פרייהייטס הייליקער שכינע“,
ער וויל נאָך שטארקער מאכן זײַן פּאָרטעט פון לײַנג, קומט ער אָן צו
דער ברוטוס-געשטאַלט :

„יונג און קרעפטיק, אינ שווארצע לאַק,
די ברוטוס שטאַלצ און אַנדערשראַק
וואר ער אינ פרייהייטס-קריג“.

כאַראַקטעריסטיש איז דאָ דער פאַרגלײַכ צווישן לײַנג מיט ברוטוס.
ברוטוס און... לײַנג, פאַר עדעלשטאַטס ראָמאַנטישע טענדענצן בענענייע
דער פאַרגאַנגענהײַט זײַנען אָבער אַזוינע פאַרגלײַכנ נאַטירלעכ. און אָט
גיסט זיך איבער זײַן ראָמאַנטיזם אינ סענטימענטאַליזם. אינ זײַן לײַד
„אַלבערט פאַרסאַנס“, אשטייגער, פרוווט זיך דער דיכטער דעם ראָ-
מאַנטישן מאָמענט פאַרשטאַרקן מיט „טיפּן“ געפילִ:

„ער האָט די שקלאפּן-וועלט באַרמזט
און מיט טרערן באַנעצט אירע קייטן!
איבעראַל פּלעגט זײַן פּרײַער גיסט
די שטאַלצע פּליגל פאַרשפּרייטן!“

און נאָך דער סענטימענטאַלער ראָמאַנטיק קומען אינ דער זעלביקער
לײַד עכט רעאַליסטישע שורעס :

„פּאָלק! ער האָט דיך געלײַבט אָן שיר,
מער ווי זיך, ווי זײַן פּרײַל און קינד!
ער האָט געלעבט און געשטאַרבן פאַר דיר,
ענדיק זײַן אַרבעט אַזײַד!“

דאָס זײַנען אָבער שוינ גאָר אַנדערע שורעס. פאַרסאַנס דערשײַנט פאַר
אונדז ווי א רעאַלער מענטש, וואָס האָט א פּרײַל און א קינד און וואָס אַלס
ערלעכער און איבערגעגעבענער רעוואָליוציאָנער האָט ער דײַ פּרײַל און דאָס
קינד מאַקרוו געווען צו לײַב די אינטערעסן פונעם פּאָלק, ווי עס דריקט זיך
אויס עדעלשטאַט.

אינ „לײַזע מיטעל“ באַקומט באַ עדעלשטאַט די אָנטייִנעמערן פון
דער פאַריזשער קאַמונע, וואָס איז געשילדערט אינ דער דאָזיקער לײַד, אזא
ראָמאַנטישן פּאָרטעט :

„צעוואָרפן די גלענצנדע לאַק
מיט מעכטיקן שווערן אינ האַנט“.

אינ זײַן לײַד „די פרייהייטס-געטן“ דערגײַט עדעלשטאַט צו אזא
נאַיווקײַט :

„זי וועט פאַרייניקן אלע נאַציאָנען
מיט איר זיסן הייליקן קוש“.

ווי קינדערש זעט אויס בא עדעלשטאטנ די פארייניקונג פון אלע נא-
 ציעס אפ מאַרגנ נאָכ דער סאַצאַלער רעוואָליוציע!
 פאר עדעלשטאטס ראַמאנטיק איז אויכ זייער כאראקטעריסטיש דער
 עפיטעט „הייזיק“, וואָס דאָמינירט אין זינע ל דער. דער דאָזיקער עפיטעט
 פיגורירט באַ אימ סײַ אין דער אטריבוטיווער סײַ אין דער פרעדיקאטי-
 ווער פאַרמ. מיר וועלן דאָ ברענגען עטלעכע שורעס, אין וועלכע עס פיר-
 גורירט דער דאָזיקער עפיטעט:

1. די קוואַרימ זינען הייליקע פייטער.
2. דאָכ וואָס נוצן די הייליקסטע פארלאנגען.
3. וועט אימ מיט הייליקע טרערן באוויינען.
4. דער פרייהייטס הייליקער שטראַל.
5. אָ, די פרייהייטס-שיפ איז אונדז הייליק אאוו. אאוו.

די סיבע פון דעם, וואָס עדעלשטאט באניצט זיכ אזוי אָפט מיט דעם
 דאָזיקנ עפיטעט, און וואָס דער דאָזיקער עפיטעט פיגורירט גראַד דאָרט,
 וווּ עס טרעט ארויס זיין ראַמאנטיזם, ליגט אין עדעלשטאטס אבסטראַק-
 טער און הומאניסטיש-פאטעטישער אופאסונג פונעם רעוואָליוציאָנערן קאמפ,
 פונעם געשיכטלעכען פראָצעס ביכלאָל.
 דער דאָזיקער מאַמענט ווארפט זיכ מאמעש אין די אויגן אין זיין
 מונטערער רעוואָליוציאָנערער ליד „עס טאָגט!“:

„ארבייטער, ברידער, איר הערט ווי עס דונערט?
 איר הערט, ווי עס ברומט, ווי עס קראכט? —
 שימשן האגיבער פון אונדזער יאָרהונדערט
 האָט פון זיין שלאָפ אופגעוואכט.“

דעם מאַדערנעם פראָלעטאריאַט פונעם XIX יאָרהונדערט פארגלייכט
 עדעלשטאט צום ביבלישן שימשן האגיבער. די דאָזיקע שימשן-געשטאלט
 איז אָבער עדעלשטאטנ געווען נייטיק. ווייל דאָס בינדט זיכ מיט זיין אידעאליס-
 טישן קוק אפן העלד, אפ דער ראָליע פון דער פערזענלעכקייט אין דער
 געשיכטע. און דער אידעאליסטישער צוגאנג ברענגט עדעלשטאטנ דערצו,
 אז די סאַצאַלע רעוואָליוציע פונעם מאַדערנעם פראָלעטאריאַט זאָל אין
 א סאכ לידער זינע האָבן אן אויסזען פון אן אופשטאנד פון קנעכט אין
 דער צייט פון די ברידער גראַק:

„ער גרייפט יעצט צום פאנצער און שווער.“

ניט אומזיסט טרעפן מיר אין דער דאָזיקער ליד עדעלשטאטס בא-
 ליבטן עפיטעט — „הייזיק“ — צוויי מאָל: די „הייזיקע לירע“, „הייזיקער
 שטראַל“. ס'איז אָבער נייטיק נאָכאמאָל אונטערצושטרייכן, אז ווי נאָר
 עדעלשטאט שטעלט זיכ מיטן פאַנעם צו דער קעגנווארט, פארלירט באלד
 זיין „מוזע“ די ראַמאנטישע „געפּיגלטקייט“, און זי הייבט אָן צו ריידן
 שטייפערע רעאליסטישע רייד:

די הערצער באגניטטערט, די ביקסג בעלזאָן:
ארבייטער, פאָרווערטס צום קריג! 1

די דאָזיקע ריטמישע שורעס קריצנ זיכ גלייכ איינ אינ זיקאָרנ.
צום 1890 יאָר געהערט אויכ עדעלשטאטס שיינע אונ שטארקע ליד —
„רעוואָליוציאָנ“ די ווערטער אינ די קלאַמערנ „נאָכ דעם דייטשישנ“
ריידנ קלאָר וועגנ דער אָפּשטאמונג פונ דער דאָזיקער ליד. אונ עס איז
גלייכ צו דערקענענ, אז עדעלשטאט האָט דאָ נאָכגעמאכט פרייִליגראטס
ליד „רעוואָליוציאָנ“. פונ פרייִליגראטנ האָט עדעלשטאט אויכ גענומענ
דעם רעפרעז: „אומשטערבלעכ לעבט די רעוואָליוציאָנ“. בא פרייִליגראטנ
לייענענ מיר: 1

Пусть ваши палачи ее,
Как дичь, затравят и возьмут,
Держите в крепости ее,
Отдайте под военный суд,
Иль схороните под холмом,
Чтоб над ней росла трава,
И девушки плели венки,—
И все же скажу: она жива.

בא פרייִליגראטנ איז די ליד געבויט פיל קאָנקרעטער, ווי בא עדעל-
שטאטנ, ס'פיקט זיכ דאָ א גרעסערער „היסטאָרישער באוויסטזיינ“, אויב מע
קאָנ זיכ אזוי אויסדריקן. ווענ פרייִליגראט רופט אויס: „אזא איז דער
געזעצ פונ געשיכטע“, קומט דער דאָזיקער אויסרוף נאָכ א גאנצ „קאָנ-
קרעטנ אנאָיז“. בא עדעלשטאטנ אָבער איז פאראנ א סאכ ווייניקער קאָנ-
קרעטקייט, דאָכ מאכט אויכ עדעלשטאטס ליד א שטארקנ איינדרוק:

„זי איז ניט טויט! איר קענט זי ניט דערשלאָגן,
זי האכט פונ אייער צאָרנ. אייער ברומענ אונ ברילג,
איר מעגט הונדערט מאָל צום קייווער טראָגן:
אומשטערבלעכ לעבט די רעוואָליוציאָנ!
.....

„וואכ אופ, אָ, פאָלק! עס קומט די צייט —
הער איר רופ אונ פארלאָז דינג געצעלט:
פראַלעטאריאט צום בלוטיקן זיי בארייט:
באפריי זיכ, אונ פריי איז די וועלט!“

עס בעט זיכ דאָ א פארגלייכ מיט באָושאָווערס ליד „רעוואָליוציאָנ“.
באָושאָווערס ליד איז, נאטירלעכ, שטארקער. דער מעכטיקער רויש פונ די

1 צום גרויסנ באדויערנ, האָבנ מיר ניט אונטער דער האנט פרייִליגראטס לידער אינ
דייטש. מיר צייטרנ די ערשטע סטראַפּע פונ פרייִליגראטס ליד „רעוואָליוציאָנ“ אינ רוסיש,
אינ מ. זענקעוויטשעס איבערזעצונג.

אנאפאָרעס „איכ קומ“ קלינגט אינ באַוושאָווערס ליד, ווי דער אָנקומ פונ קאָסמישער צעשטערונג. דאָס גיט צו א באזונדערע פּאָעטישע שטארקייט דער דאָזיקער ליד. גלייכצייטיק לאָזט זיך אָבער פילן אינ באַוושאָווערס ליד באזונדערס שטארק דער אידעאָליסטישער צוגאנג צו דער רעוואָליוציע, וועלכער איז איבערהויפט כאראקטעריסטיש פאר די אנארכיסטן. ווען מע פֿייענט באַוושאָווערס ליד, באקומט זיך אן איינדרוק, אז די רעוואָליוציע איז עפעס א קראפט, וואָס שטייט איבער די מאסן. אינ בעסטן פאל באקומט זיך „דואליזם“: מאסע אונ רעוואָליוציע:

„איך האָב די פארקנעכטעטע פעלקער געפירט אינ די פּרוערע צייטן
אונ האָב זיי געהאַלפן די שערלעכע קנעכטשאפט
אפ פּרעהיט פארבייטן,
איך בין מיט דעם פּאַרשריט געגאנגען, די וועלט
אימ געהאַלפן באנייען
אונ גיין וועל איך היינט מיט די פעלקער, אונ וועל
זיי אינגאנצן באפרייען“
(באַוושאָווערס)

די רעוואָליוציע ווערט דאָ געשילדערט ווי א סטיכייִשע קראפט, וואָס קומט אָן פונ דרויסן, וואָס פירט דאָס פּאָפּל אונ באפרייעט עס. ס'איז ניט קלאָר, ווער עס שאפט די רעוואָליוציע.
פאר באַוושאָווערס אונ עדעלשטאטן, אלס אנארכיסטן, איז ביכלאל כאַראַקטעריסטיש דער כאָאָס, וואָס האָט געהערשט בא זיי אינ די קעפּ בע־נעגייע צו די ווירקלעכע וועגן פונ דער פּראָלעטארישער רעוואָליוציע אונ ספעציעל די געגאטיווע באציונג צו יעטווידן אָנטייל אינעם פּאָליטישן קאמפּ. עדעלשטאט, ציטירט בערנע: „ניט געדולד נאָר אימגעדולד וועט באפרייען די מענטשהייט“, אונ גיט צו פונ זיך: „אונ די אנארכיסטן שטימען מיט אימ פּולקום איינ“. אויב מע זאָל אָט דעם געדאנק איבער־זעצן אפ א קאָנקרעטערע אנארכיסטישער שפראך, הייסט עס „דירעקטע אקציע“. עדעלשטאט הערט ניט אופ צו וואָרענען דעם פּראָלעטאריאט ניט צו פארנעמען זיך מיט קיינ פּאָליטיק, ער האלט עס פאר שערלעך אונ פאר „קריכעריזם“.

דער „אומגעדולדיקער“ אנארכיסט טרעט ארויס גלייך מיט א „מאקסי־מאלער“ פּראָגראם:

„איר טרייבט די קנעכט צום באלאט־באָקס,
מיר טרייבן נישט, אָ, ניין!
מען דארפן דאן פּאַשעט זיין אן אָקס
דעם שווינדל ניט פארשטיין“
(„ווי איז דער אונטערשייד?“)

פובליציסטיש דריקט אויס עדעלשטאט דעם זעלבן געדאנק אינ זיין ארטיקל „דער וועג צום צייל“ אזוי:

„...צו וואָס דארפן מען האָבן אינגאנצן די וואַל־קאמפּאניע מיט איר דוראצק
קאָפּאקט אונ גלעקלעך? אגטירן אגטירט זי נאָר פאר קריכעריזם.“

בא עדעלשטאטן איז יעטווידע פאָליטישע אקציע קריכערזיזם, אפילע דער קאמפ איז מעלוכע-מאסשטאב פאר אן אכט-שאַעדיקן ארבעטטאָג, ווילן:

„איר קעמפט מיט אימפעט פאר „אכט-שטונדן“ —
מיר קעמפן נאָר פאר צוויי;
איר ווילט נאָר צורעקן די ווונדן, —
מיר ווילן היילן זיי.“

איז אָט דעם פערטן געפינען מיר ביכלאל בא עדעלשטאטן א ריי לידער מיט לינדשאפטלעכער פראָפאגאנדע פונעם אנארכיזם און מיט ווילדע אָנפאלן און זידלערייִען אפ די סאָציאליסטן. עדעלשטאטס טאקטיק איז די דאָזיקע לידער באשטייט, פּרעך פון אלץ, איז פארקריפלען דעם מעהוס פונעם קאמפ פון דעם רעוואָליוציאָנערן מאַרקסיזם קעגן דעם אנארכיזם. עדעלשטאט באמיט זיך דערביי צו פארשווינגן די מאַרקסיסטישע פארניכטנדיקע קריטיק פונעם אנארכיזם מיט זיינע הורא-רעוואָליוציאָנערע פראָזעס, מיט די קליינבירגערלעכע דעאקציאָנערע סעאַרעס וועגן „דירעקטער אקציע“, באַמבעס, וועגן אַבסאָ-ליוטן אָפהאלטן זיך פון פאָליטישן קאמפ, מיט זיינ אינדיוידואליזם אאווער שטרעבט אראָפּפירן דעם גאנצן פרינציפיעלן שטרעבט אפ די רעלסן פון רעכילעסן און בילבוליים („וואָס זאָגט איר צו אים?“).

עדעלשטאט שטרעבט פאַרצושטעלן די גאנצע זאך אזוי, אז מאַרקסיזם באשטייט איז אגיטאציע פאר פארלאמענטאריזם. און איז דער דערמאָנטער ליד זאָגט בא אים דער סאָציאל-דעמאָקראַט: „דאָס קעסטעלע (שנימ-קאסטן) וועט אונדז פירן צום זיג“, אזויארום, ווערט פארקריפלט יענער קאמפ אפ צוויי פראָנטן, וואָס מאַרקס און ענגעלס האָבן געפירט סיי קעגן דעם פאר-לאמענטארישן קרעטיניזם פון די אָפּאָרטוניסטן איז דער סאָציאל-דעמאָקראַטי-שע באוועגונג סיי קעגן דעם פסעוודאָ-רעוואָליוציאָניזם פון די אנארכיסטן. די אָפּאָרטוניסטישע טענדענצן און איינשטעלונגען פונעם רעכטן פליגל פון דער סאָציאל-דעמאָקראַטישע שטעלט פאַר עדעלשטאט אלס די שטעלונג און די פאָזיציעס פונעם רעוואָליוציאָנערן מאַרקסיזם.

ניט ווייניקער בילעט טרעט ארויס די נעבעכדיקייט פון דער אנאר-כיסטישער „פילאָזאָפיע“ דאן, ווען עדעלשטאט באזינגט דעם אידעאל פון דער אנארכיע. די גאנצע אידעאלע אָרדענונג פון דער צוקונפט טראָגט אפ זיך דעם שטעמפל פון די באגערן און פאַרשטעלונגען פון דעם קליינ-בירגערטום.

עדעלשטאט האָט ניט פארשטאנען דעם מעכאניזם פונעם פראָלעטארישן קלאַסנקאמפ. ער האָט ביכלאל ניט געזען דעם פראָלעטאריאט איז זיינ ריכטיקער געשטאלט מיט די ספעציעלע שטריכן, וואָס זיינען אים אייגן-טימלעך אַרס קלאס פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט. ער זעט נאָר: „האר“ און „קנעכט“. די היסטארישע ראָליע פונעם פראָלעטאריאט, דער וועג פון דער פראָלעטארישער רעוואָליוציע, די סטראטעגיע און טאקטיק פון דער פראָלעטארישער רעוואָליוציע זיינען דעם אנארכיסטישן דיכטער

געווען פרעמד, די פראָצעטארישע רעוואָלוציע באַנעמט ערעשטאט רייַן עטיש, הומאניסטיש. ער זינגט דעריבער אזוי:

„יעדע צײַט האָט איר נײַע טוירע—
אונדער טוירע איז פּרײַהײַט און רעכט:
און, ברידער, די גרעסטע אווירע
איז צו זײַן געהאַרזאמע קנעכט.“

דער דאָזיקער אנאַרכיסטישער „היסטאָריזם“ (וואָס באַטראַכט דעם גע-
שיכטלעכע פּראָצעס נײַט אײַן אַספּעקט פּונ קלאַסנקאַמפּ, נאָר אַלס אַרענע פּונ
קאַמפּ צווישן פּאַרשיידענע „טוירעס“) איז דאָ, נאַטירלעך, נײַט צופּעליק,
ווי עס איז נײַט צופּעליק די „טרער“ אײַן די פּאָלאַנדיקע שוועס באַ עדעף-
שטאַטן:

„איך בין א הייסער רעוואָלוציאָנער:
פאַרהאַטט איז מיר געלעבט זאָק און טראָג;
דאָך בליצט אײַן מײַנע אויגן אַ טרער,
ווען איך קלער פּונ רעוואָלוציאָנאַ.“

(„דער קומענדיקער שטורעם“)

עמעס, ווייטער וועט ער זאָגן:

„דאָך, דער שטורעם מוז קומען— עס העלפּט קײַן טרערן!“

אײַן 1891 יאָר איז עדעשטאַט שעפּעריש נאָך שטאַרק פּראָדוקטיוו.
אײַן אָט דעם פּראָדוקטיוון יאָר שרײַבט ער אָן זײַנע מונטערע לידער
„וואַכט אױפּ“, „לױזע מישעל“, „דושאַן בראַונ“, „צו די אַרבעטער-פּרויען“
און „דער אַלטער שמיד“ און אַ גאַנצע רײַ אַנדערע לידער. די פאַרבינדונג
מײַט דער אַרבעטער-באַוועגונג ווערט פאַר אײַם אזוי וויכטיק, אז דאָס
ווערט זײַן רעבנעס-לופּט, אָן דעם קאָן ער נײַט לעבן:

„איך טרוימ נײַט, ווי גליקלעכע דיכטער,
פּונ ווייַן און פּונ ליבע און מײַ,
אָן ווייַן זײַנען מיר נײַכטער,
אָן ליבע זײַנען מיר פּרײַ.“

(„זינגט מיט לוסט“)

„איך זאָל האָבן הונדערט קעפּ
וואָלט איך אלע אָגעגעבן
פאַר מײַן גרויסן אירעאַל,
ווייַל אָן אײַם וואָס איז דער לעבן.“

(„פּרילינג“)

דאָס איז געווען אופּריכטיק געזאָגט. סײַ זײַן פּובליציסטישע פענ (און
אויך זי איז געווען טעמפּעראַמענטפול) סײַ זײַן דיכטערישע פענ האָט ער
באַטראַכט ווי אַ שווערד:

„מײַן פּעדער, דו ביסט מײַן גײַסטיקע שווערד.
איך שטײַ מיט דיר אפּ דער וואַכ,
אַלע לײַדנדיק קינדער דער ערד
רום איך צום קאַמפּ און צו ראַכע.“

(„צו מײַן פּעדער“)

און דעדעלשטאטס פעדער פלעגט טאקע מונטערן, טרייסטן, אריינגעבן
האָפּענונג :

„ניט אייביק וועלן זיי דויערן
די קאלטע פינצטערע נעכט,
ניט אייביק וועט פאר זיך מויערן
נאָך פינצטערע קערקער דער קנעכט“.

.....

„ניט פּאָט־זשע די קעפּ אַרונטער !
ניט שטייט אפּ א האלבן וועג !
פּאַרווערטס, שטאַלצ און כונטער !
פּאַרווערטס, צו הייליקן צוועק !

שוין אין אָנהייב פון 1891 יאָר הייבט זיך דעדעלשטאט אָן צו פילן
שלעכט אין געזונט. זײַן שוואַכע קאָנסטיטוציע האַלט ניט אויס די שווערע
באדינגונגען פון זײַן פּענ און ספּעציעל די קאָלאָסאַלע אַרבעט, וואָס איז
געפאלן אפּ אים, אלס רעדאקטער.

אין אָקטאָבער 1891 יאָר שרײַבט דעדעלשטאט אָן די ליד „דער
אָונט-גלעק“. און ווי ער ווייזט אליין אָן: „פריי נאָך נאדסאָנען“. דאָס
ווענדן זיך צו נאדסאָנען האָט באטייט, אז דעדעלשטאטס שטימונג איז דאן
געווען א געדריקטע, ווייץ נאָר אין אזעלכע פאלן פּרעגט זיך עדעל-
שטאט ווענדן צו נאדסאָנען. נאדסאָן איז פאר דעדעלשטאטן געווען דער
„טרערנדיכטער“, דער דיכטער פון געדריקטער שטימונג. אידעאָלאָגיש
אָבער שטייט ניט די ליד אונטער נאדסאָנס ווירקונג, ווייל זי איז ניט
קיין פעסימיסטישע. זי שילדערט די שווערע מינוטן, די פּערזענלעכע
טראגעדיע פון א קעמפּער, וואָס פילט, אז ער גייט אָפּ, פאלט ארויס
פון די רייען. אוואדע איז דאָס טראגיש, קיין פעסימיזם איז עס אָבער
ניט.

„איך וואָלט געוואָלט, אָי פּאָלק ! דיין רויטן זעג
נאָך מאַכן רויטער מיט מיינ הערצנס בלוט...
און ווי א לייב מיט זינע שארפע נעגל,
דיין פיינט באַקעמפּן מיטן שטאַלצן העלדנמוט“.

זײַנע פּרײַנט שאפּן פאר אים געפּט און שיקן אים אוועק זיך היילן
אין דענווער (אין קאָלאָראַדאָ).

דעדעלשטאטן האָט זייער א סאך געזונט געקאָסט דאָס, וואָס זײַנע
פּרײַנט און כאוויירימ דארפן אים שטיצן...

דאָס 1892 יאָר איז, פארשטייט זיך, ניט קיין שטארק שעפּעריש יאָר
פאר דעדעלשטאטן. ער פילט, אז עס דערנענטערן זיך די לעצטע טעג זײַ-
נע צו די אייגענע שרײַבט ער איינגעהאלטענע ברייוו, בא אים גופע איז
אָבער די שטימונג א געדריקטע. אָבער אויך איז דעם דאָזיקן אומגעהייער

שווערן יאָר פון זײַן פֿעבן לײַגט עדעלשטאט נײַט אוועק זײַן דיכטערישע פענ. ער שרײַבט אָן א גאנצע רײ לידער, ווי „טרערנ“, „מײַן מוזע“, „פרעמדע ברויט“, „דער יונגער העלד“ און אנדערע. צווישן די לידער פון 1892 יאָר געפינט זיך א פראכטפולע לירישע ליד „דער פארווונדע-טער אָדלער“. פאר דעם, וואָס ווייסט דעם גאנצן פֿעבן-וועג עדעל-שטאטס, זײַן קאמפ-טעמפעראמענט, איז שווער צו לײענען רוקן די דאָזיקע ליד. זי רײסט אײַך אופ פון אָרט.

מיט אן אומעט קוק איך
 צו דער זון ארום,
 דאָך די קראנקע פֿליג
 הייבן נײַט דעם גופ.
 איך צאפל זיך, איך רײס זיך...
 איך שרײ, איך פֿלוצ... איך וויי...
 ביז איך בלייב אָן מאכט
 לײַגן אפ א שטיין!
 אכ, ווער קען מיר זאָגן,
 אויב איך וועל אמאָל
 ווידער פֿרײ ארומשוועבן
 איבער בערג און טאָל!
 טראָגן זיך דורך שטורעם
 שטאָלצ צו זאָנענשײַן,
 צווישן פֿרײע אָרדער
 א פֿרײער אָדלער זײַן!

די דאָזיקע ליד און א סאך אנדערע לירישע לידער זאָגן איידעם וועגן די לירישע הייכן, צו וועלכע עדעלשטאט וואָרט געקאָנט דערגײן, אויב אים וואָלט נײַט ארויסגעריסן דער טויט. זײַן לירישע קראפט האָט זיך ערשט דאן אָנגעהויבן פאנאנדערוואקסן, און עדעלשטאט איז געווען דעריקער א ליריקער, וואָס האָט פארמאָגט א מעכטיקן רעוואָליוצאָנערן פאטאָס פארן קאמפ פון די אונטערדריקטע און פארשקאפטע. איך דעם דאָזיקן פאטאָס האָט ער אינגאנצן צעשמאָלצן זײַן פערזענלעכע פֿעבן, ווייך מיט קאמפ איז געווען אויך פארבונדן דער פאטאָס פון זײַן פערזענלעכ פֿעבן.

און עדעלשטאט האָט זײַן דיכטערישע פענ ווירקלעך געהאלטן ווי א שווערד, שטענדיק שארף און הייס... און לײַדנשאפטלעך לײַב געהאט האָט ער זײַן פענ. איך זײַן ליד „צו מײַן פעדער“ דערציילט אונדז עדעל-שטאט:

וואָס וואָלט איך געטאָן אָן דיר אפ דער וועלט,
 וועמען וואָלט איך נאָך אזוי לײַבן?
 די וועלט מיט איר זעלבסטזוכט, שווינדל און געלט
 וואָלט שנעל מיך איך קײווער פארסריבן.
 וואָס וואָלט איך געטאָן, איך אומפראקטישער יונג,

טרוימער'יש און נאיוו ?
וואָס אפּן לונג, דאָס אפּן ציונג —
פּון ביוזעס קיינ באגריפּ ?

איינער מיר פארענדיקן דעם אנאליז פון עדעלשטאטס לידער, איז ניין-
ט'ק צו זאָגן אייניקע ווערטער וועגן די לידער, וואָס עדעלשטאט האָט גע-
ווינדעט דער ארבעטער-פרוי, דער פארשקלאפטער געפאלענער פרוי. אריין-
טרעטנדיק איז דער רעוואָלוציאָנערער דיכטונג, האָט עדעלשטאט, צוזאמען
מיט ווינטשעווסקינ, ראָזנפעלדן און שפעטער מיט באַוושאָווערן, פארכאפט
א ברייטע און נייע טעמאטיק, פון וועלכער די פרוגס און זייער גלייכ
האָבן אפילע ניט געקאָנט קאָלעמען. צווישן אָס דער נייער טעמאטיק איז
אויך געווען די טעמע: ארבעטער-פרוי. און דאָס איז גאָר ניט צופעליק.
די ארבעטער-פרוי האָט דאָך צוזאמען מיט איר מאן דעם ארבעטער גע-
ארבעט אין דער פאבריק. זי האָט אויך געפילט דעם טאמ פון ארבע-
טער-לעבן אלס הויז-ווירטן. עדעלשטאט האָט גוט געקאָנט דאָס לעבן פון
דער ארבעטער-פרוי. ער האָט אויך פארשטאנען די וויכטיקייט פון אריין-
ציען די ארבעטער-פרוי אין די רייען פונעם קעמפנדיקן פראָלעטאריאט.
דער דיכטער רופט טאקע די ארבעטער-פרוי צום קאמפּ:

„ארבעטער פרויען, ליבדנע פרויען!
פרויען, וואָס שמאכטן איז הויז און פאבריק,
וואָס שטייט איר פון וויטטן ? וואָס האַלפט איר ניט בויען
דעם טעמפל פון פרייהייט, פון מענטשלעכע גליק ?“

פאר די אלע פרויען, וואָס פיגורירן באַ עדעלשטאטן איז זייע פרויען-
לידער („אן אלטע געשיכטע“, „מוטער און קינד“, „דאָס פאבריק-קינד“,
„די געפאלענע“), ווייזט ער איינ אויסוועג:

„א, ריכע שיינע „בירגער“,
עס קלאפט שוין איינער שוץ!
דער ארבעט-מאן באוואָפנט,
שטייט אום שוין דאָרט און דאָ!“

דערביי טרעט עדעלשטאט ארויס ווי א הארציקער ברודער, ווי א
כאווער. איז זיין ליד „צו מיין שוועסטער“ זאָגט ער דער פארשקלאפטער
פרוי:

„שוועסטער מיינע, גענוג דיר שוין זאָרגן!
נישט אייביק וועט פינצער זיין,
עס מוז דאָך קומען דער ליכטיקער מאָרגן —
דער הייליקער זאָגענשיינ.“

עדעלשטאט פארנעמט זײַן באזונדער אָרט צווישן דער פּרעיאדע עלטע-
רע רעוואָליוציאָנערע דיכטער. מיט וואָס? מיט זײַן טיפּן געפיל, מיט זײַן
אינערלעכער וואַרעמקײַט. זײַן דיכטעריש וואָרט איז עפּשער ניט שטענדיק
פארפּוּקומט, ניט שטענדיק אויסגעשמידט ווי געהעריק. עס איז אָבער
שטענדיק האַרציק, עס איז שטענדיק אָנגעגליט מיט פּײַער. אין דעם פּראַט
איז ער שטארקער פּונ ווינטשעווסקין און ראָזנפעלדן.

רעוואָליוציאָנערער פּאַטאַס איז געווען עדעלשטאטס סטיכיי. דאָס באַטייט
אָבער ניט, אז עדעלשטאט איז ערטערווייז ניט שטארק מעליצעדיק, דאָס באַ-
טייט ניט, אז עדעלשטאט גייט ניט אָפּט אפּ שטאַלצן אין זײַנע לידער. דאָס
כאראַקטעריסטישע אין עדעלשטאטס שאַפּן, דאָס וועזענטלעכע אין
עדעלשטאט, וואָס קאָב דינען, קריטיש איבערגעארבעט, דער איצטיקער
רעוואָליוציאָנערער און פּראָלעטארישער פּאַעזיע, — דאָס איז זײַן רעוואָלי-
ציאָנערער פּאַטאַס.

עדעלשטאט האָט זײַער אַ סאך געלערנט באַ ווינטשעווסקין סײַ אין
הינזיכט פּונ אויסוואַל פּונ טעמע סײַ אין פּאַעטישער לעקסיק, פּראַזעאָלאָגיע,
גראַם. עדעלשטאט האָט אָבער אָנגעגליט דאָס וואָרט מיט זײַן אייגענעם
דיכטערישן טעמפּעראַמענט.

ווי ס'איז באַווסט איז ראָזנפעלד אין דער עלטערער ייִדישער רעוואָ-
ליוציאָנערער דיכטונג געווען דער רײַכסטער אין הינזיכט פּונ פּאַעטישער
לעקסיק, פּראַזע, ריטמירונג. עדעלשטאט איז אין דעם פּראַט געווען פיל אָרע-
מער. מע דארף אָבער דערבײַ ניט פאַרגעסן, אז עדעלשטאט האָט גענומען
לערנען די ייִדישע שפּראַך, זאַמלען שפּראַכ־קולטור אין ייִדיש, ערשט דאן,
ווען ער האָט אָנגעהויבן שרײַבן לידער אין ייִדיש. ס'איז אָבער וויכטיק
צו האָבן אינזינען, אז מיט זײַן אָרעמער שפּראַכ־ווירטשאַפּט האָט עדעלשטאט
פּונדעסטוועגן געשאפּן אַ גאַנצע רײַ שטארקע לידער. ער האָט זײַן
אָרעמע שפּראַכ־ווירטשאַפּט אויסגענוצט העכסט ראַציאָנעל.

פּונ באַווסט ווערן אונטערשיידט זיך עדעלשטאט דערמיט, וואָס איז
טעלעקטורע איז ער געווען ווייניקער אנטוויקלט. עדעלשטאט האָט אָבער
אָבער פּאָרמאָנט אַ מער לײַדנשאַפּטלעכע טעמפּעראַמאַנט, און דאָס פּילט
זיך אין יעדער שורע פּונ זײַנע לידער.

עדעלשטאט, אלס דיכטער, האָט זיך אין שפּראַכ־לעכער הינזיכט ביכלאָל
געפונען אין אַ שווערער לאַגע. פּונ רוסלאַנד איז ער אוועקגעפּאַרן אַ 16-
יאָריק ייִנגל מיט אַ גאַנצע אָרעמע לעקסיקאָן אין דער רוסישער שפּראַכ־
צו ווערן אַ דיכטער אין רוסיש האָט ער אפּ אָט דער שפּראַכ־געדארפּט
האַבן אַ גרעסערע שפּראַכ־קולטור. פּאַרטיפּן זײַנע קענטענישן אין דער
רוסישער שפּראַכ־האַט ער אין אמעריקע ניט געהאַט קײַן מעגלעכקײַט.
פּונ פּראַקטישן שטאַנדפּונקט איז אימ געווען נײַטיקער אויסצופּערנען די
ענגלישע שפּראַכ־ייִדיש. אָנגעהויבן צו שרײַבן אין 1889 יאָר ייִדישע

לידער, נעמט ער זיך ערשט דעמלעט אויסלערנען די יידישע שפראך. בא
אזא לאגע האָט עדעלשטאט, פארשטייט זיך, ניט געקאָנט ווערן קיין
מייסטער פון דער יידישער דיכטערישער שפראך. דערצו נאָך האָט ער
געשריבן אינגאנצן ניט מער ווי פיר יאָר. בלויז דער שטארקער פאָעטי-
שער טאלאנט עדעלשטאטס און זיין ליידנשאפטלעך שטרעבן אָפצורופן
זיך מיט זיין ליד אפ די אקטועלע פראגעס פון דער ארבעטער-באווע-
גונג, האָבן מעגלעך געמאכט, ער זאָל אין פיר יאָר מאכן אזעלכע ליזיקע
פאָרשריטן אין זיין פאָעטישער שפראך.

דער צושטאנד פון דער יידישער ליטעראטור צו דער צייט פון עדעל-
שטאטן איז ניט געווען אזא, אז עדעלשטאט זאָל שוין געווען האָבן פאר
זיך א פעסטן פונדאמענט, אפ וועלכע ער זאָל קאָנען בויען זיין דיכטונג.
ווינטשעווסקי און ראָזנפעלד זיינען נאָך דעמלעט קיין צענדליק יאָר ניט
געווען אין דער דיכטונג. עדעלשטאט האָט זיך, נאטירלעך, פלייסיק געלערנט
בא ווינטשעווסקי און טיילווייז אויך בא ראָזנפעלדן. אָבער עדעלשטאט
דארף ניט באטראכט ווערן ווי זייערער א טאלמיד. ער פארנעמט זיין בא-
זונדער אָרט אין דער עלטערער יידישער רעוואָליוציאָנערער דיכטונג.

דאָויד עדעלשטאט

ל י ד ע ר

פון עדעלשטאטס רוסישע לידער

ДВЕ ЕЛКИ

Две стройные ели
В лесу зеленели
И дружно, как сестры, росли,
Забот не имели
И сладко шумели
На почве родимой земли.
И было им мило,
Когда приходила
Святая богиня — весна,
И все зеленело,
Играло и пело,
И жизни струилась волна.
С торжественной трелью
Над стройною елью
Носились певцы-соловьи,
И бойкой свирелью,
Зовущей к веселью,
Сзывали стада пастухи.
И солнце сияло
В объятьях небес голубых, —
И все наслаждалось,
И все улыбалось
Под крыльями дней золотых.

(1881—1880. העשריבן איב רוטלאנד.)

ТОЧКИ

Иероглифов, пробелов, и точек
И в жизни, и в книгах у нас больше слов,
Мы истину прячем трусливо в платочек,
Мы правды боимся, как ярых врагов.

Как может там голая правда явиться,
Где даже без галстука стыдно ходить?
Я лучше сам в точку готов превратиться,
Чем истиной наших Господ оскорбить.
Я знал Генерала — имел он двух дочек,
Богинями точек я их называл,
Не взглянут, не скажут вам слова без точек,
И даже в их глазках я точки видал.
Однажды я скромницам этим заметил,
Что их жеманность смешна и глупа.
На что их испуганный голос ответил:
«Ах! полноте... право... услышит папа».
Но вот раз вхожу я к таинственным «точкам»,
В гостиной за книгой сидела одна,
И глазки с тревогой скользили по строчкам,
Подкрался, и вижу пред нею «Нана».
От ужаса я чуть ума не лишился,
И в обморок даже чуть-чуть не упал.
Но, к счастью, в минуту сию появился
Мой незабвенный седой генерал.
Моя героиня ничуть не смутилась,
И в точки опять погрузилась она,
И библия в ручках ее появилась,
Под креслом широким исчезла «Нана».
Так вот они, тайные женские точки!
Признаться, их нужно уметь разгадать:
Порой их холодные бледные строчки
Нам могут о многом заветном сказать.
Но, впрочем, я женщинам точки прощаю,
За то их мужчинам простить не могу.
В искусстве, в речах их повсюду встречаю
Я точки, пробелы на каждом шагу;
Ах, Боже! В искусстве, в картинах с природы
Нельзя допустить нам уродов, заик!
Точки есть язвы для литературы,
Ей нужен здоровый, свободный язык.
Так к черту же точки, пустыни пробелов!
Нам правда, нам голая правда нужна!
Без модных цепей, без прикрас, без пределов
Явиться повсюду свобода должна.

ТОСКА

Грудь болезненно сжимает
Неодолимая тоска:
Быстро юность улетает,
А страданьям нет конца.
 О, судьба моя, злодейка,
 Дай ответ мне роковой:
 Долго ль будешь беспощадно
 Насмехаться надо мной?
Долго ль будешь беспощадно
Грудь на части разрывать,
Бесконечно, безотрадно
Перестану ль я страдать?
 О, судьба моя, злодейка!
 Дай ответ мне роковой:
 Долго ль будешь беспощадно
 Насмехаться надо мной?

ОТРЫВОК

Бывают горькие эпохи,
Когда к нам муза не идет,
И вместо песен только вздохи
Душа больная издает...
Напрасно ждешь ты, замирая,
Святую музыку скорбей,—
Без слез, без слов тоска немая
Лежит змеей в груди твоей...

НАВОДНЕНИЕ

Бушует мутная река,
Злорадно топит все собою,
И, беспощадна и дика,
Грозит нам страшною бедою...
Но не страшит меня река
У стен богатого чертога:
Ведь там беда не велика,
Где для спасенья средств есть много.
Но жаль мне угол бедняка.

Где все так нищенски убого,
Где даже хлеба нет куска,
А есть надежда лишь на Бога.
Боролся прежде он с нуждою,
Теперь же бедному рабу
С холодной бешеной волною
Начать приходится борьбу.
И он с отчаяньем, с тоскою
Судьбу безумную клянет;
Волна же черною тучею
Все ближе к хижине идет...
Я слышу крик и плач, и стон...
Быть может, там, средь бурных волн,
Бедняк, измученный борьбою,
Зовет людей, зовет с мольбою
Спассти испуганных детей,
Подругу трудных его дней,
Иль мать страдалицу седую,
Иль дочь, работницу младую.
Но беспощадна, холодна
Неугомонная волна
К мольбам отца, кормильца-сына
И с дикой силой исполина
Все топит бешено она...
О, что за страшная картина,
Моя душа возмущена!
И душит злоба и кручина,
И мысль ужасом полна.
К тебе, к тебе, о, мать-природа
Я обращаюся с мольбой:
Для беззащитного народа
Будь милосердной и святой;
Закрой ты мрачные могилы
И злую смерть останови:
Мы жить должны, чтоб наши силы
Отдать свободе и любви.

БОРЦАМ

Тот, кто страданья народные учит
Не в книгах, а в муках семьи трудовой,

Того только смерть роковая разлучит
С битвой за знамя свободы святой.
Не будет он мирно сидеть в кабинете,
Выдумывать фразы и сглаживать слог,
И счастья не станет искать он на свете
Вдали от житейских мучений, тревог.
Если народные слезы и муки
Прочувствуешь сердцем своим и душой,
Ты плюнешь на фразы..., и в мощные руки
Возьмешь не перо ты, а меч боевой...

ПОДРАЖАНИЕ МИХАЙЛОВУ

Я б хотел, чтоб работник голодный, суровый
Разбил долголетние цепи свои
И разумом трезвым, и грудью здоровой
Работал для блага любимой семьи.
Чтоб был над собой он хозяином полным,
И спину не гнул пред царем — королем,
Чтоб гостеприимным углом хлебосольным
Для всех и для каждого был его дом.
Чтоб был для детей он наставником добрым,
Учителем строгим и нежным отцом,
Чтоб с палкой не ездил по детским он ребрам,
А был для них светлой любви образцом.
Чтоб видел в жене не тупую рабыню
И злым деспотизмом ее не терзал,
Чтоб он в ней семейного счастья богиню,
Чтоб он в ней хозяйку и мать уважал.
Чтоб он шампанское лил вместо пива,
И черствый сухарь пирогом заменил,
И беспечально, свободно, счастливо
Два века в семье своей прожил!

О, ПЕСНЯ МОЯ!

О, песня моя! Долетишь ли до света
Ты на крыльях могучих орла?
Иль на веки замрешь в бедном сердце поэта
В той душе, что тебя родила,
Не бросив пол искры духовного света
В мир темный корысти и зла?

МОИ ПЕСНИ

Мои песни — это дети
Скорби роковой,
Не дадут мне песни эти
Славы громовой:
Ни блестящих монументов,
Ни больших дворцов,
Ни слащавых комплиментов
Сытых мудрецов.
Не споет их в зале модный
Франт, столичный лев,
Не споет их благородный
Хор цветущих дев.
Их не станет бойкий школьник
Наизусть твердить,
Лишь бедняк, судьбы невольник,
Будет их любить.
И под тяжестью кандалной
Жизни трудовой,
Он споет за наковальней
Стих печальный мой.
И напомним моя Муза
Бедному рабу
Силу братского союза,
Волю и борьбу.

• ДВА ПОЭТА

Раз русскому поэту
Сказал поэт француз:
— Нет истины свободной
У ваших русских Муз.
С усмешкою француз
Отвечил наш поэт:
— Что делать? У нас, русских,
Для правды рифмы нет!

КРИТИКИ

Он на поэта не похож,—
Решали так иные франты,—
Не носит длинных он волос

Как знаменитые таланты;
На лень, на моду негодует
И щеголяет только тем,
Что спесь и барство он бичует,
Как будто нет приличней тем.

ЧТО ЭТО ЗНАЧИТ?

Что это значит? Уж несколько дней,
Усталый от мыслей печальных,
Встречаю я все на дороге своей
Ряды колесниц погребальных.
Что это, только случайные встречи
Иль злая насмешка судьбы,
Что жизнь, любовь мою, думы и речи
Встречают немые гробы?
Что мои слезы, мечты, идеалы,
И бунт против тьмы и оков
Встречают повсюду обрывы и скалы
И грязный цинизм глупцов?

НА ОКЕАНЕ

Суровые волны Атланта
Корабль наш бешено мчат,
На палубе два эмигранта
В раздумьи тяжелом стоят.
О чем вы задумались, братья?
Иль вспомнился край вам родной,
Прощальные слезы, об'ятья,
Картины любви дорогой...
Я видел, как в море упала
Вашей скорби глубокой слеза,
И в даль голубую умчала
Ее роковая гроза.
Но... полно тужить! Мы в Америке
Ни единой слезы не прольем;
Нет, смеяться, друзья, до истерики
Мы от полного счастья начнем.

НОЧЬ

(На Атлантическом океане)

Ночь прекрасна; море дремлет;
Блещет ясная луна.
Тихо парус мой колеблет
Золотистая волна.

Расскажи мне, золотая,
Моря бурная волна,
Как живет моя родная
Дорогая сторона?

Все ли также мрак упрямый
Доступ свету не дает,
И над Волгой и над Камой
Стонет мученик народ?

Все ли также святотатство,
Море злобы и крови
Поглощают правду, братство,
Дар божественной любви?

И о чем теперь мечтает
Та прекрасная душа,
Что, как ясный день сияет,
Что, как ангел, хороша?
Чьи трепещущие руки,
Грудь цветущую в любви
Я в тяжелый час разлуки
Прижимал к моей груди?

Чьи уста благословляли
Путь мой трудный, роковой,
И мне сердце наполняли
Силой, верой, добротой?
Но молчит волна морская,
И под ясною луной,
Бриллиантами сияя,
Колыхает парус мой.

(1882 געשריבן אפן וועג קיין אמעריקע.)

В АМЕРИКЕ

Наконец достиг я цели,
Я в свободной стороне;
Волны жизни закипели

Бурей сладкою во мне.
 Все кругом меня так ново
 Как для слуха, так для глаз;
 Не пойму ни полуслова
 Из кругом зввчаших фраз.
 Но уж чует грудь свободу,
 Дышит легко, широко...
 Мысль рвется к небосводу,
 В сердце чувство глубоко.
 Зот где райский сон поэта,
 Жизнь, жизнь, не мечта,
 Вот где ходит без корсета
 Воля, правда, красота!

(1882, אגונות, חלק א, עמ' 177)

ГДЕ ВЫ...

Где Вы теперь о, друзья одинокие,
 Братья по цели святой?
 Куда Вас забросили бури жестокие,
 Бури борьбы роковой?
 Так же упорно ли Вы продолжаете
 К цели заветной итти,
 И смело оковы судьбы разрушаете
 Вы на тернистом пути?
 Или, быть может, с судьбою упрямою
 Сладить дух робкий не смог,
 И заслонились практической рамою
 Вы от житейских тревог?
 И в жизнь корыстную, мелкую, пошлую,
 Всей погрузившись душой,
 Вы жизнь прекрасную, светлую, прошлую
 Сухо зовете мечтой?

КУДА ИТТИ?

Оставил я мой край суровый,
 Там мрак, насилие, тиран...
 И с жаждой правды жизни новой
 Помчался я за океан.
 Но и за бурным океаном
 Ликуют золото, петля.

Полна торгашеством, обманом
Анти-свободная земля.
Теперь мне только остается
Направить путь свой к небесам,
Быть может, там приют найдется
Свободным, искренным сердцам!
Но если даже в самом Боге
Я не найду чего ищу,
Его Алтарь, его чертоги
Я в скотский лагерь превращу.

ИЗ НЕДАВНЕГО ПРОШЛОГО

О, как торжественно летели
В заатлантический мы край,
Спешили мы к великой цели,
Неслись в свободный чудный рай.
Как доблестно и триумфально
Мы подвигались вперед,
Все было в нас так идеально:
Свобода, равенство, народ.
Но роковые ураганы,
Ад бурных шумных непогод
Рассеяли надежды, планы,
Остановили наш полет.
До рая мы не долетели,
Но мы минули страшный ад,
И чувства те, что в нас кипели,
Еще в иных сердцах кипят.
Изменились мы во многом,
Изнанка стала нам лицом,
И то, что прежде звали Богом,
Теперь безумством мы зовем.
Мечты, понятия, идеалы,
Наш храм Апостолов, Богов—
Все в пух и прах разбили скалы
Холодных диких берегов.
Друзья мои, что с вами случилось?
Таланты, силы, мудрость, власть—
Все разложилось, все распалось,

Все проглатила чья-то пасть!..
Тот был поэт, тот был художник,
А тот Апостол и мудрец,
Теперь художник наш сапожник,
Один—портной, другой—кузнец.
Но гении не унывают:
И в тяжелой жизни трудовой
Они друг друга утешают
Оригинальною мечтой.
Кузнец твердит: «Кую подкову
Для блага честных лошадей
И также делаю оковы
Я для жрецов святых идей!..»
А мы во имя идеала
Свободы, равенства, любви,
Мы шьем для Бокля одеяло
И для Шекспира сапоги.

РАБОТНИКУ

Всю жизнь трудившись для крова и хлеба,
Ты гибнешь ничтожным рабом,
И знает, быть может, одно только небо,
Что в сердце бушует твоём.
Но нет! Если-б небо божественным оком
Проникло в людские сердца,
Что век изнывают в тиранстве жестоком
Под игом золотого тельца,
Который плоды современной науки
Дыханьем своим осквернил,
И в поте кровавом омытые руки
Последней свободы лишил,—
Тогда бы и небо от гнева смутилось,
И тысячи адских громов
С лютым проклятьем на грудь обрушились
Грабителей бедных рабов,
Грабителей диких, что лапой нахальной
Вонзились в трудящийся люд,
Ужели же вечно служить наковальней
Должна им рабочая грудь?

Нет! Полно дремать и в бездействии вянуть,
Бесплодно стонать и скорбеть:
Пора нам для дела живого воспрянуть,
Пора нам врагов одолеть!
Лишь только воспрянут святые дружины
Великой рабочей семьи, —
И в жире исчезнут цари, властелины,
Все гады безбрежной земли;
Ни алчность вампира, ни пасть крокодила
Не будет царить над людьми;
Проснись же, рабочая дружная сила,
И гордо свой флаг подними!
Сомкнитесь под славное вольное знамя,
Все дети борьбы и труда,
И солнцу подобное чудное пламя
Появится в мире тогда!
И луч того пламени дивный, могучий,
Проникнув сквозь черную тень,
Рассеет зловещие грозные тучи,
Даст миру торжественный день...
И будет для сердца, для мысли просторно...
Воспрянь же, рабочий народ!
Воспрянь, и спокойно, разумно, упорно
Ступай ты вперед и вперед!
Вперед! К разрушению дряхлого мира,
Где царствует наглый грабеж,
Где правду преследует цепь и секира,
А в лаврах красуется ложь.
Вперед к разрушенью жестокого гнета
Безумных кровавых расправ!
Вперед к истребленью цепей, эшафота,
Врагов человеческих прав!
Вперед для создания разумного быта
В бессмысленном мире людском!
Да будет свобода великая слита
С осмысленным честным трудом!
Да будет свобода великая слита
С блаженством и счастьем людей!
Да будут все рабские цепи разбиты
И троны тиранов-царей!

НА МИРОВОМ РЫНКЕ

В наш век открыто адвокаты
Язык и совесть продают,
Бесстыдных вымыслов палаты
Несут в судебные палаты
И сотни, тысячи берут.
В наш век об'ятыя, ласки, взгляды
Несет Кокотка на базар,
И золото, комфорт, наряды,
И бриллиантов мириады
Берет за лакомый товар.
Тебе-ж, трудящаяся масса,
За вечный труд, за адский гнет,
За твою кровь, за твое мясо
Великая людская раса
И вдоволь хлеба не дает!

БРОДЯГА

Вот он голодный, угрюмый страдалец:
Большие мозоли на черных руках,
На правой отрублен машиною палец,
Тоска роковая в суровых очах;
Издрано платье-лохмотья, рубашка,
Все грязно, все мрачно на нем, как земля.
Я знаю бедняга, страдаешь ты тяжело,
Мир давит и душит тебя, как петля...
Знаком тебе с детства был омут фабричный,
Калекой несчастным ты сделался в нем;
Теперь одиноко бредешь, горемычный,
Без хлеба, без крова, все чуждо кругом...
Никто теперь знаться с тобою не хочет.
Ты нищий, бродяга, калека, червяк...
Мир счастья ликует и нагло хохочет,
А ты изнываешь, ты плачешь бедняк!
Ты плачешь..., но что для нас слезы и стоны?
Но что для нас море страданий и бед?
Имеем мы троны, титулы, законы,

Но сердца...; но сердца, бедняга, в нас нет!
Так к черту же слезы, надежды, молитвы—
Несчастный, от тигра пощады не жди:
На поле великой торжественной битвы
С борцами за правду ты дружно иди!

НАШИ МУДРЕЦЫ

Плуг, топор, лопата, молот —
Принадлежности рабов,
Их награда — холод, голод,
Бремя варварских оков.
Но для нас, людей науки,
Неприличен черный труд,
Он испортит наши руки,
Лучи солнца нас сожгут;
Грязь и копоть замазает
Элегантный наш костюм,
И притом еще, кто знает,
Омрачит наш светлый ум.
Строят зданье — подымайся
На верхушку, стой как шпиль!
Роят уголь — опускайся
Под землей на двадцать миль!
Надломились ли перила,
Оборвался ли канат,
Для безвременной могилы
Будь готов, рабочий брат!
А литейные заводы,
Боже! Что за страшный ад?
Люди света, люди моды
В них, как стружки, в миг сгорят!
Вот огненным водопадом
Зашумел, заклокотал,
Закипел кромешным адом
В формы хлынувший металл;
Искры брызгают фонтаном,
Черный дым тучей валит,

В нем железным истуканом
Грубый труженик стоит.
Да, работники-страдальцы,
Но в них много сил живет,
Ну-с, а наши груди, пальцы—
Их комар в дугу согнет.
Наши руки — для перчатки,
Для продажного пера,
Брать подачки, таксы, взятки —
Все для общего добра;
Петли, хитрые ловушки
Для несчастных создавать;
Наполнять шампанским кружки,
Проституток обнимать.
Но для плуга, для лопаты
Много грязных есть рабов:
Мы же сыты и богаты
Без усилий, без трудов.
В модном обществе сияем
Благородных мы людей.
Мы и троны окружаем
Золотых наших царей.
И за то смотрите, люди,—
В лентах, в чудных орденах
Наши доблестные груди,
Бриллианты на руках.
Правда, лужей грязной лести,
Унижений, клеветы,
Мы добились этой чести
И придворной высоты.
Осторожно, словно крысы,
Мы пробралися в дворцы,
Но все это «за кулисы»,
А на сцене мы жрецы!
Мы жрецы любви народной,
Мы реформы создаем,
Мы рукою благородной
Грошик нищему даем.
Мы дворцы сооружаем
Для придворных мудрецов,

Мы темницы размножаем
Для голодных бедняков.
И за эти-то деянья
Сила трона и Христа
Нас хранит от пресмыканья,
От борьбы и от труда.

РАБ

Пока в камине не погасло,
Пока для трубки есть табак,
И для желудка хлеб и масло,
Еще ты царствуешь, бедняк!
Влачишь покорно ты оковы
Слепого жалкого раба,
И пока мускулы здоровы —
Щадит невольника судьба.
Тобою созданные Крезы,
Довольством, сытостью блестя,
С роскошной царской их трапезы
Бросают крошки для тебя.
И ты, Работник благородный,
Создатель храмов и дворцов, —
Ты, как бездомный пес голодный,
Берешь подачки подлецов.
Нет возмутительней на свете
Самодовольного раба:
Лобзает варварские петли
Его засохшая губа;
Подобострастно гнет он спину
Пред тем мерзавцем, подлецом,
Который видит в нем машину
И им вертит как колесом;
Пред палачем, который даже
Готов и шкуру с нас слупить,
Наших детей и жен к продаже
На рынок грязный потащить.
О, как я мир наш ненавижу,
Как проклинаяю я его, —
Когда тебя, мой брат, я вижу,

У ног тирана твоего!
Тогда готов я мою лиру,
Мой идол в дребезги разбить,
И, как палач, схватив секиру,
Весь мир коварный изрубить!

РЕФОРМАТОРАМ

Не в силах модные реформы
Создать те жизненные формы,
Что создает лишь ряд веков,
Миллиарды солнечных часов.
Герои наши скороспелки
Хотят вперед подвинуть стрелки
На циферблате мировом,
Но что за польза будет в том?
Часы показывают день,
А в мире страшной ночи тень,
И в душном мраке роковом
Спит масса тяжким мертвым сном!
На грудь толпы, полны отрады,
Ползут драконы, змеи, гады
И кровь народа жадно пьют,
Кусками мясо его рвут.
А мы... мы ждем, что нам, быть может
Реформа новая поможет!
Довольно с нас реформ, законов,
Довольно с нас цепей и тронов,
Пора чтоб полная свобода
Была имуществом народа!
И еслиб мог наш чистый разум
Обнять землю и небо разом,
И все, и все в безбрежном мире
Решить как дважды два четыре, —
Тогда-б воскликнул он мятежно:
Все что свободно—то полезно,
Полезно то, что быть должно,
Что правдой жизни нам дано;
Что наше славное призванье—
Свобода, истина и знание;

Что мы должны окончить битвы,
Забыть реформы и молитвы
И в арсенале мировом
Работать грудью и мозгом,
Работать бодро и правдиво,
Любить все то, что справедливо,
И не сердиться на мороз,
Что не дает он пышных роз.
Придет пора, и там, где ныне
Одни лишь снежные пустыни,
Там лоно бархатных долин
Покроют розы и жасмин;
И там, где снежные мятели
Теперь все саваном одели,
Там среди нивы хлебородной
Предстанет труженик свободный
С могучей грудью и душой,
Народный пахарь молодой;
И принесут его труды
Для мира чистые плоды;
И над хрустальной рекой
Зазеленеет лес густой,
Где соловей, поэт крылатый,
Зальется арией богатой,
И будет счастьем сиять
Свободной жизни благодать.
И этот светлый рай земной
Достигнет славный род людской
Не позолоченным пером,
А правдой, силой, топором!

АПОСТОЛ

Прекрасный труженик, мыслитель,
Гонимый пошлостью людской,
Как брат, как истины любитель
Предстал однажды пред толпой.
О чистой правде, о свободе
Повел могучую он речь,
Хотел в измученном народе

Он силы новые зажечь.
Любовью, истиной звучали
Слова прекрасного жреца,
И дивным перлом проникали
Они в горячие сердца.
Но вдруг послышалась музыка...
Среди широкой мостовой,
Шумя, крича, волнуясь дико,
Толпа тянулась за толпой.
Мелькали ленты, флаги, шапки
Пунцовых радужных цветов,
И разукрашенные тряпки
С портретом избранных воров.
То были темные рабы
Наших грабителей чиновных,
Рабы бессмысленной судьбы,
Политиканов сумасбродных.
И все за буйною толпой
Помчалось в бешеной тревоге...
Лишь наш апостол молодой
Один остался на дороге.
Никто не слушал уж его,
Исчезли призраки живые...
И только с неба на него
Глядели звезды золотые.
Они, казалось, внимали
Речам божественным его
И тихо, радостно сияли
Лишь для него, лишь для него!
Но он не видел их сиянья,
Он видел только ночи тьму.
Коварный демон отрицанья
Твердил с усмешкою ему:
«Толпа не любит то, что прямо,
Что полно истины простой,
Ей нужен блеск, кумир, реклама,
Ей нужен идол золотой,
Нужны ей радужные краски,
Мундир, трескучий барабан,
И в либеральной модной маске

Коварный хищник и тиран!
Но тот, в ком сердце в самом деле
Есть храм свободы и любви;
Кто все отдаст для светлой цели
Во имя правды и любви;
Кто ложь, кто рабство презирает,
Кто человеком хочет быть, —
Того мир темный поспешает
С проклятьем диким раздавить!»
И наш апостол одинокий
Поник в раздумьи головой,
В его душе живой, глубокой
Поднялся вихрь роковой...
В нем поднялись страдания, муки,
Борьбы суровая гроза,
И на мозолистые руки
Капнул горькая слеза...

ИДЕАЛЫ

Когда я был еще ребенком
И с доброй нянею гулял,
«Сними мне с неба месяц ясный!»
В слезах я няню умолял.
И мне старушка говорила:
«Не плачь, дитя, голубчик мой!
Тебе достану завтра рано
Я с неба месяц золотой!»
И безмятежно в колыбели
Я в сладких грезах засыпал,
А утром ждал, чтоб месяц чудный
В моих рученках заиграл...
Но дни младенчества промчались,
Я в бурях жизни возмужал,
Другое чудное светило,
Другую няню я узнал...
Это прекрасное светило —
Свобода, равенство людей,
А моя няня — это Муза,
Подруга трудных моих дней.

Когда в слезах, в цепях я вижу
Все то, что свято так люблю,
Невольню мир я проклиная,
Невольню Бога я молю!
О, дай мне волю, дай свободу,
Хочу я жить, хочу любить,
Все человечество святое
В одну семью родную слить!
И как в младенческие годы,
Когда луну хотел я снять,
Старушка няня умоляла
Меня до завтра обождать, —
Так и теперь родная Муза
Мне шепчет с тихою мольбой:
Бодришь, страдалец одинокий,
Настанет день желанный твой,
И твое чудное светило
На землю мрачную сойдет.
И счастье, равенство, свобода
Повсюду свет свой разольет!
Я верю снова моей няне...
Но в ожиданьи роковом
Не сплю я сладко в колыбели,
А бьюсь отчаянно с врагом!
И так проходят дни за днями,
Весь мир объят мертвящей тьмой...
Ужели снова, как младенец,
Обманут буду я мечтой?
Ужели жить должны мы в муках,
В холодной, грязной рабской мгле,
А кто завидел луч свободы —
Тому нет места на земле?

В НАШ ВЕК

В наш век не сделаешь ни шага,
Чтоб на раба не наступить,
Привыкшего считать за благо
За хлеб рабом, собакой быть.

Я не хочу собачьих благ!
Я человек, а не собака,
Я лютый враг, смертельный враг.
Хранителей оков и мрака!
Да я б хотел, как гладиатор,
Тиранов подлых растерзать
И мировой амфитеатор
Их диким воплем потрясать:
Долой! Вампиры! Кровопийцы!
Довольно пить вам нашу кровь!
Прочь, изверги, братоубийцы,
Идет свобода и любовь!
Любовь и полная свобода
К нам рука об руку идут;
Блаженство, счастье, свет народа
Они в наш темный мир несут.
И тьма повсюду исчезает,
Я слышу утренний набат,
Невольник цепи разбивает,
Тираны в ужасе дрожат.
Не унывай, боец отважный!
Клянусь, победа за тобой!
Еще удар, и свет продажный
Падет в бессильи пред тобой!
Молить он будет о пощаде,
Он скажет: я твой друг, твой брат,
Но помни ты, что в этом гаде
Лежит для новой жизни яд.

ОТРЫВОК

Ужасно силы убивать
За центы и доллары,
Ужасно кровь свою менять
На пиво и сигары;
У бедной нищей покупать
Холодные лобзанья,
Грошом кровавым поощрять

Разврат и подаянье;
И для того только хранить
Свои медвежьи силы,
Чтоб мог с достоинством влачить
Ты цепи до могилы!

ОТРЫВОК

О, если б мог излить я все мои страданья,
Страданья жгучие поэта и борца,
Весь мир заплакал бы, и его рыданья
Смягчили б многие жестокие сердца.

ИЗ ГЕЙНЕ

О, Муза златокрылая,
Явись в мою тюрьму!
Явись, подруга милая,
К страдальцу своему!
Из мировой Бастилии,
Где рабство, мрак, нужда,
На золотом вокрылье
Неси меня туда —
К божественной идиллии,
Где свет, и красота,
Где пальмы, розы, лилии
Не блекнут никогда,
Где сладкие, певучие
Поэты-соловьи,
Хрустальные, кипучие,
Янтарные ручьи.
И там до опьянения
Мы будем, друг, с тобой
Пить нектар наслаждения,
Бальзам любви святой!
Нам будут птицы райские
О счастье напевать,
И будут розы майские.

Нам грезы навевать!
И в сладком упоении
На розах мы заснем,
И в чудном сновидении
От бурь мы отдохнем.
О! Муза златокрылая,
Явись в мою тюрьму!
Явись, подруга милая,
К страдальцу своему!

ВОСПОМИНАНЬЕ О Л. Л.

Из пяти борцов великих,
Из пяти святых чудес
Образ Линга мне сияет,
Словно молния небес.
Одинокий и могучий,
Полный жизни, полный сил,
Он в груди своей железной
Пламя истины носил.
Что за адские проклятья,
Что за дикая вражда
Низвергалась, обрушалась
На прекрасного борца!
Но пред страшной гильотиной
И пред бешеной толпой
Он стоял с улыбкой светлой
И поднятой головой:
«Палачи, я презираю
Вас — дикий ваш закон,
Он грабителями создан
И народ наш грабит он!
Палачи, я ненавижу
Вас и дикий ваш закон,
Он убийцами написан,
Все святое давит он!»
Полно, алчные гиены,
Полно, тигры, палачи —
Пить святую кровь и слезы
Человеческой семьи!

Палачи! Вы не ликуйте!
Еще с нами не умрет
Дух свободы! Дух великий
Не задушит эшафот!
Громы правды, Громы мщенья —
Еще долго не замрут!
И за кровь убитых братьев
Должной данью воздадут!

В ПАМЯТЬ ЛУИСА ЛИНГА

Настал час полночи глубокой,
В тюрьме могильный мрак царит;
Там узник бледный одинокий
В своей железной клетке спит.
Его тревожат сновиденья,
И часто он во сне зовет:
«Не жди от тигров сожаленья,
Воспрянь, о страждущий народ!
Вперед, пусть громы разрушенья
Сотрут врагов с лица земли!
Нет для свободы преступленья,
Границ нет правде и любви».
И щеки узника пылают,
И грудь вздымается волной,
Потом все снова умолкает
Во мраке полночи глухой...
Но вот таинственно две тени
Мелкнули вдруг во тьме ночной,
Вот тихо сходят на ступени,
Ведущие к тюрьме глухой,—
И стража молча пропускает
Сквозь длинный мрачный коридор..
Они идут... Во тьме сверкает
Адской злобою их взор.
Вот наконец пред ними клетка,
Где за решеткой роковой
Спит бледный узник. Видим редко
Мы благородный лик такой,

Лоб белоснежный обрамляла
Прядь черных вьющихся волос,
И бледный образ озаряла
Улыбка дивных его грез.
Забыл он муки и невзгоды,
Он спит и видит чудный сон:
Гремит могучий гром свободы,
Народ, народ освобожден.
Свободой, счастьем светлым дышит
Весь мир. Нет мрака, нет цепей!..
И гимн торжественный он слышит
Свободных женщин и детей.
Там, где невольники рабыни
Рыдали в варварских цепях,
Стоят герои, героини
В душистых розовых венках.
Полна святого умиленья
Пред ним его родная мать:
«Я дождалась освобожденья,
О, сын мой, дай тебя обнять!»
И мать седую он целует,
Он плачет на ее груди,
И, о, как сладко торжествует
Вокруг мир счастья и любви!..
О, бледный узник! Когда б очей
Ты мог открыть, в тюрьме своей
Ты увидал во мраке ночи
Своих кровавых палачей!
Но нет, ты спишь, с святой любовью
Ты пьешь свободы дивный сон...
Вдруг визг, и гром... облитый кровью.
Ты падаешь... Тревога, звон
И дикий крик: самоубийца!
Тюремщик, стража впопыхах
Бегут, и тайные убийцы
В мундирах, в ярких орденах
С усмешкой дьявольской взирают,
Как бледный в ранах и крови
Пред ними тихо угасает
Апостол правды и любви...

Но он, прекрасный и свободный,
Ждет гордо смерти роковой:
«Она возмет мой труп холодный.
Но не убьет мой дух живой.
О, нет! бессмертен дух свободы,
Он выше смерти, выше зла!...
Я буду жить, пока народам
Свобода, истина свята!»
И знаю я, что день настанет,
Когда, о милые друзья,
Могучий гром свободы грянет,
И с вами снова буду я.
И всех жрецов убитых тени
На зов родных дружин придут.
Тогда, злодеи, на колени!..
Для вас настанет страшный суд.
Века кровавых преступлений,
История — ваш приговор,
И всех грядущих поколений
Вас ждет проклятье и позор...
Мы не забудем день позорный
Одиннадцатого ноября,
Когда над миром злобы черной
Взошла кровавая заря.
И озарила пять гробниц,
Пять жертв народного вампира,
Еще кровавых пять страниц —
В истории великой мира.
Мир не забудет, кровопийцы,
Гиены, тигры, палачи,
Что вы холодные убийцы
Жрецов свободы и любви!
Их смерть свята, их гробы
Нам говорят, что скоро, скоро
Воспрянут бедные рабы
Из мира рабства и позора.
Тогда — конец кровавым драмам
Невинно льющейся крови,
Мир будет тихим, светлым храмом
Свободы, счастья и любви,

И этот светлый рай земной
Достигнет славный род людской
Ни реформой, ни пером,
А дружной силой и мечом.

В ПАМЯТЬ МАЙСКИХ ДНЕЙ 86 г.

Бесплодно не гибнут великие силы,
Бесплодно не льются потоки крови,
Апостолов наших святые могилы —
Предвестники новой свободы, любви.
Пусть нас не смущают проклятья, и злоба,
И скрежет зубовный безумных врагов.
Отчаянно будем мы драться до гроба
За нашу свободу, за честь и любовь!
Дрожат лицемерные подлые Крезы,
Невольник оковы столетние рвет;
— Эй, где вы, наемные головорезы?
Ступайте, стреляйте в несчастный народ!
И вот собрались кровожадные гады,
Напали на ряд беззащитных людей,
И убивают свинцом без пощады
Седых стариков и невинных детей.
И только свободное сердце Чикаго
Решилося мстить за рабочую кровь.
Шпионов, собак кровожадных ватага
Погибла в охоте на бедных рабов.
Лакеи невежества вдруг зашумели,
Раздались проклятья воров, кровопийц.
«Ах, как вы, невольники дерзкие, смели
Восстать против наших наемных убийц?!
Убить их! Повесить!» —
Кричат паразиты, защитники лжи.
Их солнце пугает, их мучит и бесит,
Что маску сорвали с их грязной души.
И вот наших братьев в тюрьму заключили,
Отцов оторвали от жен и детей;
Но правду святую враги не убили,
Она не страшится тюрьмы и цепей!
Раскинуло тень свою Красное Знамя

От светлой Невы за широкий Атлант.
Повсюду борьбы загорается пламя,
Повсюду встает долго спящий гигант!
Тряхнет он своей богатырской рукою
И мир наш зачумленный в прах разобьет.
И слившись на веки с свободой святою,
Он даст нам свободный здоровый народ.
Итак не смущайтесь, борцы молодые!
Пусть нас проклиняет бессмысленный свет
Пусть камни бросают невежды тупые,
Вперед! Недалек дня святого рассвет!

ГРОМИ ВРАГА

Громи врага, громи чем можешь,
Громи как можешь, но громи!
Рабам несчастным ты поможешь
Быть не скотами, а людьми!
В наш век земля есть поле битвы,
Не храм искусства и наук,
Наш век изверился в молитвы,
Он верит в мощь железных рук.
Ступай же в бой! Ружьем, прикладом,
Чем только можешь бей врага!
Громи его крошечным адом
За стон, за слезы бедняка.
Пускай дождем кровавым льются
Потоки варварской крови!
Пусть громи правды раздаются,
Пусть блещут молнии любви!
И пусть свободный красный флаг
Все человечество покроет,
И рай великих, светлых благ
Для всех свободно дверь раскроет!

«ТРУЖЕННИКУ»

О, спи, товарищ, пока спится,
А завтра будем мы опять
На душной фабрике трудиться

И жадно вновь свободы ждать;
И снова бешеной машиной
Мы будем вдруг оглушены
И рабства вечного картиной
Потрясены, возмущены.

НАУЧНЫЕ МЕТОДЫ

Не знаю, как не изумляться
Цивилизации нашей:
Она и убийцам дает наслаждаться
Своей благодатною чашей!
Бывало, убийц мы карали
Секирой, петлей, гильотиной,
Мы на кострах их сжигали,
Мы их прошибали дубиной.
Мы не знали науки великой,
Не могли мы подумать о том,
Что нашей жестокостью дикой
Мы сами убийц создаем!
Но теперь, в 19-й век
Прогресса, науки, любви,
Теперь уже нет в человеке
Этой варварской жажды крови.
О нет! Мы взросли на свободе!
Нам ли варварам злым подражать?
По новой научной методе
Мы будем людей убивать!
Непристойно нам, янки свободным,
Заниматься петлей, иль костром,
О нет! Электричеством модным
Мы в миг человека уьем!
Мир оставит он в мыслях отрадных,
Что он погибает от рук
Не дикарей кровожадных,
Нет, героев прогресса, наук!

ЗАПИСКИ ПРОЛЕТАРИЯ

Ты не зови меня поэтом,
Я раб бессмысленной толпы,
И слышу в имени я этом
Одну иронию судьбы.
Я не рожден для сладких арий,
Для роз, любви и красоты,
Я не поэт, я пролетарий,
Дитя борьбы и нищеты!
Борьба за хлеб мне служит музой,
И ад фабричный — мой парнас,
Больная грудь под черной блузой —
Вот славный памятник для нас!
Вот наша сладкая отрада,
Плоды мучительных трудов,
Потоки слез, крови и яда —
Вот сладкий нектар для рабов!
Нет! Я не знаю сладких песен,
Не знаю радужной мечты,
Как мрачный гроб, мне душен, тесен
Мир гнойной, пошлой суеты.
Я вижу пир и ликованья
Безумных подлых дикарей,
Я вижу адские страданья
В цепях измученных людей.
Я слышу звон цепей суровых
В борьбе озлобленных рабов,
На бой, на ад, на смерть готовых
За хлеб! За троны их богов!
И роковой, глубокой скорбью
Душа изнывшая полна,
Как огневой свинцовой дробью
В бою изранена она.
Тогда не Муза сладких арий,
Не фея в кудрях золотых,
Нет, предо мною пролетарий
Стоит в лохмотьях роковых!
Стоит, исполнен тяжкой муки...
С проклятьем желчным на устах,
И окровавленные руки

Дрожат в заржавленных цепях...
Несчастный! Счастье жизни, силы,
Все у тебя ограбил свет,
И ты нигде, кроме могилы,
Не отдохнешь от рабских бед!

НОГИ

Иду, и шумно надо мной —
Как бесы, мчатся паровозы.
И черный дым валит тучей
На город, полный серой прозы.
«Скажи, зачем, Творец земной,
Американцам дал ты ноги,
Когда у них над головой
И в голове их деловой,
И на земле, и под землей —
Везде железные дороги?»
И отвечал Творец великий:
«Поэт, вопрос твой очень дикий,
Хоть Янки мудр, но без ног
Он далеко уйти б не мог!
Для их рабов, для их скотины
Я ноги дал, чтоб их машины
Могли на части разрывать,
И фабриканты властелины
Могли бы миру показать —
Что в них, как в каждом человеке,
Потребность ближнего любить,
Назначить пенсию калеке,
Его в больницу поместить.
А если он уснет на веки,
Его прилично схоронить.
Затем, когда бедняк без хлеба
(Хлеб не спадает к нему с неба,
За ним ведь должен он бежать
И днем с огнем его искать.)
И вот ему я ноги дал,
Чтоб он на небо не роптал
И мог по фабрикам таскаться,

Часы у двери дожидаться,
Пока приедет в экипаже
Герой покупки и продажи
И крикнет беднякам голодным.
«Ступайте, вы не нужны мне!»
О, как нужны тогда им ноги,
Чтоб не упасть среди дороги
Без сил, без веры, без надежд
К ногам ликующих невежд!
А буржуазная нога —
Она, что дьяволу рога.
Наш современный буржуа
Ногами миром управляет,
Он ими давит, угнетает
Всегда и всюду бедняка;
Свободу нагло попирает
И топчет в грязь и оскверняет
Святую правду и любовь;
Своими грязными ногами
Он дико пляшет над гробами
Друзей народа и борцов.
Но приближается пора,
Пора борьбы, войны, тревоги,
Тогда поймет лишь буржуа,
Зачем Творец ему дал ноги!
Не для давленья бедняков
И не для дикого Канкана
При виде страждущих рабов
В когтях бездушного тирана.
О нет, для них иная цель!
Когда над миром грозный, строгий
Вдруг суд народный загремит,
Тогда, мерзавец, брось чертоги
И без оглядки во все ноги
Беги за тридевять земель!

(„Знамя“, Нью-Йорк, 17/1 1889)

Памяти Николая
Г. Чернышевского

1

Как молния в ночь грозную,
Ты мыслью свободной сверкал,

И русскую душу живую
Ты в правде святой покорял.

2

Свободы ты дивное знамя
Над родиной гордо поднял,
И истин бессмертных ты пламя
В сердцах молодых зажигал.

3

Святые любви идеалы
В образа ты живые вложил,
Застоя столетние скалы
Бурей новой ты жизни разбил.

4

Но в царстве насилия и гнета
Места нет для свободных борцов,
И по воле царя идиота
Был ты сослан в мир льдин и оков.

5

И за идеал человека,
За волю отчизны родной
Томился один четверть века
В пустыне Сибири глухой.

6

И лишь на пороге могилы
Вновь увидел ты край свой родной;
Погибли великие силы,
Угас светочь жизни святой.

7

Но на родине и за Атлантом
Бессмертен твой гений, родной,
И нам братьям твоим — эмигрантам
Он горит путеводной звездой.

Другу русских борцов
За свободу Ж. Кенану

Ты совершил святое дело,
Заставил плакать ты сердца
Над долей русского народа,
Над долей русского борца.

Поднял ты черную завесу
Над миром мрака и цепей
И вопиющего позора
Самодержавных палачей.

С позорных дел тиранов русских
Ты маску темную сорвал,
И ад неслыханного зверства
Мир возмущенный увидал.

Растаяли снега Сибири
От слез горячих и крови
Великих мучеников русских
За дело правды и любви.

Я помню, я рыдал безумно,
Зубами дико скрежетал,
Когда я пытки своих братьев,
Позор сестер своих читал.

Зачем, как жалкий трус, оставил
Я край родной? Куда бежал?
Долг человека-гражданина
За сладкий призрак я отдал.

Я сбросил **русские** оковы,
Чтоб **иностранные** влачить,
Ушел из дикого я рабства
В цивилизованное жить.

И на лицах страдальцев русских
Укор жестокий я читал...

Я падал к их ногам, рыдая,
Я их оковы целовал.

И клялся я: всю мою жизнь, —
Отвагу силы юных дней
Отдать за правду и свободу,
За гибель варварских цепей.

Не я один — нет. На чужбине
Едва ль не каждый честный Русс
Не обливал твои страницы
Потоком жгучих русских слез.

Едва ль не каждого заставил
Ты вновь за родину болеть
И пред святыми образами
Жрецов любви благоговеть.

Ты совершил великий подвиг.
Не как чужой, как брат родной,
Писал живыми ты слезами
Страданья родины больной.

И в недрах снеговых Сибири,
Где цепью каторжник гремит,
И в тысячах сердец свободных
Твой образ светлый будет жить

И вдохновлять сердца живые
К борьбе за правду и любовь,
Пока взойдет заря Свободы
Над миром мрака и оков.

Прими ж за честный труд спасибо,
Привет сердечный руссака,
И верь — Россия не забудет
Тебя в грядущие века.

Синсината — февраль 1890 г.

(16/V 1890 287287 „В. К.)

IT WAS A DREAM ¹⁾

Освобожден наш край родимый.
Пал наконец кровавый Рим.
Приди ко мне, мой сын любимый!
IT WAS A DREAM, IT WAS A DREAM!

Не видно старины Московской.
На месте старого Кремля
Великий памятник Перовской
Воздвигла русская земля!

А вот и Гелфман и Сигида,
Желябов с знаменем святым.
Отощена веков обида.
IT WAS A DREAM, IT WAS A DREAM!

Русь на свободе отдыхает,
И мирно русский спит студент
Он в час досуга посещает
Борцов великих монумент.

И с непокрытой головою
Стоит в раздумьи он пред ним.
Глаза горят святой слезою...
IT WAS A DREAM, IT WAS A DREAM!

Богат и Питер новой славой.
На светлых берегах Невы,
Уж нет Бастилии кровавой
И нет престольной головы.

Законов нам никто не пишет,
В Сибири мы Царей храним,
Россия вольной грудью дышит,
IT WAS A DREAM, IT WAS A DREAM!

Взошла заря любви, свободы.
Погибли варвары в бою,

1 ענגליש: "איז און ע דרייב" — עס איז געווען א כאָעמל.

Освобожденные народы
Слились в единую семью.

IT WAS A DREAM! Но час настанет
И будет жизнью этот сон,
Свободы, гром над миром грянет
И нас в гробах разбудит он!

К свободе скоро мир привыкнет,
Читая про кровавый Рим,
Про наши муки он воскликнет —
IT WAS A DREAM, IT WAS A DREAM!

(30/1, 1891, 7.8.9)

יִדֵי שַׁע לִידְעָר

א. פ. — „ארבעטער - פריינד“

וו. — „ווארהייט“

מ. — „מארגענשטערב“

פ. א. ש. — „פרייע ארבעטער - שטימע“

א. פ. — אונטערנ פטעווראָנימ

א. ט. — אונטערנ טיטל

פון ד. עדעלשטאטס געפלאנטער אינזלייטונג צו דער ערשטער אויסגאבע פון זיינע לידער *

1

... ניט אָן א טרויעריקן נאָכדענקען, ניט אָן א געוויסן צווייפל און אונזיכערהייט לאָזן איך ארויס אויף דער וועלט מײנע געזאמלטע פּראָלע-טאריער-לידער, ניט אָן אן אינערלעכן שוידער זע איך, ווי מײַן אָרעמע עלנטע מווע לאָזט זיך אראָפּ אויף יענעם גרויסן שמוציקן מארק, אינ יענע שווארצע העלע, וועלכע מען רופט וועלט. אינ דער צײַט, ווען אינ גאַמען פון פּאָלק ווערן באגאנגען די געמיינסטע פארברעכנ; אינ דער צײַט, ווען פון דעם נידערטרעכטיקסטן פּאָליטישן ביז דעם פעטן פריידי-קער פון קירכע אָדער סינאגאגע שרײַען אלע פון דעם וויל פון אָרעמען פּאָלק, און איבעראל ווערט געזאָרגט פיר זײַן גליק; אינ דער צײַט, ווען טויזנטע וואמפירן זײַנען באפאלן דעם אָרעמען קערפער פון ליידן פּראָ-לעטאריאַט און זײַגן געזעצלעך זײַן בלוט, — אינ אזא גרויזאמע צײַט וויאזוי וועט מײַן אָרעמע קראנקע מווע דערשלאָגן...

ניט פארענדיקט

2

[מײַנע לידער] זײַנען געבאָרן ניט אינ א בלומען-גאַרטן. איך האָב זיי צום ערשטן מאל דערפילט אינ מײַן הערצן, אינ פינצטערן קערקער פון לײַבשאַפּערני און זיי נידערגעשריבן אינ מײַן געדעכטניס מיט די גליענדע טרערן פון די בלאסע נידערגעזונקענע קנעכט, וועלכע זײַנען געזעסן ארום מיר. מײַן מווע איז א פּראָלעטאריער-מווע. איר קלייד איז ניט געצירט מיט בלומען און דיאמאנטן. איר געזיכט איז בלאס, אירע אויגן פייכט פון טרערן, אירע באַרוועטע היס צעבלוטיקט פון גיפטיקע דערנער, וועלכע זי האָט צופיל באגעגנט אויף איר ווען.

* די אינזלייטונג איז קיינמאל ניט געדרוקט געוואָרן. אינ אונדזער רעסוס געפינען זיך בא א צען פראגענטארישע וואריאנטן פון אַט דער פּאָרעדע.

... מיינע לידער זיינען געווידמעט אויסשליסלעך דעם ארבייטער-
 פראָלעטאריאַט. דער מענטש, וועלכער זױט אין פּאַעזיע די הייליקע
 הארפע פון א האַמער, די קלאַסישע שיינהייט פון א דאַנטע, מעג מיינע
 לידער ניט לעזן: ער וועט אין זיי ניט געפינען די עלעגאַנטע קינעט;
 מיינע לידער ווארען געבאַרן ניט אין א בלומען-גאַרטן, אויך ניט אין
 די רייכע קאַבינעטן פון א טעניסאַן. זיי זיינען געבאַרן אין דער פינצ-
 טערן וועלט פון שקלאפּעריי. זיי האָט געשריבן א שקלאַפּ, וועלכער האָט
 גענומען זיינע באַגייסטערונגען אין קאַמפּ קעגן שקלאפּעריי.

1889

צורופ דער „ווארהייט“

הייליקע ווארהייט, איך בעגריס פון מיינ הערצן
דיין קומען אויפ אונדזערער וועלט,
ווי דאָס פּאָלק איז פּערזונקען אין אייביקע שמערצן,
ווי עס הערשט נור פּאַלשקייט און געלט.

קום, בעל־יבֿיט מיט דינע הימלישע שטראַלן
די שרעקלעכע פינצטערע נאכט,
ווי טויזנטער מענטשן אונשוילדיקע פּאלן
אין קאמפ מיט דער טיראנישער מאכט.

קום, ערקלער אונדז מיט ליבע און קלאַרהייט,
ווי שענדלעכ עס איז שקלאפּעריי,
און נור דורך דעם קאמפ פיר ליבע און ווארהייט
קען דאָס פּאָלק ווערן גליקלעך און פריי.

בעגייסטער, פערייניק דינע אָרעמע ברידער,
הייב אויפ דעם געפּאַלענעם קנעכט,
צעברעך זינע קייטן, בעפּריי זינע גלידער
און גיב אימ דאָס מענטשלעכע רעכט!..

(וו. 15 פעוור. 1889)

וואריאנט „צורופ דער ווארהייט“

אינעם מאנוסקריפט ליינענען זיך די לעצטע צוויי פערונו פון דער
דריטער סטראָפּע אזוי:

אונד דאָס דורך פרייע ליבע און ווארהייט
קען דאָס פּאָלג ווערן גליקליך אונד פריי א״.

ערשטע צוויי פערונו פון דער פּערטער סטראָפּע
„פּעראייניג: בעגייסטער אונדזערע אָרעמע ברידער.
ערהויב דעם געפּאַלענעם קנעכט!“! אאוו.

געדאנקען אין פאבריק

עס לויפן די רעדער, עס רוישן די מאשינען,
פון קאפיטאליסטן געפאנגענע בינען.
זיי קלייבן פאר רייכע דעם האַניק צוזאמען
און פאר די ארבייטער ביטערע טאמען.
ביטערע טאמען, פון זיי ווערן פארברענט
דעם ארבייטערס ברוסט,
זיין געזונט מיט זינע הענט.
זיי ליגן אין זיין הארצן ווי גיפטיקע שלאנגען,
זיי טויטן געפילן, געדאנקען, פארלאנגען,
זיי ערשלאָגן יעדן רעבענדיקן אייווער
און פירן יונגעהייט אין א פינסטערן קיייווער.

★

עס לויפן די רעדער, עס רוישן די מאשינען,
טויכן פון בלוטיקן שווייס טוען רינען
איבער געזיכטער דארע און בלאסע
פון דער פארקנעכטעטער ארבייטער-מאסע.
ארבייטער-טרערן, ווער ווייסט אייער טאם?
ווער עס האָט פארזוכט אייער ביטערן סאם,
דער קעגן שויגן ניט לאכט, דער קעגן שויגן ניט שערצן,
זיין הארצ ווערט צעריסן פון טויזנטער שמערצן.

★

די וועלט איז א פינסטערער יאָמערטאל,
פון טרערן און בלוט א וואסער-פאל,
דער מענטש איז צום ווילדן טיר געוואָרן,
זיין ערע, זיין גייסט, זיין יוישער פארלאָרן.
מענטשן זינד מערדערש, מענטשן זינד קנעכט,
איינ ברודער דעם צווייטן גאזלט און שעכט!
טויזנטער הונגעריקע קינדער און ווייבער
פארקויפן פאר ברויט זייער ערע, זייערע ליבער.

★

יעדערע מאצייווע פון א הייליקן קאָרבן,
וואָס איז אפן מיזבייעכ פון פרייהייט געשטאָרבן.
יעדער טרער פון די אָרעמע, יעדער קרעכץ פון די שוואכע
רוכט די מענטשהייט צום קאמפ און צו ראכע!

★

און ניט אייביק וועט הערשן די פינסטערע נאכט:
די זאָנע פארלירט ניט איר גאַלדענע פראכט —
די וואר היינט פארלירט ניט איר אייביקע שיין;
זי ברעכט דורכ די וואָלקן און וועט גיב דאָ זיין.

★

זי קומט אפ דעם מענטשנס וויינען און שריינען,
זי קומט מיט ליבע די וועלט צו בעפריינען,
זי קומט צו פערניכטן טיראנען און קייטן —
וויסנשאפט, ליבע און פרייהייט פארברייטן.

★

זי קומט מיט איר הייליקע שיניע געשטאלט,
ווי א ליכטיקע זאָנע איב א פינסטערן וואלד.
זי וועט ביזע טירן און שלאנגען פערטרייבן,
נור די פרייע, די גליקלעכע מענטשהייט וועט בלייבן.

(ווי. 22 פעווראָ 1889)

אין קאמפ

מיר ווערן געהאסט און געטריבן,
מיר ווערן געפלאָגט און פערפלאָגט —
און אלעס דערפאר, ווייל מיר ליבן
דאָס אָרעמע שמאכטנדע פאָלק.

מיר ווערן ערשאָסן, געהאנגען,
מען בערויבט אונדז דאָס לעבן און רעכט,
דערפאר, ווייל מיר עמעס פערלאנגען
און פרייהייט פיר אָרעמע קנעכט!

אָבער אונדז וועט ניט ערשרעקן
געפענקניס און טיראניי,
מיר מוזן די מענטשהייט ערוועקן
און מאכן זי גליקלעכ און פריי.

שמידט אונדז איב איינזערנע קייטן,
ווי בלוטיקע כניעס אונדז רייסט,
איר וועט אונדזער קערפער נור טויטן,
אָבער ניי¹ אונדזער הייליקן גייסט!

1 קאָן זיין, אז ס'איז „ניט“, אָדער „ניי“ — דאָס דייטשע „nie“ קיינמאָל ניט, בא קאצן —
נאָר קיינמאָל.

★

טיראנען! איר קענט אימ ניט טויטן,
דאָס איז אַן אונשטערבלעכער בלומ,
זײַנע שמעקנדע, פֿאַמענדע קווייטן
בלײַענ שויב יעצט אומעטומ!

זײ בלײַענ אינ דענקנדע מענטשן
וואָס לײַבן גערעכטיקײַט, לײַכט,
אַלײַן די נאַטור טוט זײ בענטשן
צום קאַמפּ, צו די הייליקע פֿליכט:

בעפֿרײַען די אָרעמע שקלאַפֿן,
וואָס שמאַכטן אינ הונגער און קעלט
און פֿאַר די מענטשהײַט בעשאַפֿן
אַ פֿרײַע, אַ לײַכטיקע וועלט;

ווי עס זאָל ניט גיסן קײַן טרערן,
ניט פֿליסן אונשוואַדיקעס בלוט,
און מענטשן, ווי גלענצנדע שטערן,
שײַנען¹ מיט לײַכע און מוט!

★

איר קענט אונדז ערמאָרדן, טיראנען!
נײַע קעמפֿער וועט ברענגען די צײַט, —
און מיר קעמפֿן, מיר קעמפֿן ביז וואנען
די גאַנצע וועלט וועט ווערן בעפֿרײַט.

(וו. 1 מארט 1889)

ווארע און פאלשע העלדן

שרײַבער, רעדנער, פּילאָזאָפֿן —
פֿאַר דעם גרויסן הייליקן צוועק,
צו בעפֿרײַען אלע מענטשן —
שיטן ווערטער גאַנצע זעק.

★

מאַנכע האַנדלען אויך מיט ווערטער
און פֿערקויפֿן זײ דער וועלט,

1 בא קאצנ: „זאָלן שײַנען“...

איינער פיר אפלאַדיסמענטן
און דער אנדערער פיר געלט!

★

דאָך דער וואַרער זאָגן דעס פּאָלקעס,
ניט צום וואָרט — ער גרייפט צום שווערד,
און פיר זיינע ברידער שקלאפן
קעמפט ער מוטיק ווי א העלד!

★

און ער זוכט קיין מאַנומענטן,
קיין פּערזענלעכע ערפּאָלג,
גערן ליידעט ער און בלוטעט —
אלעס, אלעס פיר דאָס פּאָלק.

★

פיינדע ווארפן אין אימ שטיינער,
פון אימ לאַכט דער זאטער נאר;
דאָך דער העלד גייט אימער פּאַרווערטס,
אימער פּאַרווערטס אין געפאר.

★

אין זיין האנט די פרייהייטס-פאנע,
אין זיין ברוסט א ווארעמעס הערצ,
פוך מיט ריינע מענטשן-קייבע,
פוך מיט טיפן האס און שמערצ!

★

אין דער שווארצער נאכט און שטורעם,
זיי א שיינער זאָנען-שטראל,
בִּיצט און שיינט פאר זיינע אויגן
זיין געליבטער אידעאל...

★

קעמפנד שטארבט ער פאר די מענטשהייט,
און זיין קיינער בלייבט אליין —
בלייבט אליין אָן שיינע ברומען,
אָן א ריכטן מאַרמאָר-שטיין.

★

דאָך עס קומען שוין די צייטן,
ווען דאָס פרייע פּאָלק דער וועלט

מאכט אונשטערבֿעכ אירנ ווארנ
זעֿבסטבעוואוסטנ מענטשנ־העלד...

★

אונ פונ אלע פאלשע העלדנ
פונ געזיכט די מאסקע פאלט,
אונ זיי צייגנ זייער שווארצע,
זייער העסעֿעכע געשטאלט...

★

דאנ פיט שאנדע שטירצנ נידער
אלע שמוציקע פיגמייענ,
אייביק לעבט דער ווארער קעמפער
פיר די הייליקע אידייענ!

(וו. 8 מארט 1889)

מערצ-בילדער

פונ שרעקלעכנ קאמפ, פונ בלוטיקנ קריג
איז רויט דער מאָנאט מערצ,
א בלוטיקער פאל, א בלוטיקער זיג —
עס בלוטעט דאָס מענטשלעכע הערצ.

★

פראנקרייכ! דו שיינעס, דו פלאמענדעס הערצ
פונ אלע רעוואָלוציאָנענ!
מיט דינ מוט איז געקרוינט דער מאָנאט מערצ,
עס היילכט מיט דינע קאנאָנענ.

★

פאריזער קאָמונע! דינ געטלעכעס בילד
רופט פאר די טויטע נאָכ ראכע;
אונ זינד די טיראנענ נאָכ זאָ ווילד —
דאָכ לעבט דינ הייליקע זאכע!

★

עס לעבט דינ פרייער, דינ הייליקער גייסט
פיר נייע, בליענדע דוירעס,
צערשמעטערט די קערקערס, די קייטנ צערייסט
אונ ברענגט אונדז ערקוויקנדע פיירעס.

★

אונ עס וועט נאָכ קומענ א געוואלטיקער מערצ —
די מענטשהייט קענ אימ ניט פערמיידנ,

ווען דאָס בעפּרטיטע, דאָס מענטשלעכע הערצ
בעצאָלט פיר זײַן עוויגעס לײַדן.

★

עס פאלן נאָכ פילע, נאָכ פילע קאַרבאַנעס
אינ קאַמפּ פיר פּרײַהײַט און רעכט,
און זאָ ווי דער הערשער האָט יעצט קײַן ראַכמאַנעס,
וועט אויך אײַמ נײַט וויסן דער קנעכט!

★

דאָך וועט אַמ ענדע גערעכטיקײַט זײַגן:
פּערגעסן ווערט פּולווער און בלײַ,
פּערגעסן די בלוטיקע, שענדלעכע קריגן —
דער מענטש וועט זײַן מענטשלעכ און פּרײַ...
(וו. 15 מארט 1889)

דער 13-טער מערצ

רוסלאַנד! אומגליקלעכעס, פּינסטערעס לאַנד
פון אײַביקן טרויער און שמערצ!
דעם טיראַן האָט געשטירצט דײַן מעכטיקע האַנט
אין דעם רוײַטן מאַנאַט מערצ!

מיט אַ שענדלעכען טויט אײַז געפאלן דײַן הענקער,
און די יערושע צום זאָגן
וואר מאָרד פיר פּרײַע קעמפּער און דענקער,
פיר אַדע פּײַנדע פון בלוטיקן טראָגן.

רוסישע קעמפּער פיר לײַבע און פּרײַהײַט!
ווער האָט אײַן קאַמפּ פיר זײַן פּאַלק
געצײגט זאָ פיל אײַזערנעם מוט, זאָ פיל טרײַהײַט,
ווער וואר זאָ געקוועלט און פּערפּאַלגט!

זײַער בלוט ווערט געטרונקען פון יעדן וואַמפּיר,
מען פאַרשטיקט זײַער וואָרט און געשרײַ
אין שוואַרצן קערקער, אײַן וויסטן סיביר,
געמאַטערט, בערגאַבן אײַן שניי...

דאָך פּרײַהײַט פּערניכטן מיט דעם עשאַפּאַט
אײַז, טיראַנען! אַ ביטערער טאַעס —
עס קלאַפט שױן אײַן טיר צום צאַר-אידןאַט
דער בלוטיקער מאַלעכאַמאַוועס!

און ניט אייביק בלייבט רוסלאנד אָן פּרייהייט, אָן רעכט
די מענטשהייט וועט נאָך זעען,
ווי עס בעפרייט זיך דער רוסישער קנעכט,
און די פרייע פאָנען ווייען!

ברידער און שוועסטער! דעם דיכטערס פערלאנגען
איז א שיינער, א בליענדער מערז,
אָן בלוטיקן קאמפ, מיט די זיסע געזאנגען,
וואָס ערפרייען דאָס מענטשלעכע הערצ!

א בליענדער מערז מיט ליבע און פרידן,
מיט בלומען און זאָנענשײן,
ווי אלע מענטשן גליקלעך, צופרידן
וועלן¹ א פרייע פאמיליע זיין.

(ווי 15 מארט 1889)

מיין צאוואָע

(געווידמעט צו H. S. ןהילעל זאָלאַטאָרײַן)

אָ, גוטע פריינט, ווען איך וועל שטארבן,
טראָגט צו מיין קייווער אונדזער פאָן —
די פרייע פאָן מיט רויע פארבן,
בעשפריצט מיט בלוט פון ארבייטסמאן!

און דאָרט, אונטער דעם באגער רויטן,
זינגט מיר מיין ליד, מיין פרייעס ליד!
מיין ליד „אינ קאמפ“, וואָס קלינגט ווי קייטן
פון דעם פערשקלאפטן קריסט און ייד.

אויך אין מיין קייווער וועל איך הערן
מיין פרייעס ליד, מיין שטורעם-ליד,
אויך דאָרט וועל איך פערגיסן טרערן
פאר דעם פערשקלאפטן קריסט און ייד!

און ווען איך הער די שווערדן קלינגען
אין לעצטן קאמפ פון בלוט און שמערצ —
צום פאָלק וועל איך פון קייווער זינגען
און וועל בעגייסטערן זיין הערצ!

(ווי 22 מארט, 1889)

1 דאָס וואָרט „וועלן“ פּעלט אין דער אויסגאבע 1892, בא קאפּן — פּאַראַג.

נאטור און מענטש

ווי זאל איך, ברידער, פריילעך זינגען,
ווען האס און קריג איז איבעראל?
עס שיינט מיר— טיפע שמערצן קלינגען
אויב אינ דעם ליד דער נאכטיגאל!

עס שיינט מיר, דאָס דער מאָנד און שטערן,
די זילבערווייסע ליליענבלום
זינד פול מיט הייסע מענטשנטרערן
און זינד פון שרעקן בלאס און שטומ...

ווען מענטשן ליידן, קלאַגן, זאָרגן,
קען די נאטור דען פריילעך זיין?
ניין, טרערן בלוטיקע, פערבאַרגן
זינד אינ איר רויטן זאָגענשיין!

זי זעט, ווי אירע מענטשנקינדער
האַבן פעררויסט די שיינע וועלט,
און אירע ליבלינגע, ווי רינדער,
ווערן געשעכט, פערקויפט פיר געלט...

און די נאטור גיסט פערטרערן,
און מיט איר וויינט דער בלומענטאל;
עס וויינען זאָנע, מאָנד און שטערן,
און טרויעריק קלאַגט די נאכטיגאל...

עס קלינגען אָפּ די שמערצן-לידער
אינ ברוסט פון ליידנדן פאַעט,
און פאר דער מענטשהייט קניט ער נידער
מיט הייסע טרערן און געבעט.

אַ, מענטש! פיר ליבע, גליק און לעבן
איז די נאטור, די וועלט געשאפט;
דיר איז א פרייע ערד געגעבן—
דאָך יעצט איז ערד און מענטש פערשקלאפט!

ווער זיינע ברידער קען פערשקלאפן,
פערגיסן בלוט— דער איז א העלד,
און דיוע הענקער זינד די גראפן,
מאָנארכן, קעניגע דער וועלט!

עס גיבט אויך פרייע רעפובליקן,
וואָס זינד בלויז פריי אויף דעם פאפיר,
און פול מיט קנעכט זינד דאָרט פאבריקן
און יעדער הערשער — א וואמפיר.

איך רופ צו אייך, פערשקלאפטע ברידער:
— וואכט אויף, פערייניקט מוט און קראפט
און שטירצט די ווילדע הערשער נידער,
דאן קעבט און ליבט, געניסט און שאפט!

און די נאטור וועט פריילעך זינגען,
פריי אָטעמט אויף דעם דיכטערס ברוסט,
און זינעט זיך וועלן קרינגען
מיט פרייע ליבע, גליק און לוסט!

(וו. 29 מארט 1889)

ערשטער וואריאנט „נאטור און מענטש“ (א. ט. זער דיכטער)

פערטער פערז, צווייטע סטראָפּע:
„און זינד פאָן טיפע שמערצען שטומ“.

פערטע סטראָפּע:

„זי זעט, ווי איהרע מענשענקינדער
האַבען דיא שיינע וועלט פארוויסט
ווי אירע ליבלינגע, וויא רינדער,
ווערן פערקייפט, געפלאָגט אומזיסט“.

צווייטער פערז, זעקסטע סטראָפּע:

„אינ ברוסט דעם ליבענדען פאָעט“.

זיבעטע סטראָפּע:

„אַ, מענש! פיר ליבע, ליכט און לעבען
האַט די נאטור דיא וועלט געשאפט —
האַט פרייע ערד און ליכט געגעבען —
דאָך דו האָסט ערד און ליכט פערשקלאפט!“

ניינטע סטראָפּע:

„איר מאכט אכ [אייך?] פרייע רעפובליקן,
וואָס זינד נור פריי אפ דעם פאפיר —
דאָך זינט מיט קנעכט דאָרט פול פאבריקן
אינ יעדן הערשער א וואמפיר!“ —

צענטע סטראָפּע — ווי אינ בוכ.

ערשטער פערז, עלפטע סטראָפּע:

„אויך דיא נאטור וועט פריילעך זינגען“

צווייטער וואריאנט (א. ט. „נאטור און מענטש“)

ערשטע דריי סטראָפּעס — ווי אינ ערשטן וואריאנט.

פערטע און פינפטע — ווי אינ בוכ.

זעקסטע סטראָפּע — ווי אינ ערשטן וואריאנט.

זיבעטע סטראָפּע:

„אָ מענש פֿיר פֿרידענ גליק אינ לעבענ
האַט די נאטֿר (!) די וועלט געשאפט —
האַט דיר א פֿראיע וועלט געגעבענ,
דאָכ יעצט איז מענש אונ וועלט פֿערשקלאפט!

צווייטע העלפט אכטע סטראָפּע:

„אונ זאַלכע הענקער נענט מענ גראפענ
מאָנארכענ קאניגינ דער ערד“.

נינטע אונ צענטע סטראָפּעס — ווי אינ בוך.
עלפטע — ווי אינ ערשטנ וואריאנט.

דער שניידער ✓

אַט זיצט א שניידער אַן אלטער
מיט ווייסע גרויע האָר;
זיין שער אונ נאָדל האלט ער
שוינ גאנצע פּופציק יאָר.

ער זיצט אינ דריי געבויגנ,
ער ארבייט טאָג אונ נאכט,
מיט טרערנ אינ די אויגנ
נייט ער, זיפצט אונ טראכט...

„אוועק זינד מיינע יאָרנ,
אינ פינסטערניס אונ נויט,
די גויכעס אינ ארבייט פערלאָרנ,
אונ דאָכ קיינ רו, קיינ ברויט.“

איכ מוז האָרעווענ, מוז זאָרגנ,
עס פלאצט אינ מיר די גאל,
ווייל עס דארפ האָבנ מאָרגנ
דעמ פראק א פראנט צומ באל.

דער פראק מוז אויפ אימ ליגנ
זאָ גלאט, קיינ קנייטש, קיינ פלעק,
זאָנסט קענ דער שניידער קריגנ
פונ גוטנ באָס די סעק.

גרענצנ מוז ער, ווי א שטערנ,
אינ פראק דער מאָדער העלד —
פונ דעמ אָרעמענ שניידערס טרערנ,
וואָס ווייס פֿונ זיי די וועלט?

אַט גייט דער שניידער אָרעם,
צערבראַכן, שוואַכ און בלאַס;
זײַן אַרבייט אונטערן אָרעם,
זײַן געזיכט פון טרערן נאָס.

דער באָס וויל ניט בעצאָלן,
דער ראָק קיינט עטוואָס שלעכט:
„פון הונגער ווער געשוואָלן
און אַרבייט ווידער נעכט!“

דאָרט אינ א שטוב א קאלטער,
דאָרט ווארט מען שוין אצינד,
אז ברויט ברענגט באלד דער אלטער
און א פעני פאר דעם קינד.

„איך קען מײַן האלדז ניט שניידן,
דער באָס גיט קיין פֿיטאק;
נאָכ מוזט איר הונגער לײַדן,
א קנייטש איז דאָ אינ פראַק!“

איר שמערצ קען די פרוי ניט האלטן,
זי וויינט, ווערט בלאַס ווי טויט;
די קינדער קוקן אויפ דעם אלטן,
קוקן און בעטן ברויט...

אַ, מענטשן רייכע, זאטע,
קוקט אייך צו גאָר גוט!
אויפ אייערע קליידער גלאטע
ליגט דעם שניידערס בלוט!

(וו. 15 אפרעל 1889)

וואריאנט „דער שניידער“

(1) צו דער פינפטער סטראָפּע:

- (א) דער פראַק מיז ליגען, וויא אויסגעגעסן,
קיינ קנייט, קיין קליינע פלעק.
- (ב) עס מיז זײַן, וויא אויסגעגעסען
דער פראַק—אַן א קנייט, אָן א פלעק.
- (ג) דער פראַק, וויא אויסגעגעסען
קיינ קנייט, קיין קליינער פלעק,
ניט — וועלן געבן די באַסען
דעם אָרעמעם שניידער די סעק...

(2) צו דער אכטער סטראָפּע:
איך וועל דיר ניט בעצאָלטן,
דו מוז מאכען אללעס רעכט,
דו קענסט ווערן געשוואָלטען
אונד זיצען טאָג אונד נאכט.

יעציעס מיצראַיִם

אינ דעם לאַנד דער פּיראַמידן
וואַר אַ קיניג ביז אונ שרעכט,
אונ עס וואַרן אלע ייִדן
זיינע דינער, זיינע קנעכט.

שווער האָט זיי געפּלאָגט דער קיניג,
לײַדן האָט דאָס פּאָרק געמוזט,
ווייל עס האָט פּערשטאַנען ווייניק,
ווייניק מוט וואַר אינ זיינ ברוסט.

קנעטן ליימ אונ שלעפּן ציגל,
בויען שרעסער הויכ אונ רייכ—
ביז דעם קייווער פּונ זיינ וויגל
וואַר דער קנעכט צו הונדע גלייכ.

קינדער האָט מען דאַן פּערמויערט,
ווען אַ ציגל האָט געפּעלט,—
אונ ווער ווייס, ווי לאַנג עס דויערט
דיזע וויסטע שקלאַפּן-וועלט,

ווען אינ לאַנד דער פּיראַמידן
זאָל ניט זיינ אַ שטאַרקער העלד,
וועלכער האָט געקעמפט פּיר ייִדן
מיט זיינ כאַכמע אונ זיינ שווערד.

אונ אויך דיזער העלד וואַר איינער
פּונ די פּרייע מענטשן-דענקער,
וואָס די וועלט פּערוואַרפט מיט שטיינער
אַדער גיט זיי אָפּ צו הענקער—

יאָגט אונ קוועטט זיי, ווייל זיי טוען
פּיר די מענטשהייט גרויסע טויוועס,
אונ ווען זיי אינ קייווער רוען,
שטעקט די וועלט פּיר זיי מאַצייוועס.

דיזער העלד האָט אויך פּערשטאנען,
אז דאָס פּאָלק וועט לעבן שלעכט,
ביו עס הערשן נאָך טיראנען,
ביו עס גיבט נאָך הער און קנעכט;

דאָס דער מענטש איז אונזופרידן,
ווייל ער שלעפט די קייטן נאָך,—
און ער האָט בעפרייט די יידן
פון דעם וויסטן שקלאפּנ-יאָך.

צו א לאנד פון זיסע פרייהייט
האָט ער דאן זיין פּאָלק געבראכט,
ביו זיין לעצטן טאָג מיט טרייהייט
זיין געליבטעס פּאָלק בעוואכט.

און עס זינד פּאָריבער, ברידער,
מיליאָנען טעג און נעכט...
און יעצט, יידן, זייט איר ווידער
פארעס דינער, פארעס קנעכט.

פּאָלק! ווער וועט דיך יעצט בעפרייען,
ווי איז ער, דיין בראווער העלד?
אויפ דיין וויינען, אויפ דיין שרייען
ווער וועט ציען יעצט זיין שווערד?

ווער וועט יעצט דיין יאמ צעשפאלטן,
פון מיט טרערן, בלוט און שמערצן,
און פון שטורעם דיך בעהאלטן
אינ דעם הימל פון זיין הערצן?

ווען דו ווילסט קיין קייטן טראָגן,
פּאָלק, זיי זעלבסט דיין פרייער העלד!
ניט נור מענטשן,—שטיינער קלאָגן
אינ דער וויסטער שקלאפּנ-וועלט!

אָע שקלאפּן זינד יעצט ברידער—
ריכט זיך ברידערלעך די הענט,
שטירצט די ווילדע פארעס נידער
און פון קנעכטשאפט מאכט אן ענד!

דאנ א פייסעכ גאָר א נייער
קומט מיט פרייהייט, מיט ערפאָלג,
און זײַנ אָנדענק וועט זײַנ טײַער,
ווייל דער העלד וואָר זעלבסט דאָס פאָלק.

(וו. 19 אפרעל 1889)

וואַרױאָנט „יעציעס מױצראַימ“

דאָס ערשטע בלעטל פֿעלט, אזוי אז עס פֿעלן אינעם מאָנוסקריפֿט די
ערשטע נײַנ סטראָפֿעס.

ערשטער פֿערז, צענטע סטראָפֿע:

„אינ אַ לאַנד פֿאָן זיסע פֿרייהייט“

צווייטער פֿערז, עלפטע סטראָפֿע:

„מיליאָרדען טעג און נעכט“.

צווייטער פֿערז, צוועלפטע סטראָפֿע:

„ווי איז יעצט דײַן שײַנער העלד“.

גלייַכ נאָך דער דרייצנטער סטראָפֿע גייט פֿאָלגנדע (און דערנאָך ערשט
די פֿערצנטע):

„אופֿ דעם שײַנעם באַרג פֿאָן צהנ(1)“

„שלאָפֿט שאָן לאַנג דײַן שײַנער העלט(1)“

אינ ער וועט שאָן מער ניט צײַען

פֿיר זײַן פֿאָלג זײַן ווינדער שווערס“.

צווייטער פֿערז, פֿערצנטע סטראָפֿע:

„פֿאָלק זײַ זעלבסט דײַן ווינדער-העלד“.

די לעצטע צוויי סטראָפֿעס ווי אינ בוכ.

בלומען און שטערן

איכ בין פֿערליבט אינ אַ שניי־ווייסע בלום;

ווען איכ זע זי ניט, ווילט זיכ מיר קלאָגן,

און ווי איכ דערזע זי, ווער איכ זאָ שטום,

דאָס איכ קען קיינ וואָרט ניט זאָגן.

*

ווען עס קומט די נאָכט און עס איז שטייל אומעטום,

אינ הימל שײַנען די שטערן,

דאן גיי איכ אינ גאָרטן צו מײַן שניי־ווייסע בלום—

צו זען זי בין איכ זאָ גערן.

*

פֿון הימל שײַנט די שײַנע לעוואָנע,

זי זעט מײַן ליבע, מײַן שמערצ,

זי איז ניט זאָ שטאַלץ, ווי די גאַלדענע זאָנע,
און האָט מיטליינד מיט מיין הערצ.

★

זי זעט, ווי איך וואנדער אין גאַרטן ארום
און בענעצ דאָרט די בלומען מיט טרערן,
און זי זאָגט: „צו וואָס ליבסטו די אירדישע בלום,
ווען עס גיבט זאָ פיל הימלישע שטערן.

★

די אירדישע בלומען זינד זייער צעלאָזן,
זיי האָבן גאָר קיין מאָראַל,
זיי ליבן הויטע די שיינע ראָזן,
און מאָרגן די נאכטיגאל,

★

און איבערמאָרגן א גאַלדענע פליג,
און פּערגעסן די שיינע ראָזן,
פּערגעסן די נאכטיגאלס זיסע מוזיק—
יאָ, די אירדישע בלום איז צעלאָזן.

★

ליב די שיינע, די ליכטיקע שטערן,
זיי זינד זאָ גוט, זאָ טרין;
זיי וועלן ניט נארן, זיי וועלן ניט שטערן
צו זיין פּערינפטיק און פריין.

★

זיי וועלן דיר זינגען א הייליקעס ליד,
וואָס געטער און ענגלען נור הערן.
די אירדישע בלומען פּערשטייען דיכ ניט,
קום צו די גאַלדענע שטערן.

★

זיי וועלן דיכ ליבן, זיי וועלן דיכ קיסן,
זיי וועלן דיין טרויער צערשטערן,
און וועהטו פון זעליקייט טרערן פּערגיסן,
דאן ווערט פון זיי הייליקע שטערן,

★

וואָס וועלן בעליכטן מיט בליצנדע שטראלן
פיר עלנטע מענטשן דעם וועג,

אונ אינדערפּינצטער ניט לאָזן זיי פּאַלן—
פּירן צו א הייזיקן צוועק.

★

אונ ווען דו דערציילסט פּונ די אירדישע וועגן,
ווי ברוט ווערט פּונ מענטשן געזויגן,
דאן וויינען די שטערן, אונ א גאַלדענער רעגן
שפּריצט אויס די הימלישע אויגן.

★

קומ מיט מיר, ליבער, צו די גאַלדענע שטערן,
דו ביסט זאָ בלאָס אונ זאָ מיד,
אויפּ מיין שניי־ווייסע ברוסט וועסטו רוען אונ הערן
די זיסע, די הימלישע ליד.

★

אונ ווען עס וועט ווערן דיר אומעטיק זיצן
אינ רו־קן הימל-געצעלט,
דאן רופּ איך דעם שטורעם, דעם דונער אונ בריצן,
אונ דו פּילסט אַפּע שמערצן דער וועלט".

★

זאָ זאָגט די לעוואָנע, אונ ווי א קינד אינ א וויגל
אינ מיין ברוסט ווערט אנשלאָפּן מיין שמערצ,
אונ איך זע אינ מאָנד, ווי אינ א זילבערנעם שפיגל,
דאָס לינדע מענטשלעכע הערצ.¹

(וו. 19 אפרעל 1889)

וואַרײַאנט:

דער לעצטער פּעז גענומען אינ קלאַמערן, אונ אונטער אימ
"קראַנקע מיין ליבענדע הערצ".

דאָס פּאַבריק־קינד

א מיידעל א בלאַסע
האַב איך אינ שאַפּ געזען;
אַ קינד מיט הענטלעך דארע
מוז האַרעווען שוין אונ נייען!

¹ קאַז האָט אַרויסגעוואָרפּן די פּאַר־לעצטע פּיר סטראָפּעס פּונ דער ליר.

ווי א קליינע פויגעלע
אינ א שטורעמ-ווינט,
זיצט פערציטערט, דערשראָקן
דאָס אונגליקלעכע קינד.

עס שרייט און שילט דער מיסטער,
דאָס קינד עס אָטעמט שווער;
אינ אירע פערומערטע אייגלעך
בליצט א הייסע טרער.

אָ, בלאַסעס, שוואַכעס מיידעלע,
ווי קומסטו דען אהער?
צי קען א קינד דען אַרבייטן
ביטער אזוי און שווער?

ביסטו א יעסוימע,
און בייזע פרעמדע לייט
זינען גערן דיך בעגראָבן
אינ דיין פּרילינגס-צייט?

אָדער דו האָסט א מוטער,
אנ אלמאַנע קראַנק און בלינד,
און פאר ברויט פערקויפן
מוז זי איר טייער קינד?

אָ, קינד, דיין בלאַסער פאַנעם,
פּערטרויערט, שיין און מילד,
צייגט ווי ווייט אומענטשלעך
די רייכע זינען, ווי ווילד!

זיי קויפן אָפּ פאר קליינגעלט
א קינדס געזונט און יאָרן
און מאַטערן עס, ביזוואנען
עס גייט צום גרונט פּערלאָרן!

אָ, ליבעס קינד! דיין פּריינג
האָט שוין פּערבליט! דיין קראַפט
זויגט אויס די מאַשינע,
דו ביסט פּערשקראַפט, פּערשקלאַפט!

אַ, בייזע, וויזדע ריכע,
איר פרעסט דאָס פלייש פון פאָלק,
איר טרינקט זיין בלוט און ווערט ניט
קיינמאָל פון געזעצ פערפאָלגט!

און ווען אן אָרעמע מוטער,
פון הונגער, עלנט, נויט,
נעמט פאר איר קינד ביי א בעקער
אַן געלט א לעבל ברויט —

דאן פאקט מען גלייך די אָרעמע,
ווי א שטומען פיש אינ נעצ,
מע שליסט זי איין אינ טורמע —
דאָס הייסט בא אונדז „געזעצ“!

עס עקזיסטירט אפילע
א געזעצ פון פאטריאַטן,
וואָס האָט קינדער-ארבייט
אינ דער פאבריק פערבאַטן —

דאָך וואָס הערן מאגנאטן
געזעצן אָדער מאָראַל?
ווען קינדער-פלייש איז ביליק —
מע „שלאָגט“ פון דעם קאפיטאל!

זיי זינען נאָך שיינע בירגער,
פויִל און דיק און זאט;
די גרעסטע, שווערסטע פערברעכנס
גייען אראָפ זיי גלאַט!

★

אַ, ריכע, שיינע, „בירגער“,
עס קומט באלד אָן א צייט,
ווען דאָס פאָלק דאָס בערויבטע
וועט רופן אויפ אייך א שטרייט!

אַ, ריכע, שיינע „בירגער“,
עס קלאפט שוין אייער שאַ!
דער ארבייטסמאן בעוואָפנט
שטייט אויפ שוין דאָרט און דאָ!

(וה. 26 אפרעל 1889)

וואריאנט דאס „פאבריק-קינד“

א. ט. „דאָס קינד אינ שאַפ“ (אינ א צווייטן מאנוסקריפט:
„א פעקטאָרי-קינד“)

א מיידעלע א בלאססע
האָב איכ אינ שאַפ געזעהענ,
א קינד מיט הענטלעכ דארע
מוז האָרעווענ, מוז נייענ...
ווי א פייגעלע א קליינע
אינ א שטורמוינד —
זיצט דאָרט בלאסס, ערשאַקענ
דאָס אומגליקליכע קינד.
עס שעלט אונ שרייט דער פאַרמאנ,
זיא (אָטעמט) ציטטערט, אָטעמט שווער,
אינ איהרע שיינע אייגעלאכ
גלאנצט א הייסע טרער...
זאָג, שוואכע, בלאססע מיידעלע,
זאָג, קינד, ווי קומסטו אהער,
צי קענ א קינד דענ ארבייטענ
זאָ ביטטער אונ זאָ שווער?
ביסטו דענ א מעע?
אינ פרעמדע ביזע לייט
זינד גערנ דיכ בענראָבענ
נאָכ אינ דיננ פריהלינגס צייט!
אָדער דו האָסט א מוטטער,
וואָס איז פאַנ טרערענ בלינד,
אינ פאר ברייט פארקייפענ
מוז זיא איר טהיירענ קינד?
אָ ארמעס קינד, דיננ בלאססע,
דיינ טראָעריגע בילד
צייגט, אז מענשענ זינד נאָר
וויא ביזע כיס ווילד...
עס איז פאר זיי נאָכ וועניג —
פינ אונז דיא בלוט פערצאָפענ,
זיי שעמענ זיכ ניט אויכ קינדער
מיט זייערע נעצענ כאַפענ...
זיי קייפנ אָפ פיר פעניס

(קיינ פּרזעצונג ניטאָ)

א שטיקעלע ברויט

פיר א שטיקעלע ברויט אָנ קייטנ, אָנ סאמ
ביז מיינ טויט וואָלט איכ ארבייטענ גערנ,
אָבער ברידער! מיינ ברויט איז יעצט פול מיט מיינ דאמ,
פערגיפטעט מיט בלוטיקע טרערנ.

עס רעבעלירן מײַן הערצ און מײַן מויעכ
געגן דעם שענדלעכע ברויט,
פיר וועלכע איך אָפּפער מײַן לעבן, מײַן קויעכ
און לײַד דערצו. ביטערע נויט.

א שטיקעלע ברויט אָן סאָם און אָן קײטן,
ברידער! פּערלאַנג איך דען פּיל?
בײַן איך דען שולדיק, אז איך קען ניט טױטן
אײַן מיר יעדן מענטשגעפּיל?
!

א שטיקעלע ברויט אָן שענדלעכע קײטן,
ברידער! ווער עס ווײַל אזא ברויט,
דער מוז אונדזערע הייליקע לערע פּערברײטן,
קעמפּן אויפּ לעבן און טױט!

ער מוז איבעראַל אײַן זײַן ברוסט מיט זיך טראָגן
פּונ פּרײַהײַט דעם הייליקן פּלאַם;
יעדן קנעכט, יעדן הערשער וואַרהײַט נור זאָגן:
„מיר ווײַלן קײַן קײטן, קײַן סאָם.

מיר ווײַלן פּרײַ אַרבייטן און אויך פּרײַ געניסן
די פּריכטע פּונ אונדזערע הענט;
מיר ווײַלן, איר זאָלט אונז דאָס בלוט ניט פּערגײסן,
מיר ווײַלן פּונ קנעכטשאפט אן ענד!

מיר ווײַלן די פּרײַהײַט, מיר ווײַלן די ערד,
מיר זעען די צוקונפּט מיט קלאַרהײַט,
יעדער שקלאַפּ איז א מענטש, יעדער מענטש איז א העלד,
ווען זײַן וואַפּע איז ליבע און וואַרהײַט!“

(וו. 3 מײַ 1839)

מײַן לעצטע האָפּענונג

אײַן שטורעם, אײַן קאָמפּ איז מײַן יוגנט פּערשוונדן,
פּונ ליבע, פּונ גליק האָב איך ניעמאַס געוואָסט,
נור בלוטיקע טרערן און בלוטיקע ווונדן
האַבן געקאַכט און געברענט אײַן מײַן ברוסט.

פּרי האָב איך מײַן הויז און מײַן היימאַט פּערלאָרן,
פּונ קינד־הײַט האָט מיך שוין דער שיקזאַל פּערפּאַלגט,

פערדיפטעט האָט ער מיניע בליענדע יאָרן
און אימער געמאטערט, געקוועלט און געיאָגט.

פרי זינען געשטאַרבן מיניע האָפּענונגען זיסע,
פרי האָב איך דערזען דעם ווילדן קאָנטראַסט —
דאָס אַרבייטער-פּאָלק אין א פינצטערע טפּיסע,
און שווינדלער, בעטריגער אין א רייכע פּאַלאַסט.

א געוואַלדיקער שטורעם האָט מיין זעלע ערציטערט,
און איך האָב געשווירן ראַכע און טויט
צו אַלעס, וואָס האָט אונדזער לעבן פּערביטערט,
געמאַרדעט, בערויבט אונדזער פּרייהייט און ברויט.

פיר אַלעס, וואָס דעם מענטשן איז הייליק און טייער,
האָב איך גערופּן צום קאַמף מיט געוויינ;
אין מיין הערצ האָט געפּלאַקערט א הייליקער פייער,
מיין לעבן, מיין גאַט וואר די מענטשהייט אליין!

עס האָבן געלאַכט די אונזיסנדע שקלאפּן: —
„מעשוּגענער דיכטער, הער אויף דיין געשריי,
וואָס ווילסטו מיט פּרייהייט, מיט קאַמפּן, מיט וואפּן?
די רייכע זינד מעכטיק און די וועלט איז פיר זיי!“

עלנט בין איך אין דעם שטורעם געשטאַנען,
מיין עלנטער קאַמפּ האָט געהאַט קיין ערפּאָלג;
עס הערשן, ווי אימער, די ווילדע טיראַנען,
עס בלוטעט, ווי אימער, דאָס אַרעמע פּאָלק.

אָ, שיקואַל, דו האָסט ניט געלאָזט מיך ערווערבן
א פּונק פּון פּרייהייט, פּון מענטשעכע רעכט;
איך וואר שקראַפּ אין מיין לעבן, אָ, לאָז מיך פּריי שטערבן
פיר די בעפּריינג פּון ליינדע קנעכט!

בערויב ניט ביי מיר מיין האָפּנונג זיסע,
מיין לעצטע האָפּנונג א מינוט פאַר מיין טויט: —
זען ווי דאָס פּאָלק וועט צעברעכן זיין טפּיסע
און וועט זיך בעפּרייען פּון הונגער און נויט...

מוטער און קינד

אויפ דעם פינפטן פלאַך אינ א שמאַלינקן כײדער,
בײ דעם דונקלען שײנ פון א ליכט,
זיצט א יונגע פרוי אינ צעריסענע קליידער
מיט א טרויעריקע, בלאסע געזיכט.

★

זי זיצט, איר דארן קערפער געבוינן,
איבער איר קראנקן קינד;
זי גיט אימ מיט טרערן איר ברוסט צו זויגן,
דאָכ ניט מילכ, — זי האָט גאל דאָרט אצינד.

★

דאָס קינד גייט אויס פון הונגער, פון שמערצ,
עס שטארבט — „אוי וויי איז מיר, ווינד!“
די מוטער וויל שרייען, פערקלעמט איר דאָס הערצ —
און זי כאלעשט בא איר שטערבנדן קינד.

★

עס איז שטיל אינ צימער, טרויעריק רוישט נור דער ווינט,
און אזויווי א פריינט א גוטער
בעוויינט ער אליינ דאָס אונשולדיקע קינד
און זיינע אונגליקלעכע מוטער.

★

פלוצלינג קלאפט מען אינ טיר, אז עס ציטערן די ווענט...
עס לויפט אריינ דער לענדלאַך פון הויז:
„וואָס זײט איר דאָרט, טויב! באצאָלט מיר מײנ רענט!
ניט, ווארפ איכ אייך פון צימער ארויס!“

★

ניטאָ קיינ אנטוואָרט, שטיל גייט אויס דאָס ליכט...
אָט פלאַקערט עס נאָכאמאָל אויפ
און בעלייכטעט א פארמאטערטע טויטע געזיכט,
און דאָס קינד אינ דעם אייביקן שלאָפ.

★

דער לענדלאַך בלייבט שטיינ פאר דעם שרעקלעכען קאָרבן,
ער נעמט די פרוי פיר די קאלטע הענט:
„זי איז טאקע, אפאָנעם, פון הונגער געשטאָרבן,
ווער וועט מיר בעצאָלן מײנ רענט?!“

★

אינ צימער איז פינצטער, טרויעריק בלאָזט דער ווינט
איבער די אפּפּער פּונ הונגער און נויט.
רויך שלאַפּט די מוטער מיט איר אונשולדיק קינד
אונטער די שוואַרצע פליגל פּונ טויט...

(ו' 17 מ' 1889)

וואר:אַנט „מוטער און קינד“

דריטע סטראָפּע:

דאָס קינד ווערט שוואכער פאָן מינוט צו מינוט,
ער גייסעט, אָ, וויי איז מיר ווינד!
די מיטער וויל שרייען, דאָך פּערלאָזסט זי דער מוט
אינ זי כאלעשט לעבען איר קינד.

ערשטער פּערז פּונ דער פינפטער סטראָפּע:

פליצלינג קלאפּט מען אינ טיר מיט שטארקע הענט

איכ בין דאָס שווערד, איכ בין דער פלאַמ

(פּרײַ בעארבײַטעט נאָך היינריכ היינע)

איכ בין דאָס שווערד, איכ בין דער פלאַמ,
איכ האָב געקעמפּט, און ווי א שטערן
האָב איכ בעלייכטעט דעם שטורעם-יאמ
פּונ מענטשן-בלוט און מענטשן-טרערן.

★

איכ האָב אייך צום פּרייעם קאמפּ געוועקט,
דאָך שווער איז יעצט אָן אָפּפּער זיגן:
מיט ווונדן בלוטיקע בעדעקט,
זע איכ אינ שלאכטפּעלר קעמפּער זיגן.

★

דאָך יעצט איז ניט די צייט פיר טרערן,
מיר מוזן קעמפּן אויפּדאָסניג —
ביז מיר צערשמעטערן, צערשטערן
די וויסטע וועלט פּונ שקלאפּערני!

★

פּערלירט ניט, ברידער, האָפּנונג, מוט,
פּונ שלאכטפּעלר איז א שאנד אנטלויפּן,

ווען אויך מיט לעצטע טראָפּן ברוט
מוז מען דער מענטשהייט פּרייהייט קויפּן:

★

פארגעסט די אלטע שווערע ווונדן,
ווי פינצטער זאָל די נאכט ניט זײַן,
אמ ענדע מוז זי דאָך פּערשווינדן
אונ געבן פּלאַצ פּיר זאָנענשײַן!

★

לאָז רוסלאַנד אונדז אַלס בײַשפּיל דינען,
דאָרט פּאלן אָפּפּער אָן אַ צאָל;
דאָך וועט איר אימער דאָרט געפּינען
אַ קעמפּער גרייט פּיר ברוט'ס ראָץ!

★

דאָרט וועלן נאָך פּילע אָפּפּער פּאלן,
דאָך פּאלט דאָרט ניט דער העלדנמוט —
ער פּלאַנצט די פּרייהייטס-אידעאלן
מיט הייזיקע מאַרטירער-בלוט...

★

וואכט אויפ, אָ, ברידער, מיט שווערד אינ פּלאַם,
קומט אלע מיט אינ די קעמפּערס רייען!
אונ ווען אויך מיר פּאלן אינ דעם שטורעמיאָם,
מיר וועלן דאָך די וועלט בעפּרייען!..

(וו. 31 מײַ 1889)

וואריאנט „איך בין דאָס שווערד, איך בין דער פּלאַם“

(דער אָנהייב פעלט)

צום קאמפּ! איז יעצט אונדזער פּאַראָל —
איך קאמפּ נור קען דאָס פּאַלק געווינען!
פּערגעסט די שווערע אלטע ווונדען!
ווי פינצטער זאָל די נאכט ניט זײַן,
אמ ענדע מוז זי דאָך פּערשווינדען
אונ געבען פּלאַצ פּיר זאָנענשײַן.
לאָז רוסלאַנד אונז אַלס בײַשפּיל דינען:
דאָרט פּאלען אָפּפּער אָן אַ צאָל,
דאָך וועט איר אימער דאָרט געפּינען
אַ קאמפּער גרייט פּיר ברוט'ס ראָל...
דאָרט וועלן נאָך פּיל אָפּפּער פּאלען,
דאָך פּאלט דאָרט ניט דער העלדענמוט,
ער פּלאַנצט די פּרייהייטס אידעאלען

מיט הייליגע מארטירען בלוט.
 וואכט אפ ברידער מיט שווערד און פלאם,
 קאמט אללע אינ די קאמפערס רייען,
 הערט ווי עס רוישט דער בליטיגער יאם,
 הערט ווי פאָן דאָרטען מענשען שרייען!
 דאָס טרינקט מען דאָרט די אַרעמע קנעכט...
 הייבט אויפ די שווערדען אינ די פלאמען
 אינ קאמפ פיר הייליגע מענשענרעכט,
 אָ, ברידער, קאמפט אינ זיגט צוזאמען!
 יעצט איז א שאנדע רוהיג שלאפען,
 די וועלט איז פל מיט בליט אינ סאם,
 פיר יעדען איז די שלאכטפעלר אָפּפען!
 פיר יעדען לעבט די שווערד אינ פלאם!
 וואכט אפ, די וועלט איז פול מיט קייטען,
 איכ זאָג אייך ניט קיינ פיסטען גראם,
 די שקלאפערן וועט גיכ אייך טייטען,
 ווען איר פערגעסט די שווערד און פלאם.

דער ארבייטער

(נאָכ נעקראסאָוו)

שנעל לויפן די רעדער, ווילד קלאפן די מאשינען,
 אינ שאפ איז זאָ שמוציק, זאָ הייס;-
 דער קאָפּ ווערט פערטומלט, אינ די אויגן ווערט פינצטער,
 פינצטער פונ טרערן, פונ שווייס.

★

גענוג שוין אייך גיסן, איר ביטערע טרערן,
 איר מאכט אויפ מיין ארבייט א פלעק,
 און ווען עס דערזעט נור דער גאזלען דער פאָרמאן—
 ער טרייבט מיכ פונ דאנען אוועק.

★

ווי זאָל מען דעם פאָרמאן מעקאנע ניט זיין!
 זעט ווי ער איז פעט און ווי רויט,
 ער זויפט נור זיין ביר און רייכערט זיין סיגאר—
 וואָס ווייס ער פונ הונגער, פונ נויט!

★

ער שמייכלט דעם באָס און ווי א ווילדע כניע
 פאלט ער ארויפ אפ די קנעכט;
 ער צאפט זיי די בלוט און בייגט זיי אינדריינען
 און ברייבט דערצו אימער גערעכט.

★

איך פיל שוין בא זיך קיין גאנצן אייווער.
צערבראָכן, צערדריקט איז מיין ברוסט,
איך קען ניט פון זויטאָק מיין רוקן צעבויגן,
ביינאכט לאַזט ניט שלאָפן דער הוסט.

★

ווי ביסטו פערשווינדן, מיין גאַלדענע יוגנט,
ווי ביסטו, מיין בליענדע קראפט?
פארוואָס, שלעכטע מענטשן, האָט איר מיך פון קינדהייט
ערמאטערט, געוואָרגן, פערשקלאפט!

★

דאָך וואָרט איך ניט קלאָגן אויף קיין אייגענער לאַגע,
איך ווייס, דאָס די צייט איז ניט ווייט,
ווען רויק וועל איך שלאָפן אין מיין פינצטערן קייווער,
פון שמערצן, פון קייטן בעפרייט.

★

נור ווען איך דערמאן זיך אָן מיין פרוי, מינע קינדער;
דאן ברעכט מיר מיין הערץ פון געווייגן —
ווער וועט זיי בעשיצן, ווער וועט זיי ערנערן?
זיי ברייבן אין וועלט גאנץ אליין!

★

איך זע זיי ווי יעצט שוין פעהונגערטע, בלאסע,
ביי דער טיר פון א רייכע מאגנאט:
די פרוי בעגיסט זיך מיט ביטערע טרערן,
זי ציטערט פאר דעם הער ווי א בלאט.

★

זי בעט ביי אימ הילפע, זי בעט אימ, דעם רויבער,
מיט א קינד אויף די הענט פאר אימ קניט —
דער הונגער איז שרעקלעך, און בעצאָף ניט דעם לענדלאַרד —
דאן ווארפט ער ארויס אויף דער סטריט.

★

איך הער, ווי ער זאָגט איר: „מיר ווייסן אייך, שנאָרערט,
וואָס קומט איר אונדז דולד דעם קאַפּ!“
און ער טרייבט זי ארויס מיט די וויינענדע קינדער,
דער מערדער... אָ, נייגן — פילאנטראָפּ!

★

אָ, ארבייטער־לעבן, אָ, שרעקלעכעס לעבן,
דיין שמערץ איז אָן א גרונט, אָן א ברעג!

אינ דײַנע בלוטיקע ווונדנ זיצנ גיפטיקע שלאנגענ,
ווי א קייוער איז פינצטער דײַנ וועג!

★

שנעל לויפן די רעדער, ווילד קלאפן די מאשינענ,
אינ שאפן איז זאָ שמוציק, זאָ הייס;
דער קאָפּ ווערט פערטומלט, אינ די אויגן ווערט פינצטער,
פינצטער פונ טרערן, פונ שווייס.

★

דער פאַרמאן לויפט ארום ווי א ווילדע כײַע,
ער טרײַבט צו דער שכיטע די שאָפּ —
אָ! ווי לאנג וועט איר ווארטן, ווי לאנג וועט איר דולדן?
ארבייטער-ברידער, וואכט אויפ!

(וו. 7-טן יאן 1889)

אן די גענאָסן

די נאכט איז פינצטער, מען זע ניט קיינ שטערן...
דער הימל איז שווארץ, ווי די ערד.
ווילד רוישט דער יאמ פונ מענטשלעכע טרערן,
עס הערשן נור הענקער און שווערד —

די ווארהייט ליגט ערנט, אינ קייטן געשלאָסן,
פערווונדעט פונ שרעקלעכען פיינט.
אָ, ווארהייט! ווו זינד דײַנע טרײַע גענאָסן?
ווו זינד דײַנע ערלעכע פריינט?

ווארום קומען זיי ניט היילן דײַנע בלוטיקע ווונדן
און טאָן זייער מענטשלעכע פליכט?
איז דען אויפן אייביק די זאָנע פערשוונדן,
פערלאָשן איר הייליקעס פליכט?

איז דען די גײַסטיקע מענטשהייט געשטאַרבן —
עס לעבן נור הענקער און קנעכט?
און אלעס, וואָס העסלעכ איז, שמוציק, פערדאָרבן,
נור דאָס האָט צו לעבן דאָס רעכט?

ניין, ברידער, איכ קען ניט, איכ וויל דאָס ניט גלייבן!
מיר זײַנען פארמאטערט, פערשקלאפט,
אינ שטייגן פערצאמט, ווי געפאנגענע לייבן,
אָבער דאָך איז ניט טויט אונדזער קראפט!

דיזע מענטשלעכע קראפט קאָן נאָך ווּנדער בעווּיזן,
ווען דער שטורעם ער וועקט אונדזער גייסט,
ווי מיט צויבער צערשמעטערט זי שטיינער און אייזן,
אויפ שטיקער די קייטן צערייסט!

דער קען ניט די האָפּנונג אויפ פּרייהייט פּערלירן,
ווער עס ווייס די געשיכטע דער וועלט.
נור אינ דער פינסטערניש קענען רעגירן
גוואלדהייטן, שווינדל און געלט.

דאָך, ווי עס קומט נור דער ליכטיקער מאָרגן,
איז הענקער און טראַן אינ געפאר,
אלעס שלעכטעס, וואָס איז אינ דער פינצטער פּערבאָרגן,
ווערט דעם פּאָלק דאן פּערשטענדלעך און קלאָר.

עס ברעכט די קייטן, עס פאלט די טראַנען,
עס רעגירט נור דער פּרייער פּערשטאנד,
מען ברויכט ניט קיינ בלוט-היינט, מען דארף ניט קאנאָנען,
ליבע און ערע בעוואכט דאָס לאַנד.

און ווען איר האָט האָפּנונג, פּערלירט ניט די וואפן,
וואָס קענען אייך פירן צום זיג,
פּערלירט ניט די ווארהייט, זי קעמפט פיר די שקלאפן,
פיר מענטשלעכע פּרייהייט און גליק!

זעט ווי די ווארהייט איז עלנט, בעגאָסן
מיט טרערן, א בלוטיקער טייך —
קומט צו איר, רעטעט זי, ברידער, גענאָסן!
זי קעמפט און זי ברוטעט פאר אייך!

(ווי. 21 יוני 1859)

וואריאנט „אן די גענאָסן“

ערשטער פּערז, ערשטע סטראָפּע:
„א פינסטערע גאכט, מאן זעהט ניט קיינ שטערן“.
פּערטער פּערז, ערשטע סטראָפּע:
„עס הערשען נור קייטען און שווערד“.

צווייטער פּערז, צווייטע סטראָפּע:
„פּערווינדעט פּאָן איהר ביטערן פינד“.
פּערטע און פינפטע סטראָפּעס:
„איז דען די גייסטליכע מענשהייט געשטאַרבען —

און ווארהייט האָט גאָר יעצט קיין ווערט ?
 נור דאָס, וואָס איז שמוציג, אונמענשליכ פּערדאָרבענ
 האָט אַ רעכט יעצט צו זײַן אויף דער ערד ?
 גײַ, ברירער, איך קען ניט און וויל דאָס ניט גלייבען !
 עס גיב ניט קיין עוויגע נאכט !
 און ווען איר פּערדאמט זינד...
 (קיין פּאָרעצונג ניטאָ).

דער וועקער

הערט נור צו, וואָס איך וועל זאָגן :
 ווען איר ווילט קיין קייטן טראָגן —
 קומט אינ אונדזער פּאָלק.
 וואָס מיר ווילן, — ניט פיל ברייען, —
 איז פון שקראפניאַכ בעפרייען
 דאָס אונטערדריקטע פּאָלק.

קומט צו אונדז מיט פרייע ווערטער,
 פרייע הערצער, פרייע שווערטער
 קומט אינ פרייען שלאכט,
 קעמפן ווילן מיר, ביזוואנען
 עס וועלן פאלן די טיראנען —
 שווינדן ווירד די נאכט.

זעט נור, וויפּך קעמפער פאלן
 פיר די פרייהייטס־אידעאלן
 אינ קאמפ מיט טיראניי !
 זאָלן מיר דען רויק שווינגן,
 רויק זיצן אינ די שטינגן —
 דולדן שקראפעריי ?

הערט, ווי אונדז דער פיינט בעליידיקט.
 גאָטעס-פורכט און קנעכטשאפט פריידיקט
 פיר דעם ארבייטס-מאנ...
 שוין גענוג אינ קייטן שראָפן,
 ברעכט די קערקערס־טירן אָפן,
 טויט צו דעם טיראן !

ניעמאלס וועט איר נויט פערמיידן,
 אימער שאנד און שמערצן פריידן,

זאָלאַנג ווי איר זײַט קנעכט.
ברידער, העלפט איינער דעם צווייטן,
ברעכז די קייטן אָן די קייטן,
קעמפט פיר מענטשנרעכט!

ווי לאנג וועלן נאָך רעגירן
וילדע הענקער און וואַספירן?
פֿינדדע, ערוואַכט!
קומט צו אונדז מיט פֿרײַע ווערטער,
פֿרײַע הערצער, פֿרײַע שווערטער,
קומט אין פֿרײַענע שלאַכט!

(וו. 28 יוני 1889)

וואַריאַנט „דער וועקער“
הערט זיך אַיַב, וואָס איך וועל זאָגען:
ווען איר ווילט קיין קייטען טראָגען,
ווען איר ווילט) ניט לײַדען קלאָגען,
קומט אין אונזער פּאָלק!
וואָס מיר וויללען—ניט פיל ברייען—
איז פֿון דעספּאָטען בעפֿרײַען
דאָס געבייגענע אין דרייען
אינטערדיקטע פּאָלק
קימט צו אונז מיט פֿרײַע ווערטער,
קומט צו אונז מיט פֿרײַע שווערטער,
קימ, פֿערהאַסטע, קימ, געהערטער,
קומט אין פֿרײַעם שלאַכט!
קאַמפּענע וועלן מיר, ביו וואַנען
עס פּאַללען היינקער אין טראַנען,
עס וועלן וועהען פֿרײַע פּאַנען,
שווינדען ווירד די נאַכט.
זעהט נור וויבאַל אָפּפֿער פּאַללען
פֿיר די פֿרײַהייטס אידעאַלען
מענשען בליט איז ניט פֿערפּאַלען,
עס קאָמט דער פֿרײַער יאָהר.
איך וואָס מיט אינזער בליט פּאַרזײען,
ווען מיר איך דעם שלאַכטפֿעלר שטייען,
וועט מיט דאַנקבאַרקײַט פֿערדייען
דער צוקונפֿטיקער דאָך,
הערט ווי אונז די וועלט בעליידיקט,
רויבערײַ און מאָרד פֿערדיידיקט—
גאַטעספֿירכט און קנעכטשאַפט פֿרעדיגט
פֿיר די אַרבייטלײַט—
שאַן געניג! אייך גלייבען, האָפּען
מאַכט די קערקערס טירען אָפּען,
עס רוכט צום קאַמפּ די צײַט.

דער פאל פון דער באסטיליע

הערט ווי עס דונערט, עס שטורעמט און קראכט:
דאָס פאלט די באסטיליע — די שרעקלעכע מאכט
פון פראנקרייכס געקרוינטע באנדיטן.
דאָס פאלט די באסטיליע, די בלוטיקע ווענט,
ווי יעדער שטייט איז אן איידעס, א וועלט-מאָנומענט
פאר די, וואָס האָבן פאר פרייהייט געליטן.

★

אינ ווילדער פערצווייפלונג, אינ בלוט און אינ פלאמען
שטייען די ליידענדע שקלאפן צוזאמען —
די קינדער פון הונגער און נויט.
זיי ברעכן דעם טראָג פון די הערשנדע הענקער,
דעם פינצטערן קערקער פון מענטשלעכע דענקער —
דעם גענעם פון שרעקן און טויט.

★

עס האָט שוין געשראָגן די שטונדע פון ראכע,
ווען שוואכ זינד די שטארקע און שטארק זינד די שוואכע
אינ זייער גערעכטיקן צאָרן.
עס פאלט די באסטיליע, עס שטורעמט און קראכט:
דאָס פאָלק האָט ערקענט זיין געוואלטיקע מאכט.
טיראנען, איר זייט יעצט פערלאָרן!

★

איר קענט מער ניט שיסן אינ פאָרק מיט קאוואַנען
און זיצן זיך רויק אינ גאָלדענע טראָנען,
און טרינקען דאָס בלוט פונעם פאָרק.
איר מוזט פון די רייכע פאלאסטן אנטלויפן,
פאר געצט וועט איר יעצט מער קיין שקלאפן ניט קויפן,
שווינדלער האָבן דאָ מער קיין ערפאָלג!

★

עס ליגט אינ רוינען דער פינצטערער טורעם —
און יעצט הייבט זיך אויפ א געוואלטיקער שטורעם
אויפ דער שווארצער באסטיליע דער וועלט —
דאָרט, ווי א ברודער ערמאָרדעט דעם צווייטן,
דריקט אימ, בערויבט אימ און שליסט אימ אינ קייטן,
פערקויפט אימ פאר לוקסוס און געלט.

★

און די הייזיקסטע פליכט פון מענטשלעכע פליכטן —
אָ, פּאָלֶק! — איז צעברעכן, פערברענען, פערניכטן
דיזע שווארצע באסטיליע דער ערד!
ערוועק דאָך דיין גניסט, דיין קראפט, דיין צאָרן —
דער מענטש איז פיר ליבע, פיר פרייהייט געבאָרן —
פאַרווערטס מיט פלאם און מיט שווערד!

★

פאַרווערטס אין קאמפ, מיט גוואלדיקן שטורעם
שטירצט די באסטיליע פון פינסטערען טורעם,
לאָז פרייהייט בעלייכטן די ערד!

(וו. 12 יול 1889)

וואריאנט „דער פאל פון באסטיליע“

פינפטער פערז פון דער צווייטער סטראָפּע:
„די פינסטערע תפסה פאָן קאמפפער אין דיינקער“.
דריטער פערז פון דער דריטער סטראָפּע:
„די שטונד פאָן גערעכטיגען צאָהרן“.
צווישן פינפטן און זעקסטן פערז פון דער דריטער סטראָפּע — נאָך א פערז:
-עס פאלט די באסטיליע, עס שטיקט און קראכט!
נאָך דעם דריטן פערז פון דער פינפטער סטראָפּע — אזא טעקסט:
„אויפ דער באסטיליע ווי טאָזענדטער קנעכט
האָט מען בערויבט זייערע מענשליכע רעכט!
זייער ליכט, פרייהייט און גליק —
מאן האָט זיי אין איינערנע קייטן געשלאָסען
אין ארבייט מיט בליט אין מיט טרערן בעגאָסען
אין דער תפסה פון הונגער און נייט!“

(קיינ פאַרזעצונג ניטאָ)

אן די ייִדישע שריפטשטעלער

האלט הויכ די פאָן דער לײַטעראַטור,
איר טעמפל — הייליק און פּרייַ,
זײַט טרײַ דער וואַרהײַט, זײַט טרײַ דער נאַטור,
דער לײַדנדער מענטשהײַט זײַט טרײַ!

בייגט נישט דעם קאָפּ פאַר דער גאַלרענער קאלב,
פאַר רײַכע, געפּוצטע דיבנ,
צווינגט נישט מענטשן זאָגן נור האלב,
וואָס זײ דענקען, האסן און לײַבן.

וועגט יעדעס וואָרט און יעדן געדאַנק,
איידער איר דרוקט נאָך די שריפטן,
פּילײַכט זײַט איר גאָר מיט זעבסטליבע קראַנק
און וועט אויך דעם צווייטן פּערגיפטן!

א רײַנעם געוויסן, א געזונטן פּערשטאַנד
מוז א שריפטשטעלער האָבן,
נישט — וועט ער זיך מיט זײַן אייגענער האַנט
אין זײַן אייגענעם שמוץ בערגאַבן.

מען קען אויך מיט שמוץ א קראַנצ זיך געווינען
בײַ די, וואָס זינד דום און געמײַן,
דאָך הייליקע אכטונג דער מענטשהײַט פּערדינען
קען נור דער ערלעכער דענקער אליין!

זײַט פֿיר ס׳פּאָלק לײכטיקע שטערנ
אײַן דער פֿינצטערער שקלאַפֿן-נאכט,
בעל־ליכט זײַנע קײטן, ווּוּנדן און טרערן,
ערוועקט אײַן אײַם האָפֿנונג און מאכט!

פלאַנצט אײַן זײַן הערצן פֿרײַע געדאַנקען
פֿון גלײַכהײַט און ברידער־לעכקײַט!
און די גאַלדענע צוקונפֿט וועט אײַך בעדאַנקען
מיט דעם קראַנצ דער אונשטער־לעכקײַט!

(וו. 31 יאנוואר 1890)

ווּאַריאַנט (א. ט. „אן די אײַדישע לײטעראַטענ“).
האַלט הײליג דעם טעמפּעל דער לײטעראַטור,
בעשמוצט נײַט אײַהר גאַלדענע פּאָן,
זײַט טרײַ דער מענשהײַט, זײַט טרײַ דער נאַטור,
אײַן האַסט דעם געלדזאַק אײַן טראָג!
(פֿײַגט נײַט דעם הויפֿט פֿיר דער גאַלדענער קאַלב,
מאַכט פּלאַטצ פֿיר מענשען געפֿילען)
בײַגט נײַט דעם הויפֿט פֿיר דער גאַלדענער קאַלב,
ווען אײַר זײַט אױך מיט נײַט געטריבען!
נײַט שרעקט זיך פֿאַר הײַנטישען בילען —
אײַן צווינגט מענשען זאָגען נור האַרב,
וואָס זײַ ווײַסען, דײַנקען און פֿילען,
ווייגט יעדעס וואָרט אײַן יעדע געדאַנק,
אײַדער אײַהר דריקט נאָך די שריפֿטען.
פֿיל־ליכט אײַן גאַר אײַנער מיט זעלבסט־ליבע קראַנק
אײַן ווערט אױך דעם צווייטן פֿערגיפֿטען,
א רײַנעם געוויססען, א געזונטען פֿערשטאַנט,
מוז יעדער שריפֿטשטעללעך האָבען, —
נײַט, וועט ער זיך מיט זײַן אײַגענער האַנט
פֿיר דער וועלט אײַן שמוצ בערגאַבען!
מאַן קען אױך מיט פֿאַלשקײַט א
קראַנצ זיך געווינען דאָך ווי צווישען
אײַזלען און הײַנדט!
די הײַליגע אכטונג דער מענשהײַט פֿער[דיגען]
דאָס קען נור די וואַרהײַט אצינד.

זײַט פֿיר דעם פּאָלק א לײכטיגע שטערנ
אײַן דער פֿינצטערער שקלאַפֿעננאכט,
בעל־ליכט זײַנע קײטען, ווּוּנדען און טרערן
ערוועקט אײַן אײַם האָפֿנונג און מאכט!

פלאַנצט אײַן פּאָלק די פֿרײַע געדאַנקען
פּאָן וויסענשאַפֿט און ברידער־ליכקײַט
און דאַן וועט די וועלט אײַך אכטסען און דאַנקען
מיט דער קראַנצ פֿון אונשטער־בליכקײַט!

דער „מײנער“

(קוילנגרעבער)

ווען איר ווארעמט זיך, ברידער, באמ פריילעכע פֿייער,
פערטידיקט פון רעגן און ווינט,
צי דענקט איר אמאָל, ווי שרעקלעכ טײער
עס קאָסט יעדער קאָהל אונדז אצינד?

צי דענקט איר אמאָל, אז מיר צאָלן צו גוט?
איר זעט דיזע גלײַענדע אשעס? —
זיי זײנען געפארבט מיט מענטשלעכע בלוט
פון טויזנטער יונגע נעפאשעס!

דער פֿייער פלאַקערט פריילעכ און שיינ,
דאָך ציטערט אין מיר יעדער אייווער,
איך ווייס, יעדער קאָהל איז א מאצייווע-שטיין
פון אן ערמאָרדעטן „מײנער׳ס“ קייווער.

דאָך ניינ, דאָס זײנען קיין טויטע שטיינער,
דאָס ברענט א בלוטיקער בארג
פון ארבייטער־ביינער, אָרעמע ביינער —
די קאָהלנגרוב וואר זייער זארג!

ברידער, קענט איר דאָס שרעקלעכע לעבן
פון א פערשקלאפטן „מײנער“?
זאָגט, צי עס קען אין דער וועלט נאָך געבן
א פינסטערער שיקזאל, ווי זײנער!?

ער ארבייט פון קינדהייט, אין דער ערד בעגראָבן,
פארן קארגן שטיקעלע ברויט,
און דאָס קאָגן ער אויך נישט אימער האָבן,
און לײדט נאָך הונגער און נויט!

מיט זײַן אייגענעם קינד איז ער ווייניק בעקאנט:
פארטאָג נאָך פערלאָזט ער זײַן שטוב
און אַילט צו דער ארבייט, צו דער שקלאפן-שאנד,
אין דער קאלטער, פינסטערער גרוב!

ער ארבייט און ארבייט אין זײַן דונקלען געצעלט
פאר די רײכע אײַזנבאנען,

פאר אלע דענקער און קינסטלער דער וועלט,
פאר אלע זאטע טיראנען!

ער ארבייט זיין לעבן אין שרעק און געפאר,
לעבענדיקערהייט זיין פארשאַטן...
און וואָס איז זיין לאָג? ער ווערט דערפאר
גערויבט! מיט די פיס געטראָטן!!

קאַהלן-באראָנען, רויבער-באנדע!
איר שעכט און בלייבט גערעכט...
אויב איר זייט מענטשן, איז א שאַנדע
בעלאַנגען צום מענטשן-געשלאַכט!

דאן שטייען די ווילדע טירע פיל העכער
אין הומאניטעט, ווי איר,
א טיר איז ניאמאָס א פערברעכער
קעגן זיין ברודער-טיר.

איין לייב וועט דעם צווייטן לייב נישט טויטן,
און מענטשן — קרוין דער נאטור —
מענטשן פרעכטן איינער דעם צווייטן,
ביז עס בלייבט פון זיי קיין שפור!

ווען איר ווארעמט זיך, ברידער, ביי א פריילעכען פליער,
פערטיידיקט פון רעגן און ווינט,
דענקט פון דעם "מינער"! דענקט, ווי טייער
עס קאָסט יעדער קאַהל אונדז אצינד!

דענקט פון דעם "מינער", פון זיין פרוי און קינד,
פערשקלאפט ביי די גאַלדענע געטער,
זעט, ווי זיי ווערן ערמאָרדעט ווי הינט
און האָבן קיין פריינט און קיין רעטער!

און ווען איר האָט נור א ביסעלע מוט,
וואכט אויפ, גרייפט צו די וואפן
און מיט אייער הארץ און בלוט
פערטיידיקט די פריידע שקלאפן!

(מ. 14 פעוראל 1890)

מײַנ פּרילינגס-ליד

(פיר דען „מאָרגנשטערן“)

איך הער, מען זינגט פון דער פּרילינגס-זאָנע,
פון דער זיסער נאכטיגאל,
און איך זע נור קאלטע פערפראָרענע הערצער
און הער קייטן-מוזיק איבעראל...

★

וואָס איז מיר פּרילינג, וואָס איז מיר בלומען?
דאָס געניסט יעצט נור דער טיראן!
ער לאָזט נור איבער די גיפטיקע דערנער
פאר דעם אָרעמען ארבייטסמאן!

★

וואָס ווייט אַ שקלאַפּ פון דעם זיסן פּרילינג?
פיר אימ איז נאָר שטורעם און פרעסט,
נישט מיט געזאנגען, — מיט זיפצן און קרעכצן
איז פול יעדער ארבייטער-נעסט.

★

עס וועט אויך קאָמען אמאָל דעם ארבייטערס פּרילינג,
דער פּרילינג פון פּרייהייט און ליכט,
ווען אַ שטראַל פון גליק וועט אויך פּריילעך שפּילן
אויפּ דעם ארבייטערס בלאַסע געזיכט!

★

ווען אויך פיר אימ וועלן בליען די ראָזן
און זינגען די נאכטיגאל,
און זיס וועלן רוישן די גרינע וועלדער,
און דער זילבערנער וואסערפאל...

★

ווען אויך דעם ארבייטערס פרויען און קינדער,
— און ניט דעם רייכנט נור —
וועלן געניסן דעם זיסן גאנטיגן
דער שיינער, דער רייכער נאטור!

★

ווען יעדעס מענטשלעכעס הערצ וועט באַיען
מיט ליבע, מיט הומאניטעט!
אכ, יענעם פּרילינג וועל איך בעזינגען
שוין ניט ווי אַ טרערן-פּאַעט!

★

איך וועל אימ בעגריסן, ווי די ערשטע ליבע
א ליבנדעס הערצ בעגריסט,
איך וועל אימ בעזינגען, ווי עס קען נור בעזינגען
א דיכטער און סאָציאַליסט!

★

איך וועל אימ בעגריסן און וועל גערן קושן
זיין יעדן הייליקן טריט...
און אין יעדעס הארצ וועט אַפּקלאַנג געפינען
מיין ליבע, מיין פריינגסליד!

(מ. 28 פּעוּראַף 1890)

פארבלוטיקטע גיסטער¹

עס איז שפעט אין דער נאכט, כ'האָב מיין סייפער פערמאכט
און זיצ פערטראכט ביי דעם פענסטער;
א שרעקלעכער כוּישעך; קיין לעוואָנע, קיין שטערן...
פלוזלינג זע איך, ווי ווייסע געשפענסטער

קומען גאנצ שטיף אין מיין צימער אריין
און זעצן זיך שווינגנד אנדער; —
עס האָט מיך בעגאָסן א קאלטער שווייס,
צעציטערט אין מיר אלע גלידער.

געבליצט האָבן זייערע אויגן, אזוי ווי
עס וואָלט דאָרט א פייער געברענט;
עס האָבן פערבלוטיקטע קייטן געהאנגען
אפ זייערע פערוונדעטע הענט.

איך האָב מיט טרערן און מוירע געלייענט
אויפ יעדנס בלאסן געזיכט:
„מיר ווערן געשענדעט! מיר ווערן געמאָרדעט
פאר ליבע צו פרייהייט און ליכט!“

ווידע פערצווייפונג! הייליקע ליבע!
שמערצן אָן א צאָף! —
עס האָט זיך ווי פון א טיפן קייווער
געהערט זייער רירנדער קאָל: —

¹ בא קאצנ הייסט די ליר „שרעקלעכע געסט“.

„ברודער! צי האָסטו אונז גאַרניט דערקענט?
מיר זײַנען געקומען צו דיר
פון דיין פּערשקלאַפּטער, פּערבלוט־קטער היימאט,
פון רוסיאָנדי, פון וויסטנ סיביר!

„דאָס איז אונ דער שניי פון סיביר ווערט צעגאנגען
פון אונזערע טרערן און בלוט;
דאָך לויפן מיר ניט פון דעם בלוטיקן שלאַכט־פּעד
און קעמפּן מיט גלויבן און מוט!

„מיר ווערן געשענדעט, מיר ווערן געמאַרדעט,
ווי כּייעס ווי ווילדע פּערפּאָלגט;
און אלץ נור דערפאר, ווייל מיר פּאָדערן פּרייהייט
און ליכט פאר דעם ליידנדן פּאָלק.

„מען שמידט אונז אינ קייטן, אינ פינסטערע טפּיסעס
בערגאַבט מען אונז לעבעדיקערהייט;
זעלבסטמאַרד איז דאָרט אונזער איינציקע רעטונג,
דאָך רויבט מען פון אונז אויך דעם טויט.

„פּערלען און בלומען פון דער דענקענדער מענטשהייט,
איידלקייט, בילדונג, טאלאנט,
וואָס אינ לענדער אינ פּרייע בעדעקט מען מיט קראַנצן,
ווערן בעדעקט דאָ מיט שאַנד!

„אַ, מענטשן! זײַנען מיר דען אלע ניט ברידער?
איז די גאַנצע וועלט ניט איינ לאַנד?
קען דען א מענטש פון א מענטשן צעשיידן
דעם הענקערס בלוטיקע האַנט!?

„אַ, ניינ! — הייבט אויפ אלע איינ מעכטיקע שטימע!
פון עמעס דאָס פּלאַמענדע וואָרט!
מוטיק קעמפּט מיט ווערטער און טאַטן
קעגן שרעקלעכע ברודער־מאַרד!

„דאָס בלוט פון אייערע שוועסטער און ברידער,
און זייער פּערצווייפלונג־געשריי
רופט אייך: „צום קאַמפּ! צו גערעכטיקער ראַכע!“ —
ברידער! פּערגעסט ניט אָן זיי!

„דענקט אָן די רוסישע יונגע מארטירער,
וואָס בלוטן מיט טויזנדע ווונדן!“ —

קלינגענד מיט די קייטן זינענ די געשפענסטער
אין שווארצן נאכט-כוישעכ פערשוונדן.

(מי 7 מארט 1890)

בא מערקונג: די ליד „פארבלוטיקטע גייסטער“ איז אין „מאָרגן-
שטערן“ באשטאנענ פון 15 סטראָפּעס (בא קאצן — 14). אונטערשיידן אינעם
טעקסט:

דריטער פּערז, ערשטע סטראָפּע:

„עס איז שרעקלעך פינסטער, קיינ שטערן, קיינ מאָנד...“

דריטע סטראָפּע:

„איך האָב געזען, ווי אין זייערע אויגן

א הייליקער פייער ברענט...“

עס היינגען אראָפּ פּערבלוטיקטע קייטן

פון די פּערוואונדעטע הענד.“

דעם טעקסט פון דער פּופּצנטער סטראָפּע האָבן מיר ניט.

אן מיינע לעזער

ליבע לעזער! שוועסטער און ברידער!

איך וואָלט אויך אמאָל געוואָלט

פאר מיינ דיכטער-ארבייט, פאר מיינע לידער

ווערן ביי אײַך בעצאָלט!

איך וויל נישט קיינ רענדלעך, איך וויל קיינ דוקאטן,

איך פּערקויפּ ניט מיינ מוזע פאר גאָלד!

מיט ליבע צו פּרייהייט, מיט הייליקע טאטן,

מיט ביטערן האס, ברידער, בעצאָלט!

ווען איר לעזט מיינ געדיכט, קענט איר הערן,

ווען איר וועט זיך נור אַזינהערן גוט,

ווי עס רוישט דאָרט א טײַך פון מענטשעכע טרערן,

צעמישט מיט דעם דיכטערס בלוט!

יעדער מענטשעכע טרער איז דאָרט א שאַלעך

פון א געפייניקטן הארץ,

וואָס פּרעגט: ווען קומט שוין דער פּרייהייטס-מאָשעך —

די ענדע פון הונגער און שמארצ?

און ווילט איר די לעצטע האָפנונג נישט טויטן
— אינ דער ברוסט פונעם ליינדנדן קנעכט, —
זעט די הייליקע לערע פערברייטן
פון פרייהייט און מענטשן-רעכט!

מיין ליר וועט אייך העלפן; איך האָב עס געשריבן
נישט פאר דעם שמוציקן מארק;
אויב ניט — וואָלט איך לאנג שוין פערטריבן
מיין הייליקע מוזע אינ זאָרג!

איך שרייב פאר אייך, מייןע גוטע קאמעראדן,
וואָס ליינדן אי הונגער אי קעלט
און בויען אריין די שלאכט-באריקאדן
— אינ קאמפ פאר א פרייע וועלט!

וואָס מוונ אליין אקערן, זייען
און פלאנצן די גאָרדענע פייערעס,
וואָס מיט דאנקבארקייט וועלן פערדייען
די פרייע, די גליקלעכע זויערעס!

איך שרייב פאר אייך און האָפ: מייןע לידער
וועלן נאָך ווערן בעצאָלט —
מיט דער פרייהייט פון מייןע פערשקלאפטע ברידער
און נישט מיט גערויבטן גאָלד!

מיט דעם הייליקן קוש פון דער פרייהייט-געטיגן,
מיט איר זיסן און הימלישן בליק,
וועדכער איז נישט נור אליין פאר פאָעטן
דאָס העכסטע מענטשלעכע גליק.

אזוי לאנג ווי עס זינען דעם ארבייטערס גלידער
— אינ שקלאפן-קייטן געשמידט, —
אינ פרייהייטס-קאמפ, מייןע שוועסטער און ברידער,
רופט אייך מיין שטורעם-קיד!

(מ. 21 מארט 1890)

וואריאנט "צו מייןע לעזער"

אַרעמע שקלאפען! שוועסטער און ברידער!
איך וואָלט אויך אמאָהל געוואָלט
פיר מיין דיכטער ארבייט. פיר מייןע לידער
ווערן פאָן אייך בעצאָהלט!

איך וויל נישט קיין רענדלאכ, איך וויל קיין דוקאטן,
איך בין אַרעם, דאָך האסס איך גאַלד;
מיט פּרײַהײַטס ליבע, מיט הייליגע טהאַטען,
ברידער, פּערגעסט ניט—בעצאָהלט!

ווען איהר לעזט מיין געדיכט, קענט איר דאָרט הערן,
אייב איהר וועט זיך נור אײַנהערן גוט,
ווי עס רוישט דאָרט א ים פאָן מענשליכע טרערן,
צומישט מיט דעם דיכטערס בלוט.

יעדע מענשליכע טרער איז דאָרט א שליאָכ
פאָן א פּערמאַטערטעס הערץ—
צו פּרעגען ווען קומט שאָן דער פּרײַהײַטס..
די ענד פאָן קנעכטשאפט און שמערץ.

וועהן איהר ווילט ניט די לעצטע האָפּענונג טייטן
אין דער ברוסט פאָן דעם ליידענדע קנעכט,
זעהט די הייליגע לעהרע פארברייטען
פאָן פּרײַהײַט און מענשענרעכט!

מיין ליד וועט אייך העלפּען, איך האָב זי געשריבען
ניט פיר א שמוציגען מאַרק,
וועהן איך וואָלט דאָס געטאָהן, וואָלט איך לאנג פּערטריבען
מיין הייליגע [מוזע]—איך זארג!

איך שרייב זי פיר אייך מיניע גוטע קאמראדען.
וואָס ליידען הונגער און קעלט...
אין בויען אליין די שלאכט בארריקאדען
אין קאמפּ פיר א ליכטיגע וועלט!

וואָס מיזען אליין אקערן, זייען
פלאנצען די גאַלדענע פיירעס,
וועלכע עס וועלן אין צוקונסט פּערדייען
די פּרײַע גליקליכע דיירעס...

איך שרייב זיי פיר אייך, אין איך האָפּ מיניע לידער
וועלן נאָך ווערן בעצאָהלט
מיט דער פּרײַהײַט פאָן מיניע פּערשקלאפּטע ברידער,
און ניט מיט בערויבטעס גאַלד!

מיט דעם הייליגען קוש פאָן דער פּרײַהײַט געטיגן,
מיט איהרען הימלישען בליק,
וועלכער איז ניט נור אליין פיר פּאָעטען
דער העכסטער מענשליכער גליק.

אלזאָ, פארגעסט ניט, וואָס איך האָב געבעטען,

אלוץ, פּערגעסט ניט מײַן געבעט,
אינ פיר מײַנע ערליכע לידער

בעצאָהלט,
איך גיב אײַך אומזיסט מײַן געדיכט!

דעם שטרעבונג, דעם שקלאפּ פּאָן קייטען צו
דעם קאמפּ פיר פּרײַהײַט...

צומ „מעשוּגענעם פּילאָזאָפּ“¹

איך בין פּערליבט אין זײַנע צײַלן,
אינ זײַ לעז איך מײַן אײַגענעם שמערצ,
איך קען מיט זײַ מײַנע ווונדן היילן,
טרייסטן מײַן לײַדענדעס הערצ.

★

איך זע אין זײַ, ווי אין א שפּיגל,
מײַן לעבנס-יאמערטאל,
איך זע דאָרט מײַן גײַסט מיט פּערווונדעטע פּליגל,
ווי ער רײַסט זיך צום זאָנענשטראַל!

★

איך זע, ווי עס צאפּלען זיך דאָרטן געדאנקען,
די זעלבע, וואָס לײַגן האַלב טױט
אינ מײַן אָרעמען הערצען, צעבראָכענעם, קראנקן
פּונ אײַביקע לײַדן און נױט.

★

ווי זײַ קומען צו אים, דאָס קען איך ניט זאָגן,
דאָך זײַ זײַנען מײַנע, איך שווער!
פּילײַכט האָט צו אים זײַ דער שטורעם פּערטראַגן
די וועלן פּונ רױשנדן מער.

★

זײַנע געדאנקען זײַנען צושלאָגן,
אויפּ טױזנדע רײַנע אלמאזן,
ער קען מיט אײַנפּאכע ווערטער אונדז זאָגן,
וואָס מיר מיט קלײַנגנדע פּראַזן.

★

אלוץ, איך דריק ווי א ברודער זײַן האנט
און האָפּ — ער וועט אנטוואָרט מיר געבן,

1 „דער מעשוּגענער פּילאָזאָפּ“ — פּסעוודאָנים פּונ מאָריס ווינטשעווסקי — ר ע ר.

ווי קומט עס, דאָס ער איז אווי גוט בעקאנט
מיט דר שמערצן און קאמפ פון מײַנ לעבן.

★

זײַנ שרײַבן ערפֿיט מיכ מיט האָפֿנונג און מוט,
דאָך קען זיך גוט ניט ערקלערן,
ווי קומט אינ זײַנ טינטער מײַנ הערצנס בלוט?
ווי קומען צו אימ מײַנע טרערן?

(א. פ. 28 מארט 1890)

וואַריאַנט (א. ט. „אנ דעם „ארבייטער פריינד“ און „מעשווענעם פילאָזאָפֿ“)

„ארבייטער פריינד“, צו דיר האָט מיכ געצייגען —
דייַן שלאכטפעלד געשריי „וואכט אויפֿ“,
דאָך זוכען יעצט אין דיר מײַנע אײגען
דעם „מײַשווענעם פילאָזאָפֿ“.

ווייטער זײען די ערשטע דריי סטראָפֿעס פונעם בוך, מיט גאָר אומבא-
דיטנדע אונטערשריבן, און דערפֿון איז דער וואַריאַנט פֿאַרענדיקט (... „פון
עוויגע לייַדן און נייט“).

צו מײַנ עוועסטער

(פיר דעם „מאָרגנשטערן“)

געוויידמעט אן אלע מײַנע פֿערשקלאַפטע שוועסטער

שוועסטער מײַנע, גענוג שוין דיר זאָרגן,
נישט אײביק וועט פינצטער זײַן;
עס מוז דאָך קאָמען דער ליכטיקער מאָרגן,
דער הייליקער זאָנענשײַן!

לאָז רוישן דער שטורעם... מיט זײַן ווילדן קאס
קען ער דעם שוועכלינג ערשרעקן,
דאָך אינ אונז דארפֿ ער נור האס,
נור מוט צום קאמפֿ ערוועקן!

ליבע שוועסטער! איך ווייס, עס איז שווער
אונזער הערצן וויינען פֿערווערן,
דאָך זע אליין, ווי קליין איז דײַן טרער
געגן יאמ פון מענשעכע טרערן!

זאָלן מיר דען ווי קינדער קלאָנגן
אויפֿ דעם, וואָס מיר לעבן שלעכט,

און ביזן קיווער די קייטן טראָגן,
ווי שוואַכע געהאַרזאמע קנעכט !?

אַ, ניין! איך ווייס, איך דיר בליצט שוין דער פּייער,
וואָס פּלאַקערט זאָ פּרייַ איך מיין הערצ!
אויב דיר איז די פּרייהייט הייליק און טייער,
דו פּערגעסט צוליב איר דינע שמערצ!

צוזאמען מיט מיר וועסטן גיין אין שטורעם,
איך קאמפּ געגן טיראניי,
און העלפּן צעברעכן דעם אינווערנעם טורעם
פון פינסטערניש און שקלאפּעריי!

דו וועסט נישט פּערקויפּן דיין יוגנט, דיין לעבן
פיר בעדער, שמאטעס און געלט,
דו וועסט זיך ווידמען דעם הייליקן שטרעבן—
בעפרייען די ליידנדע וועלט!

דו וועסט לערנען טריי די ברענענדע פראגע,
וואָס ווערט „ארבייטער-פראגע“ גענאנט,
דו וועסט דאן בעגרייפּן די שרעקלעכע לאגע
פון דעם פּאָלק איך יעדן לאנד!

דו וועסט פּערשטיין, פון וואנען די לאָרדן
האַבן גענאָמען דאָס רעכט
פּערנעמען דאָס לאנד, מיט צוואנגס-ארבייט מאָרדן
טויזנטער אַרעמע קנעכט!

דו וועסט דאן גיין צו די ליידנדע שוועסטער
איך דער וועלט פון שווינדזוכט און נויט,
איך טענעמענט-הייזער, איך די פינסטערע נעסטער,
ווי דער לעבן איז ביטער ווי טויט.

דו וועסט מיט פּייער פון א ליבנדן הערצ
א נייע וועלט פיר זיי ענטדעקן
און דאָרט, ווי עס וואַנט נור פּערצווייפלונג און שמערצ,
א הייליקע האַפנונג ערוועקן!

דו וועסט פון זיי בילדן נייע רעקרוטן
פירן קעמפּנדן פּרייהייטס-פּאָלק,

וועסט לערנען זיי דענקען, קעמפן און בלוטן
פיר דאָס פּערשקלאַפּטע פּאָלק.

און דאן, ליבע שוועסטער. וועסטו נישט זאָרגן,
וועסט ארבייטן, העלפן דער צייט
ברענגען אמשנעלסטן דעם פּיכטיקן מאָרגן,
ווען אלעס וועט ווערן בעפרייט.

נור דאָס פּאָלק וועט דיר זיין הייליק און טייער,
אינאיינעם דיין לעבן, דיין גליק,
און שטאַלץ וועסטו שטיין אין שטורעם און פייער
פון דעם הייליקן פּרייהייטס-קריג!

און ווען דער טאָג דער פּרייהייט וועט קומען,
וועט יעדער פּראָלעטאריאַט
דיכ קרוינען אין הערצן מיט גייסטיקע בלומען
און באזינגען דיין העלדנטאט!

(מ. 4 אפריל 1890)

„טייבערע“

(א בילד פון לעבן נאָך נעקראסאָוו)

עס טאָגט... אין א קליינעם צימער
שלאָפּט א יונגע ווייבל געשמאק.
דאָך איר מאן, א בלייכניקער שניידער,
ער שלאָפּט נישט... ער זיצט בא א „פראק“.

ער ארבייט אין דרייען געבויגן,
עס ציטערט די נאָרף אין האנט, —
עס גיסט זיך דער שווייס פון זיין שטערן
און פאלט אפן שווארצן געוואנט.

ער וואָלט גערן אויך כאפן א דרימל,
ער ארבייט די דריטע שוין נאכט, —
דאָך דער פראק מוז ביז מאָרגן זיין פארטיק,
און דריי אור איז דער סטאָר שוין פערמאכט.

דאָס וואָרט נישט געוועזן אזא אומגליק,
נאָר זיין פרוי, זיין לעבן, זיין קרוין, —
זי גייט זיך אין סטאָר מאָרגן קויפן
א גאָלדענע „וואטש און טשיין“.

אונ ווען עס פעלט איר דאָס געלט, כאָלילע,
וועט ער דאָך פּערשטערן איר גליק, —
די שיינע טויב וועט אים גאָרנישט זאָגן,
זי וועט וואַרפֿן אויפֿ אים נאָר אַ בליק...

אַ, דיזער בליק, ער איז שלִימער
פֿונ טויזנט שלאָפֿלאָזע נעכט!
ניינ! ער פֿאלט בעסער אומ באַ זיינ אַרבייט,
ווי זיינ צו זיינ טיבעלע שלעכט!

די אַרבייט איז בליק, דאָך טייער
איז דאָס לעבן אינ גרויסע שמעט,
אונ טיבעלע דארפֿ אימער האָבן
דאָס אַ שטיילישע, דאָס אַ העט...

עס איז צו אלטמאָדיש דאָס מעבל,
דאָס איז גאָר קיין לעבן פֿאר איר, —
אַ הענגליכטער וויל זי, אַ שאַפע
מיט אַ גרויסער גלעזערנער טיר!

אַ קאַרפעט אונ אויכ אַ פֿאָר בילדער,
אונ דערצו אויכ אַפֿ בעלער גיין, —
זי איז יונג, זי וויל נעבעכ לעבן,
אונ די אָרעמע קען נישט פּערשטיין,

אַז דער אַרבייטער טאָר איצט נישט לעבן,
ער דארפֿ זיינ נאָר פֿארשוואַרצט אונ פֿארשמאַכט, —
אַז איר מאַן ברענגט שנעלער צום קייווער
יעדע שלאָפֿלאָזע אַרבייטער-נאַכט.

זי קען דאָס גאָרנישט באַגרייפֿן,
וואַרום זאָל זי איר שיינעס לייב
ניט קאָנען מיט וועלוועט באַדעקן,
ווי ציפֿקע דעם פֿאַרמאַנס ווייב!

אונ זאָג נאָר אַ וואָרט, הייבט אָן טיבעלע
וויינען אזוי ווי אַ קינד:
„אזוי באַצאָלסטו דאָס מיר פֿיר מיין ליבע!
אַ, איכ עלנטע, וויי איז מיר, ווינד!“

ער וואָלט אויך פּיזניכט ווי אנדערע
א שאַפּ פּיר זיך מאַכן געקאָנט, —
נישט אַרבעטן זעלבסט, נאָר זענען,
עס זאָלן אַרבעטן שנעלער די הענט,

און אויך ו אַכט באַ זיי אַ פּאָר דאָלער. —
נאָר צום אומגליק איז ער צו „פּינע“:
„בעסער פּונ צוואַנגס-אַרבייט שטאַרבן,
ווי אַ שקאַפּן-הענדלער צו זיין!“

און זאָ אַרבייט ער שווער און ביטער,
ער פּילט שוין אַ ווייטעק אינ. ברוסט...
פּונ טאָג צו טאָג ווערט ער שוואַכער,
עס קלינגט מיט שווינדזוכט זיין הוסט!

ווען עס קומט אַ שאַבעס, אַ יאָנטעוו,
האָט אויך אַ שניידער רו.
ער טוט אויפּ זיך אָן אַ „פּרינץ אַלבערט“
און אַ פאַרביקן נעקטיי דערצו!

און אויך זיין ליבע טיבעלע
קוקט אויס אזוי ווונדערשיין
אינ איר נייעם זיידענעם קליידעלע,
אינ איר גאָלדענעם וואַטש און טשיין!

זיי גייען אינ גרענד-סטריט שפּאַצירן,
טיבעלע שיינט אינ איר דרעס!
דאָך דער אַרעמער מאַן אינ „פּרינץ אַלבערט“
איז אויסגעדאַרט, בלאַס ווי אַ מעס.

דער הוסט לאָזט אימ נעבעכ ניט ריידן,
און זיין טאַשנטוך ווי פּונ אַ ווונד
באדעקט זיך מיט בלוטיקע פּלעקן,
ווען ער לייגט זי נאָר צו צו זיין ווונד...

און גיך וועט די שיינע טיבעלע
בלייבן אפּ דער וועלט אַליין...
עס וועט יעדן דאָס האַרץ צערייסן
דער יונגער אַלמאַנעס געוויינ...

„ווארומ ביסטו זאָ יונג געשטאַרבן!“
 און די עלנטע וועט נישט פארשטיין,
 אז זי האָט מיט איר נארישן לוקסוס
 אימ איג קיינער פארטריבן אליין!

(מ. 11 אפריל 1890 א. פ. „פאסקארעלי“)

וואריאנט „טייבעלע“

די ערשטע העלפט פעלט, ס'הייבט זיך אָן פון דער עלפטער סטראָמע:

דאָך אויך טייבעלע קען ניט בעגרייפֿען,
 ווארומ זאָל זי איר שיינעס לייב
 ניט קענען מיט וועלוועט בעדעקען,
 ווי ציפקע דעם צושניידערס ווייב.
 וועהן עס קומט אַ שבת אַ ים טויוו,
 האָט אויך דער שניידער רוה,
 ער טוט אויפֿ זיך אַ פֿרינצ אלבערט
 און אַ פֿארביגען נעקטיי דערצו...
 און אויך זײַן ליבע טייבעל
 קוקט אויס זאָ ווינדערשיין
 אינ איהר נייעם פֿלישעווען מאנטע,
 אינ איהר גאָלדענע וואטש און טשיין...
 זיי גייען אינ גרענדסטריס שפאצירען
 טייבעלע שײַנט אינ איהר דרעסס,
 דאָך דער אָרעמער מאַן אינ פֿרינצ אלבערט
 איז אויסגעדארט, בלאס ווי אַ מת.
 דער הוסט לאָזט אימ נעבאך ניט ריידען,
 אינ זײַן טאשענטוכ, ווי פּאָן אַ ווונד,
 בעדעקט זיך מיט בלוטיגע פֿלעקען,
 ווען ער לייגט נור צו צו זײַן ווונד.
 גיך וועט די שיינע טייבעלע
 בלייבען אויפֿ דער וועלט אליין,
 עס וועט יעדעס הערצ צורייסען
 דער יונגער אלמאַנעס געוויין.
 „ווארומ איז ער זאָ יונג געשטאַרבן!“
 אינ די עלענדע וועט ניט פארשטיין,
 אז זי האָט מיט איהר נארישען לוקסוס
 אימ פֿערטריבען אינ קוור אליין.

די פאָלקסשטימע

(געווינדעט אַן אלע פֿרויענקענדע ארבייטער)

איך זע אַ פינצטערן גרוב פאר מיר, —
 דריקנד איינער דעם צווייטן,
 ליגן געפאנגען די שקלאפֿן אינ איר,
 געשמידט אינ אייזערנע קייטן.

איך הער ווי זיי שרייען: „אָ, רעטעט אונדז, ברידער,
פון פינסטערניש, הונגער און נויט;
אַרעמע, עלנדע, פאלן מיר נידער
איבן קאמפ פאר דאָס שטיקעלע ברויט!

האַבן מיר דען ביי דער וועלט פערדינט
מען זאָל אונדז מיט צוואנגס-ארבייט טויטן,
און דאָס פערשאַלטענע ארבייטער-קינד
זאָל יארשענען שווינדזוכט און קייטן?

זעט, יעדער פאלאצ, יעדער וויסנשאפט-טעמפל
און אדעס, וואָס רייכ איז און גרויס,
טראַגט אויפ זיך דעם הייליקן שטעמפל
פון אונדזער פראצע און בלוטיקן שווייס.

און אויך די ווערק פון גרויסע ערפינדער,
מיט וועלכע עס קלינגט די וועלט,
זיינען געבויט פון ארבייטער-קינדער,
וואָס ליידן הונגער און קעלט!

און ווי לאנג וועלן מענטשן נאָך ליידן און בלוטן
איבן פינצטערניש, ערנט און שאנד!
ברידער! איבן קאמפ זיינען אויך טייער מינוטן,
קומט צו אונדז! רייכט אונדז די האנט!

אזוי הער איך די שקלאפן רופן און שרייען —
מענטשן גייען קאלטבלוטיק פערביי...
דאָך עס גיט אויך אזוינע, וואָס ווינטשן בעפרייען
די ברידער פון שקלאפערן.

נור זיי קאָנען זיך נאָך ביזן איצט ניט דערקלערן,
וואָס זאָלן זיי אָנהייבן טאָן!
אייניקע שרייען, פריי קען מען ווערן
נור דורך רעוואָלוציאָן.

די אנדערע שרייען, מען דארף נור ארן,
אונז רעטעט די וויסנשאפט!
עס שרייען צוזאמען די קלוגע און נארן,
און דער שקלאפ בלייבט ווי אימער פערשקלאפט!

אַנשטאָט צו זען אלע אַרבייטער ברענגען
אונטער איינ פרייע פּאָנ,
שטרעבט איינ פארטיי די צווייטע הענגען,
און עס יוברען געלטזאק און טראָנ!

עס קלינגען זיס געשליפענע צינגער,
עס זינגען אונז פּאָלקס-פּאָעטן!
דאָך דעם עלנטג שקלאפּ איז דערפונ ניט גרינגער, —
נור אייניקייט קען אימ איצט רעטן!

ער האָט שוין די לעצטע קרעפטן פּערדאָרן,
דאָך זיין פּיינט איז מיט בלוט נאָך ניט זאט!
מענטשן זינען מיר? פּוסטע פּראַזיאָרן,
ברידער אינ וואָרט, ניט אינ טאט!!

זינען אונדז טייערער „סיסטעמען“
פונ מענשלעכע בלוט און פלייש?
פרידיקן מיר ניט פאר זיך, נור פאר יענעם
מענטשנליכע אזוי הייס?

און ווילן מיר ווירקלעך אמאָל ערייכנ
דאָס הייליקע פּרייהייטס-לאַנד,
וואַרום זאָלן מיר זיך ווי ברידער ניט רייכנ
איינער דעם צווייטן די האנט?!

נור פּערייניקט איז מעגלעך מיר זאָלן פּערניכטנ
דעם אלגעמיינעם פּיינט,
און פּריי געניסן די הייליקע פּרוכטנ,
וואָס ווערן גערויבט פונ אונדז היינט.

(פ. 18 אפריל 1890)

„ערשמער וואַריאַנט“ די פּאָלקסשטימע“

ערשטע סטראָפּע ווי אינ בוכ.

איך הער ווי זיי שרייען: „אָ רעטעט אונז, ברידער,
פּאָנ פינסטערניש און נייט!
מיר אַרבייטען ביז מיר פּאללען נידער
אינ דעם קאלטען ארעם פּאָנ טייט!“

האָבען מיר דעם ביי דער וועלט פּערדינט,
מען זאָל אונז זאָ דריקען און נייטענ?..

האָבען מיר דען ביי דער וועלט פּערדינט
מען זאָל אונז זאָ צווינגען אין טייטען,
אין נאָך אונזער טייט זאָל דאָס ארבייטער קינד
יארשענען שווינדזוכט אין קייטען?

יעדער רייכער פּאלאסט, וויסענשאפט טעמפעל
און אללעס, וואָס רייכ איז און גרייס,
טראָגט אויפ זיך דעם הייליגען שטעמפעל
פּאָן אונזער פּראצע און בלוטיגען שווייס.

און יעדער גרייסער בערימטער ערפינדער
האָט זיך א נאָמען און געלט
מיט דער פּראצע און בלוט פּאָן ארבייטער קינדער
דאָך וואָס גייט עס אָן דער וועלט?

וואָס גייט דאָס אָן די פינע ליט,
איב די זאך איז נור שיינ און גוט?
זי מען זיינ געפארבט מיט רייטע קרייט
אָדער מיט מענשליכע בלוט!

זאָ ריידען די שקלאפען, זיי רופען און שרייען,
מענשען גייען קאלטבוטיג פּערביי;
עס גיבט אויך אזיינע, וואָס וויללען בעפרייען
די ברידער פּאָן שקלאפערן,
נור זיי קענען זיך נאָך ביז יעצט ניט ערקלערן,
וואָס זאָלן זיי נעבאך טאָן.
איינע זאָגען, מען קען נור ווערן
פריי דורכ רעוואָלוציאָן;
די צווייטע זאָגען, מען דארף לערנען און האַרען,
אונז רעטעט די וויססענשאפט!
עס שרייען צוואַממען די קלוגע און נאררען,
אין דער שקלאפ בלייבט ווי אימער פּערשקלאפט,
עס קלינגען די שטאָלצע געשליפענע צינגער,
און דאָס פּובליקום אפלאָדירט,
דאָך דעם ליידענדען שקלאפ איז דערפונ ניט גרינגער,
ער ווערט ווי אימער גערויבט און פארפירט,
מענשען! זיינען מיר פוסטע פּראָזערען,
ברידער און וואָרט, ניט אין טהאט?
זיינען אונז טייערער „סיסטעמען“
פּאָן מענשליכע בליט און שווייס?
פּרעדיגען מיר ניט פיר זיך, נור פאר יענעם
מענשענליכע זאָ הייט?
אין וויללען מיר ווירקליך אמאָל עררייכען
די הייליגע פּרינציפּטס לאַנד?
וואַרומ זאָלן מיר, ווי מענשען ניט רייכען,
זיך איינער דעם צווייטען די האַנד?
נור דאָן איז מעגליך מיר זאָלען פּערניכטען
דעם נידערטערעכטיגען פינדל,

און פריי געניססען די הייליגע פריכטען
וואָס זיינען בערויבט ביי אונז היינט!

צווייטער וואריאנט „די פאלקסשטימע“

די ערשטע פיר סטראָפּעס קימאט ווי אין בוך.
און די גרויסע ווערק פון בערימטע ערפינדער,
וואָס האָבען א נאָמען און געלד,
שוויממען אין בלוט פאָן ארבייטער-קינדער...
דאָך וואָס גייט דאָס אָן דער וועלט?

וואָס גייט דאָס אָן די „פּיינע לייט“,
אייב א זאך איז נור שיינ און גוט,
איז זי געפארבט מיט רייטע קרייט
אָדער מיט מענשליכע בלוט?

ברידער אין קאמפּפ איז אויך טייער מינוטען,
קומט צו אונז רייכט אונז די האנד!
ווי לאנג וועלן מענשען נאָך ליידען און בלוטען
אין פינסטערניש הונגער אין שאנד?

זאָ הער איך די שקלאפען רופען און שרייען
מענשען גייען קאלטבלוטיק פערביי...
דאָך עס גיבט אויך אזיינע וואָס וויללען בעפרייען
די ברידער פאָן שקלאפעריי.

נור זיי קענען זיך נאָך ביז יעצט ניט דערקלערן,
וואָס זאָלן זיי אָנהייבען טאָן,
אייניגע שרייען, פריי קען מען ווערן
נור דורך רעוואָלוציאָן.

די אנדערע שרייען: מען דארף רעהיג האררען,
אונז עטעט די וויססענשאפט;
עס שרייען צוזאמען די קלוגע און נאררען,
אין דער שקלאפ בלייבט ווי אימער פערשקלאפט.
עס קלינגען זיס געשליפענע צינגער
דאָס פובליקום אפלאָדירט,
דאָך דעם אָרעמען שקלאפּ ווערט דערפון ניט גרינגער,
ער ווערט ווי אימער בערויבט און ערפירט.
א יעדערער האָט זיינע אייגענע כסידים
מיט א רעבינ אויפן טראָג,
אללע רעכענען זיך פיר גרויסע טאלמידים,
אין לערנען הייבט מען ניט אָן...

די פערשאַלטענע

(פריי נאָך נעקראסאָוו)

ווען איך וואנדער אליין אין די פינצטערע גאסן,
ווען איך הער זיך איין אין שטורעמווינט —

שוועבסטו פאר מיר מיט דיין פאָנעם בלאַסן,
דו היימלאָזעס, קראַנקעס, פאַרשאַלטענעס קינד!

עס ערגרייפֿן מיך ווידער פֿערגעסענע שמערצן:
פֿון קינדהייט האָט דיך שוין דער שיקזאל געהאַסט,
דו האָסט איינעם געפֿיבט מיט דיין איידעלן הערצן
מיט אַן אנדערן האָט דיך דיין פֿאַטער פֿערקנאַסט!

דיין מאַן וואַר אַ שפּעכטער... דאָך ניט לאַנג האָט גענומען,
און דו האָסט צעריסן די שענדלעכע קייט...
און ביסט צו דיין איינציקן פֿריינט געקומען,
דאָך אויך ניט אויפֿ גליק, נור אויפֿ שמערצן און נויט.

געדענקסטו דעם טאָג, עס וואַר אַ פינצטערע כּמאַרע,
איך האָב זיך געראַנגלט מיט הונגער און קעלט...
פֿון אָטעמען האָט זיך געטראָגן אַ פאַרע
איך אונדזער פֿוסטן און קאַלטן געצעלט.

געדענקסטו, ווי דער שטורעם האָט ווילד געפֿיאַרעמט,
ווי אונדז האָט איך קוימען בעוויינט דער ווינט...
דו האָסט מיט דיין הייסן אָטעם געוואַרעמט
די הענטלעך פֿון דיין פֿערפֿאַרענעס קינד.

עס האָט געשרינג דער אונשולדיקער קאַרבן.
די נאַכט איז געקומען... און דאָס שוואַכע קינד
איז פֿון הונגער און קעלט אויפֿ דיין ברוסט געשטאַרבן, —
אַרעמע מוטער, וואָס וויינסטו אַצינד!?

ער דאַרפֿ שוין יעצט דינע טרערן ניט האָבן, —
מיר מוזן שטאַרבן פֿון הונגער, ווי ער...
מיט פֿלוצ וועט אונדז דרייען דער לענדפֿאַרר בעגראָבן,
און קיינער שענקט אונז קיינ מענטשעכע טרער!

מיר זיינען געזעסן פֿערוונקען איך שמערצן,
דו ביסט געוועזן צובראָכן און קראַנק,
אַ קאַמפֿ האָט גערונגען איך דיין ליידנדן הערצן,
עס האָט דיך ערגריפֿן אַ געהיימער געדאַנק...

איך בין אנדערעמלט געוואָרן... דו האָסט גענומען זיך דרעסן,
ווי צו אַ באל... און ביסט אוועק געשווינד.

אינ א שטונדע האָסטו געבראכט מיר צו עסן
און א קליינעם זארג פירן טויטן קינד.

מיר האָבן דעם שרעקלעכע הונגער פערטריבן,
אינ קאלטן צימער פייער געמאכט,
דאָס טויטע קינד אינ זארג צוגעקליבן —
ווער האָט אונדז געהאָלפן אינ דער פינסטערער נאכט?

איכ האָב ניט געוואגט קיין וואָרט ביי דיר פרעגן,
און דו האָסט מיר אויכ גאָרניט געזאָגט...
דיין שוויגן איז אויפ מיר ווי א שטיין געלעגן —
מיר האָבן ביידע ביטער געקלאָגט...

ווי ביסטו יעצט, אונגליקלעכער קאָרבן,
מיט דיין ביטערן עפנט און שרעקלעכען נויט?
ביסטו אינ קאמפ מיט דיין שיקזאל געשטאָרבן?
אָדער געפאלן אינ שאנדע און קויט?

אלע, אלע וועלן דיכ פּעראכטן,
יעדער וועט ווארפן אינ דיר א שטיין, —
איכ אליין וועל מיט פּוּכ דיזע וועלט בעטראכטן,
וואָס קען פּערדאמען, אָבער ניט פּערשטיין!

(וו. 25 אפרעץ 1890)

וואריאנט „די פארשאלטענע“

פּערטער פּערו, פּערטע סטראָפּע:
„דו עלענדע, שיינע פארשאלטענע קינד.“
פּערטער פּערו, צווייטע סטראָפּע:
„דאָך דיין פּאָטער האָט דיכ מיט א צווייטען פּערקנאסט.“
ערשטער פּערו, דריטע סטראָפּע:
„דו האָסט אימ געפּאָלגט, דאָך ניט לאנג האָט גענומען.“
ערשטער פּערו, פּערטע סטראָפּע:
„געדענקסטו דעם טאָג, עס וואר רעגען און כמאָרע.“
זעקסטע סטראָפּע:
„שרעקליכ וואר דער געשריי פּאָן אונשולדיגען קרבן,
עס וואר האלבע נאכט, און דאָס עלענדע קינד
איז פאר הונגער אינ קעלט אינ דיין אָרעם געשטאָרבען,
אָרעמע מוטער, וואָס ווינסטו אצינד?“

עלפטע סטראָפּע:

„איכ האָב ניט געקענט קיין וואָרט בא דיר פרעגן,
דו האָסט געשוויגען בלאסט און פּערשטיינט,

דאָס טייטע קינד איז פאר אונדז געלעגענ
אונ מיר האָבענ ביידע ביטטער געוויינט.

צוועלפטע סטראָפּע :

„ווי ביסטו יעצט אומגליקליכע קרבן
מיט דיין שרעקליכען עלענד מיט דיין ביטטערע ניין,
ביסטו אין קאמפּ מיט דיין שיקואל געשטאָרבן,
אָדער געפאלען אין שאַנד און אין קייט?
דאָס איבעריקע — ווי אינ בוכ.

פּערצווייפלונג און האָפּנונג 1

עס גיבן פינסטערע מינוטן; —
פארגיפטעט איז דער רעבנס־קאָס;
עס איז ניטאָ פאר וואָס צו בלוטן,
צו קעמפּן איז ניטאָ פאר וואָס.

עס דאכט: אויפ אייביק איז פּערפּאָשן
די זון, די ערד איז א טארע־ברעט;
די מענשהייט ליגט אָן גייסט, אָן רֶאָשן —
א קאלטער, העסלעכער סקעלעט!

דו וואַנדערסט עלנט צווישן שטיינער
און קאלטע בערג פון איין און שניי;
און דינע זיפצן הערט ניט קיינער,
און קיינער קומט אויפ דיין געשריי:

דו האָסט אמאָל געהאט כאוויירימ,
דאָך עלנט, עלנט ביסטו היינט! —
ווארפט אונדז אריין דער פינט אין כירעם,
פּערגעסן אונדז אויב די גוטע פריינט!

ווי שווער איז אין אזוינע מינוטן!
אָ, טרינק געשווינד דיין טויטן קאָס! —
עס איז ניטאָ פאר וואָס צו בלוטן,
צו קעמפּן איז ניטאָ פאר וואָס!

.....

עס גיבן ליכטיקע מינוטן; —
דאָס הארץ איז פול מיט זונענשיין;

1 בא קאצן הייסט די ליר „כמאראע אין זונענשיין“.

מיר זינען שטאַלץ פאר פרייהייט בלוטן
און טרייע פרייהייט-קעמפער זיין!

מיר מאכן אויך די שטיינער ריידן
און קעמפן קעגן טיראני! —
די ערד קען ווערן א גאניידן, —
די מענטשהייט דארף נור ווערן פריי!

זאָר שטורמען, דונערן און בליצן,
מיר קעמפן דרייסט, — וואָס גייט'ס אונדז אָן!
מיר קעמפן דרייסט, ביז ס'בלייבט ניט זיצן
קיין איין טיראן אויפ זיין בלוט-טראָן!

מיר קעמפן, ביז מיר וועלן רעטן
די מענטשהייט פון איר נויט און שאנד;
מיר קעמפן ביז די פרייהייטס-געטן
וועט הערשן פריי אין יעדן לאַנד!

ניט קיין ווערטער און פאראדן,
פויקן-שאַרן און מוזיק;
ברידער! שווערדן, באריקאדן
פירן אונדז צום פרייהייט-זיג!

אין קאמפ זינען טייער אויך מינוטן!
זאָל יעדער טאָן זיין קעמפער-פליכט!
מיר זינען שטאַלץ פאר פרייהייט בלוטן
און שטארבן אין איר זונענליכט!

(מ. 9 מיי 1890)

דער קינדער-מערדער

(אן אַריינזעלעס בילד פון לעבן)

אין אַ קאלטע, פינצטערע ווינטער-נאכט
איז אין אַפּיס צום דאָקטאָר גראַן
אריינגעקומען בלאַס און פערשמאכט
אן אַרעמער יונגעראַן.

דער דאָקטאָר האָט אים געפרעגט, וואָס ער וויל.
ער האָט געשוויגן אַ פּאָר סעקונדן
און האָט מיט טרערן טרויעריק, שטיל
ענטדעקט פיר אים זינע ווונדן:

— איך בין אָרעם, דאָקטאָר, שרעקלעך אָרעם!
איך האָב א פרוי און קינדערלעך צוויי;
מיר לעבן אינאיינעם אין די פינסטערע קוואַרימ,
ווי די ווענט זינד בעדעקט יעצט מיט שניי...

„איך בין אין א סטרייק שוין א מאָנאט פיר
און קען קיינ סענט ניט פערדינען;
דער לענדלאָרד קומט יעדן טאָג צו מיר —
איך גיי שיר אראָפּ פֿון זינען!

„דאָך, דאָקטאָר, איך בין ניט געקומען צו אַינך,
איר זאָלט א נעדאָווע מיר געבן.
צוואר איך בין אָרעם און איר זײַט רייך,
דאָך קיינ בעטלער וואר איך ניט אין לעבן!

„אַ, ניינ, איך קומ עטוואָס אנדערס בעטן...
אַ, ווי עס בלוטעט מיין הערץ!
דאָקטאָר! איך וויל, איר זאָלט אונדז רעטן
פֿון א נײַעם אונגליק און שמערצ!

„ביז יעצט האָבן מיר מיט צוויי קינדער געליטן
שרעקלעכן הונגער און קעלט,
און גיך וועט מיין פרוי ברענגען א דריטן
אונגליקלעכן שקלאַפּ אויפ דער וועלט!

„ברענגען אויפ אייביקע שמערצן און ליידן,
אויפ דעם בלוטיקן יאגד נאָך ברויט!
איך וויל... איך מוז דיזן אונגליק פערמיידן,
אַ, דאָקטאָר, העלפט מיר אין נויט!

„א שקלאַפּן-קינד, כּוּצ קייטן און שמערצ,
וואָס וועט אימ די וועלט געבן?
עס וועט פערשעלטן זײַן פּאָטערס הערץ,
וואָס האָט אימ געגעבן דאָס לעבן!

„עס ערווארטעט אימ די בעטלער-שאנדע,
דעם הונגערס אייזערנע רוט,
וואָס טרייבט פערקויפן צו דער רויבער-באנדע
אונדזער פרייהייט, אונדזער בלוט!

„אָ, דאָקטאָר! עס איז נאָכ צײַט אצינד
דעם פונק פונג לעבן דערשטיקן.
צו וואָס זאָל נאָכ אַן אונשוואַריקעס קינד
דיזע פינסטערע וועלט ערבליקן?“

פערטראכט האָט דער יונגער דאָקטאָר גראַן
ארומגעשפּאַנט אין זײַן כײדער,
ער האָט בעטראכט דעם אָרעמען מאַן
אין זײַנע צעריסענע קליידער,

זײַנע שוואַרצע הענט, זײַן בראַסן שטערן,
זײַן אַראָפּגעלאָזענע קאָפּ,
און ווי עס קליקלען זיך גרויסע טרערן
פונ די טרויעריקע אויגן אַראָפּ.

„יונגערמאַן, איך האָב מיטפּייד מיט אײַך!
איר ווילט בעגײן א גרויסן פערברעכן,
איך וואָלט געקענט ארעסטירן אײַך גלייך,
נור איר זײט יונג, און איך רעכנ —

„אז איז וועט מער דערפונ ניט דענקען!
גײט צו די, וואָס זײַנען רייך,
זיי וועלן אײַך א פּאַר דאָלער שענקען
און האָבן מיטפּייד מיט אײַך!“

אויפ דעם בראַסן געזיכט פונ דעם אָרעמען מאַן
האַט געשפּילט א איראָנישער שמײכל;
ערשטוינט איז געוואָרן דאָקטאָר גראַן:
„דער מאַן האָט פּערדאָרן זײַן סיכע!“

„— גײן צו די רייכע! צו די רויבער פונ ליכט!
צופיל גיפט איז שוין אין מײַן בעכער!
ניט מיך — די רייכע שצעפט צום געריכט,
זיי זײַנען די וואַרע פערברעכער!“

„פונ אונדזער בלוט זײַנען זיי רייך!
און ווען ניט דיקע, רייכע לאָרדן,
וואָלט ניט געבעטן א פּאַטער בײַ אײַך
זײַן אײגענעס קינד ערמאָרדן!“

„גײ צו די רייכע! איר זײט ניט קײן שצעכטער,
איך דאַנק אײַך, דאָקטאָר גראַן!“
און מיט א בײסנדן געלעכטער
איז אוועק דער יונגערמאַן.

ווידער א קאלטע ווינטער-נאכט;
בײַ א פײער אויפ א דיוואנ
זיצט איבער א בוך פערטראכט;
דער יונגער דאָקטאָר גראַנ.

פּרֹוצֶינג הערט ער א געשרײ:
„עפנט די טיר, דאָקטאָר גראַנ!“
אונ באַס ווי דער טויט, בעדעקט מיט שניי,
לויפט ארייַן דער אָרעמער מאַן.

„דאָקטאָר! פערלירט ניט קײַן מינוט,
מײַן פרוי זי שטארבט אוועק!“
דער דאָקטאָר נעמט זײַן ראָק און הוט,
און זײַ גײענ שנעל אוועק.

.....

אינ א קלײַנעם רום, בײַ א שײַן פונ א ליכט
האַט דער דאָקטאָר גוט בעטראכט —
א יונגע פרוי מיט א דארע געזיכט,
שוואַרצ ווי די פינטטערע נאכט.

נעבן איר זײַנען געלעגן צוויי קינדער
און האָבן געציטערט פונ קערט...
אָ, ווי גליקלעך איז דער בלינדער
אינ דיזער פערונגיקטער וועלט!

„וואָס האָט איר דאָ מיט דער פרוי געמאכט!“
האַט געשריען דאָקטאָר גראַנ.
„— איך האָב צו איר נעכטן א דאָקטאָר געבראכט“,
האַט געענטפערט דער אָרעמער מאַן.

„ער האָט מיר געזאָגט, דאָס ער וועט דאָס קינד...
דאָך, דאָקטאָר, וואָס איז יעצט מיט איר?“
„— זי און דאָס קינד זײַנען טויט אצינד,
און דער שרעקלעכער מערדער זײַט איר!“

„אָ, דאָקטאָר, רעטעט! רעטעט זײַ!“
„— צו שפעט! עס איז אַרעס פערפאלן!“
און דער עלנטער איז מיט א ווילדן געשרײ
טויט צום באַדן געפאלן.

(מ. 23 מײ 1890)

ווארואנט „דער קינדער-מערדער“

ערשטער פערז, ערשטע סטראָפּע:
„אינ א פינסטערע קאלטע ווינטער נאכט“.
דריטער פערז, צווייטע סטראָפּע:
„אונ נאכדער האָט ער טרויעריג שטילל“.
דריטער פערז, דריטע סטראָפּע:
„מיר לעבן אין איינעם פונ די פינצטערע קוואַרימ“
פערטער פערז, פינפטע סטראָפּע:
„דאָכ איך וואר נאָך קיין בעטלער אין לעבענ!“
ערשטער פערז, זעקסטע סטראָפּע:
„אַ ניין, איך וויל עטוואָס אנדערעס בעטענ!“
צווייטער פערז, זעקסטע סטראָפּע:
„דאָכ אַ ווי סע קלאפט מיר מיין“...
דריטער פערז, אכטע סטראָפּע:
„איך וויל איך דארפ איך מוז דאָס פערמיידענ“.

ניינטע אונ צענטע סטראָפּעס:

„פיר א שקלאפענ קינד, כוצ ניט אונ שמערצ,
וואָס איז אויפ וועלט יעצט געבליבענ?
ער וועט פערשעלטענ זיין פאָטערס הערצ,
וואָס האָט געוואוט אויך אין ארמוהט צו ליבענ!
וואָס ערווארטעט אימ דאָ, כוצ קייטענ אונ שאַנדע.
דעם הונגערס אייזערנע רוט,
וואָס טרייבט פערקייפענ דער רויבער באַנדע
אונזער לעבענ פרייהייט אין בלוט?“

צווייטע העלפט פונ דער עלפטער סטראָפּע:

„צו וואָס זאָל נאָך א מענשנקינד
דיזע שקלאפענ וועלט ערבליקענ!“

צווייטע העלפט פונ דער דרייצנטער סטראָפּע:

„אונ ער האָט געזייענ. ווי עס קניקלענ זיך טרערנ
פאָן זיין דארענ געזיכט אראָפּ“...

פערטער פערז, פופצנטע סטראָפּע:

„אינ זיי אויך ווייטער העלפן אייך“.

ערשטער פערז, זעכצנטע סטראָפּע:

„אויפ דעם געזיכט פונ דעם אָרעמענ מאַנ“.

פערטער פערז, זעכצנטע סטראָפּע:

„ער האָט דאכט זיך פערלאָרענ זיין סייכל“.

„גיינ צו די רויבער צו די טיראנען!
אייב ניט זיי, וואָלט דען אצינד
פאר אימ א אָרעמער פּאָטער געשטאנען...
(קיינ פּאָרעצונג ניטאָ).“

ביי א טענעמענט-הויז

עס שטייט א פרוי ביי א טענעמענט-הויז,
זי וויינט און ברעכט די הענט;
דער רייכער לענדל־אָרד ווארפט זי ארויס,
זי האָט ניט צו בעצאָלן קיינ רענט!

מען ווארפט ארויס איר אָרעמעס גוטס,
זי שטייט דערשלאָגן און בלאס.
זי האָט קיינ פריינט, זי האָט קיינ שוצ,
איר וויינונג איז איצט די גאס!

זי איז נאָכ יונג, און דאָס עלנט, די נויט,
ווער ווייסט צו וואָס וועט דאָס זי ברענגען?!
פערקויפן די ערע פארן שטיקל ברויט,
טרינקען זיך, אָדער הענגען?!

און ווארומ, ווארומ? איז ארמוט א זינד?
איז זי פון א שטייג געבאָרן?
האָט ניט די נאטור פאר איר יעדן קינד
זונענשיין, לאַנד און קאָרן?

אויפ דער נאטורס גאנטידן ווער האָט א רעכט
אויפצוהענגען א שלאָס —
און זאָגן: איר אלע זינט בעטלער און קנעכט!
נור איכ, נור איכ בין באָס!

און פון וואנען שטאמט דער טיטל „לאָרד“?
ניט פון א רויבער-באנדע,
וואָס האָט איר רייכטום ערוואָרבן דורכ מאָרד
און טויזנט-יאָריקער שאנדע?

און פון וואנען שטאמט די „הייליקע“ רענט?
זעלטן וועמען עס ווונדערט,
דאָס דער שענדלעכסטער רויב איז אנערקענט
אלס א „רעכט“ אינ אונדזער יאָרהונדערט!

דאָך, נארישער דיכטער, וואָס ביסטו אינ קאס!
וואָס האָסטו אזוינס געזען!
מען ווארפט ארויס א פרוי אויפן גאס...
דאָס טוט זייער אָפט געשען!

מענטשן גייען קאלטבלוטיק פערבני...
מענטשן... וואָס זאָג איך, אָ, ניין!
ברוימ! וואָס זיינען נור ווערט א שפּי,
אָדער א גוטן שטיין!

געשענדעטע שוועסטער, פעהונגערטע ברידער —
מאָרד! וואָס גייט זיי אָן!
מיט לויבעזאנגען קניען זיי נידער
פאר שווינדלער, געלטזעק און טראָג!

און ווען עס קומט א קעמפער, א דענקער
זיי וועקן פון שענדלעכען שלאָפּ,
שלעפּן זיי אימ צימ בלוטיקן הענקער
און שרייען: „הענגט אימ אויפ“!

איך שטיי פערטראכט באמ טענעמענט-הויז, —
די עלנטע פרוי, זי וויינט...
די שמוציקע לויפערס לאכנ זי אויס, —
זיי זיינען דערצו שויג געווינט!

און דאָרט ניט ווייט ראָלן קארעטן,
עס גלאנצט דער רייכער פאלאסט!
אָ, פרייהייטס-קאמפ! ווען וועסטו אונז רעטן
פון דיזן שענדלעכען קאָנטראסט!

ווען קומט איר, אָ, הייליקע מינוטן!
ווען אויפ יעדן שריט און טריט
וועט דאָס מענשלעכע הארצ ניט בלוטן,
ניט זינגען קיין טרערן-ליד!?

וואר׳יאנט „כ׳ א טענעמענט-הויז“

פערטער פערז, ערשטע סטראָפּע:
„ווייל זי האָט ניט בעצאָלענ קײן רענט!“
ערשטער פערז, צווייטע סטראָפּע:
„מען שמײסט ארויס איר אָרעמעס גוטצ“.

זעקסטע סטראָפּע:
„אינ פּאָנ וואנען שטאמט דער טיטול לאָרד?

געזעצלעכער הויב! רופען מיר רענט!
און זעלטען וועמען עס ווונדערט!
און פּאָנ וואנען שטאמט דער הילק רנט,
זעלטן וועמען עס ווונדערט;
דאָס א געזעצליכער. הויב איז אנערקענט
אלס א רעכט בא אונזער יאָרהונדערט!

(קײן פּאָרזעצונג ניטאָ).

מײַן אנטוואָרט צו ייִסראָעל בעג-אוילעם

ווי זאָל איך, ברידער, פריילעך זינגען,
ווען האס און קריג איז איבעראַ?

ייִסראָעל בעג-אוילעם! דײַן וואָרט איז מיר טײַער,
ווי א שטימע פונ לײַדנדיג פּאָלק,
אינ וועלכען עס גלייט נאָך א גײַסטיקער פײַער,
ווי עס איז ניט פערפּאָגט!

איך ווייס, מען וועט זאָגן: דאָס וויל אימ בעדאנקען
פאר זײַן קאָמפּלימענט דער פּאָעט;
דאָך זאָל איך פערשטיקן מײַנע געדאנקען
צוליב דער „הייליקער“ מאיאָריטעט?

זאָל דומהײַט פערשקלאפן מײַן ערלעכע הארפע?
נײַן! לאַז זאָגן די וועלט, וואָס זי וויל,
איך ווייס, אז איך זאָג די ווארהײַט די שארפע,
איך זאָג וואָס איך דענק און איך פיל!

דו זאָגסט, איך בין קראנק. ווי קען ניט קרענקען
אן אויסגעמאטערטער קנעכט,
וואָס קען א ביסעלע פילן און דענקען
פונ פרייהײַט און מענטשנ־רעכט!

וואָס קען בעטראכטן מיט אָפענע אויגן
יעדן שווינדלער און היפּאָקריט,

און פארן גאַלדענעם גאַט אינ דרייען געבויגן
פערשקלאפטן פראָלעטאריאַט!

עס שטורעמט מיין הארפע, עס פלאצט די סטרוניס
פון קלאָלעס אויפ טיראַניי,
אויפ אלע פינסטערע עמונעס,
אנוויסנהייט און שקלאפעריי!

דו זאָסט גענוג פון דער געגנווארט זינגען.
פון קייטן, טרערן און שמערצ!
לאָז פון דער צוקונפט דיין הארפע קלינגען
און דערפילן מיט האָפענונג, דאָס הערצ!

איך האס אַליין מיניע זיפצן און טרערן,
דאָך ווו נעמט מען זיסע מוזיק!
דעם ליידנדן פאָלק וואָלט איך איצט גערן
געזונגען פון פרייהייט און גליק!

נאָר ווי קען איך פון דער צוקונפט זינגען,
ווען די געגנווארט שטייט מיט איר שווערד!
טרערן פליסן, קייטן קלינגען,
בעפלעקט איז מיט בלוט די ערד.

אַ, ניין! איך ניט, מיין גוטער פריינט!
ניט פריי איז אין זינגען דער דיכטער!
און ווען אויך די גאַלדענע צוקונפט שיינט
פאר מיר מיט הימלישע ליכטער —

דאָך טראָג איך אין ברוסט דער געגנווארטס ווונדן,
דעם האס צו איר גאַלדענעם גאַט!
צו דער ליידנדער מענשהייט בין איך געבונדן
מיט אן עלעקטרישן דראָט!

פונקען צעפלאַקערן בא מיר אין הערצן
יעדע מענטשלעכע טרער, יעדן פּוֹכ!
איך פיל ווי דער וועלטס גיפטיקע שמערצן
וועבן מיין לייכנטוּכ!

דאָך פריינט! לאָמיר לערנען די געגנווארט האסן,
איר פאלשקייט, אונמענטשלעכקייט, נויט —

דער האס וועט ערוועקן די ארבייטער-מאסן,
דער האס וועט צעברעכן די קייט!

און ווען עס זאלן נור אלע שקלאפן
די געגנווארט האסן ווי איך,
וואָלט זיי געקענט אינ איינ טאָג בעשאפן
א גאַלדענע צוקונפט פאר זיך!

אלע דומהייטן, וועלכע די וועלט פֿערגעטערט,
אלע רויבער, וואָס זי רעספעקטירט,
וואָלט דאָס פּאָלק אויפ שטיקער צעשמעטערט
און א פרייעס לאנד פּראַקלאמירט!

דיזע וועלט וואָלט פּערשווימען אינ בלומען און פֿיכטער
און קלינגען מיט זיסער מוזיק!
און אויך דער קראנקער, דער טרערנ-דיכטער,
וואָלט זינגען פונ ליבע און גליק!

(מ. 6 יון 1890)

צורופ אן די „פרייע ארבייטער-שטימע“¹

פרייע ארבייטער-שטימע!
אויפ דיין הייליקן לעבנס-שוועל
בעגריסט דיך מיט לידער און טרערן
דיין אלטער פריינט פאסקארעל!

פיר דאָס הארצנס טיפע געפילן
איז צו אָרעם אונדזערע שפראך,
רייכער זינד אונדזערע טרערן,
מיט זיי קען מען זאָגן א סאך!

און מיט הייליקע ארבייטער-טרערן,
וואָס פאלן יעצט זייער א סאך,
שרייב איך אויפ אויפ דיין רויטע פאנע:
„קעמפט פיר די הייליקע זאך!“

וויילד רוישן די קאזטע וועלן
פונ דעם גרויסן לעבנס-יאמ,
די אָרעמע, עפנטע שיפער,
זיי לעבן, זיי אָטעמען קאמ!

¹ „פרייע ארבייטער-שטימע“ איז איצט אן אנארכאָ-פאסיסטישע צייטונג. אויספירלעך וועגן
יעמ כאראקטער פונ דער „פרייע ארבייטער-שטימע“ איז ערעלשטאטס צייטן און וועגן איר
שפעטערדיקער עוואָלוציע — ז.באנד I, בּאָגראפיע — ר. ע. ד.

דער ווינט האָט צעריסן די זעגל,
צעבראָכן דעם קליינעם קאַמפּאָס...
עס איז זיי אינ שטורעם געבליבן
נור הונגער, פּערצווייפּונג און האָס.

וועהן עס טראָגט זיי דער שטורעם,
פון דעם האָבן זיי קיין בעגריפּ,
זיי שרייען, זיי געבן סיגנאַל —
דאָך מען זעט ניט קיין רעטונגס-שיפּ.

פּרײַע ארבייטער-שטימע!
דיין הייליקע פליכט איז אצינד
העלפּן בעפּרײַענע די * ברידער
פון שרעקלעכע שטורעם-ווינט!

ציג זיי דיין רויטע פּאנע
אלס א הייליקן רעטונגס-סיגנאַל,
בעלייכט זיי דעם וועג מיט דיין פּאקעל, —
מיט דעם ווארהייטס בליצנדן שטראל!

דורכ שטורעם, דורכ רוישנדע וועלן,
דורכ שטיינער, וואָס ליגן אין וועג,
העלפּ דער פּאָלק-שיפּ ערייכן
דער פּרייהייטס הייליקן ברעג!

העלפּ פּערניכטן די ברוימ,
וואָס ווילן דערטרינקען די שיפּ —
וואָס ווילן זייערע ברידער
בערגאַבן אין פינצטערניש טיפּ!

קעמפּ ניט מיט שוואכע פּייגן,
ווען דער טיגער שטייט ביי דער טיר,
ווען טויזנטע עפּנטע ברידער
רופן נאָך הילפע צו דיר!

שווער ביי די הייליקע ווונדן
פון די קעמפּער פיר מענטשנרעכט,
אז דיין הערצ, דיין גייסט, דיין לעבן
געהערט צו די ליידנדע קנעכט!

שווער, אז דו מוזט זיי העלפּן
אין זייער ביטערע נויט,

שווער, אז דו מוזט פערניכטן
יעדע שענדלעכע שקלאשן-קייט!

שווער ביי דער פרייהייט-פאָנע —
רויט פון מארטירער-בלוט —
אז קיינ שטורעם, קיינ פינט, קיינ פערצווייפונג
וועט ניט צערברעכנ דיין מוט!

אז נור דער טויט אָדער פרייהייט
וועט צעשיידן דיכ מיט דעם שווערד!
ערקלינג, פרייע ארבייטער-שטימע,
איבער דער גאנצער ליידנדער ערד!

וועק די פערשקלאפטע מענטשהייט
צו דער רעוואָלוציאָנ!
מיט אַינזערנע מוט, מיט בעגייסטערונג
דיין הייליקע ארבייט פאנג אָן!
(פ. א. ט. 4 יוד 1890)

וואַריאַנט (א. ט. „צורופ דער פרייער ארבייטער שטימע“)

פרייע ארבייטער שטימע!
אויפ דיין הייליגען לעבענסשוועל
בעגריסט דיכ מיט לידער און טרערן
דיין אלטער פריינד פאסקארעל.
וואָס ער ווינשט דיר, דאָס קענ ער נישט זאָגען:
צו אָרעם איז אונזערע שפראַך.
רייכער זינד אונזערע נרערן,
מיט זיי קענ מען זאָגען אסאך.

אינ מיט הייסע ארבייטער טרערן,
וואָס פאללען יעצט זעהר אסאך,
שרייב איך אויפ דיין רייטער פאָנגע,
„קעמפ פיר דער הייליגער זאך“.

שווער, אז דו מוסט פערניכטען
יעדע קייט, יעדע זיפצ, יעדע טרער;
שווער, אז דו בלייבסט אויפן שלאכטפעלד,
ביו עס גיבט ניט קיינ שקלאפ אין הער.

שווער, אז דו מוסט פערמיידען
יעדען שטרייט מיט א קליינער פערזאָן.
אז דו מוסט נור פאָרווארט קוקן
צו דער גרויסע רעוואָלוציאָן.

שווער בא די בלוטיקע טרערן
פאָן די, וואָס ווערן געפלאָגט און פערפלאָגט,
שווער, אז דיין גייסט און דיין לעבען
געהערט נור דעם ליידענדענע פאָלק.

אז דו וועסט פערטיידיגען אימער
די, וואָס זינד ארעם, עלענד און שוואַכ!
אינ ריפ דינע שוועסטער און ברידער
צום קאמפ פיר דער הייליגער זאך.

צוויי דיכטער

(פריי נאָכ נעקראסאָוו)

ווי גליקלעך איז דער זיסער דיכטער,
וואָס האָט פיל האַניק, ווייניק גאל,
זיין וועג בעדייכט ליבונגס-דיכטער,
מען פלעכט אים קרענצע איבעראַף.

ער איז אַרזייטיק, מיט פרינציפן
פערבינדט זיך ניט דער פרייער העלד,
און שמייכלענד שטעלט ער אויס די ליפן
צו אלע אָפגעטער דער וועלט.

מען לויבט זיין גייסט פון אלע זייטן,
דער אָרטאָדאָקס און ליבעראַף—
ער גרייכט מיט קיינעם ניט צו שטרייטן
און זינגט זיך ווי א נאכטיגאל.

זיין יעדעס וואָרט, זיין יעדעס שטרעבן
איז פיר דער וועלט א קאמפלימענט,
די ברידער דענקען שוין ביזן לעבן
אימ צו שטעלן א מאָנומענט.

* * *

דאָך ביטער, טראַגיש איז דער לעבן
פון דעם פאָעט, וואָס האָט זיין הערץ
די אונטערדריקטע אָפגעגעבן,
און טראַגט אינ ברוסט א יאמ פון שמערץ.

ער בליצט און דונערט מיט זיין הארפע
פיר אלע פיינט פון אָרעמענע פאָלק

די ווארהייט נאקעטע און שארפע,
וואָס ווערט פערלוימדעט און פערפאַלגט.

פון פאראזיטן, פון די ריכטע שלאנגען
ער בליצט מיט פלאם, מיט זאָנענליכט
און ס'זינגט פיר זיי קיין לויבגעזאנגען
זיין העלדיש מעכטיקעס געדיכט.

זיין יעדעס ליד, זיין יעדער שורע
איז פול מיט גיפט פיר טיראנין,
ער ווארפט די שווינדלער גלייך אינ צורע
די ווארהייטס קאַכעדיקע בליין.

ער רייסט אראָפּ אַן פורכט די מאסקע
פון יעדן פאלשן היפּאָקראַט,¹
ער קעמפט און זוכט ניט קיינעמס לאסקע,
ער זוכט קיין סכירעס פיר זיין טאט.

ער טראַגט מיט שטאַלצ זיין שווערד און פאַנע,
ער קוקט ניט לינקס, ער קוקט ניט רעכטס,
ער קוקט נור פאַרווערטס צו דער זאָנע
און זי אליין נור ווערט זיין קרעכצ.

זיין מוזע קעגן ניט שמייכלען, גלאַנצן,
מיט בלוט און גאל איז פול זיין טינט,
אַן פריינט, אינ ריינע בלומענקראַנצן
שטייט ער אליין אינ שטורעם־ווינט.

די ווארהייט וועט אמ ענדע זיגן,
די פינסטערניס וועט אונטערגיין—
און וועגן ער וועט אינ קייווער ליגן,
נור דאמאָלס וועט די וועלט פערשטיין,

מיט וואָס פיר ליבע, ערגסט, אכטונג
ער האָט געדינט דער פרייהייטס־פאַן,
ווי ער האָט געליבט אינ זיין פּעראַכטונג,
און וויפּל גוטס ער האָט געטאַן!

(פ. א. ש. 11 יול 1890)

¹ בא קאצנ לויטן זיין ריכטיק—"היפּאָקריט". אָבער דער גראַם ווייזט פארקערט.

דער יאָסעם

בלויע אויגן, גאָלדענע ראָקן,
ווייס ווי א לייען-בלום,
אינ א אַרעמע העמדל, אָן שיכ, אָן זאָקן,
זיצט ער אין מיין רום.

אנ אַרעמער יאָסעם, קיין פאָטער און מוטער,
פרעמדע געבן אימ ברויט;
ער ווייסט, דאָס איכ בין צו קינדער א גוטער,
און קומט צו מיר מיט פרייד!

ער איז פול שיינהייט און פאָעזיע,
נור פרעמד איז אימ קינדערלוסט;
טרויעריק זיצט ער בא מיר אויף די קני,
טוֹרִיעט זיכ צו צו מיין ברוסט.

איכ הער, ווי זיין הערצעלע קלאפט ווי ערשראָקן
אינ לעבנס שטורעמווינט,
איכ בענעצ מיט טרערן די שיינע ראָקן
פון אונגליקלעכע קינד.

שיינעס קינד! ווען מע וואָלט דיכ ערצויגן
צווישן מענשנפריינט!
דו וואָלסט ווי א העלער רעגנבויגן
מיט לעבנספארבן געשיינט!

ווען די נויט מיט איר אייזערנער האנט
זאָל דיכ ניט ווארגן, ניט שטיקן,
דו וואָלסט אמאָל מיט גייסט און טאלאנט
די מענטשעכע הערצער ערקוויקן!

נור עלנט ביסטו, אַרעמעס קינד!
דו האָסט קיין פריינט, קיין היימ,
ווי א צווייגעלע, וואָס דער בייזער ווינט
רייסט אראָפּ פון א ביימ

*

און טראָגט ארום צווישן זאמד און שטיינער...
קינד! ווער פילט דינע שמעוצ?
דיכ קושט ניט קיינער, דיכ דריקט ניט קיינער
צו א ווארמע מוטער-הערצ!

אינ דער קאלטער וועלט ווער וועט פון דיר דענקען?
צו ביזי איז דער ריכער הער!
און דער אַרעמער שקלאפ קען דיר נור שענקען,
ווי איך, א ווארעמע טרער!

ווהיג וועסטו גיין, וואָס וועט פון דיר ווערן?
עלנט ווי א שטיין!
אינ טיפן יאמ פון שמערצן און טרערן,
וועט די אויפֿעלֿע אונטערגיין!

בְּוִיע אויגן, גאַלדענע לאַקן,
א ווונדערשיינעס קינד;
אונשוואַדיק, טרויעריק, בלאס און ערשראַקן
שטייט עס אינ שטורעמווינט.

(פ. א. ש. 18 יול 1890)

פאראן דרײַ וואריאנטן צום ליד „דער יאַסעמ“
אינעם ערשטן און צווייטן וואריאנט זעט אויס די זעקסטע סטראָפּע אזוי:
„ווען מען זאַל פיליכט אויפן לעבענסשוועל
דיינע פעאיקייטען ניט דערשטיקען,
וואַלסטו אלס א היינע, אלס א ראפּאַעל
די זועלט מיט דיינ גייסט ערקוויקען!“
אינעם דריטן וואריאנט איז די דאָזיקע סטראָפּע אויסגעשטראַכט און פאר-
ביטן מיט פּאַלגנדער:

ווען די שרעקליכע נויט מיט איר אייזערנע האנד
זאַלן דיינע פעאיקייטען ניט דערשטיקען,
דו וואַלסט פיליכט מיט דיינ גייסט און טאלאנט
די אַרעמע וועלט ערקוויקען!“

די לעצטע סטראָפּע („כלויע אויגן...“) שטייט אין די ערשטע צוויי ווא-
ריאנטן צווישן דער ניינטער און צענטער סטראָפּעס, און צום סאַפּ איז צו-
געגעבן פּאַלגנדע סטראָפּע:

די פרייע ליבע האָט אים געבאַרען,
ווי א שיינע בלימ דער מיי.

פריי געבאַרען — אינ קייטן פערלאַרען
דינע ליבע איז שאַן ניט ניי!“

אינעם דריטן וואריאנט איז די אַרדענונג פון די סטראָפּעס די זעלבע,
וואָס אין די ערשטע צוויי, נאָר די לעצטע סטראָפּע („די פרייע ליבע...“) פעלט.
פאראן נאָך אונטערשיידן (קלענערע) אינ די דרײַ וואריאנטן.

דער לעצטער סטרייק

ווי לאנג, אַ ווי לאנג וועט איר, ברידער, נאָך סטרייקן
פיר דאָס שטיקעלֿע שקלאפֿנברויט?

ווי לאנג וועט איר שמאכטן, ווי לאנג וועט איר בלוטן
אין פינצטערניש, הונגער און נויט?

★

ווי לאנג וועט איר שטיין מיט א נאקעטן רוקן
אונטערן בייטש פונעם טיראן
און שווימען פון וויגעלע ביז צו דעם קייזער
דורכ א בלוטיקן אָקעאן?

★

זאָג מיר, דו מעכטיקע, ריכטימער-שאפנדע,
איזערנע ארבייטער-קראפט:
וואָס האלט דיכ געבונדן? וואָס צווינגט דיכ פערבלייבן
בײַ עטלעכע רויבער פערשקלאפט?

★

וואָס דארפסטו שמאכטן אין טענעמענט-הייזער,
וון אויפ דיר קוקנדיק וויינען די ווענט?
דער גאַלדענער שליסל פון פרייהייטס גאניירן
ליגט דאָך בײַ דיר אין די הענט?

★

וואכ אויפ! און טרייסל אראָפּ פון די שולטער *
דעם טויזנטיאָריקן שטויב!
מיט איין קרעפטיקן שטויס צעוואלגער, צערשמעטער
דיין טפיסע, דו ארבייטער-לייב!

★

רופ צונויפ דינע שוועסטער און ברידער,
און אונטער דער רויטע פאָן
ווערן מיר אלע א סטרייק ערקלערן
די אויסבײטער, געלטזעק און טראָן!

★

מיר וועלן סטרייקן פיר פרייע ארבייט,
וואָס ווייסט ניט פון הער און קנעכט!
מיר וועלן סטרייקן פיר פרייהייט און גלייכהייט,
פיר דאָס הייליקע מענטשנרעכט!

★

מיר וועלן סטרייקן פיר א פרייע וועלט
אָן בלוטהינט, אָן מאָרד-אינסטרומענטן,
וון פרייע ליבע און דער פרייער פערשטאנד
וועלן זײַן די פּרעזידענטן!

★

ווי אלע מענטשלעכע פֿערגניגן,
וואָס די ווערט קען געבן נור,
וועט יעדער פראַנק און פֿריי געניסן
אויפֿן בוים דער נאטור!

★

פיר דיזן גרויסן אלוועלטלעכן סטרייק
פֿעריניקט זיך, ארבייטער-מאסן! —
ווען איר געווינט שוין דאָס שקלאַפֿן-ברויט —
בלויבן¹ הונגריקע אויפֿ די גאסן!

★

און וואָס טויג ברויט, ווען די הענט זינד אינ קייטן,
און דאָס הערץ איז פֿול מיט גאל?
אַ, ניינ, נור פֿרייהייט קען מענטשן רעטן
פֿון פינצטערן יאָמערטאל!

★

צו איר לאַמיר שטרעבן! פיר איר לאַמיר קעמפֿן,
ווייך זי אליין איז נור ווערט,
אז דער ארבייטסמאן זאָל קושן איר שטערן
און ציען פיר איר זיין שווערד!

★

נור לאַמיר, ברידער, פֿערשטיין מיט קלאַרהייט,
וואָס מיר ווילן און וויאזוי,
ניט „ברויט אָדער ארבייט“ — „טויט אָדער פֿרייהייט!“
דארפֿ זיין אונדזער קריגס-געשריי.

★

פֿאַרווערטס, ברידער! צום לעצטן סטרייק
אונטער דער רוטע פֿאַן!
זיין נאָמען מאכט ציטערן אלע טיראנען,
ער הייסט רעוואָלוציאָן!

(פ. א. ש. 1 אויגוסט 1890).

א וויסנשאפטלעכער מאָרד

די מענטשן זינען ווונדערבאר,
פֿון געטער שטייען זיי העכער!

1 בא קאצן... בלויבן נאָך... (ד. גל. אינ מאנוסקריפט).

זיי האָבן מיטלייך יעצט זאָגאָר
מיט מערדער און פּערברעכער!

★

מען פלעגט ביו יעצט פּערברעכער טויטן
דורכ פּולווער, שטריק און שווערד,
מען פלעגט זיי מאטערן אין קייטן
אין א פינסטערן געצעלט,

★

דאָך יעצט טוט וויסנשאפט פּערברייטן
ליכט, הומאניטעט,
מיר וועלן יעצט גאנצ א ייִד'ל טויטן
דורכ עקסטרעמיטעט.

★

דאָס הייסט א וועלט פון לערנער, דענקער,
ניט אינקוויזיטאָרן.
אָ ניינ! ביי אונז זינד אויך די הענקער
ווארע פּראָפעסאָרן.

★

אָט האָב איך יעצט אין בלאט געלעזן,
מען האָט „עקסטרעמיזירט“
א מאַן, וואָס איז זאָ ווילד געוועזן,
זאָ אונציווייזירט —

★

און מיט א האק זיינן פרוי צו מאָרדן!
און אָט האָבן דערפאר
ריכטער, וויסנשאפטלעכע, לאָרדן
ערמאָרדעט דיון נאר.

★

דאָך ווי ערמאָרדעט! וויסנשאפטלעכ,
אָנשטענדיק, סאָליד!
ניט היציק און ניט ליידנשאפטלעכ,
קאלטבלוטיק, טריט ביי טריט!

★

זיי האָבן געמאכט א קריינעם טאָעס,
און דאָך גערעכנט גוט:
ער האָט פּערזאמט, דער מאלעך-האמאָוועס,
אויפ עטלעכע מינוט.

★

זיי האָבן שוין דעם אָרעמען קאַרבן
פון „טויטן-טשער“ בעפרייט,
און ער... ער איז נאָך ניט געשטאַרבן...
ער צאָפֿלט זיכ... ער שרייט!

★

דאָס האָט ערשטוינט די פּראָפעסאָרן,
די הענקער אין די „פרעק“,
זיי זינען פּלוצלונג בלאָס געוואָרן,
געכאַלעשט דאָרט פון שרעק!

★

„ער לעבט! ער לעבט! אָ, שלעפט אימ ווייטער
צו דעם טויטן-טשער!“
זאָ האָט געשרייען אַ געשייטער,
וויסנשאַפטלעכער הער.

★

די פּראָפעסאָרן שטייען אונשולדיק...
ער לעבט נאָר... ער איז הייס,
עס פּלֶיען פונקענ... פּלאַצן גלידער,
עס ברענט אויפֿ אים דאָס פֿלייש.

★

די פּראָפעסאָרן שטייען אונשולדיק...
מיט וואַטשעס אין די הענט,
און ערוואַרטן אונגעדולדיק
דעם אונגליקלעכנס ענד.

★

דאן וועט מען אים אנאטאָמירן,
אומ וויסן וויפֿל צייט
עס נעמט מיט דעם עלעקטריזירן
ערמאָרן אָרעמע לייט,

★

וואָס זינען דורך די רייכע לאָרדן,¹
אונוויסנשהייט און נויט, —
געטריבן צו רויבן און מאָרדן
פיר דאָס שטיקל ברויט.

★

דאָס הייסט פּראָגרעס!..

¹ דער פּערז איז אין „היברו-אויסגאבע“ פארגרייזט (״וואָס זינען ביי די רייכע“...).

דיכטער און מוזע

דיכטער:

— גוט מאָרגן, מיין מוזע, מיין הימלישע שיינהייט!
דו קוקסט עפעס היינט, ווי אינ קאס.
האַבן שוין ווידער דעם פאַלקס אונטערדריקער
דערוועקט אינ דיר צאָרג און האס?

איכ זע, אז דיין שיינעס געזיכט איז פּערוואַלקנט,
די הימלישע אויגן זינד פייכט —
זאָג מיר, וואָס איז דען געשען, מיין ענגל?
זאָג מיר, איכ טרייסט דיכ פילייכט!

מוזע:

— איכ קומ יעצט פון טעמפּפּ, פון הייליקן טעמפּפּ
דער קונסט און ליטעראטור;
פון דאָרט, וווּ אמאָל האָט ליבע און שיינהייט
גערוט אויפן שויס דער נאטור.

וווּ עס האָבן געקלונגען הימלישע לידער
פון ליבע, פרייהייט און גליק;
עס פלעגט די מענטשלעכע הערצער ערקוויקן
די הערלעכע, זיסע מוזיק!

דאָך, מענטשן, וואָס האָט איר געמאכט פון דעם טעמפּפּ?
א מאַרק, א שמוציקן מאַרק!
און איר פּערקויפט אייער גייסט, אייער ערע
און טרייבט די ווארהייט אינ זאָרג.

דאָס, וואָס היינט ווערט געלויבט און פּערגעטערט,
ווערט מאָרגן מיט בלאַטע בעדעקט,
און איבערמאָרגן שוין ווידער פּערצוקערט,
געכאנפעט, געשמייכלט, געלעקט...

און די, וואָס נענען זיך דענקער און קינסטלער,
פיר דעם שמוציקן גראָשן, נישט מער —
ברעכן זיך, קרימען זיך דאָרט פירן אוילעם,
שפּרינגען אהינ און אהער.

די ריינסטע געפילן, די הייליקסטע פּערל
פון מענטשלעכע הערצ און פּערשטאנד

ווערן געטראָטן פון שמוציקע ברויַם,
פון דומהייט, געמיינהייט און שאַנד.

און דאָס איז דער טעמפל, דער הייליקער טעמפל
פון קונסט און פֿיטעראטור!
ווי זייט איר, איר וואַרע דענקער און קינסטלער,
איר פֿיבלינגע דער נאַטור?

וואָס לאָזט איר פֿערשמוצן די גאַלרענע פּאַנע
פון קונסט און פּאַעזיע?
וואָס לאָזט איר אַרײַן אין הייליקן טעמפל
פֿערפֿעסטעטע, שמוציקע פֿי?

וואָס פֿערטרייבט איר זיי נישט מיט אַיַזערנע ריטער
פון קלאָרן פֿערנונפט און קריטיק?
וואָס לאָזט איר זיי דאָ מאַסע פֿערדארבן
מיט זייערע הינטישע שטיק?

פֿערטרייבט דיזע העסלעכע, שמוציקע ברויַם,
און מיט אַיַער זיסן טרומפֿעט
רופֿט צוזאַמען די אַרבייטער־פֿריינדע
פון קונסט און הומאַניטעט!

בויעט אויס א טעמפל, א הייליקן טעמפל
פון פֿרייהייט און זיטעכקייט —
בעגייסטערט דאָס פּאַָק, ערוועקט אין זייַן זעלע
וואַרהייט און ברידערלעכקייט!

און ווען עס קומט אַ ביטערע שטונדע
און די נויט אירע ציינער בעווייזט —
דאַן, ערשעכער דענקער, פֿערקויפֿ דינע מוסקלען,
נור פֿערקויפֿ נישט דיין האַרץ און דיין גייסט!

פֿערקויפֿ נישט דיין פֿעדער — אין איר איז דיין זעלע,
דיין הייליקער לעבנס־געצעלט;
דיין קערפֿער וועט שטערבן, דיין פֿעדער וועט לעבן
און שפּרעכט פון דיר צו דער וועלט!

פֿערקויפֿ נישט דיין פֿעדער! אין קעלט און אין הונגער
פֿעראַכטעט, פֿערלוימדעט, פֿערפּאַָגט —

בלייב טריי דינ געוויסנ, אויפנ שוועל פונ דינ קייווער
זינג צו דינ ליינדנד פאלק!

(פ. א. ש. 22 א וגוסט 1890)

פאָרווערטס!

צו דער ארבייט! פאָרווערטס, ברידער,
אלע, אלע קומט מיט מוט!
פרייע ארבייט שטארקט די גלידער —
און זי רייניקט אונדזער בלוט.

★

פוילט זיך ניט! א שאנדע, כליעבנ,
שראָפן אינ א צייט פונ קריג!
וויילט איר וויסנ, וואָס הייסט לעבן —
קעמפט פיר אלגעמיינע גליק!

★

פאָרווערטס, שטופט די פרייהייטס־רעדער
מיטן שווערד און מיטן פענ!
לאָז זיי ארבייט טונ איעדער,
ווי ער קענ און וואָס ער קענ.

★

דערנט זעלבסט און אויך דעם צווייטן,
צייגט דעם וויסנס ריינעם קוואל
און צעגלייט די שקלאפ־קייטן
מיט דער ווארהייטס הייסן שטראל!

★

ווארפט אריין אין אלע קלאסן
פונקען פונ דעם פרייעם גייסט!
דערנט דענקען, קעמפן, האסן, —
דאָס איר מענטשן זינד, בעווייזט!

★

און ניט ציטערט פיר די הענקער!
שטערבן ווי א פרייער מאן —
איז דאָך ליבער פירן דענקער,
ווי זיך צו בוקן צום טיראן.¹

¹ בא קאצנ: ווי זיך בוקן צום טיראן: (ד.ג. אינ מאנוסקריפט).

★

נאָכ די שטורמען, פרעסט און שנייען
קומען וועט דער שיינער מיי,
וואָס מיר וועלן יעצט פּערזייען —
וועט דאן בליען פראנק און פריי!

★

און איעדער וועט געניסן
פון דעם ריינעם פרייהייטס-בוים
זיסע פריכטע, וואָס פּערזיסן
יעדעס הערצ און יעדן היים!

★

פאַרווערטס! שטופט די פרייהייטס-רעדער!
ארבייט ערנסט פּוּך מיט גייסט!
מיטן שווערד און מיטן פּעדער —
דאָס איר מענטשן זינד, בעווייזט!

(פ. א. ש. 5 סענטיאבער 1890)

ערשמער וואריאנט „פאַרווערטס“ (א. ט. „פרייע ארבייט“)

צו דער ארבייט! שוועסטער, ברידער,
אללע אללע קימט מיט מוהט,
פרייע ארבייט שטארק די גלידער
און זי רייניגט אַנזער בלוט!

פוילט זיך ניט! א שאנדע, כלעביג,
שלאָפען אינ א צייט פאָן קריג!
פרייע ארבייט מאכט דאָס לעבן
פול מיט ליבע, פול מיט גליק!

פאַרווערטס! דרייט די פרייהייטס-רעדער!
מיטן שווערד און מיטן פּענ,
לאָז זיינ ארבייט טוהן א יעדער!
ווי ער קען און וואָס ער קען!

נור ניט גענעצען, ניט שלאָפען!
פריש און מונטער, פול מיט גייסט —
לעבן זיינקען, קעמפּען, האַפּען,
איער מענשליכקייט בעווייזט!

נאָכ די שטורמען, פרעסט און שנייען
קימט דער פּרילינג, קימט דער מיי!
וואָס מיר וועלן יעצט פּערזייען,
וועט דאן בליען פראנק און פריי!

און א יעדער וועט געניססען
פינ דעם גרויסען פרייהייט בוימ —
זיסע פרח וואָס פּערזיסען
יעדען הערצ און יעדען היימ!

צווייטער וואריאנט

די ערשטע דריי סטראָפּעס — ווי אינעם ערשטן וואריאנט, ווייטער גייט
אזוי:

נאָכ די פּרעסט און נאָכ די שנייען
קומט דער שיינער בלימען מיין!
דאָס, וואָס איר יעצט וועט פּאַרזייען,
וועט דאן בליען פראַנק און פריי!

און א יעדער וועט געניססען
אינ זיין לאַנד און אינ זיין היימ
פימ הייליגע און זיסע
פימ פינ דעם פרייהייט ביימ!

פאַרווערטס! דרייט די פרייהייט-דעווער
מיטן שווערד און מיטן פענ!
לאָז זיין ארבייט טוהן איעדער
טוהן זאָ ערנסט ווי ער קען!

דריטער וואריאנט

די ערשטע דריי סטראָפּעס — ווי אינ בוכ, און ווייטער אזוי:

„ניט ווי קראַנקע פעסטימיסטען —
ארבייט פליסיג, פול מיט גניסט!
דאָס איר זייט סאַציאַליסטען,
דאָס איר מענשען זייט, בעוויינט!“

האַט קיינ פּורכט ניט פיר די היינקער!
שטערבען ווי א פרייער מאַן —
איז דאָס ליבער פיר א דיינקער,
ווי זיכ בוקען צום טיראן!

נאָכ די שטורמען, פּרעסט און שנייען
קומען וועט דער שיינער מאין!
וואָס מיר וועלען יעצט פּערזייען,
וועט דאן בליען פראַנק און פריי!

און איעדער וועט געניססען
פון דעם רייכען פרייהייטס ביימ

זיסע פרוכטען, וואָס פּערזיסן
יעדעס הערצ און יעדעס היים!

בלומען, ליבע, זאָנענשטראַלען,
פּרייהייט, גלייכהייט, זיטליכקייט, —
וואָס מען רופט יעצט אירעאלען,
וועט דאן זיין די ווירקלעכקייט!

פּאַרווערטס! טרייבט די פּרייהייטס-רעדער
מיט דעם שווערד און מיטן פענ!
לאַז אינז מיטהעלפען א יעדער
פלייסיג ערנסט, ווי ער קען!

צו די פּערטיידיקער פּונ פּינצטערניש¹

וואָס ליארעמט איר, אַרטאָדאָקסן?
וויילט איר, אז דאָס יידנטומ
זאָל נור באשטיין פּונ אַקסן,
ווי איר, אונוויסנד און דומ!?

★

איר ווילט, מיר זאָלן זיך בוקן
צו אייער פינסטערן גאַט
און בייגן דעם קאַפּ און רוקן
פיר יעדן פרומען אידיאָט!

★

איר ווילט, מיר זאָלן אנטלויפן,
ווי איר, פּונ פּייכט און פּערשטאנד,
פיר א סענט לייב און זעלע פּערקויפן,
אבי זיצן אין מיזרעכ-וואנט!

★

יעדע צייט האָט איר נייע טוירע —
אונדזער טוירע איז פּרייהייט און רעכט:
און ביי אונדז איז די גרעסטע אויירע
צו זיין א געהאָרכזאמער קנעכט!

★

מיר האָבן אויך נייע פּראָפעטן —
בערנע, לאסאל, קארל מארקס;

¹ בא קאצנ הייסט די ליד — פּונ פּינצטערניש.

זיי וועלן פון גאַלעס אונז רעטן —
ניט מיט פאסטן און הייליקן וואקס!

★

זיי זאָגן: איזראָליטן,
אייער לייַדן וועט נעמען אַ ענד,
ווען טיראנען און יעזוֹטן
וועלן פאָרן פון שקלאַפּנהענט!

★

ווען פרייהייט וועט צעגיסן
איר הייליקעס ליכט אומעטומ,
נור דאָן וועט פון צאָרעס ניט וויסן
דאָס לייַדנדע ייִדנטומ!

★

זיי רופן אונדז אין די רייען
פון די אַרױעלט־רעכע קנעכט,
וואָס קעמפּן די וועלט צו בעפרייען
און געבן איר מענטשנרעכט.

★

וואָס ווילן, אז אלע נאַציאָנען
זאָלן אייב פאמיריע זייַן
לעבן אָן קייטן, אָן טראָנען,
איב ליבע, איב זאָנענשיין.

★

די מענשהייט זאָר ניט וויסן
פון קיינ אונטערשייד,
איעדער זאָל פרייהייט געניסן —
סיי טערק, סיי קריסט, סיי ייִד!

★

איעדער זאָל מענטשלעכ רעבן
און וויסן, וואָס לעבן בעטייט;
און ווער, ווי דער ייִד, דארפ שטרעבן
צו דיזער הייליקער צייט?!

★

ווער האָט אזוי ביטער געליטן,
ווי ער, פון טיראנען,

פון די געקרוינטע באנדיטן
און פינסטערע שקלאפעריי?!

★

גענוג זיך צו בוקן צו געטער,
צו פאפן, געלטזעק און טראָגן!
ייד, דיין איינציקער רעטער
איז די גרויסע רעוואָליוציאָנאַ!

★

צו איר, איזראָליטן,
פאָרווערטס מיט האָפנונג און מוט!
גענוג האָבן פאראזיטן
געטרונקענע אייער בלוט!

★

יעדע צייט האָט איר נייע טוירע—
אונדזער טוירע איז פרייהייט און רעכט;
און, ברודער, די גרעסטע אויירע
איז צו זען געהאָרכזאמע קנעכט!

(פ. א. ש. 19 סענטיאבער 1890)

ערשטער וואריאנט, „צו די פערטיידיקער פון פינצטערניש“

וואָס ווילט איר, אַרטאָדאָקסענ,
איר ווילט דער יודענטומ
זאָל נור בעשטיינ פון אַקסענ
ווי איר פּערגרעבט און דומ!

יעדער צייט האָט איר הייליגע תרה,
אינזער תרה איז דער פרייער גייסט!

וואָס ווילט איהר?
וואָס לארמט איהר, אַרטאָדאָקסענ?
איר ווילט, אז דער יודענטומ
זאָל נור בעשטיינ פון אַקסענ,
ווי איהר אַתוויסענד און דומ?

יעדער צייט האָט איהר נייע תרה
אונדזער תרה איז....

(קיינ פאָרזעצונג ניטאָ)

צווייטער ווארואנט „צו די פארטיידיקער פון פינצטערניש“

וואָס לאַרמט איר, אָרטאָדאָקסענ?
איר ווילט, אז דער יודענטומ
זאָל טאקע בעשטיינ נור פון אָקסענ,
ווי איר אונוויסענד אונ דומ!

יעדע צייט האָט איר הייליגע תורה,
אונזער תורה איז דער פרייער גייסט,
און מיר האָבען פאר קיינעם קיינ מורא
אימ פרעדיגען ערנסט און דרייסט!

מיר האָבען אויך נייע פראָפעטענ!
בערנע, לאססאל, קארל מאַרקס,
וואָס וועללען די אידען רעטטען
ניט מיט פאסטען און הייליגע וואַס!

זיי זאָגען: איראעליטענ!
אייער ליידען וועט נעמען אַ ענד,
ווען טיראנען און יעזואיטענ
וועלן פאללען פון שקלאפענהענד!

ווען פרייהייט וועט צוגיסען
איר הייליגע ליכט אומעטומ,
נור דאן וועט פון שמערצען ניט וויסען
דאָס ליידענדע יודענטומ!

זיי רופען דעם איד אין די רייען
פון די אלוועלטליכע קנעכט!
וואָס קעמפען די וועלט צו בעפרייען
אין גיבען איר מענשענרעכט!

וואָס שטרעבען, אז אללע נאציאָנען
זאָלן איין פאמיליע זיינ,
לעבען אָהן קייטען, אָהן טראָגען
אין ליבע, אין זאָנענשניין.

און דאָס איז אונזער תורה,
דער הייליגער פרייער גייסט!
אימ פרעדיגען מיר אָהן מורא,
פיר אימ קעמפען מיר ערנסט און דרייסט!

די געפאלענע

וואָס קוקט איר אויפ מיר מיט פּעראכטונג?
וואָס ווארפט איר שטיינער אויפ מיר?

איר זאָגט, איך פּערקויפּ מיין ערע —
האנדלט איר זעלבסט ניט מיט איר ?

★

איר זעט דיזע „פּיינע“ פּרויען,
געקליידעט אינ גאַלד און אינ זייד,
פּערקויפּן זיי זיך ניט אינגאנצן אָפּן
צו רייכע אָנשטענדיקע לייט ?

★

נור איך פּערקויפּ זיך אינ ארמוט,
אינ הונגער, דערפאר ווײל איך מוז, —
און זיי פּערקויפּן די ערע
אינ רייכטום — פאר איבערפלוס.

★

איר זאָגט, זיי האָבן געהייראט...
ווייסט איר, וואָס דאָס בעטײט ?
פירע הייראטן... דאָך לייבן —
ווער לייבט דאָס אינ אונדזער צײט !?

★

מען הייראט פאר געלט, פאר רייכטום,
פאר טיטול פונ א גראפ,
מען הייראט צו האָבן א קעכנ,
מען הייראט צו האָבן א שקלאפ...

★

דאָס הייראטן איז יעצט א שווינדל
אויפן שמוציקן לעבנס-מארק,
א מאסקע פיר ווילדע אינסטינקטן,
פיר הייליקע לייב — א זארג.

★

קען א כופע אָדער א קרויסטער
מאכנ הייליק פּראָסטיטוציאָן ?
א פּראָסטיטוטקע — ווערן א געטן,
ווען זי א קארעטע האָט אָדער טראָג ?

★

אויב ניט, ווארום פיר די רייכע
נעמט איר די הוט אראָפּ —

און פון אונדז — עלנטע אָפּפּער —
מיט פּעראַכטונג קערט איר זיך אָפּ?

★

און איר, שרייבער, פּראָפּעסאָרן,
פּריידיקער פון מאָראַל,
פּערקויפט איר ניט איינער ערע
פאר דעם גאָלדענעם מעטאָר?

★

פּריידיקט איר דעם די וואַרהייט?
דאָס, זאָגט איר, ווערט ניט בעצאָלט,
נור שמוציקע ליגן, נור פאַשקייט
ברענגט אייך קאָמפּאָרט יעצט און גאָר!

★

זייט איר דעם ניט פּראָסטיטוטקעס
מיט געפאַלענע פּרויען צוגלייך?
נור מיר זיינען אָרעם און עלנט —
און איר זייט שטאָלץ און רייך.

★

מיר פּערקויפּן זיך אינ דער טונקל,
איר — אינ ליכטיקן פּארלאמענט,
און דאָ בערגאָבט מען מיט פּלוך, מיט שאַנדע,
אייך שטעלט מען אַ מאָנומענט.

★

און ווער האָט אונדז געמאַכט, וואָס מיר זיינען —
היימלאָז, פּערקאָזן, געמיינ?
ווער האָט גערויבט אונדזער אומשולד,
אונדזער יוגנט — אויב ניט איר אַזיינ?!

★

פון קלויסטערס, טעמפלס, טריבונעס,
וון „מאָראַל“ פּריידיגט איר נור,
קומט איר צו אונדז בעשימפּן
זיטלעכקייט, ערע, נאטור.

★

איר ווארפט אונדז ארויס אויפ די סטריטן,
און ווען מיר בלוטן אינ הונגער, אינ שאַנד,
שרייבט קעגן אונדז געזעצע
איינער מערדערישע האנט.

★

ניט לאַזט זיך נארן פון קנאק-ראקעטן
דער שמייכענדער פּאָליטיק!
ניט פון רייכסטאג קומט די פּרייהייטס-געטן,
ניט אינ שטימקאסטן ליגט אונדזער גליק!

★

איר זעט אָט יענע פינצטערע גריבער, —
ווי עס הערשט פּערצווייפּונג און שמערצ,
ווי הייפּעלעך שטארבן אין הונגער-פיבער
אויפ דער בלוטענדער מוטער-הערצ;

★

ווייניג די זון קוקט נימאלס אריין
מיט אירע זיכטיקע שטראלן,
עס קלינגט קיין מוזיק; עס פינקט קיין ווייניג
אין גאַלדענע באקאלן;

★

ווי דער, וואָס בויט דעם רייכטן פּאַראסט,
פירט דורכ די אייזנבאנען,
בלוטעט אונטער דעם שווערן לאסט
פון אויסבייטער און טיראנען;

★

ווי קיינער האלט ניט קיין גלענצנדע רעדעס
פון פּערשימלטע פּאָליטיק,
ווי די נאסע ווענט זיינען די איידעס
פון א ביטערן לעבנסקריג;

★

ווי אויגן זיינען אין טרערן פּערשוומען
און מיט בלוט איז בעפלעקט די ערד, —
אָט פון דאָרט וועט די פּרייהייטס-געטן קומען
מיט איר הייליקן פלאמענדן שווערד!

★

זי וועט קומען אויפ דעם געשריי פון קאַרבאַנעס
דער ביוטיקער טיראני!
זי וועט קומען געפּאָלגט פון יונגע אלמאַנעס
און יעסוימימ דער שקאַפּעריי!

★

וואָס קוקט איר אויפ מיר מיט פּעראַכטונג?
נעמט צוריק אײַער שמוציקן שטיינ!
ווער האָט אונדז געמאכט וואָס מיר זײַנען
ווער, אויב ניט איר אליינ?!

(פ. א. ש. 26 סענטיאבער 1890)

ערשטער וואר:אנט „די געפאלענע“

וואָס קוקט איר אויפ מיר מיט פּעראַכטונג?
וואָס ווארפט איר שטיינער אין מיר?
איר זאָנט — איך פּערקייפ מיין עהרע,
האַנדעלט איר זעלבסט ניט מיט איר?!

איר זעהט ריזע פיינע פרויען?
געקליידעט אין גאָלד און אין זינד,
פּערקייפען זיי זיך ניט גאַנצ אָפּפען
צו רייכע אָנשטענדיקע לייט?

נור איך פּערקייפ זיך אין הונדער,
אין שרעקליכע נייט, ווייל איך מוז;
אין זיי פּערקייפען די עהרע
אימ צו לעבען אין איבערפלוס!

דאָך איר ווארפט ניט אין זיי קיין שטיינער,
פאר זיי נעמט איר די הוט אראָפּ.
און פונ אונז, עלענדע אָפּפּער,
מיט פּעראַכטונג קערט איר זיך אָפּ!

און איר שרייבער, איר פּראָפּעסאָר,
איר פּרעדיגער פונ סאָראל,
פּערקייפט איר ניט אײַער עהרע
פיר דעם גאָלדענעם מעטאל?

פריידיגט איר דעם די ווארהייט?
ניין, איר זאָנט דאָס ווערט ניט בעצאָלט!
נור שמוציקע ליגען, נור פאלשקייט
בריינגט אײַך קאָמפּאָרט יעצט און גאָלד!

זייט איר דעם ניט פּראָסטיטוטקעס,
מיט געפאלענע פרויען צו גלייכ?
נור מיר זיינען הונדעריג אָרעם,
אין איר זייט שטאַלצ אין רייך!

מיר פּערקייפען זיך אין דער דונקעל,
איר — אין ליכטיגען פארלאמענט,
אונז בערזאַבט מען מיט פּלויכ און שאנדע,
אײַך שטעלט מען אַ מאָנומענט!

אונ ווער האָט אונז געמאכט, וואָס מיר זיינען
העסליכ, פּערלאָרענ, געמיינ?
ווער האָט גערויבט אונזער יוגענד.
אונזער אונשולד! אייב ניט איר אליינ!

איר ווארפט אונז ארויס אויפ די סטריטען
אינ מיר בלוטען אינ הונגער, אינ שאנד,
שרייבט געגען אונז נאָכ געזעצע
אייער מערדערישע האנד!

וואָס קוקט איר אויפ מיר מיט פּעראַכטונג,
וואָס ווארפט אינ מיר א שטיינ?
איר זאָגט: איכ פּערקייפ מיין עהרע —
טיט איר דען דאָס ניט אליינ!?

צווייטער וואריאנט „די געפאלענע“

די ערשטע דריי סטראָפּעס — ווי אינ ערשטן וואריאנט. ווייטער גייען
פּאָלגנדע סטראָפּעס:

זיי האָבען געהייראט... דאָכ ווייסט איר,
וואָס יעצט הייראטען בעטטידט?
פילע הייראטען יעצט, דאָכ ליבען,
ווער ליבט דאָס אינ אונזער צייט?

מען הייראט אויפ גאָלד, אויפ ריכטומ,
אויפ א טיטול פונ א גראַפ,
מען הייראט צו האָבען א קעכינ,
מען הייראט צו האָבען א שקלאס.

מען הייראט אומ שטעלען צופרידן
די ווילדע טהירישע לוסט,
דאָכ ליבע, הייליגע ליבע
איז יעצט זעלטען אינ א מענשליכער ברוסט!

דאָס הייראטהן איז נור א האנדעל
אויפן שמוציגען לעבענס מארק,
א מאסקע פיר ווילדע אינסטינקטען
פיר איידעלע פרויען א זארג.

די פרייהייט געטן

יונגע קעמפער, אינ פרייהייטס־קריג
האלט פעסט דעם באנער דער ווארהייט!
ניט פאָזט זיכ פערבלענדן פונ א לייכטן זיג,
וואָס פירט ניט צו ווירקלעכע פרייהייט!

★

זי וועט קומען צו רעטן די ערנטע, שוואכע
פון דעם אויסבייטערס אייזערנע רוט!
זי וועט קומען נעמען גערעכטיקע ראכע
פיר יעדן טראָפּן אַרבייטער-בלוט!

★

זי וועט פּערייניקן אלע נאַציאָנען
מיט איר זיסן הייליקן קוש,
אויפ די צעשמעטערטע קייטן און טראָנען
וועט רוען איר אייזערנע פוס!

★

און איך שווער, זי וועט אויפ אייביק בעגראָבן
די פארפעסטעטע קירכע און שטאאט,
און נור דאן וועסטו ווירקלעכע פרייהייט האָבן,
פּערשקלאַפּטער פּראָלעטאַריאַט!

(פ. א. ש. 3 אַקטיאָבער 1890)

וואַריאַנט „די פּרייהייטס-געזונט“ (א. ט. „אויפן שלאכטפעלד“)

ערשטער פּערז, צווייטע סטראָפּע:

„לאכט זיך אויס פון די קנאַק-ראקעטענ.“

ערשטער פּערז, דריטע סטראָפּע:

„דו זעהסט אָט דאָרט יענע פינסטערע גריבער.“

ווייטערדיקע סטראָפּעס:

„אהיך קיקט נימאלס די זוהן אריין

מיט איהרע ווארעמע שטראלען,

דאָרט קלינגט קיין מוזיק, דאָרט פינקעלט ניט ווייך

איך גאָלדענע באקאלען!

קיינער האלט דאָרט קיין גלענצנדע ריידעס

פאר א דומען אפלאָדזשמענט,

די נאסע ווענט זינד דאָרט נור די עדוס

פון שמערצען אָהן א ענד...!

די אייגען זינד איממער אין טרערן פּערשווימען,

די קאָפּ געבייגט צו דער ערד...!

אָט פון דאָרט וועט פרייהייטס געטטיגן קוממען

מיט איר פלאמענדע בלוטיגע שווערד!

און איך שווער, דאָס זי וועט אויפ עוויג בעגראָבען

די פּערפעסטעטע גאָט און שטאאט,

און נור דאן וועסטו ווירקליכע פרייהייט האָבען,

פּערשקלאַפּטער פּראָלעטאַריאַט!

אױגוסט שפיז

רויך און שטאַלצ, ווי דער גרויסער סאַקראט,
איז ער אויפ דעם גאלגאן געשטאנען,
זיין יעדעס װאָרט וואָר א הייליקע טאט,
א טויטשטאַנג פיר װילדע טיראַנען!

★

זעלטן האָט זיך העלדיש העכער
ערהויבן א מענטשלעכער גייסט!
בלאס ווארן הענקער, בלייב די פערברעכער,
ער — אונערשראַקן און דרייסט!

★

פוג שרעקלעכן גאלגאן, ווי פוג א טריבונע,
ווי א בעגייסטערטער פראָפעט,
האָט ער מיט דעם פניער דער שטאַלצער קאַמונע
צו זיינע מערדער גערעדט:

★

„עס װעט קומען א צייט, װען פון אונזערע זארגן
װעט זיך ערהייבן א מעכטיקער קאַל,
שטאַרקער פון דעם, װאָס איר װילט יעצט ערוואַרגן,
מעכטיקער, שטאַנגדער טויזנטער מאָל!“

★

דאָס ווארן די לעצטע װערטער פון שפיז.
הענקער, װאָס האָט איר דערפון?
האָט איר פערניכטעט דעם גייסטיקן ריז?
האָט איר פערלאָשן די זון?

★

אָ, ניין! מארטירער לעבן — און דער זינגער
פילט יעצט זיין פרייעם געמיט:
ער בערירט יעצט זיין הארפע מיט הייליקע פינגער,
ער זינגט מיר דאָס הייליקע ליד!

★

און איב זע: די זון ברעכט דורכ די טומאנען,
די פינסטערניס גייט צום גרונט, --
דער שקלאפ וואכט אויפ! ציטערט, טיראַנען,
עס שטאַנגט איינער לעצטע שטונד!

★

עס קומט דער פרייער. ליכטיקער מאָרגן,
ווען עס וועט זיך ערהייבן א מעכטיקער קאַל —
שטארקער פון דעם, וואָס איר האָט יעצט ערוואָרגן,
מעכטיקער, שלאָגנדער טויזנטער מאָל! ...
(פ. א. ש. 10 אָקטאָבער 1890)

וואַריאַנט „אוונסט שפּיז“

אוונסט שפּיעז

רוהיג און שטאַלצ, ווי דער גרויסער סאָקראַט,
איז ער פיר די הענקער געשטאנען,
זיין יעדעס וואָרט וואיר א הייליגע טהאט,
א טיידטשלאג די ווילדע טיראנען!

זענטען האָט זיך ערהייבען העכער —
א פרייער מענשליכער גייסט!
די ריכטער ווארען בלאסס, ווי פערברעכער,
ער — אונערשאַקען און דרייסט!

פון טיידטען גאלגען, ווי פון א טריבונע
א בעגייסטערטער פראָפעט,
האָט ער מיט דעם פרייער דער שטאַלצער קאָממוע
צו זיינע הענקער גערעדט!

„עס וועט קומען א צייט, און פון אונזערע זארגען
וועט זיך ערהייבן א קול —
שטארקער פון דעם, וואָס איר וועט יעצט דערווארגען,
מעכטיגער טויזענדטער מאָל!“

דאָס ווארען די לעצטע ווערטער פון שפּיז...
היינקער, וואָס האָט איר דערפונ?
איר האָט נישט פערניכטעט דעם גייסטיגען ריז,
איר האָט נישט פערלאָשען די זוהן!

ער לעבט! ער לעבט! א פריינד! אייער זינגער
פילט יעצט זיין פרייע געמיהט!
ער בערירט יעצט מיין ארפע מיט הייליגע פינגער,
ער זינגט מיר די הייליגע ליד!

און איך זעה, ווי די זוהן ברעכט דורכ די טומאנען —
די פינסטערניש גייט צום גרונד!
דער שקלאפ וואכט אויפ... ציטטערט, טיראנען,
עס שלאָגט אייער טיידטע שטונד!

די צוויי־פּיסיקע כאיע

זאָגט מיר וווּ בין איך, איך זע ניט קיין מענטשן,
צוויי־פּיסיקע כײַעלעך לױפֿן אַרומ...
ניטאָ וואָס צו ליבן, ניטאָ וואָס צו בענטשן,
די וועלט איז זאָ העמלעך, די וועלט איז זאָ דומ!

★

קוק, ווי מען רויבט דינע שוועסטער און ברידער,
קוק, ווי מען טרייבט זיי צו זעלבסטמאָרד און מאָרד;
מען צאפט זיי דאָס בלוט, מען האקט זיי די גלידער —
קוק, שלינג די טרערן... און זאָן ניט קיין וואָרט!

★

און זאָגסטו א וואָרט, ווילסט זײַן א גוטער,
פערטיידיקן דעם שוואכן אין קריג,
דאן זאָג „גור בײַ“ צו דיין אלטינקער מוטער,
צו דיין פרוי און קינד... דו קומסט ניט צוריק.

★

דו קומסט ניט צוריק, אויפ דיר ווארט שוין דער הענקער
צו פירן דיך אויפן טויט־בריק!
דער לאַרבער-קראנץ פון א פרייעם דענקער
איז אונדזער יאָרהונדערט איז — קייטן און שטריק!

★

מענטש! דו שטאַלצע צוויי־פּיסיקע כײַע!
מיט וואָס נעמסטו זיך איבער? ערקלער נור דאָס מיר!
א יעדע פּיצינקע פּייגעלע פּרײַע
האַט דאָך מער יוישער און ליבע פאר דיר!

★

קוק, ווי פּרײַ זי בויט זיך איר נעסט,
ערנערט זיך פּרײַ מיט איר אייגענער קראפט,
האַט גארונג, א אָפּראכ אין שטורעם, אין פּרעסט
און איז בא קיינעם ניט פארשקלאפט.

★

זי בעגעגנט די זון מיט א זיסן געזאנג,
שעפט פּרישע לופט, שוועבט אין דער פּרײַע
און ווייס גאָרניט, ווי אונגליקלעך, קראנק
איז דאָרט אויפ דער ערד די צוויי־פּיסיקע כײַע.

★

זי ווייסט ניט פון בלוטיקע מאָרד-קאָנאַנענ,
זי ווייסט ניט פון קייטן, גאַלגאַנ, אָסטראָג,
פון די פערפעסטעטע קירכנ און טראָנענ,
וואָס מאכט נאכט פון דעם ליכטיקן טאָג!

★

זי ווייסט גאָר ניט, אז מיר, מענטשן, האָבן
א ציוויליזאַציאָן ווּוּנדערבאַר,
זי קאָן טויזנטער מענטשן בעגראָבן
און דערביי ניט געבן זיכ א קרימ זיכ זאָגאַר!

★

זי האָט אויפ יעדן טריט עשאפּאַטן,
אן אָפענעם און געהיימען טיראַן —
דאָ ערמאָרדעט מען אונדז דורכ עלעקטרישע דראָטן,
דאָרט צערייסט אויפ שטיקער דער אייזנבאַן!

★

דאָ פערשיט מען אונדז אינ א קוילנמינע,
דאָס פאלט מען פון עלעווייטער אראָפּ,
אינ דער פרייער ציוויליזירטער מעדינע,
הענגט אויפ א האָר אונדזער אָרעמער קאָפּ!

★

ענטוויקלונג, פראָגרעס! — דאָכ, פייגעלע זיסע,
ווי איכ זע, איז דיר אונבאַקאַנט אונדזער וועלט,
דו וויכסט די ערד, ווי די פינצטערע טפיסע,
ווי די זון איז מיט אייזערנע ווענט פערשטעלט.

★

אכ, איכ בין דיר מעקאַנע, פייגעלע פרייע!
זינג הויכ! און זיי צופרידן דערפון,
וואָס דו ביסט ניט א בייזע צווייפטיקע כניע,
וואָס שענדעט די פרייהייט, וואָס שפייט אויפ דער זון!

★

זינג הויכ! און מיט זיינע פרייע לידער
דערמאַן דעם מענטשן, אז אויכ ער קען זיין פריי!
ערוועק, ערוועק מינע לינדנדע ברידער
פון דעם ביטערן שלאָפּ דער שקלאַפּעריי!

★

פלי, פייגעלע, הויכ! און מיט די פרייע פליג
קלאפ אָן אין דעם פענצטערל פון „דושוֹלֵיעט“,
ווי עס שמאכטן מענטשן אונטער שלאַס און ריגל,
דערפאר, וויל זיי האָבן פיר פּרײַהײַט גערעדט.

★

גיב זיי אָפּ א גרוס פון א עלנטן זינגער,
וואָס דענקט פון זיי אימער מיט טרערן און שמערצ —
פּרײַכט וועט זיי ווערן א ביסעלע גרינגער,
ווען זיי הערן א וואָרט פון א פּרײַעס הערצ!
(פ. א. ש. 17 אָקטאָבער 1890)

לויס לינג

ער שטייט פאר מיר אין א שטראַם פון ליכט
אויפ דער וועלטס פערבלוטיקטער בינע;
עס רוט אויפ זיין ווונדערשינעם געזיכט
דער פּרײַהײַטס הייליקע שכינע.

★

יונג און קרעפטיק, אין שווארצע לאַקן,
מיט א שארפן אָדלער-בליק;
ווי ברוטוס שטאַלצ און אונעשראַקן
וואר ער אין פּרײַהײַטס-קריג!

★

א לייב אין קאמט — זיין העלדישע ברוסט
וואר מיט א בלומען-הארץ בעגאבן,
וואָס האָט מיט דער הייליקסטע ליבע געוווסט
צו ליבן דאָס, וואָס איז שיינ און ערהאבן.

★

ווי מעכטיק האָט געדונערט זיין שטימע,
געבראנדמארקט דעם פאלשן געריכט!
וואָס פיר ווארהייטן ביטערע, שלימע
געשלידערט דעם פּיינט אין געזיכט!

★

„טיראנען! איך האס אייך מיט אייער געזעצ,
מיט די פינצטערע סטאטוטן,
וואָס פאנגען דאָס אַרעמע פּאָלק אין נעצ
און צווינגען אימ ליידן און בלוטן!“

★

„איך זאָג אייך אָפּן, איך גרױב אינ קראפט,
אינ קראפט פונ די ארבייטער-רייענ!
געוואלט האָט אונדזער וועלט פערשקלאפט,
אונ געוואלט וועט זי בעפרייענ!
... ..

★

„אויפ אייערע בלוטיקע מאָרד-קאנאָנענ
וועלן מיר ענטפערן מיט דינאמיט,
מיר וועלן פארניכטן די קייטן אונ טראָנענ
מיט אונדזער גיגאנטישן שריט!
... ..

★

„איר לאַכט — איר דענקט: „ווארט, ברודער, ווארט,
מיר וועלן דיין שטימע דערשטיקן, צערשטערן“.
מערדער! דערשטיקט מיך! א צווייטער וועט באלד
אויפ מיין הייליקן פאָסטן זיך שטעלן
... ..

★

„אונ וועט פאָרזעצן אונדזער הייליקע זאכע
מיט מער פֿייער אונ אייזערנעם מוט!
טיראנען, ער וועט פונ אייך נעמען ראכע
פאר אונדזער אונשוילדיקעס בלוט!
... ..

★

„איך פערדאמ אייער מערדערישן פערזוכ
דערשטיקן די פרייע דענקער!
איך האס אייך, איך שיק אייך א דרייפאכנ פלוך!
הענגט מיך דערפאר, איר הענקער“! ...
... ..

★

צי אימ האָבן ערמאָרדעט די אונטערדריקער,
אָדער ער זעלבסט מיט זיין פרייער האנט
האָט צערשמעטערט זיין שטאַלצן קאָפּ אויפ שטיקער —
דאָס איז אונדז אונבעקאנט. —
... ..

★

נור לינג איז ניט טויט... אויפ די קאמפֿבאריקאדן
שוועבט נאָך זיין גייסט: אונ איר הערט,
... ..

ווי ער שרייט צו אונדז: „פאָרווערטס, קאמערעדן!
פאָרווערטס מיט פאנצער און שווערד!

★

„אונזער רויטע פאָן מוז ווערן נאָך רויטער
אינ דעם לעצטן פּרײַהײַטס־קריג!
די קוואַרימ פּונ קעמפּער זײַנען הייִדיקע לײַטער,
וואָס פירן צו פּרײַהײַט און גליק!“

★

אזוי זאָגט צו אונדז לינג, זײַן שטימע דונערט
און וועקט אונדז צו אונדזער פּליכט,
און די זון פּונ צוואַנציקסטן יאָרהונדערט,
שײַנט אויפ זײַן שטאַלצע געזיכט...
(פ, א. ש. 24 אָקטאָבער 1890)

ערשטער וואריאנט, „לויס לינג“

לואיז לינג

ער שוועבט פאר מיר אין א שטראָם פונ ליכט,
ווי א ווונדערשיינע קארטינע,
עס האָט גערוט אויפ זײַן געזיכט
דער פּרײַהײַטס הייליגע שכנה!

א לייב אין קאמפּה האָט ער אין זײַן הערצ
א ליבענדעס הערצ געטראַגען,
וואָס האָט פונ די טיפּסטע געפילען
אין איעדעס וואָרט געוואָ...
ווי ברוטס שטאַלצ און אונערשראַקן
האָט ער אופ די הענקער געקוקט!
זײַן קאַפּפ געקריינט מיט פראכטפאַללע לאַקענ
האָט ער צו קיינעם ניט...

צווייטער וואריאנט

ער שוועבט פאר מיר אין א שטראָם פונ ליכט
אופ דער וועלטס פארבלוטטיגער ביהנע!
איכ זע ווי עס רוהט אופ זײַן העל שיינ געזיכט
דער פּרײַהײַטס הייליגער שכנה!

שווארצע אייגען, זיידענע לאַקען,
א קלוגער סאטירישער בליק!

ווי ברוטס שטאַלץ און אונערשאַקענ
שטייט ער אין פּרײַהײַטס קריג!

ווי מעכטיג האָט זײַן שטימע
געבראנדמארקט דעם פאלשען געריכט!
וואָס פיר ווארהײַטען ביטטערע, שליממע
געשלינדערט דעם פּײַנד אין געזיכט!

דריטער וואריאנט
פראיז לינג

די ערשטע צוויי סטראָפּעס — ווי אין בוך, גלייכ נאָך דער צווייטער
סטראָפּע גייט די פּערטע („ווי מעכטיק“...) און די פינפטע (איין וואָרט שיירט
זיך אונטער: אַנשטאַט „טיראַנען!“ — „הענקער!“). גלייכ נאָך דעם — די
צענטע סטראָפּע („איך פאַראַמ“...) מיט אַ קליינעם אונטערשייד: אַנשטאַט
„דערשטיקן“ — „דערוואַרגן“; די עלפטע און צוועלפטע — ווי אין בוך.
ווייטערדיקע סטראָפּעס:

„פּרײַהײַט גלײַכײַט מיז טרוימפירן,
בעוואַפּנעט אַיך, קעמפּט רעבעלירט!
מיר מוזען דעם בלוטיגען פּײַנד באַמבאַנדירען,
ווען מיר וויללען ניט זײַן קאַנאָנירט!

אונזער רייטער פּאָהן מיז ווערען נאָך רייטער
אין דעם לעצטען פּרײַהײַט קייט
די גרעבער פּײַן קעמפּער זינד הייליגע לייטער
וואָס פירען צו פּרײַהײַט און גליק!“

זאָ שפּרעכט צו אונז לינג, זײַן שטיממע דונערט
אין וועקט אונז צו אינזער פליכט;
אין די זעהן פּײַן צוואַנציקטן יאָרהינדערט
שיינ אופ זײַן שטאַלצען געזיכט!

אין ווען איר וועט אונז קאַנאָנירען,
וועט איר זײַן פּײַן אונז באַמבאַנדירט,
און ווען...
פּרײַהײַט און גלײַכק...

א לייב אין קאַמפּ, האָט ער אין זײַן ברוסט
א בלומען הערץ געטראָגען,
וואָס האָט פּײַן דער איידלסטער ליבע געוואָסט
און א יעדעס וואָרט געוואָגען!

איר דיינקט דעם פּרײַעם גיסט דערשטיקען.

איך דענק, איר ווען...

איר ווילט דעם פרייעם גייסט יעצט
מיט קערקע און מיט שטריק..."

פערטער וואריאנט
לראיז לינג

ערשטע פינף סטראָפּעס — ווי אינ בוך (אינ דער פינפטער אנשטאָט „טירא-
נענ" „הענקער").

זעקסטע סטראָפּע:

„איך זאָג אייך אָפּפּענ, איך גלייב אינ קראַפּט!
איר בייגט יעצט דאָס פּאָלק אינ דרייענ,
דאָך היינקער געוואלד האָט די וועלט פארשקלאַפּט,
אינ געוואלד וועט זי בעפרייענ".

זיבעטע סטראָפּע:

„מיר וועלן אייך ענטפערן מיט דינאמיט
אופ אייערע מאָרד קאַנאָנענ!
נידער מיט יעדענ פאראזט,
פּאפּענ געלגענ, אינ טראָנענ!"

(קייב פאָרזעצונג ניטאָ)

צו א פריינט

דאָס שיפּעלע לויפט צווישן רוישנדע וועלן,
דער שטורעם ווערט שטארקער מיט יעדער מינוט,
דער וועג איז געפערלעכ... דאָך שטארק איז דער זעגל —
ערלעכער שיפּער, פּערליר ניט דינ מוט!

★

עס ווערן אלץ בייזער די קעמפּנדע שטראָמענ,
דאָס שיפּעלע ווארפט עס ארויפ און אראָפּ:
עפּעס צערייצטע, העסלעכע ברוימ
שטעקן פונ. וואסער ארויס זייער קאָפּ...

★

זיי עפּענענ ברייט די פּערבלוטטיקטע מילער,
דאָך שנעל טראָגט דער שטורעם דיכ ווייטער אוועק —
עס בליצט און עס דונערט, עס בויגט זיך דער זעגל:
עס ליגט צווישן פעלדזן דער שרעקלעכער וועג!

★

דאָך זעסטו פּוננױטן דאָרט רויטע סיגנאַלן?..
דאָס קומט דיר צו היפּע די הייליקע צייט!
עס דעמערט דער מאָרגן — פּערלאָז ניט דעם רודער!
קעמפּ מיט דעם שטורעם! דער ברעג איז ניט ווייט...

(פ. א. ש. 31 אָקטיאבער 1890)

דער 11-טער נאָוועמבער

עס פֿלאַטערן ווידער די בלוט-רויטע פּאַנען!
עס קרינגט דער פּרייהייטס הייליקע שטימ!
נאַכאַמאָל וועט מען דעם פּאַלק דערמאָנען
די קעמפּער, וואָס לעבן און שטארבן פאר אימ!

★

אינ דער וועלט־געשיכטע וועגן מיר ווידער
אויפמישן די מארטירער-בלאט,
וואָס איז פריש נאָך מיט בלוט פון אונדזערע ברידער,
ערמאָרדעט פון געלטזאק, קירכע און שטאאט!

★

פינף גייסטער פערבלוטיקטע וועלן שוועבן
אויפ דער פּאַלקס-טריבונע צווישן ליינדנדע קנעכט
און וועלן אונדז מוט אונבעזיגבארן געבן
צו לעבן און שטערבן פיר פּרייהייט און רעכט!

★

זיי וועלן ערינערן אונדז די צאוואָע,
וואָס זיי האָבן דעם ארבייטער-פּאַלק געלאָזט:
„קעמפ פיר דיין פּרייהייט! קיינ שום כלייעראָע,
דארפ דיכ ניט פערטרייבן פון הייליקן פּאַסט!“

★

„ניט שרעקט זיך פיר הענקער מיט זייער טליע!
„קעמפט און קרינגט אין פּרייהייטס-גלאַק!
„און זייט די אלוועלטלעכע שקלאפן מוידע,
„אז עס דעמערט שוין דער בעפרייונגס-טאַג!“

★

און אויפ ביידע ברעגן פון גרויסן אטלאַנט
וועלן די שקלאפן און אלע נאציאָנען
זיך רייכן פריינטלעך די ברודער-האנט
און שווערן צו פערניכטן קייטן און טראָנען...

(פ. א. ש. 7 נאָיאבער 1890)

די רעוואָליוציאָן

(נאָך דעם דייטשישן)

זי איז ניט טויט! איר קענט זי ניט דערשלאָגן,
זי לאַכט פון אייער צאָרן, אייער ברומען און ברייִלן,

איר מענט זי הונדערט מאָל צום קייווער טראָגן;
אונשטערבלעכ לעבט די רעוואָליוציאָנ!

★

איר גלויבט, איר האָט זי געקעטעט און געבונדן,
אויפן גאלגאן דערוואָרגן, מיטן שווערד דערשטאַכט —
און דאָך, טראָצ אלע אירע שווערע ווונדן:
אונשטערבלעכ לעבט די רעוואָליוציאָנ!

★

זי שטורעמט פאָרט מיט בלוטיקע לאַקן,
מיט פלאַמענדע אויגן דורכ שטעט און לענדער —
זי ציט אומעטום די אליארם-גלאַקן:
אונשטערבלעכ לעבט די רעוואָליוציאָנ!

★

יונג און אלט איר אויפרופ הערט,
בעגייסטערט ווערט מאַן און פרוי —
גרייפט מיט קראפט דעם העלדנשווערד:
אונשטערבלעכ לעבט די רעוואָליוציאָנ!

★

זי לויפט געשווינד גליק פארקינדן,
איר לערע איז מיט בלוט געטויפט —
געטזאק, פאפסט און טראָגן פערשווינדן:
אונשטערבלעכ לעבט די רעוואָליוציאָנ!

★

וואכ אויפ, אַ פאָלק! עס קומט די צייט —
הער איר רופ און פארלאָז דיין געצעלט!
פראַלעטאריאט! צום בלוטיקן זײַ בערײט!
בעפריי זיך, און פריי איז די וועלט!..

(פי. א. שי. 7 נאָיאבער 1890)

אלבערט פארטאָנס

„לאָז די שטימע פון פאָלק געהערט ווערן!“
(א. פארטאָנס)

ער איז, ווי א מעכטיקער אייכנבוים,
געשטאנען אין שטורעם-ווינט!
די פאָלקס-טריבונע וואר זײַן היים,
דאָס פאָלק — זײַן ליבלינג, זײַן קינד!

קיינער האָט, ווי ער, ניט פארשטאנען
זאָ גוט דעם גניסט פון פאָלק,
און קיינער וואר פון ווילדע טיראנען
זאָ אונערבארמלעכ פערפאָגט.

ער האָט צום פאָלק אין זיין שפראך גערעדט,
בענוצט אימ פערשטענדיקע וואפן,
ער וואר א קעמפער, א פרייהייטס־פראָפעט
פון די ווייסע און שווארצע שקלאפן!

ער האָט די שקלאפן-וועלט בערייזט
און מיט טרערן בענעצט אירע קייטן!
איבעראל פלעגט זיין פרייער גניסט
די שטאָלצע פליגל פערשפרייטן! —

צווישן שטיינברעכער, שמידן און וועבער,
אין יעדער שקלאפן־געצעלט —
ער האָט אין די מיינס פון קוילנגרעבער
זיין פרייע טריבונע געשטעלט!

אונטערן אָפענעם הימל, אין רעגן, אין פרעסט
האָט ער די פרייהייט געפריידיקט!
און מיט זיין דונערנדן פראָטעסט
די ליינדדע שקלאפן פערטיידיקט!

ער וואר א מאראט אין די פלאמענדע ריידעס,
א ספארט אקוס אין ווידערשטאנד!
א מאן פון פאָלק, א שטענדיקער איידעס
פון ארבייטערס טרערן און שאנד!

פאר זיין גניסטיקן אויג האָט אימער געשוועבט
די גרויסע רעוואָלוציאָנ,
ער האָט מיט איר געאָטעמט, געלעבט,
מיט זיין בלוט געפארבט איר פאָן!

ער האָט אין דעם קלאנג פון קייטן געהערט
דעם קרעכץ פון פערווינדעטער פרייהייט, —
וואָס וואר אונטערדריקט פונעם בלוטיקן שווערד,
געשענדעט פון מענטשלעכע נארהייט!

זײַן הערצ וואר אן אָפּענער הייליקער בוך
פֿון אַ ערנסטן קעמפּער און דענקער —
ווי ביטער, ווי גרויזאם דארפ זײַן אונזער פֿלֿוך
צו זײַנע פּערפֿאַלגער און הענקער!

פֿאַלק! ער האָט דיכ געליבט אָן אַ שיר,
מער ווי זיכ, ווי זײַן פֿרוי און קינד!
ער האָט געלעבט און געשטאַרבן פֿאַר דיר —
ענדיקט זײַן אַרבייט אַצינד!

(פ. א. ש. 7 נאָיאַבער 1890)

ערשטער וואריאנט צו „אלבערט פארסאָנס“

ער איז ווי אַ מעכטיגער פּיכטענביימ
געשטאַנען אין שטורעמווינד.
די פֿאַלקסטריבונע וואר זײַן היימ,
דאָס פֿאַלק זײַן ליבלינג, זײַן קינד!
קיינער האָט ניט זאָ גוט פּערשטאַנען
דעם גײסט פֿינ פֿאַלק ווי ער,
קיינער האָט ניט בעקעמפט די טיראַנען...

צווייטער וואריאנט

די ערשטע סטראָפּע — ווי אינעם ערשטן וואריאנט. די ווייטערדיקע סטראָפּעס:

קיינער האָט זאָ גוט ניט פּערשטאַנען,
ווי ער, דעם גײסט פֿון פֿאַלק,
און קיינער וואר ניט פֿון ווילדע טיראַנען,
ווי ער אונערבאַרמליכ פּערפֿאַלגט!

ער האָט צום פֿאַלק אין זײַן שפּראַך גערעדט,
בענוצט אים פּערשטענדיקע וואפּפּען.
ער וואר אַ קעמפּער, אַ פֿרײַהײטס פּראָפּעהט
פֿינ די שווארצע אין ווייסע שקלאפּפּען!

ער האָט מיט זײַן הייליגע פּאַקל בערייזט
די וועלט פֿון טרערן און קייטן
און איבעראַל פּלעגט זײַן פֿרײַער גײסט
די שטאַלצע פּליגל צושפּרייטען!

צווישן שטיינברעכער, שמידען און וועבער
אינ יעדען שקלאפּען געצעלט;
ער האָט אין די „מײַנס“ פֿון די קײלנורעבער
זײַן פֿרײַע טריבונע געשטעלט!

איך זעה אימ, ווי יעצט, אינטער אָפּפּענעמ היממעל
ווי ער שטייט אין שניי אונ פרעסט
אינ וועקט די שקלאפנוועלט פונ דריממעל
מיט זײַן דאָנערענדען פּראָטעסט!

ער וואר א מאראט אין די פלאממענדע ריידעס,
א ספארטאקוס אין ווידערשטאנד,
א מאנ פונ פאָלק, א וואהרער עדות
פונ דעם ארבייטערס טרערנ אין שאנד!

אונדזער „פרייהייט“

אין דעם שטאאט — די פאָרציי,
אין דער פרעסע — די צענזורע:
אלע שפייענ יעצט גאנצ פריי
דער גערעכטיקייט אין צורע.

דאָכ איך זע שוין פאָרן, זינקען,
שטאאט, דיין אלטע שקאָפּנהויז!
אונ די שפייערס וועלן טרינקען,
וואָס זיי שפייענ יעצט אויס...

(פ.א.ש. 28 נאָיאבער 1890)

אויפ דער וואכע

געקרוינט פונ פיינט מיט גיפטיקע דערנער,
פונ גוטע פריינט פּערגעסן, פּערלאָזט —
ווי אויפ דער וואכע אן אלטינקער זעלנער,
שטייט ער אליין אויפ זײַן הייליקן פּאָסט!

★

די נאכט איז פינצטער, עס רעגנט אונ האָגט,
עס הערט זיך אין ווינט א ווילדער געוויינ —
אכ, ווי עלנט איז דער אונ פארוואַגלט,
ווער אין שטורעם שטייט אויפ דער וואכע אליין!

★

אליין, פארגעסן פונ פריינט אונ ברידער,
אליין, ווי א שיפל אין שטורמישן מער:
אָט, אָט ווארפט דיך דער שטורעם אנידער,
אונ פונ דער האנט פאלט דאָס געווער!

★

דאָך ניין, ער דארף ניט, ער טאָר ניט יעצט פאלן,
ער ראנגר־זיכ מיט שטורעם און קעלט,
ער הייבט אויפ דאָס געווער, פֿייערט סיגנאלן...
און עס ענטפערט אימ נאָר דאָס עכאָ פֿונ פעלד!

★

און עס פילן זיך אָן זינע אויגן מיט טרערן,
דאָס הערצ ווערט פֿערגליווערט אין ברענענדן פֿראַסט;
און ווען עס וועט אויפגיין דער מאָרגנשטערן,
געפינט ער אימ טויט אויפ זיין הייליקן פֿאַסט...
(פ.א.ש. 28 נאָיאַבער 1890)

וואַריאַנט "אויפ דער וואַכע"

ערשטער פֿערז, צווייטע סטראָפֿע:
די נאכט איז פֿינסטער, עס שנייט און עס האַגעלט.
ערשטער פֿערז, דריטע סטראָפֿע:
"אליין פֿערגעססען פֿונ שוועסטער און ברידער!"
ערשטער און צווייטער פֿערז, פינפטע סטראָפֿע:
"און עס פֿיללען זיך אָן זינע אייגען מיט טרערן,
זיי פֿאללען, זיי פֿינקען אין ברענענדען פֿראַסט".

דער ייִדישער פֿראַלעטאַר

(געזונגען מיטן מאָטיוו פֿונ דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער ליד "ווי זשערטוואָו פֿאלי...")

ברידער. מיר טראָגן א דרייִפֿאכע קייט —
אלס ייִדן, אלס שקלאַפֿן, אלס דענקער;
מיר ווערן געיאָגט און געמאַטערט צום טויט
פֿונ אַנטיסעמיטן און הענקער!

עס דריקט אונדז אין רוסלאַנד דער ווייִדער קאַצאַפֿ,¹
און דאָ, אין דער פֿרייער מעדינע,
פֿערקערקערט מען אונדז אין דעם פינצטערן שאַפֿ,
ווי מיר בלוטן ביי דער מאַשינע!

די ברומעלעך יונגע, וואָס פֿאַנגען ערסט אָן
צו לאָזן די איידעלע קווייטן,
ווערן צעטראַטן פֿונ געלטזעק און טראָגן,
פֿערמאַטערט אין שקלאַפֿן-קייטן!

¹ מיטן וואָרט "קאַצאַפֿ" מיינט ערעשטטאט די הערשנדיקע קליקע פֿונעם צאָרישן רוסי-לאַנד. — ר. ע. ד.

מען מאכט אונדז פאר בעטדער, מען מאכט אונדז פאר קנעכט,
מען ווארגט אונדז, מען בייגט אונדז אינדרײען;
מען זאגט אונדז: אלעס דארפ זײן פיר אײך רעכט,
און רויבט מען אײך — טאָרט איר ניט שרײען!

דאָך, ברידער, עס לעבט נאָך דער הייליקער גײסט,
וואָס מאכט פאר א העלד אויך דעם שלאפן!
וואָס ווארפט אומ די קערקערס, די קײטן צערײסט
און בעפרייט די פארמאטערטע שקלאפן!

ער וועט אונדז העלפן פון דרײפאכנ פלוק
די ארבייטער-מאסן ערלעזן;
נור דאן וועט די מענטשהײט איר טאגעבוכ
אָן טרערן, אָן שאנד קענען. לעזן!

ברידער, מיר מוזן די לײדנדע ערד
פון קײטן, פון טרערן בעפרייען!
שולטער אָן שולטער, מיט פאנצער און שווערד,
פאָרווערטס אינ די קעמפנדע רײען!

וואָס שווערער דער קריג, דאָס זיסער דער זיג,
דאָס פראכטפאָלער זײנען די פייעס!
און ווער עס פאלט אינ פרייהײטס-קריג,
דער לעבט אינ די קומענדע דויעס!

וואָס טויג אונדז דאָס לעבן אָן פרייהײט, אָן רעכט,
אונטערן בײטש פון טיראנען!
בײז וואנען וועלן מיר בלײבן נאָך קנעכט,
היימלאָזע שקלאפן — בײז וואנען?!

ברידער, שווערט—די פערבלוטיקטע ערד,
דאָס פאָלק פון טיראנען בעפרייען!
שולטער אָן שולטער, מיט פאנצער און שווערד,
פאָרווערטס אינ די קעמפנדע רײען!

(פ.א.ש. 12 דעקאבער 1890)

1891

דער אלטער יאָר איז געשטאַרבן,
דאָך איז דען ניט אלציינס,
ווען 90 האָט זיך ערוואָרבן
א שפּאַגל נייע איינס?

א נייעס יאָר איז געבאָרן,
דאָך לעבט נאָך די אלטע נויט,
און לייכטער איז ניט געוואָרן
מיין אלטער שקלאפּן קייט.

נור ווארפ איך צוריק מייע בליקן
אויפן דורכגעגאנגענעם וועג—
זע איך יעצט נייע בריקן
צו אונדזערן הייליקן צוועק.

עס וואקסן אימער די רייען
פון קעמפער פיר פרייהייט און רעכט,
וואָס האָבן געשוואָרן צו בעפרייען
די אַרעמע עלנטע קנעכט!

אלץ העכער הייבט זיך די פּאַנע.
עס בליצט דער פרייהייט-שווערד,
און העלער לייכט די זאָנע
אויפ אונדזער פינצטערער ערד!

* * *

און יעדער מאָרגנשטערן
ברענגט נענטער די צייט,
ווען אונדזער ערד וועט ווערן
פון טיראני בעפרייט!

(פ. א. ש. 1 יאנואר 1891)

וואכט אויפ!

ווי לאנג, אָ ווי לאנג וועט איר בלייבן נאָך שקלאפן
און טראָגן די שענדלעכע קייט!
ווי לאנג וועט איר גלענצנדע רייכטימער שאפן
פאר דעם, וואָס בערויבט אייער ברויט?!

★

ווי לאנג וועט איר שטיין, אייער רוקן געבויגן,
ערנידעריקט, היימלאָז, פערשמאכט!
עס טאָגט! וואכט אויפ! עפנט די אויגן!
ערקענט אייער אייזערנע מאכט!

★

פריידיקט די פרייהייט פון קאמפּ-באריקאדן!
ערקלערט די טיראנען א קריג!
מוט און ענטשלאָסנהייט, בראווע קאמעראדן,
וועלן אייך פירן צום זיג!

★

קייט און טראָנען, אלעס מוז פאלן
אונטער דעם ארבייטערס שווערד!
מיט דופטנדע בלומען, מיט גאָלדענע שטראלן
וועט פרייהייט בעצירן די ערד!

★

און אלעס וועט לעבן, ליבן און בליען,
אין פרייהייטס גאָלדענעם מיין!
ברידער, גענוג פאר טיראנען צו קניען!
שווערט, דאָס איר מוזט ווערן פריי!

★

קלינגט איבעראל אין די פרייהייטס-גלאַקן!
פערזאמלט די ליידנדע קנעכט!

און קעמפט בעגייסטערט, קעמפט אונערשראָקג
פיר אייערע הייליקע רעכט!

(ס. א. ש. 9 יאנואר 1891)

ערשטער וואריאנט „וואכט אויפ“

ווי לאנג, אָ ווי לאנג וועט איר בלייבען נאָכ שקלאפפענ!
און שלעפענ די שרעקליכע קייט?
ווי לאנג וועט איר גלענצענדע רייכטימער שאפפענ
פאר דעם, וואָס בערויבט אייער ברייט?

ווי לאנג וועט איר שטייג אייער רוקענ געבייגענ
פאר געלדזעק, קירכע אינ טר...

(קיינ פאָרזעצונג ניטאָ)

צווייטער וואריאנט

צווייטער פערז, ערשטע סטראָפּע:

„און שלעפענ די שענדליכע קייט“.

צווייטער פערז, צווייטע סטראָפּע:

„פיר רייכע געלדזאק און טראָהנ“.

פערטער פערז, צווייטע סטראָפּע:

„ענטהאלט אייער הייליגע פאָהנ!“

ווייטערדיקע סטראָפּעס:

קלינגט איבעראל אינ די פרייהייטס גלאַקענ,

פערזאממעלט די ליידענדע קנעכט

און טרעט ארויס אינ קאמפ אונערשראָקענ,

אינ קאמפ פיר פרייהייט און רעכט!

פריידיגט די פרייהייט פון קאמפ באריקאדענ!

ערקלערט די טיראנענ א קריג!

מוט און ענטשלאַסענהייט בראווע קאמראדענ

וועלן אייך פירענ צום זיג!

קייטענ אינ טראָהנענ — אללעס וועט פאללענ

אינטער דעם ארבייטערס שווערד!

מיט דופטענדע בלומענ מיט גאַלדענע שטראלענ

וועט פרייהייט בעציערענ די ערד!

און אללעס לעבענ ליב און בליענ

אינ הייליגענ פרייהייט מיי!

ברידער, גענוג פאר אייך קניענ!

שווערט! דאָס איר מוזט ווערנ פריי!

קלינגט איבעראל אינ די פרייהייט גלאַקענ,

פערזאממעלט די ליידענדע קנעכט

און קעמפט בעגייסטערט שטאַלצ אונערשראָקענ

פיר אייערע הייליגע רעכט!

דריטער וואריאנט

ערשטע און צווייטע סטראָפּעס — ווי אין בוכ.
ערשטער פּערז, דריטע סטראָפּע:
„פּריידיגט די פּרייהייט פּונ באַריקאדענ“.
דריטער פּערז, דריטע סטראָפּע:
„מוהט אין ענטשלאַסענהייט קאמראדענ“.
ערשטער פּערז, פּערטע סטראָפּע:
„קייטענ אין טראָהענ אללעס וועט פּאללענ“.
פּערטער פּערז, פּערטע סטראָפּע:
„וועט פּרייהייט בעציערענ די וועלט“.
צווייטער פּערז, פינפטע סטראָפּע:
„אין הייליגענ פּרייהייטס מי!“
דריטער פּערז, פינפטע סטראָפּע:
„ברידער, גענוג פּאר טיראנענ אייב קנענ“.
דאָס איבעריקע — ווי אין בוכ.

א גוט וואָרט

זייט איר מענטשנ — האנדלט מענטשעכ!
האַט אין זינענ אייער ציל!
גיט קיין פּלאצ אין אייער הערצנ
א קליינגייסטיקן געפיר!

ניט פּארגעסט, פּאר וואָס מיר קעמפּנ!
ניט פּארגעסט, אז פּארנ טיר —
שטייט די מאסע, די וואָס ברוטעט —
די וואָס ליידעט אַן א שיר!

זייט איר מענטשנ — האנדלט מענטשעכ!
ניט פּארלירט זיכ אין געפּאר!
וועקט מיט ווערטער! וועקט מיט טאטנ
דעם פּערשקלאפּטן פּראָלעטאַר!

(פ . א . ש . 16 יאנואר 1891)

אויפ א באל

וואָס שטייסטו, בלאסער טרוימער,
געזונקענ דעם קאַפּ אויפּנ ברוסט?
זע, דינע שוועסטער אונ ברידער
זינגענ אונ טאנצנ מיט לוסט!

★

זע, ווי עס טראָגנ זיכ פּאַרלעכ,
בעפּליגלט פּונ זיסע מוזיק,
בעקלעכ גליענ, אונ אויגנ
בליצנ מיט יוגנט אונ גליק.

★

נור דו ביסט בלאס און פארטרויערט,
נור דו ביסט, ווי אימער, אליינ!
אליינ, ווי א שטורעם-וואַלקן,
אליינ, ווי א פעלדזנ-שטיינ!

★

דו שטייסט און דענקסט, אז מאָרג
וועט די העסלעכע טיראני
ווידער דריקן און וואַרג
די קינדער פון שקלאַפּעריי!

★

און די שיינע אויגן, וואָס בליצן
יעצט מיט ליבז און מוט,
וועלן זיין פּיכט מיט טרערן
אונטער דעם אויסבייטערס ווט!

★

און די בעקלעך, וואָס גליצן
יעצט, ווי א ראָזע שיינ,
וועלן פון שמערצן ווערן
בלאס ווי א מאַרמאָר-שטיינ!

★

און דער שיינער מונד, וואָס זינגט יעצט
דאָס ליד פון פרייהייט און גליק,
וועט מאָרגן דאָס לעבן פלוכנ
אינ דער פינסטערער פאבריק!

★

זאָ דענקט דער בלאסער טרוימער...
ער דענקט און שטייט אליינ—
אליינ, ווי א שטורעם-וואַלקן,
אליינ, ווי א פעלדזנ-שטיינ.

(פ, א, ש, 24 יאנואר 1891)

זינג מיט לוסט!

איך זאָל האָבן הונדערט קעפּ,
וואַלט איך אלע אָפּגעגעבן
פיר מיינ גרויסן אידעאל,
ווייל אָן אימ וואָס איז דער לעבן?

✱

הייסט דאָס לעבנ? אימער זענ,
ווי עס וועלען ארום דיר
יונגע בלומען און עס פליסן
הייסע טוערן אָן א שיר?

✱

הייסט דאָס לעבנ? מיר א שווינדלער
שווייגנד אָנבייגן דעם קאָפּ,—
קלייבן ברעקלעך, וואָס ער ווארפט דיר,
ווי א הונט, פון טיש אראָפּ?

גוט איז דעם, וואָס קען ניט לעזן
אויפ די מענטשלעכע געזיכטער.
גוט איז דעם, וואָס איז קיין דענקער,
גוט איז דעם, וואָס איז קיין דיכטער.

✱

גוט איז דעם, וואָס האָט אין הערצן
אלעס מענטשלעכע פערלאָשן;
מעג די וועלט אין טרערן שווימען—
ער וועט ציילן זיינע גראָשן...

✱

אָבער דער, וואָס ווייס צו לעזן
ניט נור ביכער און ראָמאנען,
דער, וואָס קען אויך לעזן הערצער,
וואָס פערבליטן פון טיראנען—

✱

אויפ די מאַרמאָר-ווייסע וואַנגען,
איז די אויגן, וואָס זינד פייכט,
קענט איר אונדזער וועלט ערלערנען.
בעסער ווי פון בוך פיליכט.

✱

קוקט זיך צו צו די געזיכטער
צו די טרויעריקע, בלאַסע
פון די היימלאָזע, בערויבטע
קינדער דער פערשקלאפטער מאַסע!

★

וואָס פֿיר שמערצן! וואָס פֿיר לייַדן!
זיי צערניסן מיר מיין ברוסט!
און איך קוק מיט ווילדן צאָרן
ווען מען זאָגט מיר: „זינגט מיט לוסט!“

●

„זינגט מיט לוסט?“ אָ, דומע שקלאַפּן!
רופּט די טענצער, די פּאָיאַצן!
און זיי וועלן אַמוזירן
אייך מיט פּויקן און מיט טאַצן!

★

אַבער ווייסט, אז אויך פּאָיאַצן
לאַכן יעצט דורך הייסע טרערן,
און דער הונגעריקער טענצער
טאַנצט מיט פּלוצ פֿיר זאַטע הערן.

★

פֿרייד איז יעצט נישט באַ קיינעם,
יעדן איינעם איז יעצט שטעכט—
פֿון די גלענצנדע באַנקירער
ביז די אונטערדריקטע קנעכט.

✦

ווייל דער רייכער ווייס זיין ענדע:
דאָס פֿון בערויבטן פּאַלק,
פֿון פּאַרבלוטיקטע געשפּענסטער
ווערט ער טאָג און נאַכט פּערפּאַלגט.

★

און די אַרעמע— זיי לייַדן,
ווייל זיי האָבן קיין פּערשטאַנד,
אום צו רייכע זיך, ווי ברידער,
אינ דעם פּרייט־קאַמפּ די האַנט.

✦

זאָגט, וואָס איז אַ דוצענד שווינדלער
געגן זאָ פֿיל אַרבייט־לייט?
נור אַ ביסל מוט און אַכדעס—
און מיר וועלן זיין בעפֿרייט!

★

דאָכ גענוג... עס איז זאָ קעגעלעכ...
רופט די טענצער, די פּאָיאַצנ!
אונ זיי וועלן פאר אייך שפּרינגען
מיט די פּויקן, מיט די טאַצנ!

★

אַבער וויסט, אז אויך פּאָיאַצנ
לאַכנ יעצט דורכ הייסע טרערן,
אונ דער הונגעריקער טענצער
טאַנצט מיט פּלּוּכ פּיר די זאַטע הערן.

(פ. א. ש. 13 פעוראָל 1891)

ניט אייביק

ניט אייביק וועלן זיי דויערן,
די קאַלטע פּינסטערע נעכט,
ניט אייביק וועט פאר זיך מויערן
נור פּינצטערע קערקער דער קנעכט.

★

ניט אייביק וועט ער בויען
פיר זיינע טיראַנען פּאַלאַסטן,
ווען אָרעמע קינדער אונ פרויען
האַרעווען, שמאַכטן אונ פּאַסטן!

★

ניין, ברידער, דער פּרילינג מוז קומען
מיט זיינ הייליקע זאָגענשניין,
אינ וועלכע עס לאַכנ די בלומען
אונ עס פליסט דער לעבנסוויין!

★

ניט לאָזט זשע די קעפּ אַרונטער!
ניט שטייט אויפן האַלבן וועג!
פּאַרווערטס! שטאַלצ אונ מונטער!
פּאַרווערטס, צום הייליקן צוועק!

(פ. א. ש. 20 פעוראָל 1891)

אלה הן

אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות
אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות
אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות

אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות
אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות
אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות

אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות
אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות
אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות

אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות
אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות
אלה הן כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל לעשות

ה'תק"ל
ה'תק"ל

ה'תק"ל
ה'תק"ל

ה'תק"ל
ה'תק"ל

ה'תק"ל
ה'תק"ל

ה'תק"ל
ה'תק"ל

לויזע מישעל

צעוואָרפּן די גלענצנדע דאָקן,
מיט מעכטיקן שווערד אינ דער האנט,
האָט זי געקעמט אונערשראָקן
קעגן דער שקלאפּשאַנד!

★

מיט א מוט א ווונדערבארן,
האָט זי געבויט באַריקאָדן
און האָט די ביקסן געלאָדן
פיר די קעמפּנדע קאָמונארן.

★

צווישן דאָנערנדע קאנאָנען
און פּייער פון פּוּווער און בליי
האָט זי געשטורעמט די טראָנען
פון דער הערשנדער טיראניי!

★

פון דער בלוטיקער שלאַכטפעלד־טריבונע,
מיט דעם שטאַלצן פּאָלק פון פּאָריו,
האָט זי פּראַקלאַמירט די קאָמונע,
דעם פּרייהייטס-פּאָראַדיו!

★

דאָכ ניט לאַנג האָבן רויטע פּאָנען
געפּלאַטערט אין פּרייעם פּאָריו;
דער פּינט איז מיט מאַרד־קאנאָנען
בעפּאלן דעם טרוימענדן ריו!

★

עס פּאַלט די קאָמונע... זי בלוטיקט;
דאָכ וויינט איז דער פּינט פון ערפּאָלג;
דער פּרייהייטס-גייסט האָט זיך מוטיק
ערהויבן צום לייַדנדן פּאָלק.

★

אונ טויזנדע בראווע קאמעראדן,
וואָס ווארן אין קאמפ געשטירצט,
וואָס האָבן די באריקאדן
מיט הייליקע בלוט בעשפריצט,

★

לעבן נאָך יעצט, און „נאָך ראכע!“
רופט זייער שטימע מיט מאכט;
זי רופט פיר דער הייליקער זאכע
צום לעצטן בלוטיקן שלאכט!

★

לויזע מישעל איז געבליבן
צו קעמפן פיר פרייהייט און רעכט,
צו האסן טיראנען און ליבן
די עלנדע לינדנדע קנעכט.

★

זי פריידיקט אונערשראָקן:
„פרייהייט, גלזכעהייט און ליכט“,
און ציט די אלארמ-גלאַקן
און וועקט אונדז צו טאָן אונדזער פליכט!

★

פון דער הייליקער פאַלקס-טריבונע,
פון ווילדע טיראנען פערפאַלגט,
שרייט זי: עס לעבע די קאָמונע!
עס לעבע דאָס ארבעטער-פאַלק!

(ס. א. ש. 13 מארט 1891.)

צו דעם יונגן פראַלעטאריאט

ווען דו ווילסט ניט זיין קיינ שוועכלינג,
ווילסט ניט זיין קיינ קנעכט —

אימער זיי בערײַט צו קעמפֿן
פיר דיין מענטשנרעכט!

ווייס: דער וועג צום ליכט, צו פרייהייט,
צו דער מענטשהייטס גליק
ליגט יעצט צווישן שווארצן קערקער
און דעם גאָגענ־בריק.

זיי בערײַט: אינ קערקער שמאכטן,
לײַדן שאַנד און נויט,
מיט דיין פרוי, דיין קינד, דיין ליבלינג
אימער זיי געשיידט.

זיי בערײַט: פיר ליכט און פרייהייט
שטערבען ווי א העלד, —
מיט דיין טויט צום קאמפ, צו ראכע
אויפוועקן די וועלט!

אינ דעם קערקער, אויפ דעם גאָגען, —
אימער שטאַלץ און דרייסט!
טריי פערבלייב דער רויטע פאַנע,
טריי דעם פרייען גייסט!

(פ.א.ש. 27 מארט 1891. א. פ. ר. סוואַבאָריג.)

פונ מיין טאָגעבוך

אַ, וועלט! טו אָן א שווארצע קלייד,
און לאָזן קלינגען די גלאָקן:
ערמאַרדעט איז פרייהייט! פונ בלוט זינען רויט
איר ברוסט, אירע בלאַנדע לאָקן.

★

ערמאַרדעט איז פרייהייט! פונ בלוט זינען רויט
איר שנייזייסע ברוסט, אירע לאָקן,
און אירע הענדער, אָן ליכט, אָן ברויט
פאלן בלאס און ערשראַקן.

★

וואָס א שטונדע, וואָס א מינוט —
נייע, פרישע קאַרבאַנעס!

הייסע בלוט, אומשוואַדיקע בלוט
פארגיסט מען אָן ראַכמאַנעס!

★

מיט אַרבייטער-ברוסט, מיט אַרבייטער-קנאַכן
איז יעצט פאַרשפּרייט די ערד;
עס האָט זיי צעריסן, עס האָט זיי צעשאַכטן
דעם הערשערס בלוטיקע שווערד!

★

אַ, וועלט! טו אָן אַ שוואַרצע קלייד
און לאָזן קלינגען די גלאַקן:
פּרייהייט איז טויט! פון בלוט זיינען רויט
איר ברוסט, אירע בלאַנדע לאַקן!

(פּאָיט. 3 אפרעל 1891 א.פּי.ק.)

באַמערקונג: אַז די דאָזיקע ליד איז עדעלשטאַטס, זעען מיר
דערפון, וואָס איז „פּאָ.א.ש.“ 20 נאַיאַבער 1891 ווערט זי ציטירט
„אַלס עדעלשטאַטס“, דערביי זעט דאָרט אויס די ערשטע סטראַפּע אזוי:

אַ, וועלט!
טו אָן אַ שוואַרצע קלייד,
און לאָזן קלינגען די גלאַקן!
פּרייהייט איז טויט,
פון בלוט איז רויט
איר ברוסט, אירע בלאַנדע לאַקן!

צו מיין פעדער

מיין פעדער, מיין ליבלינג, מיט דיר אַליין
ווייס איך פון זיסע מינוטן;
נאָר דו שטילסט אַינ מיין הערצנס געוויין
און לאָזט אים גיט פערבלוטן.

איך אָטעם פריי אין דיניע שריפטן,
איידער עס דרוקט זיי דאָס בליי,
איידער די וועלט הייבט אָן זיי פּערגיפטן
מיט צינישע הייכלערני.

די וועלט, באַ וועלכע דאָס געלט איז נור טייער, —
זעלבסטזיכטיק, גייסטלאָז, פּערפראָרן, —
ווי קען זי בעגרייפן דעם הייליקן פּייער,
וואָס האָט דיניע לידער געבאַרן?

וואָס גייט איר אָן, אויב דו שרײַבסט מיט טינט
אָדער מיט הייסע טרערן?
וואָס איז א דיכטער? — א טרוימער, א קינד,
פערליבט אינ בלומען, אינ שטערן!

מײַן פּעדער, דו ביסט מײַן גײַסטיקע שווערד,
איך שטיי מיט דיר אויפ דער וואכע,
אלע לײַדנדע קינדער דער ערד
רופ איך צום קאמפ און צו ראכע!

וואָס וואָלט איך געטאָן אָן דיר אויפ דער וועלט?
וועמען וואָלט איך נאָכ אזוי לײַב?
די וועלט מיט איר זעלבסטזוכט, שווינדל און געלט
וואָלט שנעל מיך אינ קיווער פּערטריבן.

וואָס וואָלט איך טאָן, איך אונפראקטישער יונג,
טרוימערש און נאָיו?
וואָס אויפן לונג, דאָס אויפן צונג,
פונ ביזנעס קיינ בעגריפ?

א טרוימער, וואָס זײַן הערצ פּערביטערט
א צעטראָטענע בלום אינ גאס;
זעט ער א בעטלער, ווערט ער פּערציטערט,
א היימלאָזעס קינד מאכט אים בלאס.

וואָס וואָלט איך געטאָן אינ דעם פּראקטישן שמוצ,
ווי טויזנטער אנדערע לעבן?
וואָס וואָלט איך געבראכט דער וועלט פיר א נוצ,
וואָס וואָלט איך די לײַדנדע געבן?

ווי וואָלט איך געלעבט אָן דיין הייליקן צויבער,
מײַן פּעדער, מײַן איינציקער פּריינט!
ווי וואָלט איך געבראנדמארקט די מערדער און רויבער,
דער פּרייהייטס ביטערע פּיינט?

מיט דיר בין איך שטאַלץ, מיט דיר בין איך מונטער:
איך פיל, דאָס איך ארבייט און לײַסט,
עס פאלן די אײַזערנע קייטן ארונטער,
עס שטייגט צו די וואָקן מײַן גײַסט!

נור דער טויט וועט אונדז צעשיידן! —
און ווען צעבראָכן, פערפאַלגט
פאַך איכ... דאן וועסטו פאר מיר ריידן
צום פאַך, צום לייַדנדן פאַך!

(פ.א.ש. 17 אפרעל 1891)

דער פּרילינג

דער פּרילינג איז געקומען,
די זאַנע גלאַנצט און לאַכט,
פראַכטפול שמעקן די בלומען, —
אַזעס האָט אויפגעוואַכט.

רי נאכטיגאל זינגט, די שטערן
בעלזיכטן די שינע נאכט,
אינ פּרילינג טרוימט זיך זאָ גערן —
איך וואַנדער אַרומ און טראַכט.

איך טרוימ ניט, ווי גליקלעכע דיכטער,
פונ ווייַן און פונ ליבע אין מיין:
אַן ווייַן זיינען מיר נישטער,
אַן ליבע זיינען מיר פרייַ.

איך טראַכט פונ די שקלאפּנ-געצעלען,
ווי אלעס איז פינצטער און שטום,
ווי מען זעט נור זעלען
א קראַנקע, פּערוועלעטע בלוּם...

וואָס ווייסט מען דאָרט פונ א פּרילינג,
פונ הייליקע לעבנספרייַד?
מען שלאָגט זיך אַרומ פיר א שילינג,
מען עסט דאָרט פּערגיפּטעטעס ברויט.

געזונקען אינ אַבערגלויבן,
גלויבט מען אין גאָט און אין שעד,
מען לאָזט זיך דריקן און רויבן,
מען שטאַרבט אויפן שקלאפּנבעט.

קיינ גאַדענע פּרילינגס-שטראַלן
קומען אהיין ניט ארייַן:
אינ פינצטערניש לעבן און פאַך
די קינדער פונ קייטן און פייַן.

נאכטיגאל, זאָנענשיין, בלומען,
הייליקע, שיינע נאטור!
ווי זאָל איך בעגריסן דיין קומען,
ווען דו ביסט פיר דעם רייכע נור?

ווען איך זאָל זען בליען
יעדעס מענטשלעכעס הערצ ארומ מיר,
איך וואָלט מיט טרערן קנען,
הייליקע געטן פאר דיר!

דיינע שטראלן און פארבן
וואָלט איך בעזונגען מיט לוסט;
איך וואָלט אויך גליקלעך שטארבן
אויפ דיין שטאַלצע, מילדע ברוסט!

דאָך יעצט, ווען טרערן פליסן,
און דער גאָט מאמאָן
האָט מיט זיין שווערד צעריסן
דעם פאָלקס הייליקע פאָן,

ווען קייטן בארבארישע קלינגען
— אינ דער „פרייער רעפובליק“ —
זאָג, ווי קען איך זינגען
דאָס ליד פון פרייהייט און גליק?

(פ.א.ש. 1 טיי 1891)

צו די ארבייטער-פרויען

געווירמעט דער „ארבייטער-פרויען-אָרגאניזאצאָן“

ארבייטער-פרויען, פיינדנודע פרויען,
פרויען, וואָס שמאכטן אינ הייז, אינ פאבריק,
וואָס שטייט איר פונווייטן? וואָס העלפט איר ניט בויען
דעם טעמפל פון פרייהייט, פון מענטשלעכע גליק?

העלפט אונדז טראָגן דעם באנער דעם רויטן,
פאָרווערטס, דורכ שטורם, דורכ פינסטערע נעכט!
העלפט אונדז ווארהייט און פייכט צו פערברייטן,
צווישן אונוויסנדע, עלנטע קנעכט!

העלפט אונדז די וועלט פון איר שמוצ ערהייבן,
אלעס אָפּפערן, וואָס אונדז איז לייב,
קעמפן צוזאמען, ווי מעכטיקע פייבן,
פיר פרייהייט, פיר גלייכהייט, פיר אונדזער פרינציפ!

ניט איינמאָל האָבן שוין נאָבעלע פרויען
געמאכט ציטערן הענקער און טראָגן,
זיי האָבן געצייגט, אז מען קען זיי פערטרויען
אינ ביטערסטן שטורעם די הייליקע פאָגן.

דערמאָנט זיכ אָן אייערע רוסישע שוועסטער,
ערמאָרדעט פיר פרייהייט פון צאר דעם וואמפיר,
פערמאטערט ביז טויט אינ די שטיינערנע נעסטער,
פערגראָבן אינ שניי אינ דעם וויסטן סיביר.

געדענקט איר די נעמען, די הייליקע נעמען:
פעראַווסקאיא, העלפמאן, גינזבורג און נאָכ
טויזנטע, וואָס פלעגן זיכ שעמען
צו טראָגן געהאָרכזאם דעם שקלאפניאָכ?

זיי זיינען אינ שטורעם זאָ העלריש געשטאנען,
געטראָגן אינ פינצטערניס האָפנונג און ליכט!
ראכע גענומען פון ווילדע טיראנען,
שטאַלצ געקוקט דעם טויט אינ געזיכט!

געדענקט איר זיי? דאן זאָל זייער לעבן
בעגייסטערן אייכ! איר זאָרט מיט ערפאָלג
לערנען און דענקען, קעמפן און שטרעבן
צו פרייהייט און גריק פיר דאָס ארבייטער-פאָלק!
(פ.א.ש. 8 מיי 1891)

וואר:זונט „צו די ארבייטער-פרויען“

וואָס איז מיט אייכ, רוסישע ליידענדע שוועסטער,
מאן הערט גאָר פאָגן אייכ קיינ קאָל?
שווייגענד טראָגט איהר די שקלאפענקייטען
און שמערצען אָן א צאָהל!

ווארום קומט איהר ניט העלפן די ליידענדע ברידער
אינ דעם גרויסען קאמפף דער צייט?
אָדער האָט איהר דען אינ גאנצען די האָפנונג
צו ווערן אמאָהל בעפרייט?

גיט נור א קוק אויפ אייער אלטע היימאטה:
דאָרט, אינ קאמפף מיט דער פינסטער נאכט,
ווי שטאַלצ דאָרט קעכפפען די רוסישע פרויען
געגען טיראנישער מאכט!

דיינקט אינ די הייליגע הימלישע בילדער,
קיינ דיכטער, קיינ מאָלער האָט נאָכ ניט בעשאַפּענ
א בילד זאָ ווּונדערשיינ! זיילע
הערצענ און הייליגע, הייליגע שענהייט

דיינקט אינ די הייליגע פראיע טעכטער
פאָן דעם לייַדענדען רוסישן פאָלק.

גוט נור א קוק אויפ אייער ארמע היימאטה,
ווי עס הערשט די באַרבארישע מאכט,
ווי פרייַ עס דאַרט שטייען די רוסישע פרויען
אינ דעם שרעקליכן בלוטיגען שלאכט!

שאָן ניט איינ היינץ קייזער (ווייטערדיקער וואָרט — אומקלאָר)
פאָן זייער העראַזשער האַנד.
עס ציטערט פאר זיי אינ זיינ אייזערנעם קאסטען
דער א

לעבען און רייכטום...

זיי בריינגען דעם לעבען, רייכטום און ליבע
אויפן הייליגען אָפּפּער אלטאר!

עס האָט שאָן געשטירצט ניט איינ בלוטיגען היינצער
זייער פרייע העראַזשע האַנד,
עס ציטערט פאר זיי דער רוסישער טיגער
אונטער זיינ אייזערנער וואנט!

רוסישע פרויען! הייליגע בילדער
שוואכ איז פאר אייך מיין געדיכט!
סאפיא פּעראַווסקאיא, העלפמאן, זאסולישט —
אנגלען דער פרייהייט און ליכט!

איר בענייטערט אויך טייטע שטיינער!
מיט אייער ליבע און מוט!

דזשאָן בראון

געקרוינט מיט בלומען איז וואשינגטאָן,
דער פּאַטריאָטישער זעלנער,
און דער פרייהייטס־קעמפּער דזשאָן בראון? —
ער בלוטעט אינ גיפטיקע דערנער.

★

דער גאַנאן איז די קרוין פון דעם הערד
דער אמעריקאנער געשיכטע, —

וואָס האָט געזייט אויפן גײַסטיקן פעלד
דער פּרײַהײַטס הייליקע פּריכטע.

★

עס האָט געברענט אין זײַן לײַבן דער צו
דער האַס צו שקלאַפּנ־שאַנד,
ער האָט דער ערשטער דעם קנעכט דעם שוואַרצן
דערלאַנגט זײַן ברודער־האַנט.

★

ער האָט מיט זײַן פּלאַמענדער שטימע פּערקנדיקט,
אז יעדער מענטש מוז זײַן פּרײַ,
ער האָט מיט זײַן פּרײַהײַטס־ליבע געזינדיקט
קעגן דער טיראַני.

★

מען האָט אים געפּאַנגען, מען האָט אים דערוואַרען,
דאָך באַלד נאָך זײַן העלדישן טויט
האַט אויפגעדעמערט דער גאַלדענער מאַרגן,
געפּאַלן דעם נײַערס קײט.

★

פּערבײַ זײַנען יאָרן... מען האָט ערפונדן
א נײַע שקלאַפּנעצ,
און יעצט זײַנען מיר אלע געבונדן
פון אַרדענונג און געזעצ...
★

צוזאַמען מיט אונדזער ברודער שוואַרצן
זינד מיר פּערקויפטע קנעכט;
דאָך לעבט דזשאָן בראַינ אין אונדזער הערצן, —
דער גײַסט פון פּרײַהײַט און רעכט!

★

ער איז דעם קעמפּנדן ארבייטער לײַב,
אַלס א וואַרער אַמעריקאַנער,
וואָס האָט געקעמפט פיר זײַן פּרײַהײַטס־פּרינציפּ,
געשטאַרבן אין האַנט מיט זײַן באַנער!

★

ער האָט אונדז געצײגט, אז פאַלן און שטאַרבן,
מוז די שקלאַפּערייַ,
אז פּעלקער פון אלע ראַסן און פאַרבן
מוזן און וועלן ווערן פּרײַ!

פון מײַן טאגעבוך

א טונקעלער צימער, א פעדער, א טינטער,
צײַטונגען, ביכער, פאפיר, —
איך זינג פון פריילינג, דאָך פיל איך — א ווינטער
ווייט און שנייט ארומ מיר.

★

א שרעקלעכער ווינטער! די איידעלע ראָזן,
וואָס האָבן די וועלט געצירט,
זילבערנע קוואלן, פלאנצן און גראָזן, —
אלעס ווערט טויט, אלעס פּירט.

★

דער פּייער, וואָס האָט איך מײַן הארץ געפלאַקערט
איז שוין ניט מער אזוי רויט;
דאָס, וואָס איך האָב געזייט און געאַקערט,
ווערט פּערגליווערט, פּערשנייט.

★

עס פאלן אפּ אייז מײַנע הייסע טרערן...
דאָך האַט איך מײַן באַנער פּעסט!
עס וועלן די בלומען... אָבער די שטערן
האַבן קיינ מוירע פאר פּרעסט.

★

קען דען דער ווינטער דויערן אימער?
אָ, ניינ! איך האַלט ניט דערפון!
ניט וויינ, מײַן פעדער! אויך איך אונדזער צימער
קומט נאָך די פּריינגס־זון!

(פ.א.ש. 12 יוני 1891)

בזמ אַנדענקען פון ניקאָלי וו. שעלגונאָוו

פינצטער איז רוסלאַנד, ווילד איז איר הענקער,
דאָך זיס איז דאָס פּרייע, רוסישע וואָרט,
א בילד פון א רוסישן קעמפּער און דענקער
פארנעמט איך מײַן הערצן דאָס הייליקסטע אָרט.

★

שעלגונאָוו! אָ, וואָס פיר א טרייער
אפּאָסטאָל פון פּרייזייט, פון מענטשנרעכט!
מיט וואָס פיר א ליבע, מיט וואָס פיר א פייער
האַט ער פּערטיידיקט די אַרעמע קנעכט!

★

ער האָט מיט זײַן קריטישן מעסער געשניטן
יערן שווינדלעך און רויבער מיט ברענענדן ווט,
און וואָס דאָס לײַדנדע פּאַַק האָט געדינט,
האָט ער פּערצייכנט מיט טרערן און בלוט.

★

ער איז געשטאַרבן, דאָך ברענט און פּלאַקערט
זײַן פּאַקעל אין רוסישן שטורעמוינט, —
וואָס שעלגונאַוו האָט געזייט און געאַקערט,
בלייט אין דער רוסישער יוגנט אצינד!

★

עס בלייט און עס שפּריצט מיט גלײַענדן פּײַער,
און יעטוידער פּונק פּונ הייַקיגן פּלאַמ
באשאפט פיר רוסלאַנד א נײַעם בעפּרײַער, —
פיר ווילדע טיראַנען א גיפטיקן סאַמ.

(פ.א.ש. 19 יוני 1891)

1 7 8 9

1

איך ליב דיך, פראנקרײַך! איך ליב דיך, פאריז!
איך ליב דיך, בעגײַסטערטער, קעמפּנדער ריז
מיט דיין רויטן פאַנצער און שארפּן שפיז,
איך ליב דיך, פּאַַקס-בעפּרײַער!

2

איך ליב דיין העלד, דעם גרויסן מאראט,
דעם אונערשראַקענעם פּרייהײַטס־סאַלאַט;
זײַן יעדעס וואָרט איז א העלדנטאַט,
זײַן יעדער שריט איז פּײַער!

3

פּונ יאָרהונדערט צו יאָרהונדערט
הער איך, ווי עס קלינגט און דונערט,

פון דער גאנצער וועלט בעווונדערט,
פראנקרייך, דיין שטורעמ-גלאַק.

4

עס קלינגט, עס רופט אויפ אלע שפראכן
צו יעדן פערואַגלטן, אָרעמען, שוואכנ:
„ליינדער קנעכט, שוין צייט צו ערוואכנ,
עס דעמערט דער פרייהייטס טאָג!

5

„טו אָן דיין פאנצער, הויב אויפ דיין פאַ-
פערניכטע דעם קעניג, צעשמעטער דעם טראָג!
זיגן מוז די רעוואָלוציאָג!
ארבייטער-פאַק, צו די וואפן!

6

„מיר ווילן ניט קענען קיין אוטאָריטעטן,
וואָס רויבן אונדז, מאָרדן אונדז, דריקן אונ טרעטן;
מיר ווילן קיין גאַט און קיין טיילן ניט בעטן,
מיר ווילן ניט מער זיין קיין שקלאפן!

7

„מיר ווילן זיין, ווי די אַדלער, פריי!
מיר ווילן געניסן דעם לעבנס-מיי!
ציטער, דו בלוטיקע טיראניי:
עס קומט דער דאכע-טאָג!

8

זאָ הער איך, ווי עס קלינגט און דונערט
פון יאָרהונדערט צו יאָרהונדערט,
פון דער גאנצער וועלט בעווונדערט,
פרייהייט, דיין שטורעמגלאַק!

(פ. א. ש. 10 יור 1891)

דער אלטער שמיד

עס זיצט אפ אן אינדוז אן אלטער שמיד,
לאָזט קרעפטיק זיין האמער ארונטער;

דאָס איינז גלייט, ווי זײַן געמיט,
זײַן הערצ איז שטאַרץ און מונטער.

ער ארבייט און שמידט אן אייזערנע קייט
פיר דעם גאַט מאמאַן,
פיר יעדן טיראן, וואָס ליגט צעשפרייט
אויפ זײַן בלוטיקן טראָג.

דער האמער קלאפט, די פונקען פליען,
דאָס בלוטיקע אייזן גלייט.
„ניט אימער וועט דאָס פאַלק פאר אייך קניען!“ —
דענקט דער אלטער שמיד:

„ניט אימער וועט קנעכטשאפט זײַן פּערגעטערט,
דאָס פאַלק הויבט אָן צו פּערשטיין.
איך שווער: מיין אייזערנער האמער צעשמעטערט
אייער גאַלדענע קרוין!“

(פ. א. ש. 24 יול 1891)

מיין טרוים

איך האָב געטרוימט פון ווייסע בלומען,
ווייס, ווי געפאלענער שניי;
זיי זײַנען אין מיין צימער געקומען,
איך ווייס ניט וויאזוי.

זיי האָבן מיט זייערע קווייטן בארירט
שטיל מיין הייסן שטערן,
איך האָב אויפ מיין קראנקער ברוסט געשפירט
זייערע פּערל־טרערן.

איך האָב געפילט ווי פון יעדן בלום,
גיסט זיך אריין אין מיין הערצן
א ווונדערבארער זיסער פארפיום,
וואָס היילט מייע אַלע שמערצן.

אינ' פענצטער צו מיר האָט אריינגעבליקט
די שיינע בלאסע לעוואָנע,
איכ פּרעג זי: ווער האָט מיכ בעגליקט
מיט דער גאניידן-מאטאָנע?

זי קוקט מיכ אָן מיט די זילבערנע שטראלן
און פליסטערט שטיל צו מיר:
„די בלומען זיינען אראָפּגעפּאַרן
פּונ אַ הייליקן בוזימ צו דיר.

„די פּרייהייטס-געטן איז געפּלויגן
שטיל דורכ דער שקלאפּנוועלט,
עס האָבן בעמערקט אירע הימלישע אויגן
דעם אָרעמן דיכטערס געצעלט.

„בלאט, אליין, פּונ דער וועלט פּערגעסן,
ווייט פּונ איר שמוצ און שוימ,
איז ער מיט זיין פּעדער אינ האנט געזעסן,
פארטיפּט אינ א פּרייהייטס-טרוימ.

„מיט טרערן האָט די געטן געבליקט
אויפ איר בלאסן זינגער
און האָט פּונ איר בוזימ די בלומען געפּליקט
מיט ציטערנדע פינגער:

„ער טרוימט פּונ מיר, ער בענקט נאָך מיר,
גייט צו אים, שניי-ווייסע בלומען!
זאָגט, אז איכ שטיי בא דער מענטשהייט-טיר,
וועל גיכ צו דער מענטשהייט קומען!

„טרייסט זיין הערצ, היילט זיינע ווונדן
מיט איינערע פּערל-טרערן.“
און די געטן איז פּערשוונדן,
צווישן די גאָלדענע שטערן.“

איכ האָב זיכ אויפגעכאַפּט. די לעוואָנע
שיינט, ווי זילבערנער שוימ,
אַבער ווו איז די בלומען-מאטאָנע?
דאָס וואר גור א טרוימ, נור א טרוימ!..

דער זיסער טרוים איז אוועקגעשוומען;
דאָך ווייס איך ניט, וואָרום
איך קען ניט פּערגעסן די שניי-ווייסע בלומען,
און זוכ זיי אימער אַרום.

(א. פ. 24 יולי 1891).

צו די פינצטערע באטלאַנימ

וואָס קריצט איר מיט די ציינ, איר פינצטערע באטלאַנימ?
איר ווייסט דאָך, אז א פּרילינג מאכט ניט איין שוואַלב,
איר קענט נאָך, ווי אימער, מיט א ראַכמאַנעט-פאַנעם,
ווי בעטלער, בוקן זיך צו אַייער גאַלדענע קאַלב.

איר קענט, ווי אימער, האָפּן אויפ געדאַוועס,
זיינ גרויסע פּאַטריאַטן און זעבן פּון „כאַפּ-לאַפּ“,
און רופּן איך דער לאַנד פּון אונדזערע טויטע אַוועס,
אהי, ווו עס הונגערט יעצט דער טערק און דער אראב.

די וועלט איז דומ גענוג, איר קענט נאָך שווינדלען, רויבן
אלעס איך נאָמען פונעם אונטערדריקטן ייד, —
און ער, דער עלנטער, ער מוז אייך אלעס גלויבן:
בעדעקט מיט פינצטערניס איז זיינ יעדער שריט.

דאָך ניט דענקט, אז איר וועט הוילענ עוויג,
עס קומט די צייט, די ווונדערבארע צייט:
עס וועט ניט זיינ קיין בעטלער און קיין קעניג
און יעדער פאַלק און מענטש וועט זיינ בעפרייט!

דאן ציטערט, איר גאַנאָוים, פּאַראַזיטן!
מען וועט אייך ברענגען פּאַרן פּאַקס-געריכט,
און איר וועט פּאַרשווינדן, היפּאָקריטן,
ווי פינצטערניש פיר דאָס זאַנענליכט!

(פ. א. ש. 31 יולי 1891).

אויפן שלאכט-פעלד

עס שרעקן מיך ניט מיינע טרערן און ווונדן, —
איך שטיי פון קינדהייט איך שטורעמווינט:
דאָך, שיקזאל, דו האָסט מיר די הענט געבונדן,
דו האָסט מיר בערויבט מיינ פעדער אצינד.

דו האָסט מיר מײַן איינציקע וואַפּע ענטריסן,
און, ווי א פּערווונדעטער זעלנער אין פעלד,
ליג איך יעצט עלנט און זע מײַן בלוט פּליסן
שטיף אויפּ מײַן אלטע צעבראַכענע שווערד.

איך ליג און הער, ווי די וואַפּן קלינגען,
עס שוועבן די פּאַנען אין בלוטיקן דאַמפּ;
מײַן הערץ רײַסט זיך! אָ, ווער קען מיך צווינגען
ניט וואַרפּן זיך אפּדאַסנײַ אין קאַמפּ?

אָ, נײַן! איך מוז זיך ווידער שטעלן
אויפּ מײַן אלטן פּאַסט און מיטן שווערד אין האַנט
בעגײַסטערן די רײַטע רעבעלן
צום בלוטיקן קריג קעגן שקלאַפּן-שאַנד!

(פ. א. ש. 21 אווגוסט א. פ. מ. רובאַנאָו)

עלנט

עלנט צו זײַן — אָ! וואָס קען זײַן שרײַמער?
עס ליגט אויפּ דײַן ברוסט א שטיינ.
זעסט טויזנדע מענטשן, און דאָך פילסטו אימער,
אז דו ביסט אליינ... אליינ!

דו זעסט, ווי די וועלט ווערט אין טרערן פארטרונקען,
ווי דער פרייהייטס-גיטט איז פּערהאַסט,
און עלנט שטייסטו, דײַן קאַפּ געזונקען,
ווי א ניט-געבעטענער גאַסט.

דו האָסט ניט פאַר קײנעם דײַן טרויער ענטדעקן —
אלעס דורשטעט יעצט געלט און בעטרוג,
דו האָסט ניט קײן פריינטלעכע האַנט, וואָס זאָל וועקן
דײַן מוט מיט א וואַרעמען דרוק.

דײַן שטאַלצער גײַסט רײַסט זיך העכער און העכער,
דאָך בײַגט זיך אין שטורעם דײַן גופּ, —
און, ווי פּונ א טורמע א יונגער פאַרברעכער,
קוקסטו מיט טרויער ארום.

עפֿנט גייסטו דיין וועג פֿאַריבער,
דעם וועג פֿון דערנער און שטיין,
דו צאפֿלסט זיך אין דעם פֿרייהייטס־פֿיבער,
דו קעמפֿסט און פֿאלסט אליין!

(ו, 4 סענטיאבער 1891)

דער שווייג און דער נאכטיגאל

(א פֿאַבל)

אמאָל איז אַ גרויסער, פֿעטער שווייג
אינ אַ בלומען־גאַרטן אַריין.
די בלומען און פֿלאַנצן, מיט וועלכע עס וואַר
דער בליענדער גאַרטן בעפֿוצט,
האַט דער כאַזער, דער גראַבער גאר,
מיט זיינע לאַפעס פֿערשמוצט.

אינ יענער מינוט איז דורכגעפֿלויגן
אַ נאכטיגאל דורכן גאַרטן
און דעם שווייג, אויסגעצויגן,
האַט זי דערזען דאָרטן.

— כאַזער! ווי קומסטו אין גאַרטן אַריין? —
פֿרעגט ער דעם גראַבן שווייג.
דער שווייג ענטפֿערט: — כּרוק! כּרוק!
ווי איך זע, ביסטו, נאכטיגאל, ניט קלוג,
איך, כאַזער, בין אהער געקומען
אומ צו צייגן די שטאַצזע בלומען,
וויאזוי איך קען זיי בעשמוצן.

— אָבער, כאַזער, וואָס וועט דיר נוצן?
— נארעלע, — ענטפֿערט דער גראַבער שווייג, —
ווי איך זע, קענסטו קיין ריכטער ניט זיין:
דו ווייסט ניט, אז בלומען און זאָגענשיין
זיינען פֿערהאסט פֿון יעדן שווייג.

ווארט אויס אַ ביסעלע, נאכטיגאל,
וועסטו זען, ווי פֿון איבעראַל,
פֿון אלע אונדזערע פֿעריינען
וועלן ערשיינען
די גרעסטע שוויינען

און וועלן א גרויסן דאנק מיר זאָגן
פאר מיין כאזערשן טאנצ,
און אלע כאזירימ וועלן מיך טראָגן
אלס זייער ליבסטן קראנצ! —

— איך בעדויערע דיך, דו נארישע כאיע, —
ענטפערט די נאכטיגאל די פרייע, —
ווען דו וואָלסט קיין שוויינ ניט געוואָרן,
וואָלסטו ניט געשמוצט די בלוט און פלאנצ,
דו וואָלסט פערשטאנען אין דייע יאָרן,
אז בעסער צו זיין צווישן בלומען א דאָרן,
אלס צווישן כאזירימ א קראנצ.

(פ. א. ש. 25 סענטיאבער 1891)

וואריאנט „דער שוויינ און דער נאכטיגאל“ (א. ט. א. פאבעלי)

אמאָל איז א גראָבער, פעטער שוויינ
איז א בלומען גאָרטיג אריין.
די צארטע בלומען, מיט וועלכע עס וואר
דער פיינער גאָרטיג פארפוצט,
האָט דער שוויינ, דער פעטער נאר
מיט זינע לאפעס פארשמוצט.
איז דער מינוט איז דורכגעפלייגען
א נאכטיגאל דורכן גאָרטיג,
איז זי האָט דערזעהן דאָרטיג
דעם חזר (!) אויסגעצייגען.
„חזר, וויא קומסטו אין גאָרטן אריין?“ —
האָט זיא געפרעגט דעם שוויינ.
דער שוויינ שמייכלעט: „כרוק, כרוק, כרוק,
וויא איך זעה, ביסטו נאכטיגאל ניט קלוג,
איך בין אין גאָרטיג געקומען
אומ צו בעווייזען די שטאָלצע בלומען,
וויא אזוי איך קען זיי בעשמוצען.“

(קיין פארעצונג-ניטא)

דער רויטער זעגל

איך זע א רויטן זעגל,
מיט זילבערנעם שוימ בעשפריצט:
ער לויפט צווישן שטורמישע וועלן,
עס קראכט, עס דונערט און בליצט.

אונטער דעם רויטן זעגל
זע איכ א פראָלעטאר,
מיט זײַן אײַזערנע האנט אויפ דעם רודער
שטייט ער שטאַלצ אין געפאר.

אימ שרעקט ניט דער ווילדער שטורעם,
אימ שרעקט ניט דער פעלדזשטיין;
ער טרעפט מיט זײַן פּײַל אין די ברוימ,
וואָס קריצט אויפ אימ מיט די צײַן.

זײַן גײַסטיקער בליק איז געריכטעט
אויפ דעם אינדזל, וואָס „פּרײַהײַט“ הייסט, —
אהינ, וווּ דער מענטש וועט געפינען
זײַן גליק, זײַן לײַבע, זײַן טרײַסט.

און ווען טויזנטע פעלדזש און שטורמען
בעגעגענען אימ אויפ זײַן וועג,
מיט זײַן ברוסט אויפ דעם רויטן זעגל
וועט ער ערײַכט דעם ברעג!

ער וועט ערײַכט דעם אינדזל
פון פּרײַהײַט, פון מענטשנגליק,
און אויפן בעזיגטן שטורעם
ווארפן מיט שטאַלצ זײַן בליק.

פאַרווערטס, מײַן רויטער זעגל!
די ווארהײַט איז דײַן פּאַסאַזשיר;
פּיראַטן, שטורמען און פעלדזש —
אַלעס בעזיגסטו מיט איר!

פאַרווערטס, פּראָלעטאריע-!
דו האָסט נאָך טויזנטע פּרײַנט!
מיט דײַן אײַזערנער האנט אויפ דעם רודער
וועסטו בעזיגן דײַן פּײַנט!

פון היינע

(פריי בעארבייטעט)

1

איך געדענק די שטונדע זיסע,
ווען דו ביסט צו מיר געקומען
און האָסט איך מיין קליינער טפיסע
מיר געבראכט מאיאָווע בלומען.

★

שיינע, רייצנדע פרינצעסן,
דו אליין האָסט דעם פּאָעט
איך זיינע עלנט ניט פּערגעסן
קרוינען מיט אַ מי-בוקעט.

★

לאנג איז שוין דיין בלום געשטאַרבן,
דאָך איר פארב, איר רויטעס פארב,
האַט די צייט נאָך ניט פּערדאַרבן,
און זי לעבט אויך, ווען איך שטארב.

2

די בלאסע וואסער-לייע
טרוימט בא דעם בלויען מער,
דער מאָנד קוקט פון דעם הימל ארונטער
און קושט איר פּערל-טרער.

★

פארשעמט לאָזט זי איר קעפל
אראָפּ צום אָקעאן,
און בא אירע פיס זעט זי לינג
דעם הימלישן דאָג-זשואן.

3

ווען איך הייראט, וועל איך שטרעבן,
אז מיין פרוי זאָל פראכטפאָל לעבן,
וואָס זי וועט ניט טאָן, ניט זאָגן,
וועל איך העפלעך איבערטראָגן.

★

דאָך, ווען זי וועט זיך ערלויבן
מייןע ווערק אמאָל ניט לויבן,
מיכ ניט קרוינען אלס פּאָעט,
רופ איך טייקעפּ זי צום געט.

(פ. א. ש. 16 אָקטיאבער 1891)

ערשטער וואריאנט, „פון הוינע“ (א. ט. „א דיכטערס פריינד“)

I

פערטער פערז, ערשטע סטראָפּע:
„מיר געבראכט א קראנצ פון בלומענ!
ערשטער פערז, צווייטע סטראָפּע:
„קליינע רייצענדע פרינצעססין.“
צווייטער פערז, דריטע סטראָפּע:
„דאָך איר פארב, איר אונשולדס פארב.“

II

די שלאנקע וואססער-ליליע
בעגיסט דער מאָנד מיט זיין ליכט:
ער קוקט פון דעם בלויען היממעל
און קושט איר בלאססע געזיכט.
דעם מאָנד קוקט פון היממעל ארונטער
און צוגיסט זיין זילבערנעס ליכט!
ער קוקט אויפ דער וואססער-ליליע
און קושט איר בלאססעס געזיכט.
פערשעמט זינקט איר קעפּיל
צום וואססער, וואָס רוישט זיס!
און זי זעהט, דער מאָנד פּערליבטער
ליגט נעבאך בא אירע פיס!

III

ווען איך הייראטה האָט מיין פרוי
אללע בעסטע פּערגעניגען.
ווען איך הייראטה, וועל איך שטרעבען,
דאָס מיין פרוי זאָל גליקליכ לעבען,
וואָס זי וועט טהון, ניט זאָגען,
און איך מוהט...

(קיינ פּאָרעצונג ניטאָ)

צווייטער וואריאנט צו דער ערשטער ליד פונעם ציקל „פונ היינע“¹

ערשטע סטראָפּע — ווי אינעם ערשטן וואריאנט,
ערשטער פּערז, צווייטע סטראָפּע:
„שעהנע עדעלע פּרינצעסינ“

דריטע סטראָפּע:

„לאנג איז שאַן דער בלומ געשטאָרבען,
דאָך זיין פּארב, זיין אונשולדס פּארב
האַט דיא צייט נאָך ניט פּערלאָרען
אינ ער לעבט אויב, ווען איכ שטארב!“

צווייטער וואריאנט „ווען איכ הייראט“

ווען איכ הייראט, וועל איכ שטרעבען,
דאָס מיין פּרוי זאָל גליקליכ לעבען,
וואָס זי וועט ניט טאָהן, ניט זאָגן,
וועל איכ מוהטיג איבערטראָגן!

נור אייב זי וועט זיכ ערלויבען
מינע ווערק אמאָל ניט לויבען,
מיכ ניט קריינען אלס פּאָעט!
רופ איכ טקפ (!) זי צום געט!

צווייטער וואריאנט „די ליליע“¹

די שלאַנקע וואסער-ליליע
שויט אויס דעם בלויען יאמ,
עס גריסט זי דער מאַנד פּאָן היממעל
מיט זינער ליבעספּלאַם;
פּארשעמט זינקט זי איהר קעפּיל
צום בלויען אָקעאַן,
אונ ביי איהרע פּיסט ליגט נעבאך
דער הימלישער דאָן-זשואן.

דריטער וואריאנט „די ליליע“

(„פּריי נאָכ היינע“)

די שלאַנקע וואסער-ליליע
קוקט אויפ דעם בלויען יאמ

1 אָט דער וואריאנט אונ דער צווייטער וואריאנט „ווען איכ הייראט“ — א באזונדער
פּאָנסקריפט.
1 צווייטער אונ דריטער וואריאנט „די ליליע“ — א באזונדער מאַנסקריפט.

דער גאלדענער מאָנד פאָג היממעל
גריסט זי מיט זײַן ליבעס פלאַם.
פערשעמט זינקט זי איהר קעפל
אַראָפּ צו דעם בלויען אָקעאַן,
און זעהט בא איהר פיסס ליגט נעבאָ
דער הימלישער דאָג-זשואאַן.

הײַנטיקע מענטשן

הײַנט זינד די מענטשן גאַנצע וועלט
פון כאַכמע, פון דומהײַט, פון פרייד און שמעוץ,
אַבער זעלטן, אכ, זייער זעלטן
געפינט מען א וואַרעמעס מענטשלעכעס הערצ.

מיר האָבן זייער פיל מאַראַליסטן,
מיר האָבן געזעצ אויפ יעדן שריט,
שרײַבער, רעדנער, גלענצנדע „איסטן“,
נור מענטשלעכע הערצער... דאָס האָבן מיר ניט.

מענטשן האָבן דאָס הערצ פערלאָרן
אינ ווילדן יאָגד נאָך גערט און נאָך רומ,
מענטשן זײַנען שטיינער געוואָרן,
ווי גיפטיקע שלאַנגען קריכן ארומ.

* * *

וואַרעמע הערצער; איידעלע, זיסע,
ווי שווער איז אָן אײַך דער לעבנס-וועג!
די וועלט איז א דוּרהויז, די וועלט איז א טפּיסע,
אינ כמאַרע פערלירט זיך דער הייליקער צוועק!
(פ. א. ש. 30-טן אָקטאָבער 1891 (?))

וואַריאַנט - הײַנטיקע מענטשן

הײַטיגע מענשען זינד וועלטען,
וועלטען פון פרייד אין פינ שמערצ
נור, ברידער, א מענשליכעס הערצ
געפינט מען זאָ זעלטען, זאָ זעלטען!
אינ ווען עס טרעפט זיך שאַג איינער.
וואָס טראַגט אזא אַוצר אין ברוסט,
זעהט, מיט וואָס פיר א לוסט
מען וואַרפט אין איהם שמוץ און שטיינער!
הײַטיגע מענשען זינד שוועבענדע וועלטען...

(קײַ: פּאַרזעצונג ניטאָ)

דער „11“ אין דער פרעמד

ווייט האָט מיכ דער שטורעם פּערטראָגן
פּונ אײַכ. מײַנע ברידער, — וואָס וועל איך יעצט טאָן?
מיט וועמען וועל איך דעם „11-טן“ טראָגן
אונדזער בלוטיקע טרויער-פּאַן?

★

איך זע ארום זיך נור קאלטע געזיכטער,
ברוק, וואָס ווייסן נור ביזנעס און געלט;
וואָס גייען זיי אָן די שטערן, די לייכטער,
וואָס האָבן בעלייכטעט די שקלאפּן-וועלט!

★

וואָס ווייסן זיי פּונ פּרייהייטס-מארטירער?
איז דען ניט פּרײַ דאָס שווינדל-וואָרט?
וואָס ארט דען די רויבער, שופּטן, פּערפירער
דאָס בלוט פּונ א פּינפּאכטן ברודער-מאָרד?

★

ניט אין א גלענצנדן פּרייהייטס-טעמפל,
ניט דאָרט, וווּ דאָס פּאַלק ערשיינט אין זײַן מאכט, —
איך אן אָרעמען רומ, פיר דער צאנקנדער לעמפל
וועל איך פּערברענגען די בלוטיקע נאכט.

★

עס וועלן שוועבן פאר מיר די געשטאלטן
פּונ די, וואָס האָבן דעם מוט געהאט
זאָנענהויכ זייער פּאַנע צו האלטן
און שטערבן פיר דאָס פּראָלעטאריאט.

★

און דער דורסט נאָך קריג, און דער גלענדער פּייער
פּונ ראכע ערוועקט זיך אין מיר אויפּדאָסניי;
וווּ זײַט איר, העלדן? וווּ זײַט איר, בעפּרייער?
וואָס לאָזט איר געוועלטיקן די טיראניי?!

★

שקלאפּן-מוזיק און שקלאפּן-פּאראדן —
דאָס העלפּט ווי פּאראיאָריקער שניי;
האָט איר פּערגעסן די שלאכט-באריקאדן,
באָמבען און שווערדן? דערמאנט זיך אָן זיי!

דערמאנט זיך אָן זיי, און, ווי מענער, ווי העלדן
הויבט אויפֿ קעגן פֿינט אייער שווערד און שפּיז,
און לאָזן די גלאַקן קלינגען און מעלדן,
אז פֿריי איז דער מענטש אין זײַן פֿאראדיז!

(ווי 13-טן נאָיאַבער 1891)

„אן אלטע געשיכטע“

איך האָב זי בעמערקט בא א גאז-לאנטערן,
זי איז געווען א יאָר זיבעצן אלט;
שווארצע אויגן, א שניי-ווייסער שטערן,
צעוואָרפענע לאַקן, א שלאַנקע געשטאלט.

נור איר טואלעט איז אַרעם געוועזן,
און אויפֿ איר געזיכט, געפֿארבט ווייס און רויט,
האָב איך מיט ביטערן טרויער געלעזן:
קויפֿ מיך, איך הונגער, איך האָב ניט קיין ברויט!

עס האָבן געראַלט פֿארביי אונדז קארעטן
מיט רייכע דאמען, געשניינט האָבן זיי
אין זינדענע קליידער, אין טייערע העטן,
אין פֿוטער ווייס, ווי געפֿאלענער שניי.

איך האָב בעטראכט מיט ברענענדן צאָרן
די רייכע הונד מיט דעם טיטל „ווייב“
און די, וואָס איז אויפֿ דער סטריט געפֿראָרן,
געצווונגען דורך הונגער פֿערקויפֿן איר לייב.

מיין הערץ האָט געשטורעמט... דאָך פֿרוצלונג, אָ, געטער!
וואָס זע איך? דעם אָפּפֿער פֿון הונגער און שאַנד
האָט א פֿאַליסמען, א געזעלשאַפֿטס־דעטער
געכאַפּט... זי ציטערט אין זײַן פֿרעכער האַנט;

זי בעט זיך ביי אימ, זי בעגיסט זיך מיט טרערן,
זי פֿאלט אויפֿ די קני פֿיר דעם הערד פֿון „געזעצ“;
ער בלומבט קאלט ווי שטיינ — דער אונמענטש איז גערן,
ווען אן אַרעמער פֿיש פֿאלט אריין אין זײַן נעצ.

אַט קלינגט שוין און קומט דער שענדלעכער וואָגן.
פֿיף נייגיריקע שטעלן זיך אָפּ...
מען הערט די עלנטע וויינען און קלאָגן,
מען זעט, ווי זי רייסט זיך די האָר פֿון קאָפּ.

און אַט איז דער וואָגן און מענטשן פֿארשווונדן...
אן אלטע געשיכטע, נישט וואר?
און דאָך זי ערגרייפט מיך מיט ברענענדע ווונדן
און איך ווייב ווי א קינד, איך, אלטער נאר!

(פ. א. ש. 11 דעקאבער 1891)

דער פֿערווונדעטער אָדלער

צווישן בערג פארשנייטע,
 אויפ א פעלדזן־שטיינ
 זיצט א יונגער אָדלער
 עלנט, קראַנק, אליין!

אונ ער טרוימט: ווי גערן,
 מיט וואָס פאר א פרייד
 וואָלט איך יעצט די פֿיגל
 אינ דער לופט צעשפרייט!

מיט די שטאַלצע וואָלקן,
 מיט די שטערן גלייך
 וואָלט איך פריי אומשוועבן
 אינ דעם הימל־רייך.

אונ די זון די העלע
 אינ דעם בלויען רוים
 וואָלט איך האלדזן, קושן,
 ווי אינ א זיסן טרוים.

צו די וויָדע שטורמען
 האָב איך אימער לוסט
 שטאַלצ אנטקעגן פֿליען
 מיט מיין אָדלער־ברוסט.

אויבן בליצט און דונערט,
אונטן רוישט דער מער,
דען פיר פרייע פליגל
איז דער וועג ניט שווער!

דורכ די שטורעם-וואַלקן,
בליצ און דאָנערקראַכ
טראַגט זיך דורכ דער אַדלער
מיט א שטאַצן לאַכ.

דאָך עס איז פערשוונדן
יענע צייט... און יעצט
צווישן בערג פערשנייטע
זיצ איך קראַנק פעררעצט...

מיט אן אומעט קוק איך
צו דער זון ארויפ,
דאָך די קראַנקע פליגל
הייבן ניט דעם גופ.

איך צאָפֿף זיך, איך רייס זיך...
איך שריי, איך פֿלֿוכ... איך וויינ...
ביז איך בלייב אינ אונמאכט
ליגן אפ מיין שטיינ!

אכ! ווער קען מיר זאָגן,
אויב איך וועל אמאָל
ווידער פריי אומשוועבן
איבער בערג און טאָל?

טראַגן זיך דורכ שטורעם
שטאַצ צום זאָנענשײַן,
צווישן פרייע אַדלער
א פרייער אַדלער זײַן?

.

קיינער גיט קיין ענטפער...
אינגעהילט אין שניי

שלפּפּן די געבירגע,
מײַן שמערצ — וואָס קימערט זײַ?

ווי זײַט איר, ברידער — אָדלער?
די וואָלֶקן זײַנען שוואַרצ...
און אַכ, ווי ווײַד עס רײַסט זיך
צו אײַך מײַן קראַנקע האַרץ!¹

(פ. א. ש. 1 יאנואר 1892).

דער אָוונט-גלֶאָק

(פּרײַ נאָך באַרסאָן)

אָ, מווע, רופ מיך ניט! מיט דײַנע צויבער-פינגער
וועק ניט די סטרונעס פון מײַן קראַנקעס הערץ!
פערמישפעט איז צום טויט דײַן בלאַסער זינגער,
צו ענדע איז דאָס ליד פון קאַמפּ און שמערצ!

★

זײַן וועג וואַר זייער שווער, ער האָט אויפּ אימ בעגענט
דערנער, שטיינער, פּערליימדונג, הונגער, קעלט.
עס האָט געבליצט, געדונערט און גערעגנט —
און ער האָט אָפּדאַכלאָז געוואַנדערט אויפּ דער וועלט.

★

יעצט קלאַפט דער טויט אינ זײַן לעבנס-קאַמער,
ער זאָגט: צו ענדע איז דײַן אַרבייטס-טאַג!
פאַרלעש דײַן פּײַער, לײַג אוועק דײַן האַמער,
קומ! דו הערסט?.. עס קלינגט דער אָוונט-גלֶאָק!

★

עס קלינגט דער אָוונט-גלֶאָק! יאָ, איך הער אימ קלינגען,
מײַן טאַדעס-אורטייל הער איך אינ זײַן קלאַנג,
און לעבן ווילט זיך... עס ווילט זיך טרוימען, זינגען,
קעמפּן קעגן יעדן שקלאַפּן-צוואַנג.

★

איך וואָלט געוואָלט, אָ, פּאָרק! דײַן רויטן זעגל
נאָך מאַכן רויטער מיט מײַן הערצנס-בלוט...
און, ווי אַ לײַב מיט זײַנע שאַרפע נעגל,
דײַן פּײַנד בעקעמפּן מיט שטאַלצן העלדנמוט!

1 באַ קאַזן שטאַרק געקירצט, סאַכאַק 7 סטראָפּעס איבערגעלאָזן.

★

דאָך, וואָס נוצן די הייליקסטע פּערלאַנגענע?
צו ענדע איז מיין לעבנס שטורעם-טאָג! —
צו ענדע — טרוימען, טרערן און געזאנגען,
ער רופט, דער טויט, עס שראַגט דער אָוונט-גלאַק!

(?) יאנואר 1892

IN MEMORIAM

צום אַנדענקען ק. גאלאָפּיט

מיר האָבן זיך נימאָס פּערזענלעך געקענט,
דאָך האָב איך געשפּירט אין זיין וואָרט און זיין לערע
א הייליקן פּייער, וואָס האָט העל געברענגט —
מיט האַס און מיט ליבע, מיט שטאַלץ און מיט ערע.

ער איז נישט געווען קיין „מאָגיד“, קיין „שריייער“,
ער האָט נישט געפּעדלט מיט זיין אידעאל,
ער וואר פיר דאָס פּאָק און אַרבייטער טרייער,
אינ דער שקלאַפּן-נאכט — א פּערוואַרפּענער שטראַל!

א הייליקטום וואר פיר אים די אידייע,
ער האָט ביז זיין לעצטן אויגנבליק —
איר טראַגן נישט בעשימפּט מיט א „גראַכער מאַטבייע“,
איר פּאָגן נישט בעשמוצט מיט פּאָליטיק!

ווי א בלום, וואָס האָט נאָך נישט צעלאָזן
די יונגע קנאַספּן, די ראַזעווע קוויט,
האַט ער די לייַדנדע וועלט פּערלאָזן,
רייַך מיט שמערצן, אַרעם מיט פרייד!

קיין מאַנומענט וועט זיין קיינער נישט קריינען,
דאָך אויפּ ביידע ברעגן פון אַקעאן —
וועט אים מיט הייליקע טרערן בעוויינען
דער שקלאַפּ, דער יידישער אַרבייטס-מאַן!

(פ. א. ש. (?) פּעווראל 1892).

פערטער פערז, ערשטע סטראָפּע:
„מיט ליעב צו פּרײַהײַט, מיט שטאַלץ און מיט עהרע!“
ערשטער פערז, צווייטע סטראָפּע:
„ער איז ניט געווען קיין „פיהרער“, קיין „שרײַער“.
דריטע סטראָפּע:
א הייליגטוהם וואָר פאר איהם די אירעע,
אינ ער האָט געקעמכט אומ איהר גייסטיגען בליק,
ניט פערפינסטערן מיט א גראָבער מטבוע (!)...
אינ איהר פאָהן ניט בעשמוצען מיט פאָליטיק.
די ווערטער „אינ ער האָט“ זײַען פארשטראַכט און אנשטאַט זיי איז
ארופגעשריבן „ער האָט ניט געליטען“. אויכ פארשטראַכט איז אינ דעם זעלבן
פערז דאָס וואָרט „איהר“, און אָנשטאַט אימ ארופגעשריבן „דאָכ“.

טרערן

(פּרײַ נאָכ בײַראָגען)

צעבראַכט איז מײַן האַרץ, אָ, גיכער, גיכער, זינגער!
נעם דײַן האַרפע, שפּיץ אויס א געזאנג!
רײַס ארויס מיט ציטערנדע פינגער
פון דײַנע סטרונעס א הימליש-זיסן קלאנג!

און אויב מיר איז איצט געבליבן ניט מער,
ווי נור איין האַפנונג — זי וועט מיר פּרײַנטלעכ שטראַלן,
און אויב מײַן אויג פארמאָגט כּאָטש נאָכ א טרער —
זי וועט צעגיינ און, ווי א פּערץ, פאלן!

לאָז דונערן דײַן פּיד מיט ווילדע שמערץ,
פּרײַלעכעס וועט נור מײַן ווונד צעראַצן,
אָ, זינגער! טרערן, טרערן וויל מײַן הערץ!
אז ניט, אָ, וועט מײַן ברוסט אויפ שטיקער פּלאַצן!

איכ האָב געליטן, געליטן איבעראַל,
איצט זײַנען געקומען שרעקלעכע מינוטן.
מײַן זעבנס-בעכער איז פול מיט גיפט און גאל,
אָ, גיב מיר טרערן! אז ניט — וועט מײַן הערץ פּערבלוטן!

„פונ אלבערט פארסאָנס לידער“ I

(פּרױ בעאַרבייט)

קומ ניט אויפ מיין קייווער צו טרויערן,
קרעכצן, זיפצן און בעדויערן;
ווען איך מאכ מייןע אויגן צו,
שטערט ניט מיין רו!

בערדייקט ניט מיין שטויב
מיט איינער ביליגן לויב,
מיט איינער מיטלייך און טרערן, —
איך מיין גרוב וועל איך שלאָפן אזוי גערן!

דריקט ניט מייןע ביינער
מיט די קאלטע מאצייווע־שטיינער;
מיט די הענט אויפ מיין הערצן
לאָזט מיך רוען פון טויזנטע שמערצן!

ניט איבער מיר דארפט איר טרויערן,
ניט מיך — אייך דארף מען בעדויערן,
אייך, וואָס ברײבן אויף דער וועלט
שלאָפן קייטן, זיך בוקן צום געלט!

פאר מיר איז ניטאָ מער קיין ליידן
איך מיין גרוב וועל איך אלעס פערמיידן!
קיין ווונד, קיין קייט, קיין טרער
וועט מיין הארץ ניט פארברוטיקן מער!

איר, וואָס ציטערט מיט יעדן אייווער,
ווען איר זעט פאר זיך דעם קיווער —
ווי קלעגלעך איר קוקט דאָ מיר אויס,
זעט, ווי רויך איך גיי איך מיין הויז!

דעם טויטס שטילער געצעלט
איז פרייער פיר איינער וועלט,
ווי גליק איז איצט א טרוים,
וואָס טרעפט זיך זעלטן קוימ.

שטיף וועל איך איך קיווער ליגן,
די מוטער נאטור וועט מיך וויגן,

ביז דער פרייהיטס הייליקע סטרוגע
וועט מיכ אויפוועקן אינ מיין טרוגע!

(א. ס. 24 יולי 1892)

וואריאנטן „פון אלבערט פארסאָנס לידער“

ערשטער וואריאנט

“A Farewell”

(פון פארסאָנס לידער פריי בעארבייט)

קומט נישט אויפ מיין קבר צו טרויערן,
קרעכצען, זיפצען, בעדויערן;
ווען איך מאכ מייןע אויגען צו,
נישט שטערט מיין רוה.

(קיינ פאָרזעצונג נישטאָ)

צווייטער וואריאנט

“A Farewell”

(פון אלבערט פארסאָנס לידער)

ערשטע סטראָפּ — ווי אינעם ערשטן וואריאנט.

נישט בעליידיג (!) מיין שטויב
מיט אַייער ביליגען לויב,
מיט אַייער מיטלנד, מיט אַייערע טרערן,
אינ...

(קיינ פאָרזעצונג נישטאָ)

דריטער וואריאנט

פון פארסאָנס לידער

(פריי בעארבייט)

ערשטע סטראָפּע — ווי אינ די ערשטע צוויי וואריאנטן

נישט בעליידיגט מיין אָרעמען שטויב
מיט אַייער ביליגען לוב,
אַה, פריינד, מיט די הענד אפ מיין הערצען
לאָזט מיך רוהען פון אירד-שע שמערצען!

(קיינ פאָרזעצונג נישטאָ)

פערטער וואריאנט

צו מינע פריינד

ערשטע סטראָפּע — ווי אינ די פּרֿיערדיקע וואריאנטן.

ניט בעלֿידיגט מיין אָרעמענ שטויב
מיט איינער ביליגענ לויב,
מיט איינער מיטלייד, וואָס קומט צו שפעט,
וויא א דאָקטאָר צו א טיידטענס בעט!

ניט דריקט מינע אָרעמע ביינער
מיט קאלטע מצווה(!)־שטיינער,
איהר האָט מיר איינ לעבענ, איכ דענק,
גענוג קאלטע שטיינער געשענקט!

ניט איבער מיר דארפ מענ טרויערנ!
ניט מיכ — איינ דארפ מענ בעדויערנ,
מיכ בעפרייט דער טויט, אָבער איהר
וועט זיכ מאטערנ נאָכ אָהנ א שיער!

איינ, וואָס איהר בלייבט אופ דער וועלט
שלעפענ קעטענ, זיכ בוקענ פיר געלט!

איכ...

דער טוידט וועט מיכ מאכנ פריי!
קיינ פאלשקייט קיינ טיראניי
וועט ניט רייסענ מיין ברוסט מיט געוואלד
מיין הערצ וועט זיינ רוהיג אונ קאלט

מיכ וועלנ ניט פלאגענ קיינ שמערצענ,
קיינ גיפט וועט ניט זיינ אינ מיין הערצענ,

פאר מיר וועט ניט זיינ מעהר קיינ שמערצענ.

פינפטער וואריאנט

פונ פארסאָנס ליעדער

(פריי בעארבייט).

ערשטע צוויי סטראָפּעס — ווי אינ פערטן וואריאנט.

ניט דריקט מינע אָרעמע ביינער
מיט קאלטע מצווה-שטיינער
מיט דיא הענד אויפ מיין הערצ
לאָסט מיכ רוהענ פונ אירדישע שמערצ!

ניט איבער מיר דארפט איהר טרויערן,
ייט מיכ — אייך דארפ מען בעדויערן!
אייך — וואָס בלייבען אויפ דער וועלט
שלעפען קעטטען, זיך בוקען פיר געלט!

פיר מיר איז ניטאָ מעהר קיין לעידען,
אינ זארג וועל זיך אלעס פארמיידען,
וויא א שנייב אינ א שטילען וואלד,
וועל איך ליגען רוהיג אינ קאלט!

איהר וואָס ציטערט מיט יעדן אווור (!),
ווען איר זעט פיר זיך דעם קבור (!),
וויא קלעגליך איהר זעהט בא מיר אויס,
זעהט, וויא רוהיג איך געה צו היין!

דעם טורם שטילער געצעלט
איז פרייער פיר אייער וועלט,
דער לעבען איז א ביטערער טריימ!
ניט קלאַגט! מיר איז גוט אינ מיין היימ!

זעקסטער וואריאנט

„פונ פארסאָנס ליעדער“

ערשטע סטראָפּע — ווי אינ די פריערדיקע וואריאָנטן.

ניט בעלידיגט מיין שטויב
מיט אייער ביליגען לויב,
מיט אייער מיטלייד אונ טרערן,
אינ מיין גראָב וועל איך רוהען זאָ גערן!

ניט דויקט מינע אָרעמע ביינער
מיט קאלטע מצווה-שטיינער,
מיט די [הענט] אויפ מיין הערצען
לאָזט מיך רוהען פונ טויזנדע שמערצען!

זיבעטער וואריאנט

„פונ פארסאָנס ליעדער“

ערשטע צוויי סטראָפּעס — ווי אינ זעקסטן וואריאָנט

ניט דרוקט מינע אָרעמע ביינער
מיט קאלטע מצבה-שטיינער,
אינ מיין לעבען, אייב איר געדיינקט,
האַט איר גענוג מיר שטיינער געשענקט!

ניט איבער מיר דארפט איר טרויערן,
ניט מיך — אייך דארפ מען בעדויערן

אינך, וואָס בלייבט נאָך אויפ דער וועלט
שלעפענ קעסטענ, זיך בוקענ פיר געלט!

פיר מיר איז ניט דאָ מעהר קיין ליידענ,
אלע שמערצענ וועל איך פארמיידענ,
דאָרט, איך מיין עוויגענ היימ
פונ קאלטענ איינפאכענ ליימ!

אכטער וואריאנט

P.S. איר זאָלט מיין באַמען ניט אונטערשרייבען, ווייל עס קען
איבערשרעקען מינע אייניגע פרונד.

„פונ אלבערט פארסאָנס ליידער“

(פריי בעארבייט)

ערשטע סטראָפּע — ווי פּרֿיער.

ניט בעליידגט מיין שטויב
מיט אַיער ביליגענ לויב,
מיט אַיער מיטלייד אונ טרערנ,
איך מיין גראָב וועל איך שלאָפען זאָ גערנ!

דריטע סטראָפּע — ווי איך זעקסט וואַרְאַנט.

פּערטע סטראָפּע — ווי איך פינכטנ וואַרְאַנט.

פיר מיר איז ניט דאָ מעהר קיין ליידענ,
איך זארג וועל איך אלעס פערמיידענ!
קיין פאלשקייט, קיין טרערנ, קיין נויט,
ווייס דער מענש ניט איך טעכפּעל פונ טוידט!

איהר, וואָס ציטערט מיט יעדן אבר,
ווען איהר זעהט דעם קאלטן קבר,
וויא קלעגליך איהר זעהט באַ מיר אויס!
זעהט, וויא רוהיג איך געה איך מיין הויז!

דעם טוידס שטילער געצעלט
איז כרייער פיר אַיער וועלט!
דאָרט גיבט ניט קיין אַרעם, קיין רייכ!
ניט קלאָגט! מיר איז בעסער, וויא אַיך!

ניינמער וואריאנט

ערשטע דריי סטראָפּעס — ווי איך זעקסט וואַרְאַנט

ניט איבער מיר דארפט איר טרויערנ,
ניט מיך — אַיך דארפ מען בערויערנ,
אַיך — וואָס בלייבען אויפ דער וועלט
שלעפענ קעסטענ, זיך בוקען צום געלד!

פיר מיר איז ניט דאָ מער קיין ליידענ
אינ מיין גראָב וועל איך אלעס פערמיידענ,
קיין שקלאפ, קיין אונטערדריקער
וועט מיין הארץ ניט צורייסענ אויפ שטיקער!

איהר, וואָס ציטערט מיט יערענ אבר,
ווענ איהר זעהט פאר זיך דעם קבר,
וויא קלעגליכ ויהר זעהט בא מיר אויס!
זעהט, וויא רהיג איך געה אינ מיין הויז!

שטיף וועל איך אינ קבר ליעגענ,
די מוטער נאטור וועט מיך וויעגענ,
ביז דער פרייהיטס הייליגע סטרונע
וועט מיך אויפוועקענ אינ מיין טרונע!

פרעמדעס ברויט

אכ! ווי ביטער איז פרעמדעס ברויט,
וואָס מען ווארפט אונדו צו אינ דער נויט.
זיין יעדעס ברעקל איז ביטער ווי טאמ! —
ווי גליקלעך איז דער, וואָס ווייס ניט זיין טאמ!

ווי גריקלעך איז דער, וואָס קענ אָן שאנד
פערדינענ זיין ברויט מיט זיין אייגענער האנט,
ניט ווערנ גרוי, בלאס ווי דער טויט
ביי יעדנ ברעקל פונ פרעמדנ ברויט!

(א. פ. 2 סענטיאבער 1892)

די צייט-ליד

נייע צייטן, נייע פויגלען,
נייע פויגלען נייע לידער,
היינע

מוזע, מיין היבלינג, מיין איינציקע פריינדן,
קומ נור אהער צו דיין קראנקע פאָעט,
ער קענ מער ניט שווינגן, ער קענ מער ניט דולדן,
העלפ אימ, מיין טייערע, אויפשטיין פונ בעט!

זע, וואָס עס טוט זיך! ווי קענ מען דאָס גלויבן?
עס יובלט, עס הוליעט די רעאקצאָנ,
אונ זיי, די אמאָליקע דענקער אונ קעמפער,
זיי שראָפן, זיי שנאָרכן, עס גייט זיי ניט אָן!

זיי זינענ ניט לאנג נאָך אלס ווארהייט-פראָפּעטנ
געשטאנענ פאר אונדו אויפ דער פרייהייטס-טריבונ,
אונ איצט, ווי פערעטער, ווי פייגלינגע שוואכע,
בעהאלטן זיי זיך פיר די ליכטיקע זונ!

פיר מיכ, אָ מוזע, אָ, פיר מיכ געשווינד!
אהינ, אינ דעם נייעם „קאָלומבוסעס רוימ“,
אוי מענטשלעכקייט איז נור א פראזע,
און מענטשן-ערע איז נור א טרוימ!

פיר מיכ צו מיינע אלטע קאמערארן!
פיר דעם פערוונדעטן אינוואליד,
פילייכט וועלן זיינע טרערן און ווונדן
דערוועקן אינ זיי א נייעס געמיט!

וידער וועט פלאטערן שטאָלצ אונדזער פאָן!
עס וועט זיך דערוועקן א לעבן, א גייסט!
די שיפ וועט צעלאָזן די בלוט-רויטע זעגלען,
און יעדער מאַטראָס וועט זיין מוטיק און דרייסט!

פיר מיכ אהינ, אָ, פיר מיכ געשווינדער!
דאָך שא... איך הער מעפיסטאָפּעלעס רעדט:
„...גענוג שוין צו טרוימען, דו נארישער דיכטער!
גענוג פאנטאזירן, ליג שטיל אויפ דינן בעט!

„ווהינ וועסטו גיין? ווער וועט דיך הערן?
דינן בליצנדעס אויג, דינן ברענענדע שפראכ
וועט די קאָרטע וועלט נור פערשפאָטן
מיט א צינישן שמייכל, א טייל וולשן לאכ!

„מען וועט דיר דאָרט זאָגן: אכ, לאָ אונדו צופרידן!
דו ביסט נאָו, אָבער מיר זיינען קלוג,
אפלאָריסמענטן און לאָרב-ער-קראנצן
האָט אונדו דאָס פאָך שוין געגעבן גענוג!

„וואָס דארפן מיר מער? דו שרייסט אונדו מיט צאָרן:
דאָס פאָלך איז בערויבט, עס בלוטעט, עס פאלט...
אונדזערע ברידער שמאכטן אינ קערקער...
אכ, ברודער! דאָס מאכט אונדו ניט הייס און ניט קאלט.

אַט זעסטו, קאריערעס, טיטולן, דיפלאָמען.
ביזנעס — דאָס אכטן מיר, וואָס דאָרט ניט זאָג!
מען קען מיט דעם קנאקן, מען קען מיט דעם גלענצן
און לעבן דערצו אויך א גוטן טאָג!

„ווער קען אונדו שטערן? ווער קען פערווערן?
און ווען אמאָר א פעריקטער פאָעט

שרײַט דאָרט און ליארעכט: „וואָס טוט איר, פּערעטער“
אכ! ווער הערט דען אים, וואָס ער רעדט!?

„אָדער ווען דער פּערשמוצטער געוויסן
גיט פּרוּצלינג, ווי גיפט, אינ האַרצן א ברענ...
כאַפּט מען זיך אָן דער גראַטינקער פּראַזע:
„אכ! איך טו דאָך וויפּל איך קען!“

אזוי האָט געשפּאַטעט דער מעפּיסטאַפּל...
זײַנ שטימע איז געווען ביטער, ביטער, ווי גאל,
ביטער, ווי מײַן פּערוואַגלעס לעבן,
אָן א פּיצעלע פּרייד, אָן א ליכטיקן שטראַל!

(א. פ. 14 אָפּיאַכזר 1892)

ערשטער וואַריאַנט „די צײַט-ליד“

פיהר מיך אהינ, מײַן טײַערע פּריַנדלין,
דאָך שא... איך הער וויא אימיצער רעדט,
וויא אימיצער זאָגט מיר: אָ, נאָרישער דיכטער!
הער אויפ צו טרוימען, ליעג שטיל אויפ דײַן בעדט (!)

וועהינ וועסטו געהן? און ווער וועט דיך הערן?
ווער ביסטו, אָ בעטלער, אָ קראַנקער פּאַעט?
דײַן בליצענדען אויג אינ דײַן ברענענדע שפּראַך
(די לעצטע צוויי פּערזן פּארשטראַכן)

וועט דיא וועלט...
וועט דיא ביזנעס-וועלט בעשימפּען.

דײַן בליצענדען אויג אינ דײַן ברענענדע שפּראַך
וועט אינ דער בעגעגען
מיט א שמייכל, מיט א צינישען לאַכ!

זיי האָבען זיך שוין איבערגעגען (!)
מיט פּראַזע, וואָס קלינגען אי שעהן אי גוט,
אפּלאַדיסמענטען אינ לאַרבער קרענצ
האָבען זיי אויך געהאַט שוין גענוג!

צווייטער וואַריאַנט „די צײַטליד“

גענוג שוין צו טרוימען דו נאָרישער דיכטער!
גענוג פּאַנטאזירען, ליעג שטיל אויפ דײַן בעדט!

ווהינ וועסט דו געהן? ווער וועט דיכ הערענ?
דיינ בליצענדען אויג, דיינ ברענענדע שפראכ
וועט דיא קאלטע וועלט נור פארשפאָטענ
ניט א צינישענ שמייכעל, א טיפּפעלשענ לאכ!

מען וועט דיר דאָרט זאָגען: „אינו האָבענ דערעסענ
די פראזענ וואָס קלינגענ אי שצענ אי גוט!“

דריטער וואריאנט „די ציטליד“

מוזע, מיינ ליעבלינג, מיינ איינציגע פריינדינ,
קומ נור אהער צו דיינ קראנקענ פאָעט,
ער קענ מער ניט ליעגענ, ער קענ מער ניט שוויגענ,
עס שטורעמט זיינ הערצ, העלפ איהם אויפשט...

זעה וואָס עס טוט זיכ! א שפאָט אונ שא!
עס הילעט, עס יובעלט די רעאקציאָנ,
אמאָליגע קעמפּפער, אמאָליגע דענקער,
זיי שלאָפענ, זיי שנאָרענ, עס געהט זיי...

גיב מיר דיינ אָרעם אונ פיר מיכ
געשווינדער!
אהינ, אינ דעם רוש אינ גרויסער שטאל,
ווא...

זיי האָבענ ניט לאנג נאָכ מאָראל אינ זיג,
זיי האָבענ געטרייסט אינו: זייה א טריבונ!
אינ יעצט — וויא פארעטער, וויא פייגלינגע
שוואכינ
אנטהייפענ זיי פינ דער ליכטיגער זוננ!

פיר מיכ אהינ! אָ, פיר מיכ געשווינד,
מיינ אָרעמע מוזע, איכ האל מער ניט,
זיי האָבענ פערראטענ מייג גאָט מיינ אירעע
אונ איכ ציע געגיסנ מיינ שווערר ארויס!

אָט ליגט אונזער פאָהנע, דיא פאָהנע,

וואָס דארפענ זיי מעהר?
דאָס פאָלק...

דו קענסט זיי מיר (!) גאר נישט איבעראשענ...
איי דאָס פאָלק, עס בלוטעט, עס פאלט,
קינדער אונ פרויענ בערויבט אונ געשענדעט, —
אכ! דאָס מאכט זיי ניט הייס, אונ דאָס מאכט זיי
נישט קאלט!
אָט זעהסטו, קאריערע, טיטולענ, דיפּלאָמענ, —
אָט דאָס איז שוין א גאנצ אנדערע זאכ!

פון מײַן טאגעבוך

ווי דום איז צו קעמפן קעגן דעם טויט;
דער לעבן איז טויזנט מאָל שפּיגער,
ווען האס און פּערלוימדונג, עָלנט און נויט
פּערפּאָלגן דיכ אימער און אימער!

ווען פּרײַנגטשאפט און ליבע, וואָס פּלעגן אמאָל
דיכ כּרײַסטן, אכטן און ערן,
פּערמערן יעצט נור דעם אונענדלעכן צאָל
פון דינע ווונדן און טרערן!

ווען דיין אידעאל, דיין לעבן, דיין זײַן,
וואָס פּלעגט פּור מיט האָפּענונג דיר שײַנען,
איז יעצט פּערשטעלט מיט א ווילדן טאבון
פון טרוימפּירנדע שווינענע!

(א. פ. 30 דעקאבער 1892)

בעסער הונגערן אײדער בעטלען

ווען דו קאָנסט דיין ברויט פּערדינען
אַרנטלעך, אָן שאַנד,
שעם זיך, ברודער, ווי א בעטלער,
אויסשטרעקן די האַנט!

ווען דיין קויעך איז פּערפּאָרן,
און דיך דריקט די נויט,
בעטל ניט! בעגעגן בעסער
שטאַלצ דעם הונגער־טויט!

(1892)

מײַן לעצטער ווונטש

מיך שרעקט ניט דער טויט — מיך שרעקט דער געדאַנק
צו שטארבן אויף א קראַנקן בעט;
מײַן לעצטער ווונטש, מײַן לעצטער פּערלאַנג איז:
דאָס שלאַכט-פּעלד זאָל זײַן מײַן טארע־ברעם!

ניט ווי די פּערמאַטערטע, שוואַכע שקאַפּן,
ניט ווי אַן אָפּפּער פּונ עָלנט און נויט. —
ניין! איך דער האַנט מײַן פּאַן, מײַן וואַפּן,
קעמפּנדיק וויל איך בעגעגענען דעם טויט!

ניט אונטערן גערויש פֿינ פערשפעטיקטע טרערן,
 ניין! אונטערן פֿרייהייטס דונער-קראכ,
 וואָס וועט אלע קייטנ און פֿראַנטן צעשטערן,
 וויל איכ שטארבן מיט א שטאַלצן לאכ!

(1892)

גֿרשטער וואַריאַנט „מינ לעצטער ווּנמֿש“ (א. ט. „לירישע געדיכטע“)

I

מיכ שרעקט ניט דער טיידט, מיכ שרעקט דער געדאנק
 צו שטערבען אויפֿ מיין קראַנקען בעד (!).
 אַה, שיגזאל! פֿארשפּאַט ניט מיין לעצטען פֿערלאַנג
 צו זעה
 איכ

וועמען זאָל איכ בעוויינען?
 צי דיכ, מיין בלוטענדעס הערצ,
 צי אייכ, מינע לייַדענדע ברידער?

צווייטער וואַריאַנט (א. ט. „מינ לעצטער ווּנמֿש“)

ערשטע סטראָפּע — ווי אינ בוכ.
 צווייטע און דריטע סטראָפּעס:
 ניט אלס א שוואַכער, פֿארמאטערטער שקלאפּע,
 ניט אלס אַן אָפּפּער פֿונ עלענד און נויט, —
 ניין! אינ דער האַנד מיט מיין פֿאַהן, מיט מיין וואפּע,
 קעמפּענדיג וויל איכ בעגעגענען דעם טוידט!

ניט אינטער דעם רויש פֿונ פערשפעטיגטע טרערן,
 ניין! אונטער דער פֿרייהייטס דאָנערקראכ,
 וואָס וועט אלע קייטען אינ טראַהנען צערשטערן,
 וויל איכ שטערבען מיט א שטאַלצן לאכ!

א ביטערער מאזל

(פֿריי איבערזעצט פֿונ געקראַפּאָוס „Тяжелый Крест“, „געוירמעט מיין פֿריינד A. W.“)

א שווערע לאסט מוז זי אינ לעבן טראַגן,
 דער, וועלכער האָט גערויבט איר שיינעס הערצ,
 איז איצט איר שלאַנג: זי טאָר פֿיר אימ ניט קלאַגן,
 זי מוז פֿערבאַרגן טיפֿ אינ האַרצ איר שמערצ.

אַ, זאָג מיר ניט, דו האָסט דיין וועלט פּערלאָרנ,
דיין שיינהייט, יוגנט, אלעס צוליב מיר;
פיר דיר זינענ נאָך פיל זיסע, יונגע יאָרנ,
פיר מיר איז נור — דעם קאלטן קיווערס טיר...

אַ, זאָג מיר ניט, אז איך האָב פּערטריבן
דעם זיסן גליק, די האָפענונג פון דיר;
איך ווייס, דו וועסט נאָך לעבן און נאָך ליבן...
אַבער צו מיר... קלאַפט שוין דער טויט אינ טיר...

זי שטייט פאר אים, איר שיינעם קאַפּ געבויגן,
ווי א מאַרמאַר-בילד, בלאַס און ווונדער-שיין;
ער — הערט ניט אויפ איר יונגעס בלוט צו זינגן...
און זי? זי מוז פּערבאָרגן איר געוויינ...

(1892)

צו קעניג „טויט“

אוועק, אוועק, שוואַרצער שאַטן,
דו קעניג-טויט, האַלט אָפּ דיין שווערד!
איך זע נאָך פיל, פיל נאָבלע טאטן
פיר מיר אויפ אונדזער שקלאפן-ערד!

איך בין נאָך יונג, איך וויל פּרובירן
אין קאמפ זיך שטעלן אויפדאָסניי;
מיט נייע קרעפטן אטאקירן
אונמענטשעכקייט אוי טיראניי;

און אויב איך טרוים, אַ! קאַטער קעניג,
אַ, לאָז מיר ענדיקן מיין טרוים;
איך האָב געלעבט נאָך זייער ווייניק,
איך האָב נאָך צייט צו גיין אהיים!

איך וועל נאָך קומען אויפ דעם אינדול,
דאָך יעצט, טויט-קעניג, זיי ניט ווירד,
ניט רייס ארויס פון האנט מיין פענדול,
און לאָז מיך ענדיקן מיין בילד!

(א. פ. 13 יאנואר 1893)

1 אין מאנוסקריפט—דאטירט 14 אָקטאָבער 1892—קימאט גענוי דער זעלבער טעקסט
(אַנשטאָט „אפ דעם אינדול“ — „אפ דיין אינדול“).

די טאגעס-פראגע

וואָס גייט מיכ אָן, ווען ער וועט קומען,
דער טאָג פון אַלגעמיינעם גליק;
צי וועל איך פליקן זײַנע ברומען,
צי וועל איך הערן זײַן מוזיק?

צי וועל איך זעלבסט געניסן פֿירעס
פון פֿרייהייטס זיסן פֿאראדיוז,
אַדער די קינפטיקע דוירעס
וועלן דאָרט לעבן פֿריי און זיס?

איך בין ניט קיינ הענדלער, אומ צו טראכטן,
צי וועל איך זײַן בעצאָלט דערפֿאר,
וואָס איך וועל העלפֿן דעם פֿערשמאכטן,
דעם אונטערדריקטן אין געפֿאר?

פֿאַר מיר איז נור די פֿראגע וויכטיק:
צי קומט דער שיינער אידעאל?
צי עס וועט ווערן אמאָל ליכטיק
אין אונדזער יאָמער-טאל?

דאָך ווען עס קומט — צי היינט, צי מאָרגן;
דאָס גייט מיר ווייניק אָן!
איך וועל פֿאַר אַיינס בלוזן אימער זאָרגן —
מײַן מענטשנ־פֿליכט זאָל זײַן געטאָן!

און ווי דער שטורעם זאָל ניט ווארפֿן
מײַן שיפֿל אין לעבנס־אַקעאן,
און וואָס אויסלײַדן איך זאָל ניט דארפֿן
פֿון יעדן הארצלאָזן טיראן,

דאָך האלט איך הויכ די רויטע פֿאַנע
און קלינג מיט שטאַלץ אין פֿרייהייטס־גלאַק,
איך ווייס — עס קומט די פֿרייהייטס־זאָנע,
איך קלינג מיט שטאַלץ אין צורופֿגלאַק!..

(א. פ. 16 מארט 1906)

לידער מיט ניט קיין
פעסטגעשטעלטע דאטעס

צו די גאָטספּאַרכטיקע בירגער

1.

מיר קומען צו אייך מיט דער פּאָנע דער פּרייהייט,
מיט דעם פּאקעל פּונ ריינעם פּערשטאנד,
מיר צייגן אייך אויפ די אונשטערבלעכע ווארהייט
מיט דער וויסנשאפטס אייזערנע האנט!

2

איר ווילט אונדז ניט הערן, איר קריצט מיט די ציינער,
פארדאמט אונדזער דענקען און טאָן.
איר שלעפט אונדז אינ קערקער, איר ווארפט אויס אונדז שטיינער
אינ נאָמען פונ געלטזאק און טראָן.

3

דאָך מיר ווילן ריינדן און מיר וועלן ריינדן,
אָ, דומע קנעכט פונ גאָט מאמאָן!
מיט אונדז איז די ווארהייט! איר קענט אונדז ניט שיינדן
פונ איר, אונבעזיגבארן פּאָן!

4

יעצט זאָגן מיר אייך: גענוג שוין צו גלויבן!
ווער פונ אייך ווייסט ניט ריכטיק דעם סאָד,
אז גראדע ווי אונטן, אזוי אויך דאָרט אויבן
גיבט ניט קיינ שפור כּונ אירגענד א גאָט?

5

אז וואָלט נאָר געוועזן, אָ, ידן, א בירע,
א גרויסער, א שטארקער, אלמעכטיקער גאָט,

וואָלט ער דערלאָזט דען, אז אימ און זײַן טוירע
זאָל מען בעדעקן מיט כאַרפעס און שפּאַט?

6

וואָס מאַכט מען הײַנט ניט פון ריבוניעשעלויילעם?
מען שימפט אימ און שמוצט אימ גאָר אָן א שיר,
און דאָך זיצט ער זיך, ווי אַ קײמענער גוילעם,
און ער גיט זיך צומאַל ניט אפּילע קײן ריר!

7

און ווייסט איר וואָרום? עס איז פּאָשעט ניטאָ,
ווער און וואָס זאָל זיך אָנהײבן רירן,
וואָרעם דער, בײַ וועמען אַ גאַט איז נאָך דאָ,
פעלן אימער אײַן קאַפּ געהירן!

8

אָ, נײַן! ווען ווירקלעך עס זאָל עקזיסטירן
אַ גאַט, וואָס נור ער דריקט אונדז און פּלאָגט,
וואָרט מען נײַטיק געדארפט אימ עקספּלאָדירן,
ווי דער זיידע באַקוּניג האָט געזאָגט.

* *

פּוסט און גאַטלאָז, ברידער, איז דער הימל,
יעדער דענקער ווייס דערפּונ—
און מיר זאָגן: „וואַכט אויפּ פּונ אײַער דרימל,
ערבליקט די ליכטיקע זון!“

9

פּערהאַסט ניט די וואַרהײַט, זי איז אײַער רעטער,
יאָרהונדערטע קעמפט זי פיר אײַך,
זי וועט די מענטשן מאַכן פיר וואַרע געטער,
און די ערד — פיר אַ הימל-רײַך.

10

פּערהאַסט ניט די וואַרהײַט און אירע פּראָפעטן,
ערקענט זיי אַלס ברידער, אַלס פּרײַנדע:
זיי קומען אײַך וועקן, זיי קומען אײַך רעטן.
פּונ אײַערע בלוטיקע פּײַנדע.

מיר קומענ צו אייך מיט דער פאָנע דער פּרייהייט,
 מיט דעם פאקעל פון ריינעם פערשטאנד,
 מיר צייגן אייך אויף די אונשטערבלעכע ווארהייט
 מיט דער וויסנשאפטס אייזערנע האנט.

דער זעלנער

(נאָכ היינע)

א יידל—א זעלנער שטייט איינזאם
 אין רוסלאנד אויף זיין פאָסט.
 ער שטייט אין שניי בערגאָבן,
 פּערגיווערט פון דעם פּראָסט.

★

ער טרוימט פון זיינע ברידער,
 וואָס לעבן אין א פּרייע וועלט—
 ווי פריילעך שנינט די זאָנע,
 און ס'בלייט דער גרינער פעלד!

★

שטאַלצ שטייט ער אין דעם שטורעם,
 זיין ביקס געדריקט אין האנט—
 ער איז נאָכ ניט פּערלאָרן,
 ווי לאנג עס איז נאָכ דאָ א פּרייעס לאנד...

צום ארבייטער

ווי שווער עס זאָל ניט זיין די וועגן,
 וואָס פירן צו פּרייהייט, וואָס פירן צום זיג,
 שטרענג אָן דינע קרעפטן! און פירכטלאָז בעגעגן
 דעם שטורעם און פּייער פון ביטערן קריג!

אויף דיר וועלן בילן גראָבע בולדאָגן,
 דער פּיינט וועט קריצן אויף דיר מיט די צייגן,
 יעדער שורקע וועט א האס אויף דיר טראָגן,
 יעדער היפּאָקריט—אויף דיר ווארפן א שטיין!

מען וועט דיכ פערלוימדן, דאָס בלוט פון דיר צאפן,
דער פיר וועמען דו קעמפסט, וועט דיכ האסן זאָגאר,
די ביטערע נויט וועט אינ טיר צו דיר קלאַפן,
דאָך זיי א מענטש אויך אינ נויט און געפאר!

פערגעס ניט, ווי הייליק, ווי גרויס איז די זאכע,
פיר וועזכע דו קעמפסט! איר הייליקע זיג
וועט ברענגען פיר אלע עלנטע, שוואַכע,
פיר אלע פארשקלאַפטע פרייהייט און גליק!

פערגעס ניט! און לאָז דיין שטימע ערקלינגען
איבער דער גאנצער ליינדער ערד,
און נור דער טויט אליין זאָל דיכ צווינגען
אוועקלייגן דיין פאָן און דיין שווערד!

ערשטער וואריאנט „צום ארבייטער“ (אָן א טיטל)

וויא שווער עס זאלען ניט זיין דיא וועגען,
וואָס פירען צו פרייהייט, צו מענשליכע גליק,
געזע פאָרווערטס, אינ שטאַלצ, אונערשראַקען בעגעגען,
דעם שטורעם אינ פֿייער פינ ביטערען קריעג!

אויפ דיר וועלען בילען גראַבע בולדאָגען,
דער פֿינד וועט קריצען אויפ דיר מיט די צעהן,
יעדער שורקע אינ נאר וועט א האס אויפ דיר טראָגען,
יעדער היפאָקריט אינ דיר ווארפן א שטיין!

מען וועט דיכ פערליימדען, דיין בלוט וועט מען צאפען,
פארגיפטען דיין ברויט, צושטערן דיין היים,
מען וועט אויפ דיר אויפהעצען יעדען נאר...
די ביטערע נויט וועט אינ טהיער צו דיר קלאפען,
דאָך בלייב א מאן אויך אינ נויט און געפאר!
האלט זאָנענהויך דיין בלוטרויטע פאָהנע...

דאָס...

לאָזען זיך בילען דיא סטריט בולדאָגען,
דער פֿינד מעג קריצען זיך מיט דיא ציינ,
דערלאנגט מיר איינ הארפע, מיין אלטינקע הארפע,
איך קען מעהר ניט שווייגען, איך זעה, וויא דער פֿינד
טרעט אונזער פאָהנע.

בלאס זיינ...

א בלאסע געזיכט, צעריסענע קליידער...

וואָס ווייטער ווערן אלץ שווערער דיא וועגען,
דיא וועגען צו פרייהייט, צו מענשליכע גליק,
דאָכ פּורכטלאָז לאַמיר מאַרשירען אַנטגעגען
דעם שטורם אין פּייער פּינ ביטערן קריעג!

דיא וועלט איז דינע, ווען דו האָסט געשוואָרען
צו קעמפּען טריי פיר דאָס ליידענדע פּאָלק.

צווייטער וואַריאַנט, (א. ט. „צום אַרבייטער“)

ערשטע סטראָפּע — ווי אין בוך.

דריטער פּערז, צווייטע סטראָפּע:

„יעדער שורקע אוג נאר וועט א האַס אויפ דיר טראָגען“.

צווייטער פּערז, דריטע סטראָפּע:

„דינן אייגענער פּריינד וועט דיכ האַסען זאָגאר“.

פּערטע סטראָפּע:

„פּערגעסט, וויא הייליק, וויא גרויס איז די זאכע,
פאַר וועלכע דוא קעמפּסט, איהר הייליגע זיעג
וועט ברענגען פיר אלע בערויבטע אין שוואכע,
פיר אלע ליידענדע — פרייהייט אין גליק!“

(קיינ פאָרזעצונג ניטא)

דיכטער ?¹

עס איז א מילע צו זיין א פאָעט,
דאָכ ווי שלים, ווען מיט איינע אויפ איין ברעט
שטייט א שורקע מיט צוויי געזיכטער,
מיט איינז-אויערן, און איז אויב א דיכטער.

היינט פיר א שנאפס מיט א פאָר קארטאָפּל
וועט ער לעקן דעם רייכנס פּאַנטאָפּל,
מאָרגן פיר א קוואדער לאַן
שרייט ער: „עס לעבע די אַרבייטער-פּאָנ!“

דאָכ וואָס גייט דאָס אָן דער וועלט,
ווי אלעס פּערקויפט זיכ אָפּן פיר געלט?
מעגסט זיין א שורקע, מען דארף קיינ פּרינציפּ,
אבי עס גראמט זיכ, ביסטו אונדז ליב!

1 בא קאַפּ הייסט די ליד „פּאַשע דיכטער“.

עס טאָגט!

א קאמפֿיליר, געזונגען מיט דעם מאַטיוו פֿון דער רוסישער פּאָפּוליר „פּאַיעכאַל קאַזאַק מאַלאָדוי נאַ טשוּשבינו“

אַרבייטער, ברידער, איר הערט ווי עס דונערט?
איר הערט ווי עס ברומט, ווי עס קראכט? —
שימשן האגיבער פֿון אונדזער יאָרהונדערט
האַט פֿון זײַן שלאָפּ אַריפּגעוואכט.

דער שקלאפּ האָט ערוואכט פֿון זײַן פינצטערן דרימל,
ער גרייפט יעצט צום פּאַנצער און שווערד,
ער ווײַף ניט מער וויכט פֿון גאַט אױפֿן הימל,
ער וויל ניט קײַן האר אױפֿ דער ערד.

אימ שרעקט ניט מער אױבער די פּאַנע די רױטע,
ער ווייס, אז מיר ווערן פּערפּאָלגט
דערפּאַר, ווײַל מיר ווײַן צעברעכט די קײַטן,
די קײַטן פֿון אַרעמען פּאָלק.

ער הערט מיט בעגײסטערונג די הייליקע לערע
פֿון פּרייהײט, פֿון מענטשלעכע רעכט,
עס ווייס, אז צו קעמפֿן פֿיר איר איז אַן ערע,
א שאַנדע — צו בלייבן א קנעכט.

אַ, ברידער, זײַט מונטער! עס הױבט אָן צו טאָגן,
ניט ווײַט איז די ליכטיקע זון —
מיר זעען שױן טױזנטע, טױזנטע טראָגן
מיט שטאַלצ אונדזער בלוט־רױטע פּאַג.

נור לומפֿן, נור טרוסן אינ אונדזערע צײַטן,
וואָס בײַטן אױדײַען, ווי שיכ,
קענען יעצט בלייבן שטיין פֿונדערווײַטן,
פּערזומפּט אינ דעם אײַגענעם „איכ“.

אַבער דער מענטש, אינ וועלכע עס פּלאַקערט
דער פּרייהײטס הייליקער שטראַל, —
דער קעגן יעצט ניט רוען, ער ארבייט, ער אקערט,
ער בלוטעט פֿיר זײַן אידעאַל.

אויפ צו דער ארבייט, איר מענער, קאמעראדן,
ווארהייט מוז האָבן איר זיג,
די הערצער בעגייסטערט, די ביקסן געלאָדן:
ארבייטער, פאַרווערטס צום קריג!!
(צווישן די קסאוויאדן איז פינ דער ליר פאראן נאָר די ערשטע סטראָפּע).

פראגמענט

פילע מענטשן שטעלן די פראגע:
וואָס קען העלפן א רעוואָלוציאָנ?
ווי קען זי פערבעסערן אונדזער לאגע,
פארניכטן קייטן און טראָגן? —

דאָס אונוויסנד פאַלק קען נור ברעכן און ברענען,
דאָך גיט שטילט זיך איין זיין צאָרן,
און דאן וועט עס ווידער דעם טראָגן אנערקענען,
און דער ביטערער קאמפ איז פערלאָרן!

דיזע קלוגע לייט גיבן אונדו אייצעס,
צו לערנען און אָפּווארטן נאָך
און שלעפּן, ווי טאָמיר, אויפ אונזערע פלייצעס
דאָס שרעקלעכע שקלאפּן-יאָכ...

די אייצע איז קלוג, דאָך עס קען זי נור געבן
אזוינער, וואָס האָט פילייכט „געשטודירט“
די ארבייטער־פראגע, אָבער אינ לעבן
אן ארבייטער זיין ניט פרובירט;

אָדער אזוינער, וואָס טראָגט אינ ברוסט א שמאטע
און ניט קיין מענטשלעכעס הערצ
און דענקט, אז מען קען מיט ווערטלעך גלאטע
היילן דער מענשהייטס שמערצ.

דאָך א מענטש מיט הארצ און געהירן
אינ דיזער וועלט פונ שווינדזוכט און נויט,
קען ניט רויקן פילאָזאָפירן...
פרייהייט! — שרייט ער — אָדער טויט!

מיר קענען איצט פונ דער צוקונפט ניט קלערן,
מען דריקט אונדו, מען צאפט אונדזער בלוט,

ווען די פרייהייט זאל אויך אויפ איינ מינוט נור געווערן,
אינ דאך אויך זיס איינ פרייע מינוט!

אונ ווארומ זאל די פרייהייט ניט זיין פיר יארן?
דאס פאלק גארט פרייהייט אומעטומ!
אונ ווען דער פרייהייטס-קאמפ גייט פארלארן,
איז עס דערפאר, ווייל די פירער זינען דומ!

ווארפט ניט ארויפ די שולד אויפן פאלק,
ווען איר זינט שולדיק אליין;
ווייסט נור צו פירן דעם קאמפ מיט א טאלק
אונ דער קאמפ וועט פערלארן ניט גיין!

(1890 ?)

וואריאנט „פראגמנט“

קלוגע מענשעלאך שטעללען די פראגע:
וואס קען העלפען א רעוואלוציאָן?
ווי קען זי פערבעסערן אונזער לאגע,
פערניכטען קייטען אונ טראָן?
דאָס אונוויסענדע פאלק קען נור ברעכען, אונ ברענען,
דאָך ווי עס שטילט זיך נור איינ זיין צאָרן,
איז ער ווידער גרייט דעם טראָן אנערקענען,
אונ דער פרייהייטס קאמפ איז פערלאָרען!
דיזע קליגע מענשעלאך גיבען אונז אייצעס
לערנען אונ ווארטען נאָך
אינ שלעפען, ווי אימער, אויפ אונזערע פלייצעס,
דעם ביטערן שקלאפען-יאָך.

די אייצע איז קלוג, דאָך עס קען זי נור געבן
דער, וואָס האָט פון בוך געשטודירט
די ארבייטער פראגע, דאָך האָט ניט אינ לעבען
א ארבייטער זיין געפראָבירט!

אָדער דער, וואָס טראָגט איז זיין ברוסט נור א שמאטע
אונ ניט א לעבענדיקעס הערצ,
אונ דיינקט, אז מען קען מיט ווערטערלאך גלאטע
פעהיילען די מענשליכע שמערצ,
אָבער א מענש מיט א הערצ, מיט געהירן,
אינ דעם יאָממערטאל פאָן נייט
קען רוהיג ניט פילאָסאָפירען,
ער שרייט: פרייהייט אָדער טויט!
מיר קענען יעצט פאָן דער צוקונפט ניט קלערן,
מען דריקט אונז, מען צאפט אונז די בלוט,

ווען די פרייהייט וועט אויך א מינוט נור געווערן,
 איז דאָך זיס אויך א פראיע מינוט!
 און ווארום זאָר דען פרייהייט ניט זיין מיט יאָהרענ?
 דאָס פאָלק איז טריי אומעטום,
 און אייב א פרייהייטס קאמפ גייט פערלאָרען,
 איז דערפאר, ווייל די פירער זינד דומ!
 מיר זינען געוויינט אויפן פאָלק נור צו שרייען
 אויך דאן, ווען די שוּרד האָט דער העלד —
 און געלינגט דעם פאָלק זיך פאָן קעסטען בעפרייען,
 „דער העלד האָט געזיגט!“ שרייט די וועלט.

וואָס איז א דיכטער

גלויבט ניט דעם דיכטער! אימ איז שווער צו פערשטיין,
 ער געוויינט טויזנטער זאכען;
 ער קוויקט זיך מער מיט זיין געוויין,
 ווי מיר מיט אונדזער לאכען.

גלויבט ניט דעם דיכטער! פון זיין בלוטיקער ווינד
 וועט ער אייך מיט טרערן דערציילן,
 און קריגט ער א קוש כּוּן א געטנס א מונד —
 זייט זיכער! זיין ווינד וועט פעהייילן!

גלויבט ניט דעם דיכטער! זיין הארץ קען פערביטערן
 א צעטראַטענע בלום אויף דער גאס;
 ביי א זיפּצ פון א בעטלער ווערט ער פערציטערט,
 א קלאנג פון א קייט מאכט אימ בלאס!

גלויבט ניט דעם דיכטער! ער איז פריי ווי דער ווינט!
 אויף דאָס בלוט פון די קעמפנדע ברידער
 קוקט, ער ווי אויף רויט-פארביקע טינט,
 וואָס איז גוט פיר בילדער און לידער...

גלויבט ניט דעם דיכטער! ער לאכט מיט טרערן,
 אין זיין געוויין ליגט האס און שפּאַט...
 וואָס איז א דיכטער? איז שווער צו ערקלערן —
 ער איז אלץ און גאַרנישט, אזויווי גאַט!

וואריאנט „וואָס איז א דיכטער“ (א.ט. „א דיכטערס הארץ“).

ווען איהר זעהט ביי א דיכטער א קראנקע געזיכט,
 וואָס דיינקט איהר זינד זינע שמערצן?
 ער איז שוואנגער נעבאכ מיט א נאיע געדיכט
 און זי ווארפט זיך און שרייט אין זיין הערצען.

א דיכטער איז לייכטזיניג, פריי, ווי דער זיידן,
אויפ בלוט פאָן קעמפּפּענדע ברידער
קוקט ער נור, ווי אויפ פארביגע טינט,
גוט פיר טראגישע בילדער און לידער.

אין א דיכטערס הערצ איז א היממעל מיט שטערן,
מיט וואַלקען און זאָננענשיין,
עס בליצט דאָרט און דונערט, עס רייגענט מיט טרערן,
ערקוויקענד ווי גאַלדענע וויינ.
(דער צווייטער פּערז איז פארשטראַכט און אַנשטאַט אים איז צוגעשריבן:
אגמ (!) מיט גיפטיגע שמערצן.)

א דיכטער איז א שקלאפ דער פרייהייט.
און ליבע... נור דאָס איז א סאָך.
ער איז א ריינער פּערזנפּאַט, ער איז קינדערש נארהייט
ער איז אללעס און גאַרנישט ווי גאָט.

זיין גאָט איז פרייהייט, זיין געבעט—זינען לידער,
זיין גאָט... נור דאָס איז א סאָך
וואָס איז א דיכטער? א דיכטער איז, ברידער,
אללעס און גאַרנישט... ווי גאָט!

א דיכטער-הערצ איז א היממעל מיט שטערן,
מיט וואַלקען און זאנענשיין,
עס דאָרט דונערט, גיסען מיט טרערן,
און אויב לייכטיג און שיינ קען דאָרט זיין.

צום פארייניקטן קאמפ

מיט שיינע לידער, מיט גלענצנדע ריידן,
איז שוין איבערפילט אונדזער וועלט,
דאָך איז דאָס פאָלק נאָך ווייט פון גאנצדיג,
און גאָט איז נאָך אימער—דאָס געלט.

ניט לידער, ניט ווערטער, אָ, גוטע קאמפּראדן!
עס רופט אונדז די מענטשלעכע פליכט;
ניט אויפ דער בינע, — אויפ שאַכט-באריקאדע
קעמפט אויס די פרייהייט, דאָס לייכט!

ניט מיט דעם קלינגנדן גלענצנדן וואָרט —
מיט מיינ שווערד וויל איך קעמפן און בליצן!

דאן ווען מײַן טויט בענעגנט מיך דאָרט,
בעט איך אים א ווײַלינקע זיצן...

א ווײַלינקע ווארטן, ביז וואנען מײַן שווערד
אויפ די סאָנימ צעברעך איך אינדרײַען,
ביז וואנען איך זע, דאָס פּאָלק ווי א העלד
וועט זיך פונ קייטן בעפרייען!

דאן זאָג איך צום טויט: „איצט טראָג מיך אוועק
איך דיין רויקן שטילן געצעלט.
איצט שלאָפ איך געשמאק, ווײַל ערײַכט איז מײַן צוועק —
בעפרייט איז די מענטשלעכע וועלט!“

ווערטער זײַנען איצט צו מענטשלעכע וואפן
פיר אונדזער אומענטשלעכע פײַנט;
ווען איר ווײַט נישט זײַן אייביק בעטלער און שקלאפן,
פערײַניקט אײַך, ברידער און פריינט!

אייניקײַט איז איצט דער גאָדדענער בריק,
וואָס קען אונדז די מעגלעכקײַט געבן,
ערײַכט די וועלט פון פרייהײַט און גליק,
געניסן א מענטשלעכע לעבן!

רופט צו פערײַניקונג, פערגעסט אָן פערזאָנען —
רעטעט די מענטשהײַט פון שאנד.
דער פײַנט דארף סאָלאַטן, שפּיאָנען, קאנאָנען;
מיר דארפן — אייניקײַט, ליבע, פערשטאנד.

און ווען מיר זײַנען אייניק, דאן זײַנען מיר קאנאָנען,
און שווערדן זײַנען אונדזערע הענט;
און פון אלע בלוטיקע רעוואָלוציאָנען
קומט דאן דאָס גליקלעכע ענד!

פערײַניקט אײַך אַזע, ווי גוטע קאמעראדן,
עס רופט אונדז מענטשעכע פליכט;
נישט אויפ דער בינע, — אויפ שלאכט-באריקאדן
קעמפט אויס פיר זיך פרייהײַט און ליכט!

אונשטערבלעכקײַט

עס ווערט קיינ זאך פערלאָרן,
עס בײַט די פאַרמ נור;

געשטאָרבן און געבאָרן
איז גלייך פאר דער נאטור.

די גאנצע וועלט די גרויסע
איז נור א לאנגע קייט
פון רינגען, שווארצע און ווייסע,
וואָס רופן זיך „לעבן“ און „טויט“.

צעמישט אין דער נאטור ארום
איז דאָס לעבן און דער טויט:
אַט קריכט א גיפטיקער וואָרעם
געבן א בליענדן בלומען-קווייט.

א טייף הערלעכע בוימער
גיבן פייערעס, ביטער ווי גאל;
און אַפּטמאָל פון טויטע שטיינער
שטראָמט א לעבנסקוואַל.

איך דענק, אז פון אונדזערע ביינער,
פון די קעמפער טויטן ליימ,
וועט אויסוואקסן א שיינער,
א לעבנספולער בוימ;

א בוימ מיט גאָלדענע פייערעס,
געשמאַק און פריש און זיס;
ער וועט געבן די קומענדע דויערעס
פון אונדז א ברודער-גריס.

צו דער מוזע

מוזע! דו קלאפסט שוין ווידער אין טה
פון מיינ אָרעמען, עלנטן הערצן;
מיינ קינד, איך האָב קיינ פלאַצ פיר דיר —
מיינ הארץ איז פול טרערן און שמערצן.

זע אַליין, איך בין קראַנק און מיד,
ווי קען איך איצט זינגען לידער?
איך וואָס קאָן העלפן מיינ טרויער-ליד?
מיינע אָרעמע שוועסטער און ברידער?

די וועלט איז א בלוטיקער, ווילדער טיראנ!
זי צערניסט מיר יעדן אייווער!
מיין ליד איז דאָס ליד פונ א קוואַרעס-מאנ
איבעל א יאָסעמלס קיייווער.

פונ זיסע לידער, געשליפענע גראמענ
האָב איכ קיינמאָר געוויסט;
די וועלט מיט אירע בלוטיקע דראמענ
צערניסט אויפ שטיקער מיין ברוסט.

אכ, גרויס איז מיין טרויער! א גיפטיקע שאַנג
לעבט אינ דינן אַרעמענ זינגער;
איכ פיל, ווי זי זיצט אינ מיין יעדן געדאנק,
זי שרייבט איצט מיט מייע פונגער.

אוי, קלאפ ניט, מוזע, אינ מיין אַרעמ הארצ!
דאָרט ברענענ קיינ האַפענונגס-ליכטער;
עס איז דאָרט עננ פונ טרערנ אונ שווארצ —
גיי צו די גליקלעכע דיכטער!

צו די, וואָס ווייסנ פונ גאָלדענע שטונדנ,
פונ זיסנ, פונ הימלישנ כיינ.
אונ מיכ מיט מייע קייטנ אונ ווונדנ,
מיכ לאָז אויפ א ווילדע אליינ!

דער פראָפעט

(נאָכ לערמאָנטאָוו)

פונ דאמאָלס, ווענ דער פרייער גייסט
האָט מיכ געמאכט פאר זיינ פראָפעט,
בעקעמפ איכ פאלשקייט שטאַלצ אונ דרייסט
אונ וועק דעם קנעכט מיט מיין טרומפעט.

דאָכ טויב איז נאָכ דאָס שקלאפנ-פאָלק,
מיכ הערט פונ טויזנטע איינער;
איכ ווער געהאסט, איכ ווער פערפאָלגט,
מענ ווארפט אינ מיר מיט שטיינער.

עס שרעקט די וועלט דאָס פרייע וואָרט!
אונ, ווי א בעטלער, אַפגעריסנ,

וואנדער איך פון אַרט צו אַרט,
און קיינער וויל פון מיר ניט וויסן.

* * *

איך קען ניט זאָגן וויצן,
איך קען ניט כאַנפּען, ברידער!
עס דונערן און בליצן
מינע פרייע לידער!

איך קען נור גיסן טרערן,
טרערן פערל-ריינ, ליכטיק, ווי די שטערן,
ליכטיק, ווי די שטערן
אינ הימלס בלויער קרוין.

איך קען נור ליבן מענטשן,
ליבן מער ווי זיך,
און אמאָל אויך בענטשן
די, וואָס פּלונן מיך,

און אמאָל אויך פּלונן
די, וואָס ליבן מיך
און שטערן מיר אין זוכן
פרייהייט, ליכט פאר זיך.

דער דיכטער

פאר דער פראקטישער וועלט איז א דיכטער א נאר.
און ווייסט איר ווארומ? דאָס און טאקע דערפאר,
ווייל ער זוכט ניט קיין רייכטום, אימ שרעקט קיין געפאר,
ער ווייזט אָן דער וועלט, וואָס פאלש און וואָס וואר.

די וועלט מעג אימ האסן, די וועלט מעג אימ יאָגן,
דאָך וועט ער טאָמיד דעם עמעס נור זאָגן:
ער זוכט ניט קיין קאָוועד, ער זוכט ניט קיין געלט,
גערעכטיקייט, ליבע — איז זיין ציל אויפ דער וועלט.

אָף די מענטשלעכע טרערן, ווייטאַקן, שמערצן
פילט דער דיכטער אין זיין ליידנדן הערצן;

פאר אים זיינען אלע שוועסטער און ברידער, —
מיטן בלוט פון זיין הארצן שרייבט ער זיינע לידער.

זיין גיסט טוט אונדז הערלעכע בלומען פיל שענקען,
ער לערנט אונדז ליבן, ער לערנט אונדז דענקען,
מיטפילן מיט אלע ליינדדע מענטשן.
פערדאמען די פאלשקייט, גערעכטיקייט בענטשן.

ער לערנט אונדז קעמפן פאר פרייהייט און גליק,
ער בעגייסטערט די וועלט מיט זיין געטלעכער מוזיק.

* *

פאר דער פראקטישער וועלט איז א דיכטער א נאר,
פאר דענקנדע מענטשן — איז זיין הארץ אן אלטאר;
א טעמפל פון אלץ, וואָס איז מענטשלעך און פריי,
קיינער אין דער וועלט, ווי דער דיכטער, ניט טריי!

ערשטער וואריאנט „דער דיכטער“

פיר דער פראקטישער וועלט איז א דיכטער א נאר —
און דיינקט איר ווארום? איז נאָר טאקע דערפאר —
ווייל ער זוכט ניט קיין ריכטומ, און פריי איז געפאר
צייגט ער דער וועלט, וואָס איז פאלש און וואָס איז וואהר...
די וועלט מעג אים האססען, די וועלט מעג אים יאָגען,
דאָך וועט ער אימער די ווארהייט נור זאָגען,
ער זוכט ניט קיין עהרע, ער זוכט ניט קיין געלט,
פרייהייט איז ליבע איז דעם דיכטערס וועלט.
אלע מענשליכע טרערן, ווונדען איז שמערצען
טראַגט דער דיכטער איז זיין ליידענדע הערצען,
די מענשען זינד פיר אים נור שוועסטער און ברידער,
מיט זיין הערצבליט שרייבט ער זיינע טראַגריגע לידער.
דער פאָעטישער גיסט לאָסט אונז ניט ביינקען,
ער לערנט אינז ליבען, ער לערנט אינז דיינקען,
מיטפילען מיט אלע ליידענדע מענשען...

צווייטער וואריאנט

איבערגעזעצט דער ערשטער וואריאנט, כוצ פאָלגנדע פערזן:
ערשטער פערז:
„פיר דער פראקטישער וועלט איז דער דיכטער א נאר.“
אכטער פערז:
„גערעכטיקייט, ליבע איז זיין הייליגע וועלט.“
עלפטער פערז:
„פיר אים זינד מענשען — שוועסטער און ברידער.“
צוועלפטער און דרייצנטער פערז:
מיט זיין הערצבליט שרייבט ער זיינע געטלעכע לידער.“

דער פּאָעטישער גיכט טוט פיר בלומען אונז שיינקענ'ן.
פּערצנטער און פּופצנטער פּערזן — ווי אינעם ערשטן וואר'אנט.

ווייטערדיקער טעקסט:

„פּערדאממען די פאלשקייט, גערעכטיקייט בענטשען.
פיר דער פראקטישער וועלט איז דער דיכטער א נאר
כיר דיינקענדע מענשען איז זיין הערצ א אלטאר,
א טעמפעל פון אלעס, וואָס איז מענשליכ און פריי,
און נימאנד איז דער וועלט, ווי א דיכטער, געטריי“...

דריטער וואר'אנט

ערשטע זיבן פּערזן — ווי אין ערשטן וואר'אנט.
בין דעם צוועלפטן פּערזן — ווי אין צווייטן וואר'אנט.

ווייטערדיקער טעקסט:

מיט זיין הערצבליט שרייבט ער זינע הייליגע לידער,
דער פּאָעטישער גיכט טיט פיר בלימען אינז שיינקענ'ן,
ער לערנט אונז ליבען, ער לערנט אינז דיינקענ'ן,
מיטפילען מיט אלע לידענדע מענשען,
פּערדאממען די פאלשקייט, גערעכטיקייט בענטשען,
קאמפּען פיר פרייהייט, פיר אַרעמע קנעכט
און געבן די אונטערדיקטע זייער מענשליכע רעכט'ן.
(קייב פּאָרועצונג ניטאָ)

דער אגיטאטאָר

דער אגיטאטאָר, ווי א האָן,
וועקט אייך צו דער רעוואָליוציאָן;
ער קעמפט און טראָגט אליין די פּאַן...
צום ענדע — הויבט זיך גאַרניט אָן!

אַ, ווען איר האסט די קייטן, דעם טראָן,
דאן מוזט איר אליין אויך עפעס טאָן —
ווייל אָן אייך הויבט זיך גאַרניט אָן!

דער קומענדער שטורעם

איך בין א הייסער רעוואָליוציאָנער;
פּערהאסט איז מיר בעלטזאק און טראָן;
דאָך בליצט אין מייןע אויגן א טרער,
ווען איך קלער פון רעוואָליוציאָן.

איך בעזינג זי ניט מיט טרומפייטן-קראנג, —
איך בעדויער מיט טרערן די צייט,
אינ וועלכער דער מענטש, דער פערשקלאפטער געדאנק,
קען זיין דורכן שווערד נור באפרייט!

אונ ווען נור איך בלעטער די וועלט-געשיכטע
אונ טראכט זיך אינ איר איינ גוט,
זע איך פונ אירע עמעסע בעריכטן, —
יעדע פיצעלע פרייהייט קאסט בלוט.

מיר זינענ אויפ איינ האָר ניט פאָרגעשריטן
אינ פרייהייט אונ הומאניטעט,
מיר האָבן נור שטאַל אויפ פולווער פערביטן
אונ שטריק — אויפ עלעקטריציטעט!

מיר האָבן אויפ יעדער זאך א מאשינע.
מיר טויטן מיט וויסנשאפט;
די וועלט איז, ווי טאָמיד, א בלוטיקע בינע,
דער ערעכער מענטש איז א שקלאפ.

וואָס ווייסט ער פונ ליבע, וואָס ווייסט ער פונ לעבן?
וואָס האָט ער פונ דער נאטור?
זי האָט אימ אן איידעלעס הארץ געגעבן —
צו פילן די ווייטאָקן נור.

ווער וועט אימ העלפן? וואָס וועט אימ רעטן?
ווערטער? — עס הויבט זיך ניט אָן!
מאכט פלאַצ פאר דער פרייהייטס-געטן
קען נור די רעוואָליוציאָן!

פריינט! איך בעוויינ אירע יונגע אלמאָנעס,
איר רוישיקן, בלוטיקן מער;
ווער ס'פערמאָגט נור א פונק פונ האכמאָנעס,
קען נישט דענקען פונ איר אָן א טרער.

דאָך דער שטורעם מוז קומען — עס העלפן קיינ טרערן!
אימ פעהרהאלטן האָט קיינער קיינ מאכט!
ער וועט מיט זיינ איינערנער קראפט צעשטערן
די, וואָס האָבן אויפ דער וועלט אימ געבראכט.

דאָס זײַנען די, וועלכע עס האָבן געשטיקט אונדז,
גערויבט אונדזער פּרײַהײַט און ברויט,
געזעצט אונדז אין טפּיסעס, געפּײַניקט, געדריקט אונדז,
געשמידט אונדז אין אײַז און קײט.

ער וועט צעשטערן טיראנען און טראַנען
און אויפ די רױנען פון שאַנד,
פון קײטן, פון טורמעס, פון מאָרד־קאַנאַנען
וועלן מיר בויען א פּרײַעס לאַנד!

א רײַכע גאַניידן, א הייליקן טעמפל
פון לײַבע, פון פּרײַהײַט, פון גליק,
ווי אויפ אַרעס וועט ליגן דער גײַסטיקער שטעמפל
פון ווארהײַטס אייביקן זיג!

וואריאַנט „דער קומענדער שטורעם“

פערטער פּערז, ערשטע סטראַפּע.
„ווען איך דינק פון רעוואָליוציאָנאַר.
צווייטער פּערז, צווייטע סטראַפּע.
„איך בעדייער מיט טרערן די צײַט.“

ווייטערדיקער טעקסט:

„און וויפיל איך בלעטטער די וועלט געשיכטע,
ווי איך דינק זיך ניט אײַן אין איר גוט,
זע איך פון איהרע וואהרע בעריכטע,
יעדע פּיצעלע פּרײַהײַט קאָסט בלוט!“

דאָך האָבען מיר דען נישט פּאַרגעשריטען
אין פּרײַהײַט אין הומאַניטעט?“

(קײַן פּאַרזעצונג ניטאָ)

א ניט געענדיקטע דראמע

(פון דעם רוסישן)

געשטאַרבן איז מײַן מווע! זי האָט מיך ניט לאַנג
געטרייסט מיט איר הייליקן, זיסן געזאַנג;
פּערוועקט זײַנען די בלומען, פּערלאַשן אַלע שטערן,
דאָס הארץ איז פּערטרונקען אין גאל און אין טרערן.

אומזיסט זוכ איך ווערטער, אומזיסט זוכ איך לידער,
וואָס זאָלן מײַן הארץ בעגײַסטערן ווידער;
טויט איז מײַן מווע! שטום איז א טרונע
ליגט מײַן לעצטע, צעבראַכענע סטרונע.

און דאָך איך געדענק: אויפ מײַן לעבנסוועל
האַט מיר געשײַנט די זון אזוי העל!
איך האָב ניט בעמערקט פון קײַן שטורעם א שפור;
די פּױגלעך, די בלומען, די גאַנצע נאַטור
האַט מיר געזונגען פון לײַבע און גלײַך;
אַך, גאַלדענע יוגנט! דו קומסט ניט צוריק!

וואַריאַנט „א ניט געענדיקטע דראַמע“ (א. ט. פּױן נאַדסאַני)

דריטער פּערז, ערשטע סטראַפּע:
פּערזוועלקט זינד דיא בלומען, פּאַרלאַשען דיא שטערני.
צווייטע העלפט פון דער צווייטער סטראַפּע:
„טויט איז מײַן מווע! עס ליגט אײַן אײַהר טרונע
מײַן לעצטע פּאַרטערטע, צובראַכענע סטרונע!“

דריטע סטראַפּע:
איך דאָך איך געדענק אויפ מײַן לעבענסוועל
האַט מיר געשײַנט דיא זאַננע זאָ העלל.
איך האָב ניט בעמערקט פון א שטורם [א שפור],
דיא פּױגלען, דיא בלומען, דיא גאַנצע [נאַטור]
האַט מיר צוגעזאָגט נור לײַבע אײַן גלײַך,
דאָך וואָס עס איז געווען, דאָס קומט ניט [צוריק].

טרערן

איך זע א גלעזערנעם קאסטן,
וואָס גרייכט פון דער ערד ביז די שטערני;
עס זינד דאָרט בלוטיקע טרערן
פון דעם אָרעמען פּאַלק דעם פּערהאַסטן.

א שטורעם קומט אָן... צעשטערן
וועט ער דעם גלעזערנעם קאסטן;
און אלע טראַגע און פּאַלאַסטן
פּערשלינגט דער יאמ פון טרערן.

ערשטער וואַריאַנט „טרערן“ (א. ט. „אַרבייטער מעלאָדיען“)

I

ווען פון דער ערד ביז דיא שטערני
זאָל גרייכט א גלעזערנער קאסטן,
ער וואָלט זײַן פיר דיא טרערן!
פון דעם אָרעמען פּאַלק, דעם פּערהאַסטן.

אינ ווען דיא וועלט זאל האָבען
א זארג גרויס, וויא דער מעער,
אויכ אינ איהם וואָלט זי ניט בעגראָבען
יעדע ברענענדע שקלאפען טרער!

צווייטער וואריאנט (א. ט. ט. טרערעני)

I

ווען פון דער ערד ביז דיא שטערן
זאל גרייכען א גלעזערנער קאסטען,
וואָלט ער זיין צו קליין פיר דיא טרערן
פינ אָרעמען פאָלק, דעם פעהאסטען!

ווען אינזער וועלט זאל האָבען
א זארג גרויס, וויא דער מעער,
אויכ אינ איהם וואָלט זיא ניט בעגראָבען
יעדע בלוטיגע שקלאפן-טרער!

II

ווען איכ זאל דערצעהלען מיין לעבענסגעשיכטע,
מינע טויזנדע שמערצען, פילייכט
וואָלט איכ מיט הייליגע טרערן געדיכטע
געמאכט פיעל אויגען פייכט.

דאָך שרעק איכ מיכ מינע טרערן אינ ווינדען
בעווייזען דער וועלט אינ דער גאט.

(קיינ פאָרזעצונג ניטאָ)

אינ נאטורס טעמפל

ווען דיין אויג איז פערטרערט, ווען דיין הערץ איז פער-
ווינדעט

מיט דער וועלטס אונגענדלעכען שלעכטס,
אנטלויפ פון דער שטאָט! פאר פעלדער און ווערדער
וויין אויס דיין הארץ און קרעכז!

אנטלויפ פון דער שטאָט, פון קייטן און טרערן,
פונעם בלוטיקן יאגד נאָכ געלט;
גי צו דער נאטור, אינ איר גרינעם טעמפל,
אינ איר פרייער צויבער-וועלט.

אויפ א בלומען-בעט, אונטער פערפלאַכטענע צווייגן
און דעם הימלס בלויער קרוין,
וועט די נאטור דינע ווונדן פעהיילן,
מיט קושן שטילן דינן געוויינ.

אינ אירע זאנפטע אָרעמס וועסטו פערגעסען
די וועזט פון יעסורימ און פיין;
אויפ איר מוטער-שוים וועסטו טרוימען
א כאַלעם אונשוואַדיק און שיינ.

דו וועסט פערגעסן די מענטשן, וואָס האָבן
דיין ליבע בעגעגנט מיט גיפט;
וואָס האָבן פערשטויסן דיין הייליקע פריינטשאפט,
אינ האַרצפּאַזן ערגניצ פערטיפט.

וואָס האָבן זיך אָפּגעקערט מיט סינע, פּעראַכטונג
פון דיין ערלעכער ברודער-האנט,
ווייל דו האָסט געפריידיקט מענטשלעכקייט, ווארהייט,
און קאמפ קעגן שקלאפן-שאנד.

דו וועסט אַלץ פּערגעסן אינ גרינעם טעמפל
פון דער רייצנדער נאטור;
זי וועט דיך בינדן צו איר ווארעמען הארצן
מיט א פראכטפלאַלער בלומען-שנור.

די נאכטיגאל, דער געפליגלטער זינגער,
וואָס פערקויפט ניט צו קיינעם איר ליד,
וועט דיך פּערגיסן, פּערוזיסן מיט טרעלן,
פול מיט פרייען שטאַלצן געמיט.

וואריאנט „אינ נאטורס טעמפעל“

ווען דיין אייג איז פּערטרערט, ווען דיין הערצ איז פּערווינדעט
מיט דער וועלטס אונענדליכען שלעכטצ,
ביי אוועק פון דער שטאַדט! לאָזינ פעלדער אינ וועלדער
הערן דיין זיפּ און דיין קרעכטצ!

ביי אוועק פון דער שטאַדט, פון קייטען און טרערן,
פון דעם בלוטיגען יאגט (!) נאָך געלד,
ביי צו דער נאטור, אינ איר בלומען-טעמפעל
אינ איר פרייע צויבער וועלט!

אויפ א בלומען בערט (!), צווישן גאלדענע צווינגען,
אונטערן היממעלס בלויע קרייג,
וועט די נאטור דינע ווינדען פעהיילען
פארקושען דיין געווייג!

אין אירע זאנפטע אַרעמס וועסטו פערגעסען
דעם ווילדען בלוטיגען רוימ!
אופ איר שוואנען בווימ וועסטו טרוימען
א זיסען אוינשולדיגען טרוימ!

דו וועסט פערגעסען די מענשען, וואָס האָבען
דיין ליבע בעגענענט מיט גיפט,
וואָס האָבען בעשימפּפּט די הייליגע פּריינדשאַפּט,
אין הערצלעזיגן ערגייצ פּערטיפּט!

וואָס האָבען זיך אָפּגעקערט מיט פּעראַכטונג
פּונ דיין ערנסטע ברודער-האַנד.
ווייך די האָסט געפּאָדערט מענשליכקייט, וואַרהייט
אין קאַמפּ געגען שקלאַפּענשאַנד!

וועסט אלעס פּערגעסען אין בלומען-טעמפּעל
דער רייצענדער נאַטור,
אַרומגערינגעלט מיט די שענסטע פּערל
פּונ איר פּדאַכטפּאָללע גאַלדענע שנור!

און די נאַכטיגאַל, דער געפּליגעלטער זינגער,
פּול מיט שטאַלצען פּרייזעם געמיהט,
וועט זיך פּערגיסען מיט הימלישע טרעללען
פינ אַ גנ ערן ליד!
ער וועט זינגען...

(קייג פּאַרזעצונג ניטאָ)

צוויי מאָלער

אַ מאָלער האָט דעם „אַמערטאַל“ בעשריבן
און האָט אלס פּאַרב בענוצט זיין בלוט אַלייג;
מיט טרערן זינגען מענטשן שטייג געבליבן
פאַר זיין בילד, אזוי הייליק-שייג!

דעם צווייטן מאָלער האָט די זאַך פּערדראַסן...
„וואַרט! איך וועל אייך ווייזן, וואָס הייסט גוט!“ —
און האָט אַ גאַנצן עמער צעגאַסן
דאָרט, וווּ מע דאַרף אייג טראַפּן האַרצנס-בלוט.

דאָס בילד איז פארטיק... עס עקלט פראָסט צום שטארבן! —
עס האָט קיין בלוט, עס האָט קיין לעבנס־קראַפט;
א גאַנצער עמער מיט געמאַכטע פארבן
קען ניט פערבייטען איין טראָפּן הארצנס־זאָפּט!

וואריאנט „צוויי מאָלער“

א מאָלער האָט א „יאַממערטהאל“ געשריבען —
אלס פארב האָט ער בעניצט זיין בלוט אליין,
און מענשען זינד מיט טרערן שטייען געבליבען
פאר זיין בילד, זי וואהר זאָ הייליג שיין.

א צווייטן מאָלער האָט די זאך פערדראָסען:
„ווארטן איך וועל אייך בעווייזען וואָס הייסט גוט!“
און האָט א עמר (!) מיט פארב דאָ אויסגעגאָסען,
ווי מאן ברויכט איין טראָפּען מענשען בלוט...

זיין בילד איז פערטיג... דאָך נאָענט שאָן צום שטארבען...
זי האָט קיין לעבען, זי האָט קיין צאָבערקראַפט,
א גאַנצער עמער מיט געמאַכטע פארבן
קען ניט פארבייטען איין טראָפּען הערצען זאכט!

* * *

איך בין ניט קיין שוועכלינג! דער עמעס, וואָס ברענט
אינ יעטוידן טייל פון מיין הארצן,
קען קיינמאָל ניט ווערן פערטיליקט, פערלענדט
פון א יאמ פון יעסורימ און שמערצן.

און ווען מיין קערפער מיט יעדער מינוט
קומט נעענטער צום טויטס געצעלט, —
פליט מיין גייסט מיט שטאָלצ און מוט
אלץ נעענטער צו דער פרייער וועלט.

(1890—1892)

וואריאנט „איך בין ניט קיין שוועכלינג“ (א. ט.
„דער דיכטער שטערבט ניט!“)

איך בין קיין שוועכלינג! די ווארהייט, וואָס היינט
שיינט, ווי א זוהן, אינ מיין ליידענדעס הערצ
קען נישט פערניכטען קיין פריינד און קיין פינד,
און אויך נישט דעם ים פון די ביטטערסטע שמערצ

און ווען מיכ פערלאָזען די בעסטע פּרײַנד
עלענד און קראַנק אינ שקלאַפעניאַכ,
מײַנ שטיממע וועט צורופּן ערנסט ווי היינט:
פאַרווערטס! די ערד באוועגט זיך דאַך!

וואָס איז דערפּונ? די זאָנע שײַנט,
און די ערד בעוועגט זיך דאַך!

טוה דײַן ארבייט אינ זיך ניט,
דײַן ארבייט איז דײַן בעסטער לאָהן.

טו דײַן ארבייט נאָך דײַן איבערצײַגונג,
אופּ אפּלאַדיסמענטען ניט ווארט —
דו ביסט אליינ דײַן בעסטער פּרײַנט,

אויבײט פּלייסיג

בלייב טרײַ דער ווארהײט, ארבייטער דיכטער,
זײַ נישט קײַן שוועכלינג, די ווארהײט, וואָס היינט
בעלייכט, ווי א זעהן, אינזער יונגעס הערצ
קען נישט פּערניכטען קײַן פּײַנד אינ קײַן פּײַנד (!),
און אויך נישט דעם יאמ פּונ די ביטטערסטע שמערצ.

א טרויעריקער געלעכטער

איך קוק אויפּ אײַך און וויינ און לאַך,
איר זײַט אזוי קינדערש, איר זײַט אזוי שוואַך;
איר ווארט אויפּ רעפּאַרמען, איר גלױבט אינ שטאַט
און ווילט ניט בעגײַן אן ענערגישע טאַט.

זײַ זײַנען עטלעכע, איר זײַט א סאַכ...
ווייל איר זײַט דומ, דערפּאַר זײַט איר שוואַך;
קריגט נור א ביסל מענטשן-פּערשטאַנד —
און פּרײַהײַט דערלאנגט אײַך איר הייליקע האַנט!

איך קוק אויפּ אײַך, ברידער, און וויינ און לאַך,
איך ווייס, אז איר ליבט אונדזער הייליקע זאַב,
נור דאָס, וואָס זי פּאַדערט, פּערשטייט איר נאָך ניט —
עס פּעלט אײַך דער שטורמישער פּרײַהײַטס-געמיט!

קעמפּ ביזן סאַפּ!

נאָך א לאנג, שווערנ קריג
קערסטו זיך פּונ שלאַכט צוריק;

גליקלעכ ביסטו אינ דינ זיג,
מוטיק שטראלט דינ העלדנבליק!

אויפ דינ שטאַלצע, רויטע פאַן
שינט אראָפּ די העלע זונ;
אלע פּינט פונ שקלאפּנ־קייט
גריסנ דיכ מיט בלומענ־קוויטנ!
דינע ברידער — ארבייטלייט —
דענקענ פונ א נייער צייט;
שקלאפּנ, פּוּל מיט כארפע, שאנד,
ריכנ דיר א ברודער־האנט. —

דאָכ פּערגעס ניט, אז פאר דיר
ליגט נאָך ארבייט אָן א שיר!
פרייהייט־סאָנימ לעבנ נאָכ,
שטארק איז נאָכ דער שקלאפּנ־יאָכ!

ווייט, אז פאר א גרויסע זאכ
מוז מענ אָפּפּערנ א סאכ!
ניט א העלפּט — דעמ גאנצנ לעבנ
מוז מענ דער אידייע געבנ!

ווייט: דאָס גרעסטע מענטשנ־גליק
איז איצט אינעם פרייהייט־סקריג;
יעדנ פרייהייט־ס־קעמפּערס ווונד
מאכט די מענטשהייט מער געזונט!

זינט איר פעהירראט?

נאָכ ניט געהייראט? איז עס דענ מעגלעכ?
אכ, איר זייט גליקלעכ, מיינ הער!
אייער לעב־סי־שיפּ, מיינ פריינט, איז בעוועגלעכ
אונ פריי אינ דעם וועלטלעכע מעער!

אכ! איכ בין ניט אווי גליקלעכ, ווי איר! —
איכ האָב געהייראט מיט א יאָר צוריק;
מיינ פרוי פלעגט מענ זאָגן, אז זי איז מיט מיר
אויפּן אייפּלטורעם פונ גליק.

זי איז פאָשעט א מאַלעכ! צום אונגליק בעגענט
האַט פּלוצלינג זי א יונגמאַן;
זײַן מויר האָט מיט זיסע ריידלעך גערענגט...
און וואָס מײַנט איר? דער טיראן

האַט זי פּערקישעפט מיט זײַן זיסן מויר
און איז דרײַ כאַדאַשימ אַרומ
האַט מיכ געטראַפּן א טויט־קויל —
עס האָט מיכ פּערלאָזן מײַן בלוט!

דאָס האָט מיכ געקרענקט! כײַהאַב געוואָלט זיך הענגען
און טאַקע נעבן איר טיר!
נאָר פּלוצלינג דאַרף דער טיטוול ברענגען
א נײַע צאָרע אויפ מיר.

איך געשטאַרט פון א מיידל, יונג — מילך און בלוט!
ווי זאָל מען זיך ניט פּערליבן?!
זי האָט מיר געזאָגט דורך טרערן: „גוט!“
און איז אויפ מיר הענגען געבליבן...

און הענגט נאָך ביז איצט!.. עס פּלאַצט מיר מײַן ברוסט,
איך גיי שיר ניט אַראָפּ פון זינען!
זי האָט נור צו בעלעך און קליידער א לוסט,
און איך קען קוים אויפ ברויט פּערדינען!

איך וואָלט זיך אוואַדע אומגעבראַכט,
א נעס, וואָס א שיינע ברונעטן
האַט מיט מיר בעקאַנטשאַפט געמאַכט...
אכ, זי נור, זי קען מיך רעטן!

אַ, יאָ! דיזער מאַלעך וועט מיך רעטן!
זי איז אזוי מילד און שיינ!
מײַן אַלטע טראַנטע וועל איך געטן —
אויך מיר א פאַרשוין!

עס וועט מיר זײַן א ביסעלע שווער,
אַבער... איך בין ניט קיין יינגל!
דאָך זאָג איך אײַך אָפּן, מײַג פּיבער הער!
איר זײַט גליקלעך, וואָס איר זײַט נאָך „סינגל“!

וואריאנט „זײַט איר פֿערהייראט?“ (א. ט. דער פארהייראטהער“).

נאָכ ניט געהייראטה? איז דעג דאָס מעגליכ?
אכ, איר זײַט גליקלעך, מײַנ הערר!
אײער לעבענסשעפּ איז פּרײַ אונ בעוועגליכ
אינ דעם גרויסען לעבענסמעער!

דאָכ איכ בין ניט אזוי גליקלעך, ווי איהר,
איכ האָב געהייראטה א יאָר צוריק,
מײַנ פּרוי וואר אן ענגעל! זיא וואר מיט מיר
אויפ דעם אײפּעך-טהורם פונ גדיק!

דאָכ פליצלינג, אכ, פליצלינג האָט זיא בעגעגענט
עפעס א יונגען מאן,
פינ זײַנ מונד האָבען זיסע פראזען גערעגענט
אינ וואָס מײַנט איהר? דער טיראן

האָט זיא פארשקלאפט...

(קײַן פּאַרזעצונג ניטאָ).

צוויי פאבלס

I

דער קינסטלער און דער אייזל

א קינסטלער האָט געמאכט א בילד,
א קאָמישע אייזל-פיגורע;
עפעס א כאיע, דומ און ווילד,
האָט דאָרט דערקענט איר צורע.

„סטײַטש! דאָס בין איכ דאָכ מיט די ביינער! —
שרײַט דער אייזל — דאָס איז מײַנ פּאַרטרעט!“
דער קינסטלער לאַכט... — ווער ביסטו אזוינער?
„איכ... אן אייזל-פּאַעט!“

II

דער אייזל און דער זונענשטראל

אמאָל האָט צו אן אייזל אינ שטאַל
דורכגעדרונגען א זונענשטראַל;
עס האָט דעם אייזל שטאַרק פּערדראָסן,
וואָס דער שטראַל האָט אימ מיט זײַנ ליכט פּערגאָסן.

דער איינז איז ביין, ער ווארפט מיט די פיס
און קלאפט מיט די אויערן... ער הירזשעט אין שטאל
און שפרינגט אין דער הייכ און וויל געבן א ביס
זיין בלוטיקן פיינט — דעם זונענשטראל.

דער זונענשטראל, קלאָר ווי א ריינער שפיגל,
קוקט אויפן אייזל און דענקט בא זיכ:
עס איז גוט, וואָס אן אייזל האָט ניט קיין פליגל,
אז ניט, וואָלט ער פערשמירט מיט די לאפעס מיכ!

א ראָמאַנס

(פון דעם רוסישן)

די בלויע וועלן האָבן זאנפט געמורמלט,
דער בלאסער מאָנד געלויכט האָט העל און שיינ;
געקלאפט האָט שטיף דיין הארץ, געטוליעט צו מיין הארצן, —
אכ, יענע נאכט! פערגעסן האָסטו זי שוין!

דו האָסט געשוואָרן דעם דיכטער טרייע ליבע,
דאָך דער פרומער נארישער האמוין
האָט דיכ געשראָקן, און דו האָסט דיין ליבעס,
דיין יונגעס הארץ פערוואנדלט אין א שטיין.

און איצט איז שוין ניט ווייט מיין לעצטע שטונדע,
צום לעצטן מאָל וועט דיר דעם דיכטערס שטימ
זינגען שטיל... ער האָט מיט דיר געאַטעמט,
געליבט נור דיכ — דו האָסט פערגעסן אימ!

עמעסער פאטר:אַטיזמוס

וואָס שרייט איר קעגן פאָטערלאנד?
זאָל יעדער פון זיין פליכט
און קעמפן אין זיין פאָטערלאנד
פיר פרייהייט און פיר ליכט!

זאָל יעדער ליבן זיין פאָטערלאנד גוט,
זיין שפראך און זינע לידער,
און קעמפן מיט זיין הארץ און בלוט
פאר זינע פערשקלאפטע ברידער.

דארפ איך דען האסן פאָטערלאַנד?
זאָל די פּרײַהײַטס־לערע פּערבײַטן
יעדער איז זײַן אײגענעם לאַנד
און זײַן פּאָלק בעפּרײַען פּון קײטן.

זאָגט: וואָס שאַדעט דעם פּראַנצווין
זײַן עמעסער פּאַטריאָטיזמוס?
איז דען נײַט פּראַנקרײַכ, ווי פּײַער, הײס
איז קאַמפּ פּאַר סאָציאַליזמוס?

און ווען איז יעדן פּאָטערלאַנד
פּאַלן טיראַנען און טראָנען —
דאַן פּאַלט אויך די פּינצטערע וואַנט,
וואָס צעטײלט אײצט אַלע נאַציאָנען. —

אַרע מענטשן וועלן זיך רײַכען די האַנט,
ווי גוטע ליבנדע ברידער,
און יעדער וועט זינגען איז זײַן שפּראַך און זײַן לאַנד
די הײליקע פּרײַהײַטס־לידער.

* * *

איך האָב מיטן בלוט פּון מײַן האַרץ געשריבן,
און אײצט איז מײַן טײַטשער לער;
עס איז דאָרט קײן טראָפּן בלוט פּערבליבן,
קײן אײנציקע הײסע טרער!

אַלץ האָט פּון מיר אויסגעזויגן
די קאַלטע אונגענטשלעכע וועלט!
אײצט זיך איך צעבראַכן און געבוּגן,
אַליין איז מײַן געצעלט.

פּאָלק! איך האָב דיך געליבט נײַט ווי די,
וואָס גלעטן זיך רויק די בײַכער,
און גלענצן מיט פּרעמדער פּילאָזאָפּיע
און לעבן זיך ווי א רײַכער.

אַ, נײַן! דעם לײַדנדעם „אַכ“ און „וויי“
האַט זיך אָפּגערופּן
איז מײַן ברוסט מיט א קריגס־געשרײַ,
וואָס האָט נאָך נעקאַמע גערופּן.

עס האָט אויפֿ מײַנע פּרילינגס־בלומען
מיט שקלאפּנ־בלוט גערעגנט ;
ווי שקלאפּנ־טרערן האָבן געשווימען,
האָבן זיי מײַנע בעגענט !

איך האָב מײַן אייגענעם שמערצ פּערטרונקען
אינ יאמ פון דער מענטשהייטס שמערצ ;
עס האָבן פון פּרייהייטס הייליקע פּונקען
געגליט און געברענט אין מײַן הערצ.

לידער, וואָס זײַנען נײַט געדרוקט געוואָרן

(פֿון עדעלשטאַטס מאַנוסקריפֿטן)

1

* * *

עס גיעבט פיל דיכטער אויפ דער וועלט,
וואָס זינג[ענ]ן שעהן, אָבער פיר געלט,
אבי נור דאָלאַרס וועלען קלינ[גענ]ן,
וועט ער פיר יעדען טאנצען, זינגען,
אינ וויא א לענדלאָרד...

2

* * *

ברידער! גענוג שאַן אייך זידלען, זיך קריגן,
ווייט איז פאָן אונז אונזער ציל,
און ביז אינ דער וועלט וועט גערעכטיקייט זיגען
מוז מען נאָך קאמפּען זאָ פיל!
סאַציאַליסטען און אנאַרכיסטען —
מיר האָבען איינ הייליגען צוועק:
פּערניכטען די הערשאַפט פּאָן קאַפיטאַליסטען
און מאכען צי פּרױהײט א וועג!
צוויקעלט די רייטע און הייליגע פּאָנען —
אינ ברידערלעך רייכט זיך די הענד, —
פּעראַייניגט אייך אללע פּערניכטען טיראַנען
און מאכען מיט קנעכטשאַפט אן ענד!
ברידער, איז יעצט זײַען די צײַט זיך צי קריגען?
זעט ווי אינ [!] ליכט אינ אָן ברייט
אינ קייטען אינ בליטיגען ווינדען דאָרט ליגען
די שקלאַפען פּאָן הונגער און נייט.
הערט ווי עס יובעלן און טראַומפירען
די רייכע וואָס לעבען זאָ גיט, —

ווייל זיי דריקען דאָס פּאָלק און, ווי בייזע וואמפירענ,
 טרינקען דאָס מענשליכע בליט.
 דיינקט אָפּ די בילדער! פילט ווי זיי ברענען,
 צורייסענ דאָס מענשליכע הערצ!
 ווען דאָס פּאָלק זאָל זיין מאכט ניט ערקענען,
 עס בעפרייט זיך שאָנ זעלבסט פּאָנ זיין שמערצ!
 ברידער, וואָס האססען די שאנדליכע קייטען,
 וואָס ליבען דאָס ליידענדע פּאָלק!
 פּעראייניגט אייך אללע די קנעכטשאפט צו טייטען,
 דאן קענט איר ערווארטען ערפּאָלג!
 פּעראייניגט אייך אללע, בעוואָפנט אייך, ברידער,
 מיר וויללען די פרייהייט, די ערד!

3.

* * *

מוזע טהייערע, ניט ווייני,
 קען דען אויפהערען צו לעבען
 דער, וואָס האָט דעם פּאָלק זיין קרייני,
 הערצ און זעלע אָפּגעגעבען?
 ווען דער טוידט וועט אויך זיין זיגעל
 לעגען אויף מיין מינד, זיי דרייסט!
 צווישען פּאָלק אויף אַדלער, פליעגעל
 וועט ארומשוועבן מיין גייסט,
 און ביז וואנען עס וועט קלינגען
 אירגענד ווא א שקלאפענקייט,
 וועסטו פרייהייטס ליעדער זינגען
 און בעזינגען צייט אינ טוידט.

אינ ביז וואנען עס וועט פאלען
 אירגענד ווי א שקלאפענטרער,
 וועט מיין שטורם ליעד ערשאלען!
 מוזע, זאָג וואָס ווילסטו מעהר?!

4.

* * *

איך בין אַרעם, דאָך פאל איך ביי זיך נישט אראָפּ —
 ריכ איז מיין זיילע מיט ליכט.
 איך בייג נישט פאר קיינעם מיין שטאַלצע קאַפּפּ
 און קוק גלייך דער וועלט אינ געזיכט!

איך פּערקייפּ מייע מוסקלען, ניט מיין געוויססען,
 מיט מיין עהרע האנדעל איך ניט;

1 מעגלעך, אז די דאָזיקע ליר איז איינער פון די ערשטע וואריאנטן פון דער ליר „צומ פא-
 רייניקטן קאמפ“.

און ווען מיין ראָק איז אביסעל צוריסטענ,
שטאַלציר איך, ברידער, דערמיט!

דאָס ווייסט א יעדער, דאָס איז אומזערע צייטען
איז אומענליך זיין ערליך און רייך,
מע קען נור די עהרע אויפ רייכטום פערבייטען,
איז דאָס קומט ניט אויס ביי מיר גלייך!

לאָז מאַרגען קומען די רעוואָליוציאָנ,
איך בלייב טריי מינע געדאנקען!
איך האָב ניט קיין היז, אויך נישט קיין טראָהן,
איך האָב נישט קיין געלד אַיך די באַנקען.

5

* * *

איר מעגט מיך פּעראַכטען אלס א מאַראַליסט
און פון אייער מיטט — פּעריאָגען!
איר מעגט מיך פּערוואַרפען מיט שטיינער און שמוטצ,
דאָך וועל איך די וואַרהייט אייך זאָגען!

ביז יעצט האָב איך פּרײַ די וואַרהייט געזאָגט
צו די רויבער קאַפיטאַליסטען,
וואַרום זאָל איך דען די וואַרהייט [ניט] זאָגען,
אייך, ברידער, סאַציאַליסטען?

אייך פּריידיגער פון פּרייהייט און גלייכהייט,
וועל איך אויך די וואַרהייט זאָגן,
אויף וועלכע טריבונע איר זאָלט ניט שטיין,
און וואָס פיר א פּאָהנע ניט טראָגען!

אַט שטייט איינער, דאָרט אויף דער טריבונע
געגען געלדזאק, קירכע און שטאַט!

6

* * *

איך דער צוקונפט וועלן מיר לעבען אפ אן אנדער אייפין,
מיט מעהר ישר(1) איז מעהר קאַפּ.
יעצט האָט יעדער זיין אייגענעם אווען (1)
זיין אייגענע קיך און טאָפּ!

אַבער דענסמאָלט וועלן בעפרענע זיך
די פרויען פאַן קיך און קאַכען,
די שטאַט וועט האָבען גור אייז גרויסע קיך,
און גור אייז קעכי וועט מאַן ברויכען!

יעצט מוז יעדע מיטער בעזוגדער
ערציען איהרע קינדער אליין,
און עס איז גאָר קיין ווונדער,
וועג זיי זינען דום און געמיינ.

דאָך דאמאָל וועט מאן אללע קינדער ערציען
אינ איין גרויסען אינסטיטוט,
ווי זיי וועלן ווי בלומען בליען,
לערנען אללעס, וואָס איז גוט!

7

ערשטער וואריאנט

איך זיצ איך מיין צימער אליין און איך טראכט,
ווי שווער איז דאָס מענשליכע שטרעבען
דורך סאָצענטער שמערצען, דורך שטורעם און נאכט,
צו אַ פּרײַען פּערניפּטיגען לעבען!
איך זע, ווי דאָס פּאָלק איז אינוועסטעד און שטום,
ווי בײַ אים זינד די קייטען נאָך טאיער,
ווי דומהעיט און פרעכהייט רעגירט אומעטימ,
עס שטארבט, וואָס איז הייליג און טאיער...
האַפּנונגען זיסע זינד לאנג שאַן פּערטריבען
פּאָן הערצען מיט טראַער און זאָרג,
דאָרט איז איין איינציגע ליבע געבליבען,
די ליבע צו ליידענדען פּאָלק.
אַ פּאָלק, פיר דיר איז מיין הערצ ניט פּערדאָרבען,
עס איז דיר, ווי אימער, געטריי,
און ליבערסט וואָלט איך פיר דיין פּרייהייט געשטאָרבן,
ווי זעהען דיך איך שקלאַפּעריי,
שעהן זינד די וועטער פּאָן פּראיע קאמראדען,
זיס די פּראיע מוזיק.

צווייטער וואריאנט

ערשטע פינף פּערזן — ווי אינעם ערשטן וואריאנט.
ווייטערדיקער טעקסט:

פּאָן עמעס אנטלייפט ווי פונ פאיער,
איך פּרעכייט איך דימהעיט פּערדארבט אומעטימ
אללעס דאָס, וואָס איז הייליג איך טאיער!
די ווייטערדיקע צען פּערזן — ווי איך ערשטן וואריאנט.
פּאָרזעצונג:

דאָך ניט פּאָן דער בינע, פּאָן שלאכט באריקאדען
וואָלט איך קאמפען, אַ פּאָלק, פיר דיין גליק!
ניט מיט דעם הייכען איך גלאנצענדען וואָרט
מיט דעם שווערד וויל איך קאמפען און בליצען!
איך ווען מיין טייט בעגעגענט איך דאָרט,
איך בעט אים א וואלינקע זיצען,
א וואלינקע ווארטען, ביז וואנען איך הערר,

ווי עס פאלטענ די טראַגענ אינ קייטענ,
דאנ רייכ איכ מיינ האנד אימ אָנ א זיפּץ, אָנ א טרער:
יעצט טראַג מיכ, מיינ פריינד, צו די טייטענ,
איכ האָב פאר זיי א הייליגע גיטס,
זי ריפּט אללע טייטע צום לעבענ,
דער גייסט פאָנ דעם פאָלק האָט יעדענ קינד, יעדענ גרייז
זיינ בליק אינ זיינ פרייהייט געגעבענ.

דריטער וואריאנט

שטימט אינגאנצן מיטן צווייטן וואריאנט.
צום סאָפּ קומענ צו נאָכ צוויי פערזן, וואָס זיינען פארשטראַכט געוואָרן:
„איכ זאָג זיי: מאַשא (מאַשיעכ) דער הייליגער, הערט,
איז געקאָממענ, נאָך האָט ניט קיין טאָעס.

באמערקונג. מעגלעך, אז די ליד איז א וואריאנט פון „צום פאריינוקטן קאמפ“. דאָ פיגור-
רירג, עטוואָס וואריירט, די דריטע, פערטע און פינפטע סטראַפעס פון „צום פאריינוקטן
קאמפ“.

8

* * *

עס טרערנ די אייגענ, עס שטורמט דאָס הערצ,
ווענ איכ בעטראכט דעם ריינעם מערצ,
איכ זעה, ווי אינ פריינקרייכ קעמפּפענ קומראדענ,

איכ הערר, ווי עס דוננערנ קאנאָענ
אינ היימאטה פון רעוואָליוציאָנענ,
און פאָנ די שלאכטפעלד-בארריקאדענ
פיר פרייהייט קעמפּפענדע קאמראדענ,
הערר איכ מיט די שווערדענ קלינגענ,
איכ הערר, ווי זיי בעגייסטערט זינגענ
די מאַרסעליען—די הייליגע ליד,
וואָט בעצאָבער (!) די וועלט מיטן פרייעם געמיט,
רופט דעם שקלאפ צו רעוואָליוציאָנ!
איכ זעה די שיינע פרייהייטס געטטיג,
זי קוממט די וועלט פאָנ קייטענ רעטטיג.

איכ זעה, די שטאַלצע פרייהייטס געטטיג
קומט פריינקרייכ פאָנ טיראנענ רעטטיג,
און, אָ! ווי פראכטפאָל איז איר קוממענ!
ווי זי גיט א טריט, דאָרט בליענ בלומענ
די זאָננע שיינט, די פייגלאכ זינגענ,
אינ זיסע פרייהייטס לידער קלינגענ;
וודהינ די געטטיג ווארפט איהר בליק,
דאָרט יובעלט ליבער פרייהייט גליק,
די קייטענ זינד פאָנ שקלאפ געפאללענ,
ער קושט די זיסע פרייהייטס שטראללענ!

דאָך פליצלינג — וואָס איז דאָס?
 דאָך פליצלינג ווערט פינסטער, גס דונערט
 און קראכט;
 עס ווערט ווידער פינסטער, עס ווערט ווידער נאכט,
 די פרייהייט געטטיג ווערט בלאס, וויל דער טייט,
 איהר שניינויטע ברוסט איז פערווינדעט און רייט,
 זי האָט נאָך קיינ צייט איהרע פליגעל צערשפרייטען,
 ווי עס שמידען זי ווידער טיראנען אין קייטען,
 עס הילכען קאנאָנען... די פרייהייט אלטארן
 שווימען אין בלוט פאָן קאָמונארן,
 בלוט, ברוט, דו הייליגע זאפט,
 ווי ציניש בעשימפט דיך די ווילדע קראפט
 פאָן ווילדע טיראנען! מיט וואָס פאר א שמערצ
 פערלאָסט דו די שיינע מארטירער הערצ!
 דאָך פרייליכ שפריצט, דו ארויס פאָן די גלידער,
 פאָן א היינקער, וואָס האָט געטייט זיינע בהידער,
 דעם פרייהייט גיסט מיט די פיס געטראָטען,
 פערפאָלגט אימ מיט קייטען און עשאפאָטען.

דאָך ווארט צו, הייליגע באלואמ,
 ניט איממע (!) וועט פליסען דיין רייטער יאמ
 איבער די שווארצע מענשליכע ערד,
 ניט איממע ווערט (!) הערשען די בלוטיגע שווערד!
 פיר דער מענשהייט... איהר לעצטע קריג,
 דאָס וועט אויך זיין איהר הייליגעס זיג
 איבער צארען, קעניגע, אין פּרעזידענדין!
 און עס שראדען מיט זיי אויך די מאָרד-אינסטרומענטען;
 פאָן שווערדען ביקסען און גילאָטינען
 מאכט מיר נוצלעכע ארבייט מאשינען,
 וואָס העלפען אונז רייכטימער פראָדוצירען,
 געניסען די פרייהייט און פראָגרעסירען.

צוֹרֵג

צומ פאָעט

(געווירמעט אב ד. ערעלשטארט)

וויינ ניט, איך בעט דיך, אומגליקלעכער ברודער,
וויש אָפּ דיניצע טרערן, פארגעס איך דיין שמערצ,
פילסטו, ווי דיניצע טרויעריקע לידער
שניידן אפ שטיקער מיין אָרעמעס הערצ?

אָ, דו האָסט אפּ דיין וועג שוין געליטן
שרעקלעכע צאָרעס, פיל ערנט און נויט, —
דיך האָבן געיאָגט און געדריקט פאראזיטן,
האָסטו אימער געקעמפט אפּ לעבן און טויט.

און קרעכצנדיק, זיפצנדיק קלינגענ די סטרונעס
אפּ דיין צעבראָכענע אלטינקע פידל,
זי שפילט אונדז מעלאָדיען — ביטערע קינעס,
זי זינגט אונדז א יאָמערליך וויינענדע לידל, —

נאָר איך, איך בין יונג און פאנג אָן צו לעבן,
כוויל אפ דער ליכטיקער וועלט געבן א קוק:
מיין הארץ וויל איך אלעס נאָך האָפּן און גלויבן,
לאָז מיך, איך בעט דיך, כאָטש טרוימען פון גליק!

הערסט, ווי פריילעך די פייגעלעך זינגען
איך רוישנדע וועלדער, איך בריינדע פּעלד?
זעסטו, ווי קינדערלעך טאנצן און שפרינגען,
אלעס איז מונטער, פרייט זיך און קוועלט!

זינג מיר, ווי זיי, פון דעם פּרילינג דעם זיסן,
פארגעס אָן דעם ווינטער — ער איז נאָך גאַנץ ווייט!
איך וויל פון דעם לעבן, פון אלעס געניסן,
ווייל איך בין יונג נאָך, ווייל איך האָב צייט.

נ.מ. באבאד.

(פ.א.ש. 25-טן וועקאבער 1891)

צום פאָעט

(געווירמעט אן ד. ערעלשטאט)

פאָעט, דינע רייסנדע מעכטיגע לידער —
זיי רייסן אויפ שטיקער מיין אַרעמעס הערץ,
באלד הער איך א דונער א ווילדן, באלד ווידער
די קראַנגדע טענער פון יאָמער און שמערצ...

באלד הער איך א פאָרוורפ, א פלוק די טראַנען,
זיי רויבן, וואָס טרעט מיט פיס אונדזער רעכט;
באלד הער איך א שמערצפולן אויסרוף: „בין וואַנען,
בין וואַנען נור שקאַפן, בין וואַנען נור קנעכט?“

און ווען איך פארנעם דיין קוואַלפאלעס זינגען
פון בלימעלעך יונגע, געשמירעט אין קייט, —
דאן וויל מיר דאָס הערץ פון דער ברוסט ארויסשפרינגען,
דאן ווילט זיך מיר קעמפן אויפ לעבן און טויט.

„צום קאַמף! שריי איך ווידר, און דאָס בלוט טוט מיר זידן,
דער פייער ער פלאַקערט, ער פלאַמט פונדאָסניי!
צום קאַמף, איר געדריקטע, דען נאָנט איז דער פרידן:
די בלימעלעך יונגע, זיי מוזן זיין פריי!“

י. זיי פריי.

(פ.א.ש., 15-טן יאנוואר, 1892)

נעקראָלאָג-לידער

In memoriam of D. Edelstadt

ער איז טויט! און א ליבענדעס, פינדעס הערץ,
א הארץ פול מיט ליבע און הייליקעס שטרעבן,
געפרעסט און געריסן פון ווייטעק און שמערצ
האַט אופגעהערט קלאַפן און לעבן.

ער איז טויט! און א איידעלע, ערלעכע האנט,
א האנט, וואָס האָט אימער נאָר טרײַ איבערגעבן
געדינט אלע אָרעמע, זיידנדע פּריינט,
האָט אופגעהערט שרייבן און לעבן.

יאָ, טויט איז דער קעמפּער, געפאלן אין שטרייט,
אין ביטערן קאמפּ פאר זײַן הייליקעם שטרעבן,
געשטאָרבן איז עדעלשטאט יונג פאר דער צײַט, —
זײַן גײסט אָבער לעבט און וועט לעבן!..

יאָ, טויט איז דער זינגער, דער פּרייהײטס פּראָפּעט,
ווייט, ווייט פון די טרײַע קאמפּראַדן און ברידער, —
יאָ, טויט איז די פּירע, דאָך לעבט דער פּאָעט,
דאָך לעבן די זיסע, די הערצלעכע לידער!

זײ וועלן אונדז לערנען צו גײן אין שטרייט
פאר אלעס, וואָס ער איז אַן אָפּער געפאלן,
זײ וועלן אונדז לערנען, ווי ער זײַן באַרײַט,
צו לעבן און שטארבן פאר די אידעאלן.
נ.מ. באבאד

צומ אַנדענקען פון דאָוויד עדעלשטאט

(געשריבן אין דעם טאָג פון זײַן טויט)

זיסע זון, פארבאָרג זיך איצטער,
וויקל איינ דיין שטראַלנפּראַכט
אין א ברייטער, ברייטער כּמארע
שוואַרץ און פינצטער, ווי די נאכט...

כּווייל דיין שײנענע יעצט ניט זען,
ווען פארפינצטערט איז מיין הערץ,
ווען איר יעדער, יעדער ווינקל
איז געפיקט מיט זעלבן שמערץ.

זאָל פארצײען זיך דער הימל
מיט א וואָלקן רונד און רומ,
כּווייל נאָר איצטער טרויער טרעפּן —
טרעפּן טרויער אומעטומ.

אפּ די ביימער זאָלן פּייגל
זיצן טרויעריק און שטומ,

צו דער ערד זאל זיפצנד בויגן
זיך אינ פערד די שיינע בלומ.

ווי איך וועל זיך קערן, וועגן,
זאל איך טרעפן טרויער היינט,
זאל נאטור מיר העלפן קלאגן
אפ א ווארן מענטשנפריינט...

* * *

דארטן איז אן אַרעמער שטיבל,
ליגט פארגליווערט אפן בעט
יעצט די לייכע פון א קעמפער —
פון אן ארבעטער-פאָעט.

נאָך די פילע, פילע ליידן
איז זיין קורצער לעבנסצייט,
נאָך די זאָרגן, נאָך די צאַרעס
האַט דער טויט אימ יעצט באַפרייט.

קאַרט און שטום, און איינגעפראָרן
שטייט זיין האַרץ איז זיין ברוסט —
יענע האַרץ, וואָס האָט געשאַגן
און געגלייט מיט פרייהייטס-לוסט;

יענע האַרץ, וואָס האָט באַדויערט
אלע אַרעמע, שוואַכע קנעכט,
וועלכע האָבן ניט קיין פרייהייט
און קיין ביסל מענטשן-רעכט;

יענע האַרץ, וואָס האָט געשאַלטן
ווייט און ברייט דאָס קאַפיטאַל,
וועלכעס האָט די ערד פאַרוואַנדלט
איז א פינצטערן יאַמערטאַל;

יענע האַרץ... נאָר אַך, וואָס רייך איך!
פיל צו שוואַך איז נאָך מיין פען
אַפצומאַרן אזא מוסטער,
ווי זיין האַרץ איז וואַר געווען.

צוגעקוקט האָט ער די פעלער
פון דער שלעכטער, פאלשער וועלט,
און מיט ליבע צו דעם שוואכנ
האָט ער זיך אינ קאמפ געשטעלט.

אופגעאָפערט האָט ער אלעס
פאר זײַן הייליקן פרינציפ,
און די ווארע מענטשן-לערע
איז געפלאָסן פון זײַן ליפ.

אופגעאָפערט האָט ער אלעס —
זיך, זײַן גאנצע הויזגעזינד,
רויק זיצן פונדערווייטן
איז געווען בא אימ א זינד...

ניט געקוקט אפ פארגעניגן
האָט ער אינ דער שלעכטער צײַט,
פארגעניגן האָט געהייסן
פאַרצוועצן נאָר דעם שטרײַט.

ווען פארפאָרן זײַנען געוועזן
גראָב מיט אײַז אינ שטוב די ווענט,
דאמאָרס האָט די מענטשנליבע
אינ זײַן הארצן שטארק געברענט.

שפעט באנאכט — ניט אויסגעשלאָפן,
דאָרשטיק, הונגעריק און מיד —
איז ער שטיף אליין געזעסן,
שרײַבנדיק זײַן פרייהייטס-ליד.

יענע לייד, וואָס יעדע שורע
איז א שטארקער קריגס-סיגנאל
אופצוועקן אלע שקלאפן
קעמפן קעגן קאפיטאל.

טרערן ווארעמע, הייסע טרערן
פלעגן פליסן אימער פאָרט
פון זײַן אויג אפ יעדער בלעט
און אפ יעדעס, יעדעס וואָרט.

ניט געאארט האָט אימ דער בילדע זיך זיך זיך
פונ דער באנדע ווילדע הינט... זיך זיך זיך
מיט א זיפצ פלעגט ער דאָס זלאָזן,
עס זאָל אוועקגיין מיטן ווינט.

דאָך געפאלן איז דער קעמפער
צווישן אלע אפן פעלד,
יא, געפאלן — דאָך געשטאַרבן
איז ער ווי א ווארער העלד.

„גלויב איך זיך ניט ביז דיין ענדע“ —
זאָגט א שפריכוואָרט, קלוג און וואר,
זעט! זיין ענדע איז געקומען,
זאָגט יעצט איידעס פאַרדערפאַר...

זאָגט אימ, פריינט און פינדע,
אז געשטאַרבן איז ער בראוו:
ניט געביטן זיין אידיע,
די באפריינג פונעם שקלאפ!

ניט געביטן — ביז געקומען
איז דער טויט און האָט פאַרמאכט
זייןע אויבן אימ אפ אייביק
פאַר דער אייביק פינצטערער נאכט...

עדעלשטאט! דו ביסט געשטאַרבן,
פיסט ניט מער דעם וועלטשמערצ,
דאָך דיין טויט האָט פאַרווונדעט
שרעקלעך, שרעקלעך מיר מיין הערצ.

ביסט געשטאַרבן... דאָך איך טרייסט זיך,
ווייל עס לעבט דיין גרויסער גיסט,
ווען איך וועל דיין ליד נאָך זינגען,
וועט עס זיין פאַר מיר א טרייסט...

און איך ווייס — די צייט וועט קומען
מיט דעם פרייהייטספולן גלאנצ,
דאן וועט יעדער איינער זייגן
אפ דיין גראָב א בלומענקראנצ.

י. באָו שאָווער

ש. בריאנסקי

וועגן דעם טעקסט
פון ד. עדעלשטאטס לידער און פראָזע

דריי אויסגאבעס פון עדעלשטאטס יידישע לידער האָבן מיר געהאט
 אינ אונזער רעשוס: די ניו־יאָרקער אויסגאבע „פּאָלקס־געדיכטע פון
 ד. עדעלשטאט" פון 1892 י., די ניו־יאָרקער אויסגאבע „עדעלשטאטס
 פּאָלקס־געדיכטע" פון „היברו פּאָבלישינג קאמפאני" (איבערגעדרוקט אין
 1911 א. ט. „עדעלשטאטס שריפטן" מיט א צוגאַב פון פּראָזע) און מ. קאטצס
 אויסגאבע „שריפטן" (פארלאג „ארבעטער־פריינד" און „פרייע ארבעטער-
 שטימע", לאַנדאָן, 1909—ניו־יאָרק, 1925). אין דער ערשטער פון די דריי
 אויסגאבעס זיינען אָפּגעדרוקט בלויז 54 לידער. אין דער צווייטער—89 ליי-
 דער (צווישן זיי—איבערגעדרוקט קימאט אָן ענדערונגען די 54 לידער פון
 „פּאָלקס־געדיכטע", 1892), אין קאטצס אויסגאבע—126 לידער, צווישן זיי—
 קימאט אלע לידער, וואָס זיינע אריינ אין די פּאָריקע אויסגאבעס.
 ס'פעלן בא אימ פּאָלגנדיקע לידער: „צומ געבורטס־טאָג", די פאבל
 „דער שווייג און דער נאכטיגאל", „פון מיין טאגעבוך" (א טונ-
 קעלער צימער...), אזויארום ציילן מיר אָן 40 לידער, וואָס גייען
 אריין נאָר אין קאטצס אויסגאבע, און אין יענע אויסגאבעס זיינען זיי
 ניטאָ.

אלע לידער, וואָס גייען אריין אין „פּאָלקס־געדיכטע" 1892, האָבן מיר
 איבערגעדרוקט (נאטירלעך, אויסבעסערנדיק די דרוק־פעלערן) לויט דער דאָך-
 זיקער אויסגאבע, ווייל מיר האלטן זי פאר דער פּאָרלאָגע; די לידער זיי-
 נען איבערגעדרוקט געוואָרן אין דער דאָזיקער אויסגאבע פון די צייטונגען,
 און דערביי אָן רעדאקציע (און, ווייזט אויס, קימאט אָן קאָרקטור, זי
 איז פול מיט דרוקפעלערן. אין דער ליד „צו די ארבעטער" איז, צב, ארי-
 בערגעטראַגן געוואָרן דער דרוקפעלער „געהאַרזאמע" פון דער „פרייער
 ארבעטער־שטימע").

די לידער, וואָס זיינען אין „פּאָלקס־געדיכטע" ניטאָ און זיינען פאראן
 אין די איבעריקע צוויי, האָבן מיר געגעבן, אַלס קלאַל, לויט דער „היברו

פּאַבלישינג-אויסגאבע, ווייל אין דער דאָזיקער אויסגאבע איז אויך קיין „רעדאקציע“ קימאט ניטאָ (דאָס זעט מען, פארגלייכנדיק די לידער פון „פּאַלקס-געדיכטע“ מיט די זעלביקע לידער פון „היברו-אויסגאבע“). ס'בא-געגענע זיך דאָרטן אומבאדייטנדיקע ענדערונגען, צ.ב., „זינענע“ אָנשט. „זינד“ אדג. דער כּיסאָרן איז אָבער, וואָס איז אָט דער אויסגאבע זינענע אריינגעפאלן (איבער דעם בלינדן איבערדוקן) אלע דרוקפעלערן פון „פּאַלקס-געדיכטע“, און אָפט זינענע זיי נאָך מער פארקריפלט געוואָרן. אָט איז א בויילעטער ביישפּיל: אין ליד „די פארשאלטענע“ זינענע די ווערטער „די שענדלעכע קייט“ אין „פּאַלקס-געדיכטע“ 1892, אָפּגעדרוקט אָן א אינ-טערוואַל — „שענדלעכע קייט“. האָט די רעדאקציע פון דער „היברו-אויסגא-בע דעם פעלער „פאריכט“ און אָפּגעדרוקט: „די שענדלעכקייט“. זייער פארגרייזט איז אין דער „היברו-אויסגאבע די פונקטואציע: אן איבערפליי-צונג פון קאָמעס, אפּילע וווּ מע דארף ניט, אאוו. כּוצ די דרוקפעלערן, וואָס זינענע אריבערגעטראָגן געוואָרן פון „פּאַלקס-געדיכטע“, זינענע אין דער „היברו-אויסגאבע צוגעקומען אייגענע דרוקפעלערן, צ.ב. אין דער ליד „דער וועקער“ — „פרייע שוועסטער“ אָנשט אָט „פרייע שווערטער“. ס'ווארפט זיך זעלטן דורך אויך „רעדאקציע“. אזוי צ.ב., אין ליד „מיין טרוים“ דעם רעדאקטער ניט געפּעלן געוואָרן דער „וואַגאָרער“ אויסדרוק „די בלומען געפליקט“, און זיי זינענע פארביטן געוואָרן אפּ „די בלומען גענומען“.

אין קאטצס אויסגאבע האָבן מיר צו טאָן מיט א ביו גאָר פרייער רעדאקציע: פון ענדערן ווערטער און פּערזן ביו איבערמאכט גאנצע סטראָ-פּעס אפּ ניט צו דערקענען.

די הויפט-שטריכן פון קאטצס טעקסט-רעדאקציע:

1) געענדערט דעקיק, אויסראַטנדיק די דייטשמעריזמען: „קיינמאָל“ אָנשט. „נימאלס“, „געווענ“ אָנשט. „וואר“, „אָרן“ אָנשט. זארג, „עמעס“ אָנשט. „ווארהייט“, „מאזל“ אָנשט. „שיקזאל“, „טאָמעד“ אָנשט. „אימער“ (שוין ניט גערעדט וועגן „איצט-יעצט“. „אָ-אזוי“, „זינד-זיינט“ אדג.) אאוו. קיין גרויסע פּרינציפּיעלע אויסגעהאלטנקייט איז דאָך ניט צו באמערקן. אזוי האָט ער, צ.ב. אין דער ליד „די פארשאלטענע“ פארביטן דעם פּאָפּולערן אנגלייזיזם „לענדראָד“ אפּן דייטשמעריזם „הויזוירט“. ס'טרעפט, אז ער פארבייט א יידיש וואָרט אפּ א העברעיזם: „ער צאפט זיי די דאָמיים“ אָנשט. „ער צאפט זיי די בלוט“ אין דער ליד „דער ארבע-טער“ (ווייזט אויס. פון פּאַלקסימילעקייט וועגן).¹ קעדיי אויסצומינד א דייטשמעריזם, באזונדערס דעם „וואר“, האָט קאטצ אָפט געמוזט איבער-מאכט א גאנצן פּערז און אפּילע א סטראָפּע, קולטיווירנדיק שטארק די אינווערסיע, צ.ב.: „געוועזן מיינ גאָט איז די מענשהייט אליין“ אָנשט.

¹ און עפּשער איז עס א וואריאנט.

„מיין לעבן, מיין גאָט וואר די מענשהייט אליין“ („אן די יידישע שריפט-
שטעלער“).

- (2) געמאכט אינווערסיעס, ווו ער האָט געפונען פאר נייטיק.
- (3) צום דייטשמערישן גענעטיוו צוגעגעבן אומעטום די פרעפאָזיציע „פון“, אמאָל איבערלאָזנדיק דעם ארטיקל און אמאָל ארויסווארפנדיק אים.
- (4) געביטן דעם באשטימיקן ארטיקל בא סובסטאנטיוון אפ אן אומבא-שטימיקן און פארקערט.
- (5) געביטן דעם מיין פון סובסטאנטיוון.
- (6) געגעבן אייגענע קעפלעך צו אייניקע לידער.
- (7) גלאט „רעדאקציע“, צב. „באשירמען דאָס לאנד“ אָנשט. „בא-וואכן דאָס לאנד“ („אן די גענאָסן“).
- (8) אייניקע לידער זייער שטארק געקירצט, צב. פון דייך גרויסער ליד „דער פארווונדעטער אָדער“ איבערגעלאָזט סאכאקל 7 סטראָפּעס. פון דעם אלעמען ווערט קלאָר, אז קאנצס אויסגאבע האָט די רע-דאקציע פון אונדזער אויסגאבע פאר קיין פאָרלאגע ניט געקאָנט אויסוויילן. די לידער, וואָס גייען אָבער ניט אריין אין קיין שום אנדער אויסגאבע, האָבן מיר געמוזט געבן לויט קאטצס אויסגאבע. לייענענדיק די דאָזיקע לידער, דארף דער לעזער און פאָרשער נעמען אין אכט די אייגנטימלעכ-קייט פון קאטצס אויסגאבע.
- קאנצס אויסגאבע האָט אָבער אויך א מיללע: אין איר זינען זייער זאָרגעוודיק אופגעשטעלט געוואָרן די ריכטיקע אורשפרינגלעכע טעקסטן. דאָרט, ווו זיי זינען געווען פארגרייזט. אין די אויסגאבעס „פאָלקס-גע-דיכטע“ און „היברו פאָבלישינג קאמפאניע“. און ניט נאָר דאָס. אויך די פראגע וועגן קאטצס „רעדאקציע“ איז גאָר ניט אזוי איינפאכ. עס שיינט, אז אייניקע לידער (וואָס אונטערשיידן זיך אין קאטצס אויסגאבע פון די זעלביקע לידער אין דער „היברו-אויסגאבע) זינען דורכ קאטצן קלאַל גיט רע-דאגירט געוואָרן, זיי זינען בא אים בלויז אָפגעדרוקט לויט וואריאנטן פון זעלשטאטס מאנוסקריפטן.
- די ליד „די ליליע“ (פונעם ציקל „פון היינע“). „די ליליע“ איז בא קאטצן זייער גאָענט צום צווייטן און דריטן וואריאנטן, וואָס זינען בא אונדז אָפגעדרוקט. אָט איז קאטצס טעקסט:

„די טעהנע וואסער-ליליע
קוקט ארויס פון בלויען יאמ, —
דער מאָד קוקט פון הימל ארגנטער
מיט זיין ליעבעס זיסען פלאם.

פערשעהמט זינקט זי איהר קעפעל
אראָב צום אָקעאן,
און בא איהרע ניט ליגט געביכ
דער הימלישער דאָן זשוואַן.

באונדערס באווייזלעך איז דעם פראט דער „נעביכ“ אינעם פאר-
לעצטן פערז, וואָס איז אויך פאראן אין די ווארלאנטן און איז ניטאָ אי-
נעם טעקסט פון דער „פרייער ארבעטער-שטימע“. אין דעם פאל מוזן
מיר מעשאער זיין, אז קאטש האָט איבערגעדורקט די דאָזיקע ליד פון א
וואריאנט, וועלכער איז צו אונדז ניט דערגאנגען. עפּשער איז דאָס זעלבע
געשען אויך מיט אנדערע לידער. קאטש האָט, אפּאָנעם, געהאט אין זײַן
רעשוּס א טײל פון ערעלשטאטס מאנוסקריפטן. אזויארום, איז די לאגע
זייער א קאָמפּליצירטע.

מע דארף נאָך צוגעבן, אז צווישן די יידישע לידער עדעלשטאטס, וואָס
מיר דרוקן אין אונדזער אויסגאבע, גייען אריין פיר לידער, וואָס אין קיין
איינער פון אלע פריערדיקע אויסגאבעס זײנען זיי ניטאָ. מיר האָבן זיי
איבערגעדורקט פון די צײַטונגען: (1) „געדאנקען אין פאבריק“ („ווארהײט“,
1889, II/22), (2) „זון מיין טאגעבוך“ — „אָ, וועלט“... („פרייע ארבעטער-שטי-
מע“, 1891, IV/10), (3) „טייבעלע“ („מאָרגנשטערן“, 1889, IV/11), (4) „צו דעם
יונגן פּראָלעטאריאט“ („פ. א. ש.“, 1891, III/27).

די מאנוסקריפטן עדעלשטאטס, וואָס דער כ' מארמאָר האָט מיטגעבראכט
פון אמעריקע, האָבן אונדז געגעבן א מעגלעכקײט אָפּצודרוקן וואריאנטן
צו א היפשער צאָל לידער (און כּוּצ דעם—אכט לידער, וואָס זײנען קיין-
מאָל ניט געדורקט געוואָרן און פארבליבן בלויז אין די מאנוסקריפטן:
1) „עס גיבט פיל דיכטער“, (2) „ברידער, גענוג שוין“... (3) „מוזע טײערע,
ניט ווייני“, (4) „איך בין אָרעם“, (5) „איר מענט מיר פאראכטן“, (6) אין
דער צוקונפט“, (7) „איך זיצ אין מיין צימער אריין און איך טראכט“,
(8) „עס טרערן די אויגן“. די וואריאנטן זײנען זייער אינטערעסאנט אין
פיל פּראָטימ. ערשטנס, פירן זיי אונדז אריין אין דעם דיכטערס לאבאָראַ-
טאָריע און ווייזן אונדז, וויאזוי ס'פלעגט בא עדעלשטאטן אויסגעפורעמט
ווערן א ליד. פיל לידער האָט צו צוויי—דריי און מער וואריאנטן, פאראן א
ליד („פון אלבערט פארסאָנס לידער“), וואָס האָט ניין וואריאנטן. געווייני-
רעכ גייט בא אים דער שאפונג-פּראָצעס אזוי: אפּן ערשטן פאפירל זײנען אָן-
געוואָרפן א פּאַר סטראָפּעס, אָפּט כאָאָטיש, ערשט פונעם געדאנק. דערנאָך
גייט דער צווייטער וואריאנט; עס זײנען אויסגעקאָרעגירט, געענדערט די
שוין-געשאפּענע סטראָפּעס, און ס'קומען צו נאָך א פּאַר. אינעם דריטן ווא-
ריאנט זעען מיר, ווי ס'ווערט אָפּגעקליבן דאָס בעסטע פון די פּאַריקע
צוויי און ס'ווערט ווידער עפּעס געענדערט, געשליפּן, און ס'קומען צו נײע
סטראָפּעס. אזוי וואקסן די ליד און ווערט געפּיילט און געפורעמט, ביז
זי ווערט פארענדיקט און פארגאנצט. מיט אייניקע לידער פלעגט אזוי פּאַר-
קומען, אז פון די ערשטע וואריאנטן ביז די לעצטע האָט זיך געענדערט
דער גאנצער פארטראכט, און ס'האָט זיך באקומען אין טאָך גאָר א אנ-
דער ליד. דאָס זעען מיר אפּן בײַשפּיל פון דער ליד „איך זיצ אין מיין
צימער אריין און איך טראכט“, וואָס האָט בעשוטפּעסע עטלעכע סטראָפּעס.
מיט דער ליד „צום פארייניקטן קאמפּ“. ס'איז קלאָר, אז אין די מאנוסקריפטן

פעלן די מיטל־רינגען אין דער עוואָלוציע פֿונ אָט דער ליד. מיר זעען, אז פֿונ דעם ערשטן פֿארטראַכט האָט דער דיכטער אויסגעראָטן אַפֿצו, וואָס איז דורכגעדרונגען מיט אינדיווידואַליזם, גריבלענישן אין דעם אייגענעם „איכ“ (און דאָ האָט זיך געהאנדלט וועגן זייער שווערע איבערלעבונגען, געראנגל מיטן טויט!) און אריבערגעטראָגן אין ליד „צום פֿאַרײַניקטן קאָנפּ“ נאָר יענע סטראָפֿעס, וואָס זײַנען דורכגעדרונגען מיט געזעלשאַפֿט־לעכ־עוואָלוציאָנערע אינטערעסן.

אין אייניקע וואַריאַנטן האָט עדעלשטאַט אַרײַנגעטראָגן אידעאָלאָגישע ענדערונגען.

אזוי האָט ער אינעם דריטן וואַריאַנט „איכ זיצ אין מיין צימער“ אויסגעמעקט די פֿאָר שורעס, וווּ די רעוואָלוציע איז פֿערוואַנפֿיצירט געוואָרן אין מאָשיעכ־געשטאַלט. א צווייטער ביישפּיל: אין אַ וואַריאַנט פֿון „יעציעס מיצראַיִם“ האָט עדעלשטאַט אויסגעמעקט די סטראָפֿע, וווּ די פֿרייע צוקינפֿטיקע געזעלשאַפֿט ווערט סימבאָליזירט דורך דער צענ־געשטאַלט.

מיר זעען באַ עדעלשטאַטן א שטרענג אָפֿקלײַב אין דער לעקסיק. ער האָט דערפֿאַזט דײַטשמעריזמען און העברעיִזמען ביז א געוויסער גרענעצ. פֿון וואַריאַנט צו וואַריאַנט פֿלעגט זיך אָפֿט בײַטן די לעקסיק אין דעם פֿראַט. אין אַ וואַריאַנט „פֿון היינע“ איז „דאָס מײַן פֿרוי“ פֿאַרביטן אפּ „אז מײַן פֿרוי“. אינעם צווייטן וואַריאַנט „פֿרינציפּלאָזיקײַט פֿון דער זשאַרגאָ־נישער לײַטעראַטור אין אמעריקא“ (פּובליציסטיק) האָט ער פֿאַרביטן דעם דײַטשמערישן גענעטיוו „דער רוסישער געשיכטע“ אפּ „פֿון דער רוסישער געשיכטע“. ער פֿלעגט פֿאַרבייטן אַמאָל א דײַטשמעריזם אפּ א מער פֿאַסיר־קערן העברעיִזם און אַמאָל פֿאַרקערט. סײַבאַגענען זיך באַ אימ פֿאַראַלעל „זאַרג, גראָב, קייווער“, „בלוט—דאַם“ (דאַם—איינ מאָל צולייבן גראַם). אין עדעלשטאַטס פּובליציסטיק באַגענען מיר אזעלכע מאָדערנע לעקסישע פֿאָר־מעס, ווי „אַ ענד“, א פֿאַרברעכ“, „דער ווייץ פֿון דער מענטשהײַט“. די וואַריאַנטן ווײַזן, אז עדעלשטאַט פֿלעגט אלע מאָל אַקשאַנעסדיק זוכן דאָס פֿאַסיקע וואָרט, שטרענג אויסמײַדנדיק „זעלבשטראָם“.

עדעלשטאַט איז געווען קעגן פּוצערייַ צולייב פּוצערייַ אין דער דיכ־טונג, ער האָט אָבער געלייגט אַכט אפּ דער קינסטלערישער קוואַליטעט פֿון דער ליד; פֿאַרשטענדלעכ, קלאָר, אָבער עמאַציאָנעל־ווירקענדיק. דאַרפ זײַן די ליד. אויב ער האָט אין זײַן וואַריאַנט „דער יאָסעם“ באַניצט אַ פֿאַר־גלייַכ „ווי א רעגנבויגן“, איז אינעם צווייטן וואַריאַנט צוגעקומען דער עפֿ־טעט „העלער“.

וואָסטר ווי א העלער רעגנבויגן
מיט לעבנספֿאַרנ געשײַנט!

כאַראַקטעריסטיש זײַנען אויך די וואַריאַנטן פֿון דער פֿינפטער סטראָפֿע „דער שניידער“: אינעם דריטן וואַריאַנט זאָגט ער:

„ניט—וועלן געבען די באַסעס
דעם אַרעמען שניידער די סעק“...

אַבער אין דער ענדגילטיקער רעדאקציע (לויט „פאַלקס-געדיכטע“) קומט צו דער איראָניש-פארניכטדיקער עפיטעט „גוטער“:

„זאָנסט קען דער שניידער קריגן
פון גוטן באַס די סעק“.

אַבער ניט נאָר אין דער דיכטונג האָט עדעףשאַט פֿיף מאָל געשריבן, איבערגעשריבן, געבעסערט און פאריכט. דאָס זעלביקע האָבן מיר אויך אין דער פובליציסטיק. א געוויינלעכע ארטיקל האָט ער עטלעכע מאָל געשריבן און געטאָקט, און ער פלעגט באַ אימ, פונקט ווי די לידער, אויספורעמען זיך פון וואַראַנט צו וואַראַנט. א פובליציסטישער ארטיקל דארף אוואַדע זיין קלאַר, פארשטענדלעך, געפרעסט, דערביי אַבער האָט אויך די פובליציסטיק איר באשיידענעם ארסענאל פון עמאַציאָנעל-ווירקעוודיקע מיטלען און פון בילדערישקייט. אינעם וואַראַנט „די פרינציפּלאַזיקייט פון דער זשאַרגאַנישער ליטעראַטור“ איז די צווייטע פראַזע פונעם אָנהייב אזוי גע-בויט: „און אייב איר ווילט וויסען די קוועלע, פון וועלכע די רוסישע יוגענד האָט געשעפּט איר מוהט, איר בעגייסטערונג, אייב איר ווילט זעען, די ווורצלען, פון וועלכע עס האָבען ארויסגעשפראַססען דיזע גייסטריכע בלומען, וועלכע בילדען יעצט אַרְזֶנְקראַנצ צווישען די דערנער דער רוסישער געשיכטע, דאן קוקט דורך די רוסישע ליטעראַטור פאר די לעצטע 30 אָדער 40 יאָר“... אאוו. איב דער ענדגילטיקער רעדאקציע פיינענען מיר אזוי די זעלביקע שטעל: „ווילט איר וויסן די קוועלען, פון וועלכע די רוסישע העלדן האָבן געשעפּט זייער מוט און באגייסטערונג? ווילט איר וויסן, וועלכע זיינען די וואַרצלען, וואָס פון זיי האָבן ארויסגעשפראַצט דיזע גייסטריכע בלומען, וועלכע בילדן יעצט אַ פראכטפולן ראַנקראַנצ צווישן די דערנער פון דער רוסישער געשיכטע? קוקט דורך די רוסישע ליטעראַטור פאר די לעצטע 30 אָדער 40 יאָר“... אאוו. וואָס איז דאָ אָפּגעטאָן געוואָרן? ערשטנס, האָט די פאַרמ פון פראַגע און ענטפער (אַנ-שטאַט דער גרויסער סובאַרדינאַציע-סיסטעם) געמאַכט שלאַגעוודיקער, עמאַציאָנעל-ווירקעוודיקער דעם געדאַנק. צווייטנס, איז אַ פאַנגע פראַזע צע-האַקט געוואָרן אפּ דריי קירצערע. דריטנס, איז פאַרפֿינטלעכט געוואָרן אַ באַגריפּ (ניט „די רוסישע יוגנט“, נאָר „די רוסישע העלדן“). און מיר פאַר-גלייכן דעם וואַראַנט מיטן ארטיקל, באַמערקן מיר נאָך עפעס: א שטרעך בונג צו קאַנצענטרירטקייט, צום שטרענגן האַלטן זיך באַ דער טעמע. דער ציל פונעם ארטיקל איז: באַווייזן די פרינציפּיעלע הייב און רעוואַלוציאָניזירן-דיקע ראַליע פון דער רוסישער ליטעראַטור און די נישטיקייט פון דער „זשאַרגאַנישער“ בורזשואַזער ליטעראַטור. אַבער דער וואַראַנט איז פול מיט קירעס וועגן דער יידישער יוגנט איבן רוסלאַנד, וואָס פירן גאָר אוועק

אינא א זײַט. אָט די אלע זײַטיקע כקירעס זײַנען ארויסגעוואָרפֿן געוואָרן.
עס איז געבליבן דאָס סאמע איקערדיקע, דאָס, וואָס עס איז נײַטיק צום
אינען.

דעלשטאטס וואראַנטן פארדינען גענוי אויסגעפֿארשט צו ווערן.

★

זײער קאָמפֿליצירט איז געווען די פראנע וועגן דעם אויספֿייג פֿון
אונדזער אויסגאבע. דער אויסלייג איז די דרייִ אויסגאבעס, פֿון וועלכע
מיר האָבן די לידער איבערגעדרוקט, איז א פארשיידענער (און איז יעדער
באזונדער אויסגאבע — אָפט א געמישטער). קאטז האָט, צומבײַשפּיל, א ביסל
מאָדערניזירט דעם אויסלייג. איז זער אויסגאבע „פֿאָלקס-געדיכטע“ הערשט
א כאַאָטישער געמיש פֿון די פארשיידנסטע אָרטאָגראפיעס, פֿון דער ארכי-
דײַטשמעריסטער ביזן פֿאַנעטיש-דאָלקעטישן אויסלייג עדעלשטאטס.
ס'באגענען זיך דאָרט פֿאראלעלע פֿאַרמעס אונד — „און“, „א —
איין“, „פֿאר — פֿיר“ אאוו. דער געמיש פֿון אָרטאָגראפיעס איז דעם ביכל
דערקלערט זיך דערמיט, וואָס איז אימ זײַנען די לידער איבערגעדרוקט
געוואָרן פֿון פארשיידענע צײַטונגען: „פֿרייע ארבעטער־שטימע“, „מאָרגן-
שטערן“, „ווארהײַט“. יעדע צײַטונג האָט געהאט איר אייגענע אָרטאָגראפיע
(דער סאמע דײַטשמעריסטער אויסלייג איז געווען איין „מאָרגנשטערן“). וואָס
ס'איז שײַעך צו ערלשטאטן גופע, איז בא אימ, ווי ס'ווייזן די מאַנסקריפֿטן
דער אויסלייג געווען אן אייגנארטיק-כאָאָטישער: א מיין געמיש פֿונעם דעמלט-
אַנגענומענעם דײַטשמערישן אויסלייג מיטן אייגענעם פֿאַנעטישן אויסלייג. מיר
באגענען איין די מאַנסקריפֿטן אפֿ שריט און טריט „איין“ אָנשט. „און“,
„ברײַט“ אָנשט. „ברױט“, „פֿאר“ אָנשט. „פֿיר“ אאוו. ציקאווע איז ערעל-
שטאטס אויסלייג פֿון די העברעוּמען: מײַנסטנס האָט ער געשטרעבט זײ
אַנצושרײַבן לויטן העברײַשן אויסלייג (אַבער גאנצ אָפט פֿארגרײַמזט). און
טיילמאָל האָט ער געוואגט אַנצושרײַבן זײ נאטוראליזירט, לויטן יִדישן
אויסלייג.

מיר האָבן אזוי געטאָן:

(1) די וואראַנטן איבערגעגעבן פֿינקטלעך, מיט דעם אַוּטערס אויסלייג,
גאַרנישט ניט ענדערנדיק (מיט אלע גרײַז און דורכאַזן, אויסער דער פֿונקטן-
אציע, וואס איז צעשטעלט לויט די אַנגענומענע בא אונדו קלאַרימ), קעדי
דער לײַנער און פֿאַרשער זאָלן פֿאַר זיך האָבן אן אבסאָליוט-אאײַטענטישע
קאָפּיע פֿון די מאַנסקריפֿטן.

(2) די לידער, וואָס גײַען אריין איין, פֿאָלקס-געדיכטע; געגעבן מיטן אויס-
לייג פֿון דער דאָזיקער אויסגאבע, מאָדערניזירנדיק בלויז די רײַנגראפישע
אויסלייג-מאָמענטן (האנאם ס'איז גאנצ שווער צו געפֿינען די דײַטלעכע גרע-
נעצ-ליניע), צ.ב.: ארויסגעוואָרפֿן די שטומע וואָקאלן („די אָנשט. „דיא“,
„לעבן“ אָנשט. „לעבען“, „ליבט“ אָנשט. „ליעבט“), ארויסגעוואָרפֿן די שטומע
„ה“ („מט“ אָנשט. „מוטה“, איר אָנשט. „איהר“), צוויי יודן אָנשט. „עה“

(שעהנע — שיינע), פארקירצט די טאָפלטע קאָנסאָנאנטן (קענט" אָנשט. „קענט", געטער „אָנשט. „געטטער"), פארביטן דעם סופיקס — „יג" אפן יק (הייליג „הייליק", הייליגער" — הייליקער). די העברעיזמען — געגעבן לויט אונדער סאָוועטישן אויסלייג. „מענטש", „אונדז", „פענצטער", ניט: „מענש, אונז פענטטער".

בענעגייע די פאראלעלע פאָרמעס: אזעלכע פאָרמעס, ווי „פאר" און „פיר", פרעפיקס „פאר" און „פער", וואָס באגעגענע זיך פאראלעל אינעם ביכל, האָבן מיר איבערגעלאָזט אזוי, ווי גיבן ביכל (זיי זיינען פארבליבן, אפאָנעם פון די אַריגינאלן). די קאָמפאָזיטן: אומעטום, ווי די קאָמפאָזיטן זיינען אינעם ביכל צונויפגעשמאַלצ (אָן אַ בינדשטריכ), האָבן מיר זיי אזוי איבערגעלאָזט (א בילעטע טענדענצ צו צונויפגעשמאַלצען קאָמפאָזיטן איז צו זען אויך אין די ארטיקלן, אין דער „פרייער ארבעטער-שטימע"); איבערגע-לאָזט אזעלכע אייגנטימלעכקייטן, ווי „נישט", „מענ", „יעצט" אאוו. אי-בערגעלאָזט אלע אייגנטימלעכקייטן אינעם גראַם אדג. אלע אייגנטימלעכקייטן פון ריטם און מעטער (ווי ס'פעלט צוליב מעטער א וואָקאל, אָדער, פארקערט, אן איבעריקער וואָקאל אאוו.); אלע לעקסישע באַזונדערקייטן איבערגע-לאָזט אָן א שום ענדערונג.

3) די לידער, וואָס זיינען איבערגעדרוקט פון מ. קאטצס אויסגאבע, גע-געבן מיט זיין אויסלייג, אפ דער באַזע פון דער זעלביקער פרינציפיעלער איינשטעלונג.

4) די פונקטואַציע אומעטום צעשטעלט לויט די פאָדערונגען פון דער גראַמאַטיק, איבערלאָזנדיק, ווי מעגלעך, אייניקע אייגנטימלעכקייטן, צ.ב. די באַראַקטעריסטישע פאר עדעלשטאַטן אָפטע אויטרופצייכנס.

★

די רוסישע לידער, פראָזע און בריוו דרוקן מיר לויט אַ מאַשינ-קאָפּיע, וועלכע איז אַראָפגענומען געוואָרן אין אמעריקע פון די מאַנוסקריפּטן. כּוּצ פּונקטואַציע, האָבן מיר דאָ גאָרנישט ניט געענדערט. בלויז דאָרט, ווי ס'פילט זיך א באַשיינענדיקער דרוקפּעקער פון דער אמעריקאַנער מאַשי-ניסטן, האָבן מיר פאַריכט. די אמעריקאַנער קאָפּיע איז געמאַכט געוואָרן אין גרונט אפ דער באַזע פונעם סאָוועטישן אויסלייג, זי איז אָבער טייל-ווייז פאַרגרייזט (פאַרבליבן עלעמענטן פון דער ביזנעס-אַנאַליזאַנערער אָר-טאַגראַפיע). מיר האָבן פאַריכט אלע אָרטאָגראַפישע פעדערן.

די יידישע פובליציסטיק עדעלשטאַטס האָבן מיר איבערגעדרוקט פון די צייטונגען, אין וועלכע זיי זיינען צום ערשטן מאל געווען געדרוקט („פרייע ארבעטער-שטימע").¹ פון די ארטיקלען, וואָס מיר דרוקן, זיינען אין קאטצס אויסגאבע פאראן:

1. די ארטיקלען „קרייצערס סאָנאַט" און „די הערן פון אונדער צייט" זיינען נאָך אין ערגעץ ניט געדרוקט געוואָרן, מיר גיבן זיי לויט די מאַנוסקריפּטן.

1. „פרינציפאל־אויקליט פון דער זשארנאלישער ליטעראטור אין אמעריקע“.
 2. „זשארנאלישע דיכטונג“.

ניט אריין אין אונדזער אויסגאבע זיינען פאָלגנדיקע ארטיקלען ערעל-
 שטאטס (אלע געדרוקט אין דער „פרייער ארבעטער־שטימע“):

20/11 — 1890	1.	„אמעריקאנישע רעדע־פרייהייט“
9/1 (פאראן אין קאטצס אויסגאבע)	2.	„רעוואָלוציאָנערע טאקטיק“
16/1 — 91	3.	„מיט וועמען קעמפן מיר“
23/1 — 91	4.	„ראריקאלע טעטיקייט“
6/2 (פאראן אין קאטצס אויסגאבע)	5.	„אנארכיומ־קאמוניזם“
6/2 — 91	6.	„מאסנמאָרד“
13/2 — 91	7.	„ווערטער און טאטנ“
27/2 — 91	8.	„דער וועג צום ציל“
13/3 — 91	9.	„היסטאָרישער מאָמענט“
27/3 — 91	10.	„די שאַטנוניטע דער ארבעטער־באוועגונג“
3/4 — 91	11.	„זעלבסט־אראטיידיקונג“
10/4 — 91	12.	„בלוטשאַרג־סונג“
8/5 — 91	13.	„פא־אצירט“
15/5 — 91	14.	„דער 4־טער מיי 68 י.“
29/5 — 91	15.	„קונסט פאר די הונגעריקע“
12/6 — 91	16.	„די פאָליטישע קליאטשע“
19/6 — 91	17.	„צו די ארבעטער“
19/6 — 91	18.	„הי, שעלגונאָר“
25/6 — 91	19.	„אַהאנ מאָסט“
3/7 — 91	20.	„א יאָר פון קעמפן אין ווירקני“
31/7 — 91	21.	„אונטערזוכונג אין דער הונטיקער געזעלשאפט“
7/8 — 91	22.	„צייטונג־סאראַטאני־מוס“
21/8 — 91	23.	„די קייטן דער אונטערזוכונג“
28/8 — 91	24.	„ווער איז א ליגנער“
11/9 — 91	25.	„א היסטאָרישער שאַנדלעך“
18/9 — 91	26.	„די יידישע ארבעטער־באוועגונג“
18/12 — 91	27.	„יידישע סאָציאָל־דעמאָקראַטן“
3/7 — 91	28.	„דער ערשטער שטראַל“
5/6 — 91	29.	„100 יאָר שפעטער“ (רעצייילונג)

פון די פראָזע־ווערק ערעלשטאטס האָבן מיר 10 איבערגעדרוקט פון דער ניו־יאָרקער אויסגאבע „עדעלשטאטס שרייבטן“ (היברו פאָבלישינג קאמפאניע) 1911, און 4 („מוזיק“, „א רעדאקטערס כאָלעם“, ווער איז שולדיק“, „די אונדאנקבארע נעגערינ“) — פון די צייטונגען, אין וועלכע זיי האָבן זיך דאָס ערשטע מאל געדרוקט. אין קאטצס אויסגאבע זיינען אָפגעדרוקט 13 פראָזע־ווערק. אויך די דערצייילונגען זיינען דורכ קאטצס רעדאגירט געוואָרן אין דעם זעלבליקן שניט, וואָס די לידער: אויסגעאַטן די דייטשמעריזמען און געענ־דערט ערטערווייז גאנצע פראזעס. אין דער „היברו־אויסגאבע זיינען די

פראָזע-טקסטן נענטער צו די אָריגינאלן, אָבער דאָך ניט פולשטענדיק:
פאראן אויך דאָרטן ענדערונגען. אָט איז א ריי ביישפילן פון „ווער איז
שוודיק“.

לויטן צייטונג-טעקסט:	1 „ברענט מיט א דונקעל פייערל א
בלעכענע לעמפל“.
1 „ברענט מיט א דונקעלענ פיי-
ערל א בלעכענער לעמפל“.	2 „און שלעפן מיט זיך ארומ א
קליין קעצעלע“.
2 „און שפילען זיך מיט א קליין
קעצעלע“.	3 „זיא האָט געוואוסט, אז זיין הערצ
איז פול יעצט. מיט גאל, פול מיט
גיפט“.
3 די דאָזיקע פראזע פעלט אינגאנצן.	4 „אויפ זיין פארקרימטן מונד.“
4 „אויפ זיין פארקרימטען מויל“.	5 „איהר געזיכט וואר באדעקט“.
5 „איהר געזיכט איז געווען בע-
דעקט“.	

אָבער אלס קלאל זינען אין דער היברו-אויסגאבע זייער ווייניק לעק-
סישע ענדערונגען אריינגעטראָגן געוואָרן, די מערהייט דייטשמעריזמען איז
פארבליבן. און די רעדאקציע איז אויך פיל מעסיקער, ווי בא קאטצן.
צווישן די מאטעריאלן, וואָס דער כ' מארמאָר האָט צונויפגעזאמלט, גע-
פינען זיך נאָך פאָלגנדיקע וואריאַנטן צו ערעלשטאטס ארטיקלען, וואָס זיי-
נען אין אונדזער אויסגאבע ניט אריין:

- 1 „דער 11 נאָועמבער“.
- 2 „די טאגעספראגן“.
- 3 „ווערטער און טאטן“.
- 4 „יירישע סאָציאל-דעמאָקראטן“.
- 5 „דער וועג צו פרייהייט“.
- 6 „ראדיקאלע טעטיקייט“.
- 7 „די הונגעריקע און די זאטע“.
- 8 „פון א סאָציאל-דעמאָקראטס טאגעבוך“.

פון ערעלשטאטס דיכטונג אין רוסיש זינען אין אונדזער אויסגאבע ניט
אריין פאָלגנדיקע לידער:

- 1) „Семейный портрет“,
- 2) „Генрих Гейне“,
- 3) „В память павших за свободу“,
- 4) „Песня пролетария“,
- 5) „Логика жизни“,
- 6) „Отрывок“.
- 7) „Герои науки“,
- 8) „В борьбе“,
- 9) „В библиотеке“,
- 10) „Дума“,

- 11) „Анархист“,
- 12) „Отрывки“, («Он не хотел»..)
- 13) „Самохвальство“,
- 14) „Придет пора“,
- 15) „Русским эмигранткам“, (вариант
„Русским друженницам“),
- 16) „Молитва“,
- 17) „Певница“,
- 18) „Другу“,
- 19) „Отрывки“ („В нас нет святого благородства“),
- 20) „Милой Американке“,
- 21) „Сон“, („Из южной поэмы“),
- 22) „Герои нашего времени“,
- 23) „За кулисами“,
- 24) „Надежда“,
- 25) „Дед и внучка“,
- 26) „Муза“,
- 27) „Утро“,
- 28) „Мечтагели“,
- 29) „Наивная Мысль“,
- 30) „Когда“,
- 31) „Из моего дневника“,
- 32) „Сон“ („Мне снилось“..),
- 33) „Друзьям“,
- 34) „Бабушке зиме“,
- 35) „Посвящаю другу Я. К.“,
- 36) „Совет“,
- 37) „Горькая дума“,
- 38) „Муза“,
- 39) „Другу“,
- 40) „Отрывок“ („Вперед для общего добра“..),
- 41) „Светлые минуты“,
- 42) „Страдалец“,
- 43) „Моисею Монтефиоре“,
- 44) „М. М-у“.
- 45) „Картина“,
- 46) „Здравый смысл“,
- 47) „На распутьи“,
- 48) „Картинки“,
- 49) „Отрывки“ („Проклятья“..),
- 50) „Два друга“,
- 51) „Человеку“,
- 52) „Под бурей“,
- 53) „Герои времени“,
- 54) „Анюте Вольфсон“,
- 55) „Не верьте глупому врачу“,
- 56) „Несколько слов А-те“,
- 57) „Из записной книжки“.

אינהאלט

זײַט
5 ערעלשטאטס דיכטערישער וועג

פון עדעלשטאטס רוסישע לידער

65	Две елки
—	Точки
67	Тоска
—	Отрывок
—	Наводнение
68	Борцам
69	Подражание Михайлову
—	О, песня моя!
70	Моя песня
—	Два поэта
—	Критики
71	Что это значит?
—	На океане
72	Ночь
—	В Америке
73	Где вы...
—	Куда итти?
74	Из недавнего прошлого
75	Работнику
77	На Мировом рынке
—	Бродяга
78	Наши Мудрецы
80	Раб
81	Реформаторам
82	Апостол
84	Идеалы
85	В наш век
86	Отрывок
87	Отрывок
—	Из Гейне

88	Воспоминание о Л. Л.
89	В память Лунса Линга
92	В Память Майских дней 86 г.
93	Громи врага
—	„Труженнику“
94	Научные методы
95	Записки пролетария
96	Ноги
97	Памяти Николая Г. Чернышевского
101	It was a dream

ייִדישע לידער

105	פון ד. עדעלשטאטס געפלאנטער אינזלייטונג צו דער ערשטער אויסגאבע פון זינגע לידער .
139—107	1889
107	צורופ דער „ווארהייט“
—	ווארזאנט „צורופ דער ווארהייט“
108	געדאנקען אין פאבריק
109	אין קאמפ
110	ווארע און פאלשע העלדן
112	בערז-בילדער
113	דער 13-טער מערץ
114	מיטן צאוואַע
115	נאטור און מענטש
116	ערשטער ווארזאנט „נאטור און מענטש“
—	צווייטער ווארזאנט
117	דער שניידער
118	ווארזאנט „דער שניידער“
119	יעצטס מיצראיִם
121	ווארזאנט „יעצטס מיצראיִם“
—	בלומען און שטערן
123	ווארזאנט
—	דאָס פאבריקיגער
126	ווארזאנט „דאָס פאבריקיגער“
—	א שטיקעלע ברויט
127	מיטן לעצטע האַפענונג
129	מוטער און קינד
130	ווארזאנט „מוטער און קינד“
—	איך בין דאָס שווערד, איך בין דער פלאַם
131	ווארזאנט „איך בין דאָס שווערד, איך בין דער פלאַם“
132	דער ארבייטער
134	אן די גענאָסען
135	ווארזאנט „אן די גענאָסען“
136	דער וועקער
137	ווארזאנט „דער וועקער“
—	צווייטער ווארזאנט
138	דער פאל פון דער באַסטיליע
139	ווארזאנט „דער פאל פון באַסטיליע“

140	אנ די יידישע שריפטשטעלער
141	וואריאנט
142	ידער מ'זעט
144	מ'זעט פריילינגס-ליד
145	פארבלוטקטע גליסטער
147	אנ מ'זעט לעיער
148	וואריאנט „צו מ'זעט לעיער“
150	צום „טעשונגען פילאָזאָפּ“
151	וואריאנט
—	צו מ'זעט שוועסטער
153	„טייבעלע“
156	וואריאנט „טייבעלע“
—	די פאָלקסשטימע
158	ערשטער וואריאנט „די פאָלקס-טימע“
160	צווייטער וואריאנט „די פאָלקסטימע“
—	די פערשטעלענע
162	וואריאנט „די פערשטעלענע“
163	פערצווייפונג און האַפּענונג
164	ידער קינדער-מערדער
168	וואריאנט „דער קינדער-מערדער“
169	בי א טענעמענט-הויז
171	וואריאנט „בי א טענעמענט-הויז“
—	מ'זעט אנטוואָרט צו יוסף: בעני-אויזעם
173	צורום אן די „פרייע ארבייטער-טימע“
175	וואריאנט
176	צוויי דיכטער
178	ידער יאָסעם
179	וואריאנט
—	דער לעצטער סטריק
181	א וויסנשאפטלעכער מאָרד
184	דיכטער און מוזע
186	פאָרווערטס
187	ערשטער וואריאנט
188	צווייטער וואריאנט
—	דריטער וואריאנט
189	צו די פערטיידיקער פון פינצטערניש
191	ערשטער וואריאנט „צו די פערטיידיקער פון פינצטערניש“
192	צווייטער וואריאנט „צו די פערטיידיקער פון פינצטערניש“
—	די געפאלענע
196	ערשטער וואריאנט „די געפאלענע“
197	צווייטער וואריאנט „די געפאלענע“
—	די פרייהייט-געטן
198	וואריאנט „די פרייהייט-געטן“
199	אונגוט שפיו
200	וואריאנט „אונגוט שפיו“
201	די צווייסיקע כאיע

203	פּוֹלֵס לַיִנֵּג
205	עֶרֶשְׁטער וואַרְיאַנט „לױס לַיִנֵּג“
—	צווייטער וואַרְיאַנט
206	דריטער וואַרְיאַנט
207	פּערטער וואַרְיאַנט
—	צו א פּרײַנט
208	דער 11-טער גאַנצעמבער
—	די רעוואָלוציאָנאַר
209	אלבערט פּאַרסאָנס
211	עֶרֶשְׁטער וואַרְיאַנט „אלבערט פּאַרסאָנס“
—	צווייטער וואַרְיאַנט
212	אונדזער פּרײַהײַט
—	אויפֿ דער וואַכע
213	וואַרְיאַנט „אויפֿ דער וואַכע“
—	דער ייִדישער פּראָלעטאַר
251—215	1891
215	דער אלטער יאָר איז געשטאַרבֿן
216	וואַכט אויפֿ
217	עֶרֶשְׁטער וואַרְיאַנט „וואַכט אויפֿ“
—	צווייטער וואַרְיאַנט
218	דריטער וואַרְיאַנט
—	א גוט וואָרט
—	אויפֿ א באל
219	זינג מיט לױסט
222	נישט אייביק
225	לױזע מישעל
226	צו דעם יונגן פּראָלעטאַריאַט
227	פּונ מײַן טאָגעבוך
228	צו מײַן פּעדער
230	דער פּרילינג
231	צו די אַרבעטער-פּרויען
232	וואַרְיאַנט „צו די אַרבעטער-פּרויען“
233	דזשאָן בראַון
235	פֿינ מײַן טאָגעבוך
—	צום אָנדערקעגן פּונ ניקאָלע וו. שעלגונאַוו
236	1789
237	דער אלטער שמיד
238	מײַן טרוים
240	צו די פּינצערע באַטלעָנימ
241	עלגט
242	דער שווינג אונ דער נאַכטיגאַל
243	וואַרְיאַנט „דער שווינג אונ דער נאַכטיגאַל“
—	דער רויטער זנגל
245	פּונ היינע
246	עֶרֶשְׁטער וואַרְיאַנט „פּונ היינע“
247	צווייטער וואַרְיאַנט צו דער עֶרֶשְׁטער ליד פּונ ציקל „פּונ היינע“
—	צווייטער וואַרְיאַנט „זענן איך הייראַט“

—	צווייטער ווארזאנט „די ליליע“
—	דריטער ווארזאנט „די ליליע“
248	הינטיקע מענטשן
—	ווארזאנט „הינטיקע מענטשן“
249	דער „11“ אין דער פרעמד
250	„אן אלטע געשיכטע“
249—252	1892
252	דער פערווינדעטער אָדלער
254	דער אָוונט-גלאַק
255	In memoriam
256	ווארזאנט „In memoriam“
—	טרערן
257	„פון אלבערט פארסאָנס לידער“
258	ערשטער ווארזאנט
—	צווייטער ווארזאנט
—	דריטער ווארזאנט
259	פערטער ווארזאנט
—	פינפטער ווארזאנט
260	זעקסטער ווארזאנט
—	זיבעטער ווארזאנט
261	אכטער ווארזאנט
—	נינטער ווארזאנט
262	פרעמערס ברויט
—	די ציט-ליד
264	ערשטער ווארזאנט „די ציט-ליד“
—	צווייטער ווארזאנט „די ציט-ליד“
265	דריטער ווארזאנט „די ציט-ליד“
266	פון מיין טאגעבוך
—	בעסער הונגערן איידער בעטלען
—	מיין לעצטער ווונטש
267	ערשטער ווארזאנט „מיין לעצטער ווונטש“
—	צווייטער ווארזאנט
—	א ביטערער סאז
268	צום קעניג „טויט“
269	די טאגעס-פראגע

לידער מיט ניט קיין פעסטגעשטעלטע דאטעס

273	צ' די גאַטספּאָרכטיקע בירגער
275	דער זעלנער
—	צום ארבעטער
276	ערשטער ווארזאנט „צום ארבעטער“
277	צווייטער ווארזאנט
—	דיכטער ?
278	עס טאָגט !
279	פראגענט
280	ווארזאנט „פראגענט“
281	וואָס איז א דיכטער
—	ווארזאנט „וואָס איז א דיכטער“

282	צומ סארייניקטן קאמפ
283	אונשטערבלעכקייט
284	צו דער מ'ווע
285	דער פראָפעט
286	דער דיכטער
287	ערשטער ווארזאנט „דער דיכטער“
—	צווייטער ווארזאנט
288	דריטער ווארזאנט
—	דער אגיסאטאָר
—	דער קומענדיגער שטורעם
290	ווארזאנט „דער קומענדיגער שטורעם“
—	א נישטגענדיקטע דראמע
291	ווארזאנט „א נישטגענדיקטע דראמע“
—	טרערן
—	ערשטער ווארזאנט „טרערן“
292	צווייטער ווארזאנט
—	אינ נאטורס טעמפל
293	ווארזאנט „אינ נאטורס טעמפל“
294	צוויי מאָלער
295	ווארזאנט „צוויי מאָלער“
—	איכ בינ ניש קיינ שוועכלינג!
—	ווארזאנט „איכ בינ ניש קיינ שוועכלינג“
296	א טרויע ויָקער געלעכטער
—	קעמפ בינ סאָפּ
297	זינט איר פּערהייראט ?
299	ווארזאנט „זינט איר פּערהייראט ?“
—	צוויי פּאַבלס
300	א ראָמאַנס
—	מעסער פּאַטרוֹטיוֹזוס

לידער, וואָס זיינען נישט געדרוקט געוואָרן

305	1. עס גיבעט פיל דיכטער אויפ דער וועלט
—	2. ברידער! גענוג שאַן אינע זירלעך, זיכ קריג
306	3. כּווע טהייערע, נישט ווייב
—	4. איכ בינ אָרעם
307	5. איר מענט מיר פּעראכטענ אלס א מאָדליכט
—	6. אינ דער צוקונפט וועלן מיר לעבען אפּ אונ אנדער אייזיג
308	7. ערשטער ווארזאנט
—	צווייטער ווארזאנט
309	דריטער ווארזאנט
—	8. עס טרערן די אייגען, עס שטורמט דאָס הערצ

צוראָג

313	צומ פּאָעט — נ. מ. בא בא ד
314	צום פּאָעט — מ. זי ליב
—	בעקראַלֶאַנֶזידער — נ. מ. בא בא ד
315	צום אַנדענקען פּוֹל דאָוויר ערעלשטאַט — י. באַ וו שאַ ווער
319	ש. ב. ר. א. נ. ס. ק. — וועגן דעם טעקסט פּוֹל ד. ערעלשטאַט לידער אונ פּראָזע

Редактор — С. Агурский. Техред. —
М. Погостер. Корректор — М. Итко-
вич. Сдано в производство 3/VI—34 г.
Подписано к печати 10/VI—35 г.
ф. б. 72 × 110¹ в 21 п. л. Уп. Глав-
лита Б-4217 Тираж 2 000

Тип. изд-ва „Дер Эмес“, Москва,
Покровка, 9. Заказ № 987.

12 py6.

201.12